

**PROFESSIONELE BACHELOR IN HET ONDERWIJS
... ONDERWIJS**

Bachelorproef

**Dyslectisch? Taalontwikkeling
in elke les!**

PROMOTOR
LIES PALMEN
PEDAGOOG

LEEN COENEGRACHT
ECONOMIE-BIOLOGIE
ACADEMIEJAAR 2018-2019

Voorwoord

Tijdens mijn lerarenopleiding werd mijn interesse nog versterkt om leerlingen met een leerachterstand of leerstoornis te begeleiden. De aanzet tot mijn bachelorproef is mijn bevinding gedurende mijn stageperiodes dat er anno 2018-2019 nog steeds geen cursussen voor leerlingen met dyslexie voorhanden zijn, aangepast aan hun behoeften. Ik hoop dan ook met dit eindwerk dyslectici tijdens hun schoolcarrière een extra hulpmiddel te kunnen aanbieden om zo hun leerfrustraties te verminderen.

Een bachelorproef maak je natuurlijk nooit alleen.

Graag zou ik dan ook een speciaal dankwoord willen richten tot een aantal personen die mij hebben bijgestaan en gesteund tijdens het uitwerken van mijn eindwerk.

Eerst en vooral wil ik mijn promotor, mevrouw Lies Palmen, hartelijk danken voor de goede begeleiding tijdens de uitwerking van mijn bachelorproef, voor het delen van haar ervaringen, en ook voor haar hulpvaardigheid indien ik vragen had.

In het bijzonder wil ik meneer Michel Janssens bedanken voor zijn onvoorwaardelijke steun bij het realiseren en het finaliseren van het lesmateriaal.

Vervolgens wil ik mijn dank uitspreken aan de directie en leerkrachten van mijn partnerschool, zijnde de GO! Middenschool gelegen te Sint-Truiden. Zij gaven mij de kans om mijn uitgewerkte lesmaterialen uitgebreid te testen in de praktijk. In het bijzonder wil ik mijn mentor mevrouw Claes bedanken voor de medewerking aan dit project en het geven van concrete tips. Tevens wil ik de leerlingen uit de klas 2KVVV mijn dank betuigen voor de aangename samenwerking.

Ook de leden van jury wil ik vermelden. Ik zou u graag dank zeggen voor uw bereidwillig luisterend oor.

Tot slot bedank ik mijn ouders, vrienden en familie voor de goede hulp en de morele steun tijdens het opstellen van dit werk.

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	3
Inhoudsopgave.....	4
Inleiding.....	6
1 Verkennd onderzoek	7
1.1 Probleemoriëntatie	7
1.2 Onderzoeksvragen.....	8
1.3 Onderzoeksmethode	8
2 Dyslexie	9
2.1 Een definitie van dyslexie.....	9
2.2 Vormen van dyslexie	10
2.2.1 Perceptuele dyslexie of P-type dyslexie	10
2.2.2 Linguïstische dyslexie of L-type dyslexie	10
2.3 De struikelblokken.....	10
2.3.1 Moeilijkheden met (het automatiseren) technisch lezen	11
2.3.2 Moeilijkheden met begrijpend lezen	12
2.3.3 Moeilijkheden bij spelling.....	12
2.3.4 Problemen bij visualisering van de klankvorm	13
2.3.5 Problemen met de taalvaardigheid	14
2.3.6 Problemen met vreemde talen	14
2.3.7 Moeite met ruimtelijk inzicht en bijhorende rekenonderdelen.....	14
2.3.8 Problemen met het kortetermijngeheugen.....	14
2.3.9 Problemen met ingewikkelde taken.....	14
2.3.10 Problemen met aandacht, concentratie en timemanagement.....	15
2.3.11 Sociaal-emotionele problemen	15
2.4 Leidt dyslexie tot leerachterstand?	15
2.5 Goed begeleidende leermiddelen.....	16
3 Taalontwikkeld lesgeven (TOL)	18
3.1 Definitie van taalontwikkeld lesgeven	18

3.2	De drie pijlers binnen taalgericht vakonderwijs	18
3.2.1	Pijler 1: interactie.....	18
3.2.2	Pijler 2: context.....	18
3.2.3	Pijler 3: taalsteun.....	19
3.3	Een taalgerichte les.....	20
3.3.1	De motivatiefase	20
3.3.2	De verwerving en verwerking	23
3.3.3	De afronding	27
3.4	Voordelen van taalontwikkeld lesgeven voor dyslectische leerlingen	30
3.5	Besluit	32
4	Ontwerponderzoek.....	33
4.1	Motivatatie lesmateriaal.....	33
4.2	Stageschool	33
4.3	Taalontwikkeld lesmateriaal	34
4.3.1	Aandachtspunten	34
4.3.2	Handleiding	34
4.3.3	Lesmateriaal 1: “De invloed van de overheid op de samenleving”	35
4.3.4	Lesmateriaal 2: “ Het koopgedrag van jongeren”	37
4.4	Bespreking resultaten enquête.....	39
4.4.1	Bevinding leerkracht.....	39
4.4.2	Bevindingen leerlingen	39
5	Reflectie	45
	Besluit	46
	Lijst met figuren.....	47
	Literatuurlijst.....	48
	Geraadpleegde werken	51
	Bijlagen	55

Inleiding

Dyslexie is geen onbekend begrip meer. Iedereen kent wel iemand met de leerstoornis dyslexie. Overigens is uit cijfermateriaal gebleken dat 7% van de Vlaamse leerlingen kampt met deze leerstoornis (Van Den Eynde, z.j.). Ook ikzelf heb tijdens mijn stageperiodes ervaren dat er in elke klas, ongeacht de studierichting, minstens één leerling aan deze leerstoornis lijdt.

Ondanks dat leerkrachten al redelijke aanpassingen voorzien voor leerlingen met dyslexie om hun schoolloopbaan makkelijker door te komen, zijn de cursussen evenwel nog steeds niet of onvoldoende aangepast aan de noden van dyslectici. Deze leerlingen krijgen vaak nog altijd hetzelfde lesmateriaal als hun medestudenten zonder leerstoornis. Deze vaststelling is de aanleiding van het onderwerp van deze bachelorproef met als hoofdonderzoeksvraag:

“Hoe kan een secundaire school leerlingen met dyslexie begeleiden in de les, met oog voor het stimuleren van de taalontwikkeling?”

Het doel van deze bachelorproef is tot het komen van lesmateriaal aangepast aan de noden van dyslectische leerlingen met de bedoeling om hun taalvaardigheid te stimuleren. Dit lesmateriaal kan als alleenstaande cursus gebruikt worden, maar ook als een handleiding voor het aanpassen van bestaand lesmateriaal, aangezien de lerarenversie tips bevat die toepasbaar zijn op reeds bestaand lesmateriaal.

De onderzoeksvraag werd beantwoord aan de hand van een verkennend onderzoek in de literatuur. Vanuit deze literatuurstudie werd een preliminaire cursus opgesteld die onderworpen werd aan een kritische beoordeling door de beoogde doelgroep. Vervolgens werden de aanmerkingen herwerkt tot een effectief te gebruiken cursus, om zo het doel van de bachelorproef te realiseren.

1 Verkennend onderzoek

1.1 Probleemoriëntatie

In ons onderwijs komt men elke dag in aanraking met de leerstoornis “dyslexie”. Dyslexie is een veel voorkomende leerstoornis bij jongeren. Deze jongeren voelen zich vaak onbegrepen in de maatschappij en ervaren moeilijkheden op school. Deze moeilijkheden spitsen zich voornamelijk toe op het vlak van taalvaardigheid en taalontwikkeling.

Het onderwijs is nog steeds niet voldoende afgestemd op de noden van dyslectische leerlingen, ondanks dat de meeste scholen toch redelijke aanpassingen voorzien. Bijvoorbeeld: extra tijd voor het afleggen van een toets, hulpmiddelen toestaan bij het maken van een toets en/of taak, enzovoort. Ondanks de verschillende onderwijsnoden van dyslectische studenten worden ze in de meeste gevallen op dezelfde manier benaderd als leerlingen zonder leerstoornissen. Dyslectische leerlingen krijgen nog steeds dezelfde werkboeken en andere lesmaterialen als hun medeleerlingen.

Dit feit zette me aan het denken, namelijk of er geen mogelijkheden zijn om dit lesmateriaal aan te passen, zodat dyslectici optimaal de lessen kunnen volgen, om hun taalvaardigheid te ondersteunen en zelfs uit te breiden. In deze bachelorproef heb ik deze mogelijkheden onderzocht en uitgebreid neergeschreven.

1.2 Onderzoeksvragen

In mijn bachelorproef wordt het centrale thema “Hoe kan een secundaire school leerlingen met dyslexie begeleiden in de les, met oog voor het stimuleren van de taalontwikkeling?” bevraagd met enkele deelvragen:

- Wat is dyslexie?
- Welke vormen van dyslexie onderscheidt men?
- Welke struikelblokken ondervinden leerlingen met dyslexie?
- Welke leermiddelen kunnen er in de klas gebruikt worden om leerlingen met dyslexie in de klas te begeleiden?
- Leidt dyslexie tot leerachterstand?
- Wat is taalontwikkeld lesgeven?
- Wat is een goed opgebouwde taalontwikkeldende les?
- Welke struikelblokken kunnen er verholpen worden door taalontwikkeld les te geven?

1.3 Onderzoeksmethode

Om een duidelijk beeld te creëren wat dyslexie precies inhoudt en hoe dit het best kan aangepakt worden in het secundair onderwijs, bestaat het eerste deel van mijn werk uit een literatuurstudie. Over de problematiek “dyslexie” is al heel wat informatie te verzamelen door het raadplegen van boeken, websites, publicaties, enzovoort. Hierbij wordt er een theoretisch kader opgesteld omtrent dyslexie.

Uit deze literatuurstudie blijkt dat dyslectici een grotere kans hebben op doubleren dan leerlingen zonder een taalachterstand. Ik ben daarom op zoek gegaan naar een mogelijke oplossing voor dit probleem en ben bij deze zoektocht uitgekomen op “taalontwikkeld lesgeven”. Taalontwikkeld lesgeven vormt het tweede luik van mijn literatuurstudie. Hierin wordt er uitgelegd wat taalontwikkeld lesgeven precies is en hoe een taalontwikkeldende les het best kan worden opgebouwd.

Om te bepalen of taalontwikkeld lesgeven een geschikte oplossing is om dyslectische leerlingen te ondersteunen tijdens de les, heb ik de volgende onderzoeksvraag gesteld: “Welke struikelblokken kunnen er verholpen worden door taalontwikkeld les te geven?” Om op deze onderzoeksvraag een antwoord te bieden, heb ik een vergelijking gemaakt tussen de antwoorden op de vragen “Wat zijn de struikelblokken voor leerlingen met dyslexie?” en “Wat is een goed onderbouwde taalontwikkeldende les?”. Door dit vergelijk vond ik de aspecten van een goed onderbouwde taalontwikkeldende les die bepaalde valkuilen voor dyslectische leerlingen kunnen verhelpen. Zeker naar leerlingen met dyslexie toe is het belangrijk om hun taalontwikkeling te stimuleren.

Vanuit mijn bevindingen uit het verkennend onderzoek heb ik getracht lesmateriaal te ontwikkelen, dat de taalontwikkeling van elke leerling stimuleert, in het bijzonder voor dyslectische leerlingen. Bovendien is het lesmateriaal afgestemd op de te behalen eindtermen.

In het ontwerponderzoek toets ik af of het lesmateriaal een meerwaarde biedt bij de ontwikkeling van de taalvaardigheid van elke leerling. Bovendien wil ik ook achterhalen of het lesmateriaal is afgestemd op de noden van dyslectici volgens de literatuur. De lesmaterialen werden daarom getest door leerlingen van de eerste graad b-stroom en er werden enquêtes afgenomen bij zowel leerlingen als bij de vakleerkracht economie. De resultaten, die voortvloeiden uit het testmateriaal, werden herwerkt in het uiteindelijk lesmateriaal.

2 Dyslexie

2.1 Een definitie van dyslexie

Dyslexie betekent letterlijk “niet kunnen lezen” (Tops & Boons, 2013; Paternotte & Oostewechel, 2015). We kunnen hieruit vaststellen dat dyslexie een leerstoornis is, die we kunnen onderbrengen onder de noemer ‘ontwikkelingsstoornis’. In het algemeen wordt er van kinderen met dyslexie gezegd dat zij moeilijkheden ondervinden met lezen en schrijven. Beiden kunnen samen voorkomen, maar dit is niet noodzakelijk. Het is perfect mogelijk dat een leerling enkel problemen heeft met schrijven, of andersom. Als we meer specifiek gaan kijken, hebben leerlingen met dyslexie moeite met klankverwerking, technisch lezen, spelling, automatisering, ingewikkelde taken en bij het leren van vreemde talen. Deze omschrijving van dyslexie is gebaseerd op observeerbare elementen en problemen. In deze definitie wordt er geen rekening gehouden met een mogelijke verklaring.

In de definitie, die opgelegd is door het Protocol Dyslexie Diagnostiek en Behandeling, wordt er wel een verklaring gegeven van de leerstoornis en verwijst men ook naar de neurobiologische basis van het probleem. Tot slot vermeldt men ook de cognitieve stoornissen die zich voordoen bij het probleem. Hier volgt de omschrijving: “*Dyslexie is een specifieke lees- en spellingstoornis met een neurobiologische basis, die wordt veroorzaakt door cognitieve verwerkingsstoornissen op het raakvlak van fonologische en orthografische taalverwerking. Deze specifieke taalverwerkingsproblemen wijken proportioneel af van het overige cognitieve en met name taalverwerkingsprofiel en leiden tot een ernstig probleem met het lezen en spellen van woorden ondanks regelmatig onderwijs. Dit specifieke lees- en spellingsprobleem beperkt in ernstige mate een normale educatieve ontwikkeling, die op grond van de overige cognitieve vaardigheden geïndiceerd zou zijn* (Blomert, 2013; Paternotte & Oostewechel, 2015). Men spreekt over een neurobiologische basis, omdat dyslexie bepaald wordt door erfelijkheid en genetische factoren. Uit onderzoek is gebleken dat de stoornis zich afspeelt op het niveau van de hersenen. Bij dyslexie zijn de hersenen niet goed in staat om bepaalde informatie, zowel visuele als auditieve informatie, te interpreteren en te verwerken. Wetenschappers vermoeden dat bepaalde hersendelen op een andere manier functioneren of afwijkend gevormd zijn (Paternotte & Oostewechel, 2015).

In Vlaanderen hanteert men drie criteria om vast te stellen of iemand al dan niet dyslectisch is. De eerste twee criteria zijn opgesteld door de Stichting Dyslexie Nederland en worden genoemd: “het achterstandscriterium” en “het hardnekkigheidscriterium”. In 2014 voegde Ghesquière, een gezins- en orthopedagoog, er een derde aan toe, namelijk “het mild- en exclusiecriterium” (Tops & Boons, 2013; Van Vreckem & Desoete, 2015).

Het achterstandscriterium houdt het volgende in: een leerling heeft een zwakke score op het gebied van lezen en schrijven in vergelijking met leeftijds- en opleidingsgenoten. Men verstaat onder het hardnekkigheidscriterium dat het probleem blijvend is, zelfs na adequate remediërende instructie en oefening van minstens 3 tot 6 maanden. Het mild- en exclusiecriterium wordt gedefinieerd als volgt: de onderprestatie op gebied van lezen en schrijven mag niet te wijten zijn aan andere factoren, zoals slecht onderwijs, ontwikkelings- of gedragsstoornissen, emotionele moeilijkheden, Er zijn dus geen alternatieve verklaringen voor het probleem (Tops & Boons, 2013; Van Vreckem & Desoete, 2015).

2.2 Vormen van dyslexie

Op basis van verschillende leesproblemen worden er verschillende soorten dyslexie onderscheiden. Dit kan gebeuren vanuit waarneembare verschijnselen of via wetenschappelijk onderzoek. In deze bachelorproef opteer ik om de twee soorten dyslexie, door de heer Dirk Bakker onderscheiden, te bespreken. Deze twee soorten zijn namelijk wetenschappelijk onderbouwd.

Dirk J. Bakker is professor neuropsychologie aan de Vrije Universiteit van Amsterdam. Van 1962 tot 1998 voerde professor Bakker een onderzoek om te bestuderen wat de mogelijke oorzaken waren van dyslexie dewelke in verband gebracht kunnen worden met de neuropsychologie van het kind (Stichting Neuropsychologie Nederland, z.j.).

Door dit onderzoek kwam professor Bakker tot de conclusie dat er twee vormen van dyslexie te onderscheiden zijn met een wetenschappelijke onderbouwing (Van Nunen, 2010). Naargelang de neuropsychologische gebreken waarmee de persoon in kwestie kampt, spreken we van perceptuele en linguïstische dyslexie. Bij de eerste is de linker- of de rechterhemisfeer onderactief ten opzichte van de andere, bij de tweede is deze overactief (Van Nunen, 2010; Verena, z.j.).

2.2.1 Perceptuele dyslexie of P-type dyslexie

Bij leerlingen die perceptuele dyslexie hebben, gebeurt de overstap van de rechterhemisfeer naar de linkerhemisfeer vertraagd en onvoldoende. Hierdoor zullen leerlingen met deze soort dyslexie trager, haperend en spellend lezen, maar wel nauwkeurig. Door het haperend en spellend lezen maakt de leerling tijdconsumerende fouten zoals: woorden spellend of stotterend lezen, herhaling van woorddelen, een verkeerde intonatie hanteren,... . Leerlingen die kampen met deze soort dyslexie hebben voornamelijk problemen met het begrijpen van een tekst (Van Nunen, 2010; Neurofeedback Instituut Nederland, z.j.; Verena, z.j.).

2.2.2 Linguïstische dyslexie of L-type dyslexie

Bij leerlingen met het L-type dyslexie is de linkerhemisfeer overactief ten opzichte van de rechterhemisfeer. De linkerhemisfeer is dus overontwikkeld op het vlak van lezen. Deze leerlingen lezen erg snel waardoor ze veel substantieve fouten maken en dus onnauwkeurig lezen. Een voorbeeld hiervan is dat leerlingen letters van woorden weglaten en er zelf nieuwe aan toevoegen. Zij hebben, in tegenstelling tot leerlingen met P-type, wel oog voor de talige aspecten van een tekst (Van Nunen, 2010; Neurofeedback Instituut Nederland, z.j.; Verena, z.j.).

2.3 De struikelblokken

Dat dyslectische leerlingen het moeilijk hebben met het correct lezen en schrijven van teksten is een algemeen bekend feit. Maar dyslexie houdt nog meer in. Door de leesachterstand ervaren deze leerlingen moeilijkheden op school en voelen zich vaak onbegrepen, ook door de maatschappij. Met andere woorden, de leerstoornis dyslexie bemoeilijkt het alledaagse leven, zowel op school als thuis en belemmert de zelfontplooiing (Dyslexie, z.j.).

2.3.1 Moeilijkheden met (het automatiseren) technisch lezen

Wanneer een leerling met dyslexie een tekst leest, valt het iedereen meteen op dat dit niet zonder fouten gebeurt en dat dit enige tijd in beslag neemt. Het leesniveau van dyslectische leerlingen ligt over het algemeen lager dan dit van hun leeftijdsgenoten zonder dit probleem. Dit valt op door verschillende aspecten:

2.3.1.1 Traag lezen

Leerlingen met dyslexie lezen in de eerste plaats behoorlijk traag. Ze lezen eerst de letters van het opgegeven woord afzonderlijk. Nadien voegen ze de letters samen om zo tot het uiteindelijke woord te komen (Cooreman & Bringman, 200). Het hardop voorlezen van een tekst verloopt haperend en met vele fouten (Van der Leij, 2016, pp. 15).

2.3.1.2 Onnauwkeurig lezen

Alhoewel ze erg traag lezen, lezen perceptuele dyslectische leerlingen een tekst onnauwkeurig. Het opgegeven woord wordt vaak foutief gelezen. Vooral korte woorden, die geen duidelijke betekenis hebben, zoals lidwoorden, lezen dyslectici vaak verkeerd. Ook woorden die uit vele letters bestaan, zijn niet evident om correct te lezen voor een leerling met dyslexie.

Het onjuist lezen van woorden heeft meerdere oorzaken. Een leerling met dyslexie ervaart problemen met de leesrichting. In de Nederlandse taal worden woorden van links naar rechts gelezen. Dyslectische leerlingen daarentegen lezen vaak woorden in de omgekeerde richting, dus van rechts naar links. Dit heeft als gevolg dat deze leerlingen ofwel een niet-bestaand woord lezen, ofwel een woord met een andere betekenis (Cooreman & Bringman, 200).

Bijvoorbeeld: het woord maan wordt door dyslectische leerlingen gelezen als naam.

Een tweede mogelijke oorzaak voor het onnauwkeurig lezen is dat sommige dyslectici letters toevoegen aan een woord, terwijl anderen net letters laten wegvallen. In sommige gevallen blijft het niet bij het weglaten of het toevoegen van letters, maar worden er gewoon woorden toegevoegd of achterwege gelaten in een zin (Cooreman & Bringman, 2002).

Bijvoorbeeld: "De boer oogst het graan." Deze zin wordt door de dyslectische leerling gelezen als "De boer oogst het gaan."

Wanneer leerlingen met dyslexie een tekst lezen, dansen de letters voor hun ogen. Hiermee wordt bedoeld dat de letters niet op hun plaats blijven staan binnen het woord. Voor andere dyslectische leerlingen verspringen de letters van het ene woord naar het volgende woord (Cooreman & Bringman, 2002; Dyslexie, z.j.).

Bijvoorbeeld: "Mieke komt na Tine." Dit wordt: "Mieke komt nat Ine."

Vaak maakt een leerling met dyslexie ook andere woorden. Wanneer deze bijvoorbeeld het woord "rekening" moet lezen, lees hij of zij "rekenen". Ze lezen dus het eerste woorddeel correct en dan gokken de leerlingen in kwestie wat het vervolg van het woord zal zijn (Cooreman & Bringman, 2002).

2.3.1.3 Het verwisselen van letters

Leerlingen met dyslexie verwisselen letters met elkaar. Dit kan zowel op visueel als op auditief vlak zijn. De voornaamste visuele verwarring is het verschil niet opmerken tussen bepaalde letters. Ze lezen een andere letter dan er oorspronkelijk staat. Volgende letters zijn moeilijk te onderscheiden voor leerlingen met dyslexie: "b en d", "p en q", "f en t", "v en w" en

“m en n”. Wanneer er sprake is van auditieve verwarring hebben leerlingen met dyslexie moeite met buurklanken die gelijk klinken (bijvoorbeeld eu/ui, a/aa) en/of horen het verschil niet tussen stemhebbende en stemloze klanken. Denk hierbij voorbeeld aan een werkwoord dat eindigt op een “t” of een “d” (Cooreman & Bringman, 2002).

Ook de tweeklanken in de Nederlandse taal zijn enorme boosdoeners voor leerlingen met dyslexie (Ceyssens, 2001, pp 22). Men spreekt over een tweeklank wanneer er twee klinkers samengevoegd zijn binnen één lettergreep, zoals ie, ei, ou, au, uu, ui ... (Diftong, 2006). Dyslectische leerlingen verwisselen bij tweeklanken de klinkers vaak van plaats (Ceyssens, 2001, pp 22).

Bijvoorbeeld: “plein” wordt gelezen door dyslectische leerlingen als “plien”

2.3.1.4 Andere

Leerlingen met dyslexie lezen vaak ook eentonig. Het leggen van intonatie in het voorlezen van een tekst is voor deze leerlingen een zware opgave. Ook houden dyslectici geen rekening met leestekens. Ofwel lezen ze de tekst in één stuk door of ze stoppen net midden in een zin (Cooreman & Bringman, 2002).

Wat ook een grote struikelblok is voor leerlingen met dyslexie, is het lezen van handgeschreven notities. Het foutloos overschrijven van een handschrift is voor leerlingen met dyslexie erg moeizaam. Ze gaan vaak het geschrift niet correct kunnen lezen, waardoor de kans op het schrijven van fouten vergroot. Vaak hebben leerlingen met dyslexie zelf ook een onduidelijk handschrift, met als gevolg dat het lastig is om hun eigen notities te lezen. Ook cursief gedrukte tekst is slecht leesbaar voor leerlingen met dyslexie (Cooreman & Bringman, 2002).

2.3.2 Moeilijkheden met begrijpend lezen

Het lezen van een tekst en bijkomend ook nog eens begrijpen wat met de tekst bedoeld wordt, is voor vele dyslectische leerlingen met P- type een probleem. Dit komt doordat zij een enorme inspanning moeten leveren om de tekst correct te lezen. Doordat hun woordbeeld niet ideaal is, gaat dit ten koste van hun “zinsbeeld” en “tekstbeeld” (Van der Leij, 2016, pp. 15). Hierdoor kunnen ze zich geen beeld vormen waarover de tekst gaat of interpreteren de tekst onjuist. Het correct beantwoorden van bijhorende vragen verloopt dan ook niet vlot. Vraagstukken en/of opdrachten correct oplossen, is voor leerlingen met dyslexie dan ook niet vanzelfsprekend (Cooreman & Bringman, 2002).

2.3.3 Moeilijkheden bij spelling

Net zoals bij het lezen, zijn er ook struikelblokken tijdens het schrijven. Het schrijven van woorden eist veel energie, oefening, herhaling en aandacht. Dyslectische leerlingen maken vele spellingsfouten van verschillende aard.

2.3.3.1 Onnauwkeurig schrijven

Het eerste probleem ligt al bij het feit dat leerlingen met dyslexie letters niet juist noteren. Bijvoorbeeld de letter “m”. Ofwel wordt deze met een beentje te veel geschreven ofwel met ééntje te weinig. Dit komt omdat de leerling in kwestie verward is door de verschillende vorm van letters. De ene persoon heeft zijn gebruikelijk geschrift en kiest in Microsoft word het lettertype dat hem of haar het meest bevalt, terwijl iemand anders een ander lettertype zal kiezen en uiteraard ook een ander handschrift heeft. Dit zorgt voor verwarring bij een dyslectisch persoon, aangezien elke letter op een andere manier wordt weergegeven.

Bijvoorbeeld de letter "a": lettertype Arial = "a"; het lettertype Lucida = "a".

Wanneer een leerling toch in staat is om de letters correct te schrijven, ontstaan er weer moeilijkheden betreffende het aaneenvoegen van de verschillende letters. Het correct neerschrijven van woorden is dus niet zo onmiskenbaar (Cooreman & Bringman, 2002).

2.3.3.2 *Woordbeeldfouten*

Bijkomend herinneren leerlingen met dyslexie zich niet meer hoe een bepaald woord geschreven wordt, wat de volgorde van de letters is om een woord te creëren. Ze maken dus woordbeeldfouten. Er treden vooral problemen op bij woorden waarin "ei en ij", "au en ou", "g en ch" en "c en s" voorkomen. Het grote probleem hierbij is dat er geen verschil in klank te horen is wanneer men deze woorden uitspreekt. De betrokken kinderen horen onvoldoende verschil tussen korte en lange klanken, stemhebbende en stemloze medeklinkers en tussen naburige klanken. Leerlingen met dyslexie verwisselen ook vaak letters. Bijvoorbeeld bij het woord "reis", schrijven leerlingen met dyslexie "ries". Woorden neerschrijven waar doffe klanken in voorkomen zijn geen meevaller voor leerlingen met dyslexie. De dyslecticus is nooit zeker van de schrijfwijze van het woord, waardoor deze zichzelf voortdurend verbetert (Cooreman & Bringman, 2002).

2.3.3.3 *Regelfouten*

Het onthouden en het toepassen van spellingsregels is voor deze leerlingen ingewikkeld. Er zijn heel wat spellingsregels in de Nederlandse taal. Voor sommige leerlingen zijn er zo onoverzichtelijk veel, waardoor ze niet alle spellingsregels toepassen of de verkeerde spellingsregels toepassen (Cooreman & Bringman, 2002). Ze maken dus niet alleen spellingsfouten, maar ook grammaticale fouten en vaak kent hun geschreven tekst een onlogische structuur (Van der Leij, 2016, pp. 15).

2.3.3.4 *Fonetische schrijfwijze*

Dyslectici spellen vaak fonetisch. Dit betekent dat ze het woord letterlijk schrijven zoals men het hoort. Dit komt doordat dyslectische leerlingen moeilijkheden hebben om de spellingsregels te onthouden met als gevolg dat ze deze vergeten toe te passen. Woorden met niet-fonetische spelling zijn zeer moeilijk voor deze leerlingen (Van der Leij, 2016, pp. 15).

Bijvoorbeeld: "schreeuwerig" wordt "schrewerig", "majesteit" wordt "maaiestijd", "situatie" wordt "situwaatsi".

2.3.4 **Problemen bij visualisering van de klankvorm**

Dyslectici hebben vaak problemen om een gedicteerde tekst neer te schrijven. Zij hebben namelijk moeite om gelijktijdig te luisteren en notities te nemen. De vaardigheid "visualisering" van de klankvorm van een woord is onderontwikkeld bij deze leerlingen. Wanneer zij een woord horen, kunnen zij zich niet onmiddellijk een beeld vormen van de schrijfwijze van dit woord. Dit geldt uiteraard ook voor zinnen, waarin dan nog eens leestekens zijn verwerkt. Dit bemoeilijkt het proces van visualisering. Dyslectici hebben dus moeilijkheden met het automatisch koppelen van een geschreven tekstvorm naar een verklankte tekst en omgekeerd, terwijl een niet-dyslectische leerling deze koppeling zonder na te denken, dus onbewust, zelf maakt (Van der Leij, 2016, pp. 16).

2.3.5 Problemen met de taalvaardigheid

De taalvaardigheid van dyslectische leerlingen is minder ontwikkeld in vergelijking met deze van leeftijdsgenoten. Lees- en spelvaardigheden stimuleren de taalvaardigheid. Omwille van de grote inspanningen die dyslectische leerlingen moeten leveren op vlak van lezen en spelling, ervaren zij lezen als “niet leuk”. Het voelt voor deze leerlingen eerder aan als een verplichting. Hierdoor gaan ze minder vaak lezen, met als gevolg dat zij minder taalervaringen verwerven. Dit brengt op zijn beurt weer mee dat hun woordenschat beperkter is, dat ze gebruik maken van beknopte, eenvoudige zinnen,... (Cooreman & Bringman, 2002; Van der Leij, 2016, pp. 17).

2.3.6 Problemen met vreemde talen

Bovenstaande besproken problemen gelden niet enkel voor de Nederlandse taal, maar ook voor alle andere talen. Het neerschrijven van woorden uit een vreemde taal gebeurt vaak fonetisch. Ook passen dyslectische leerlingen de schrijfwijze van een reeds aangeleerd woord vaak toe op een nieuw geleerd woord, terwijl dit uiteraard niet altijd van toepassing is (Ceyssens, 2001, pp 25-26).

2.3.7 Moeite met ruimtelijk inzicht en bijhorende rekenonderdelen

Kinderen die regelmatig letters, die in meerdere mate op elkaar lijken, zoals de “b” en de “d” omkeren of hun naam in spiegelschrift schrijven, ... daarvan is geweten dat zij ook op vlak van tijds- en ruimtelijk inzicht vaak moeilijkheden ondervinden. Zo hebben zij moeite met het lezen van de klok, het uit elkaar houden van “links” en “rechts”, “boven” en “onder”. Ook de dagen van de week of seizoenen liggen moeilijk of het maken van ruimtelijke tekeningen. Naast de taalvakken geven deze euvels ook vaak problemen bij de vakken wiskunde, aardrijkskunde, techniek, ... (Ceyssens, 2001, pp 25).

2.3.8 Problemen met het kortetermijngeheugen

Ook het geheugen van deze leerlingen laat hen op bepaalde vlakken vaker in de steek. Leerlingen met dyslexie hebben het moeilijk om losse feiten in te prenten. Voor dyslectici, maar in feite ook voor leerlingen zonder leerstoornissen, is het veel makkelijker om nieuwe informatie te kunnen koppelen aan hetgeen wat al gekend is, zodat verbanden kunnen gelegd worden (Ceyssens, 2001, pp 24; Eureka Onderwijs, z.j.).

2.3.9 Problemen met ingewikkelde taken

De fijne motorische vaardigheden van leerlingen met dyslexie zijn niet zo sterk ontwikkeld als bij andere leeftijdsgenoten. Dit uit zich in het feit dat ze vaak minder handig zijn dan de rest van klasgenootjes en een onleesbaar geschrift ontwikkelen. Ook hebben velen problemen om structureel te werken. Orde en structuur brengen in de leerstof, maar ook in dagdagelijkse dingen is niet evident voor hen. Bijvoorbeeld een ordelijke boekentas houden is een hele uitdaging, alsook het correct invullen van de agenda. Ze verliezen en vergeten sneller dan de doorsnee-leerling (Eureka Onderwijs, z.j.). Uitgebreide en complexe opdrachten aan leerlingen met dyslexie vragen dikwijls om problemen (Ceyssens, 2001, pp 24; Eureka Onderwijs, z.j.).

2.3.10 Problemen met aandacht, concentratie en timemanagement

Het schriftelijk leren en voorbereiden van toetsen en/of huistaken vragen een grote inspanning en nemen meer tijd in beslag. Ook het inschatten van de tijdsduur om taken in te plannen of af te werken verloopt moeizamer. Hierdoor zal de aandacht afnemen en deze leerlingen zijn daardoor sneller afgeleid (Van der Leij, 2016, pp. 17; Meersschaert et al., 2017).

2.3.11 Sociaal-emotionele problemen

Een laatste struikelblok waarmee leerlingen met dyslexie kampen, is misschien nog de belangrijkste. Leesproblemen hebben een grote invloed op het sociale aspect van de ontwikkeling van dyslectici (Cooreman & Bringman, 2002). Doordat ze zelf opmerken dat ze minder goed presteren op vlak van lezen, schrijven, structureel werken, ... gaat het zelfvertrouwen in een neerwaartse spiraal en hun gevoel van falen wordt vergroot (Eureka Onderwijs, z.j.; Van der Leij, 2016, pp. 18). Door alsmaar vaker dit gevoel te ervaren, alsook het omgaan met tegenslagen, zullen deze leerlingen gedemotiveerd en gefrustreerd geraken (Van der Leij, 2016, pp. 18). Hierdoor heeft de leerling geen genoeg meer in het zich inspannen voor school, terwijl zij net die extra inzet nodig hebben (Paternotte & Oostewechel, 2015). In bepaalde gevallen zullen dyslectische leerlingen zichzelf afsluiten van de buitenwereld en bepaalde activiteiten vermijden (Cooreman & Bringman, 2002).

2.4 Leidt dyslexie tot leerachterstand?

De kennis en vaardigheden die leerlingen op school vergaren, worden meestal aangeboden via schriftelijke bronnen. Door de problematiek die dyslectische leerlingen hebben, zijn deze leerlingen onvoldoende in staat een tekst te analyseren en te begrijpen, alsook om een goed onderbouwde tekst te schrijven. Dit brengt op zijn beurt met zich mee dat het voor deze leerlingen veel moeilijker is om de leerstof te verwerken. Ze worden belet in hun ontwikkeling en in hun eigen ontplooiing door hun leesachterstand met als mogelijk gevolg dat deze leerlingen een leerachterstand ontwikkelen (Leesproblemen, z.j.).

Uit onderzoek van Gadeyne is gebleken is dat leerlingen met leerproblemen en/of -moeilijkheden, zoals bijvoorbeeld dyslexie, een grotere kans hebben om het schooljaar te moeten dubbelen. In Vlaanderen geldt het principe dat wanneer de leerling onvoldoende beschikt over de basiscompetenties, de maatregel 'doubleren' wordt toegepast. Door de leerachterstand die dyslectische leerlingen doorheen de schooljaren opbouwen, zullen sommigen hierdoor naar een lagere studierichting overschakelen, omdat ze niet kunnen volgen tijdens de les of omdat ze teveel fouten overschrijven en hierdoor foute informatie leren (Matthijs, 2015).

De redelijke aanpassingen die een school zou kunnen aanbieden voor leerlingen met leer- en/of ontwikkelingsstoornissen, zoals dyslexie, zijn van groot belang om het aantal dyslectische zittenblijvers mogelijk te doen dalen. Eén van de voornaamste redenen van dit zittenblijven is de achterstand op het gebied van taalvaardigheden. Daarom is het voor elke leerling, zowel leerlingen met beperkingen als deze zonder, van belang dat er aandacht wordt geschonken aan de taalontwikkeling.

2.5 Goed begeleidende leermiddelen

Zoals eerder aangehaald, hebben leerlingen met dyslexie moeilijkheden met lezen en spellen. Leermiddelen, die hen hierbij kunnen helpen, zijn onder andere voorleessoftware, spellingscontroles, woordvoorspellers en dicteerprogramma's. Deze hulpmiddelen zorgen ervoor dat leerlingen met dyslexie minder spellingsfouten maken (Tops & Boons, 2013; Paternotte & Oostewechel, 2015). Op deze manier kunnen de leerlingen met dyslexie de leerstof zelfstandig verwerken. Voorleessoftware biedt een grote hulp voor leerlingen met beperkingen in communicatie op gebied van voorlezen, spelling, woordvoorspelling en studeren. Er zijn verscheidene softwareprogramma's zoals bijvoorbeeld Sprint, Kurzeil 3000 en Wody (Eureka ADIBib, z.j.). Het is aan te raden dat je als leerkracht leerlingen met dyslexie gebruik laat maken van deze hulpmiddelen, zeker wanneer spellingsfouten kunnen leiden tot puntenaftrek, zoals bij open vragen (Tops & Boons, 2013; Paternotte & Oostewechel, 2015). Indien de leerling niet beschikt over een voorleessoftware, kan je als leerkracht op vraag van de leerlingen ook altijd de opdrachten en informatie voorlezen (Loos, 2015).

Voor leerlingen met dyslexie bestaat er ook ICT-hulp. ADIBIB is hiervan een voorbeeld (Eureka ADIBib, z.j.; Onderwijs Vlaanderen, z.j. b). ADIBIB maakt leer- en werkboeken digitaal beschikbaar voor leerlingen die moeite hebben met lezen of schrijven. Zo kunnen leerlingen hun gedrukte boek op het scherm van hun computer lezen en tegelijkertijd gebruik maken van de voorleessoftware (Eureka ADIBib, z.j.). Dit zijn geen ingevulde cursussen, maar het maakt het de leerling gemakkelijker om zelf de antwoorden in te vullen (Tops & Boons, 2013; Paternotte & Oostewechel, 2015).

Ook het voorzien van een verbeter sleutel kan voor leerlingen met dyslexie een grote hulp zijn bij het invullen en studeren van de leerstof. Ingeval van een eigen gemaakte cursus moet je ervoor zorgen dat de zinsopbouw eenvoudig is, dat er een structuur verwerkt is in de werkbladen en dat de lay-out duidelijk is. Probeer samen met je leerlingen de structuur in teksten en bestaande werkboeken te ontdekken (Gemeenschapsonderwijs, 2013).

Er zijn bepaalde lettertypes ontwikkeld speciaal voor dyslectici, namelijk "Dyslexie Font" en "Read Regular". Deze lettertypes maken het lezen makkelijker en aangenamer. Hier zijn verschillende redenen voor. Met deze lettertypes worden de leesfouten die het meest voorkomen, zoals het verwisselen, spiegelen, draaien en samensmelten van letters, omzeild. Dit gebeurt door bijvoorbeeld de hoofdletters en leestekens vetgedrukt te maken, de spaties tussen de verschillende letters te vergroten (in vergelijking met andere lettertypes), verschil in hoogteniveaus voor letters die gelijkaardig uitzien, enzovoort (Frensch, 2003; Lettertype, z.j.). Ook het lettertype Arial en Verdana, tekengrootte 12 tot 14, zijn goed leesbaar voor dyslectische leerlingen. Belangrijk hierbij is dat er één lettertype gebruikt wordt binnen de cursus, zodat de leerlingen zich niet telkens moeten aanpassen aan een nieuw lettertype. Om de tekst nog overzichtelijker te maken, moet het contrast tussen de papierkleur en de kleur van het lettertype op elkaar afgestemd zijn. Het ideale contrast tussen beiden is een lichtgeel gekleurd papier met in het blauw gedrukte tekst erop (Dubois, 2012; Katholiek Onderwijs Vlaanderen, 2017; Dyslexie, z.j.; Eureka Onderwijs, z.j.).

Andere kleine tips die je als leerkracht kan toepassen om leerlingen met dyslexie toch succesvol te laten afstuderen zijn bijvoorbeeld: examens afdrukken op A3 formaat, extra tijd geven, een schriftelijk examen vervangen door een mondeling,... (Loos, 2015).

Dit zijn allemaal voorbeelden van hulpmiddelen die nuttig zijn om het leerlingen met dyslexie makkelijker te maken. Maar deze methoden werken niet voor alle leerlingen met dezelfde efficiëntie. De ene oplossing kan zinvol zijn voor een bepaalde leerling, terwijl deze voor een

andere leerling niet toepasbaar is. Hierbij is het belangrijk dat je weet welke de sterktes en zwaktes van de leerling zijn. Het zoeken naar een mogelijke oplossing moet voor elke leerling apart aangepakt worden. Er bestaan geen kant en klare oplossingen om alle leerlingen met dyslexie op dezelfde manier te helpen (Tops & Boons, 2013; Paternotte & Oostewechel, 2015).

We kunnen dus besluiten dat het aanreiken van gepaste leermiddelen voor leerlingen met dyslexie maatwerk is.

De begeleidende leermiddelen, die hierboven beschreven staan, behoren tot fase één: “de verhoogde zorg” van het zorgcontinuüm (Onderwijs Vlaanderen, z.j. a). Deze fase houdt in dat een school extra zorg voorziet voor leerlingen met een bepaalde achterstand. Een school kan dit doen door compenserende, dispenserende, differentiërende en remediërende maatregelen te verschaffen, zodat leerlingen met een beperking het algemeen curriculum kunnen volgen.

In het onderwijs wordt er dus voornamelijk ingezet op de verhoogde zorg om dyslectische leerlingen te ondersteunen. In mijn bachelorproef wil ik duidelijk maken dat een school niet enkel en alleen compenserende en dispenserende middelen hoort te voorzien, maar dat leerkrachten dyslectische leerlingen net horen aan te moedigen om hun taalvaardigheid en hun taalontwikkeling te stimuleren. De leerkracht kan hierin een grote rol spelen, aangezien de leerlingen gemiddeld zes uur per dag op de schoolbanken zitten en dus veel tijd spenderen met de leerkracht.

Ik ben op zoek gegaan naar mogelijkheden hoe een leerkracht de taalachterstand bij leerlingen kan beperken. Eén mogelijkheid, die mij het meeste aansprak als toekomstige leerkracht om de taalvaardigheid in elk vakgebied te verhogen, is het taalontwikkeld lesgeven. Deze manier van lesgeven kan trouwens toegepast worden in elk vak en beperkt zich dus niet enkel tot het vak Nederlands. Uiteindelijk is elke leerkracht toch ook een taalleerkracht.

Ik heb ervoor gekozen om aangepast taalontwikkeld lesmateriaal te ontwikkelen dat toegankelijk is voor elke leerling. Dit stemt trouwens overeen met fase nul “brede basisvorm” van het zorgcontinuüm. De brede basisvorm van het zorgcontinuüm is dat een leerkracht een krachtige leeromgeving creëert voor de leerlingen, om zoveel mogelijk problemen te vermijden. De leerkracht tracht zo goed mogelijk het onderwijsaanbod af te stemmen op de noden, interesses, ... van elke leerling (Onderwijs Vlaanderen, z.j. a).

Hieronder verduidelijk ik mijn motivatie aangaande dit taalontwikkeld lesgeven, in het bijzonder voor leerlingen met dyslexie.

3 Taalontwikkelen (TOL)

3.1 Definitie van taalontwikkelen

Naast het onderwijzen van vakinhouden op school, is het belangrijk dat elke leerkracht ook aandacht besteedt aan de taalontwikkeling van de leerling. Dit kan door in te zetten op taalontwikkelen (Hajer & Meestringa, 2015). Taalontwikkelen is een specifieke methode van onderwijzen, een activerende didactiek, waarbij iedere leerkracht elke leerling aanspoort, ondersteunt en opvolgt op vlak van taalontwikkeling (Artevelde Hogeschool vzw, z.j.; Thoelen, 2016, pp. 23).

Taalontwikkelen wordt door Hajer, één van de grondleggers, en Meestringa benoemd als taalgericht vakonderwijs. Taalgericht vakonderwijs streeft niet alleen naar het bereiken van de vakdoelen, maar ook naar de taaldoelen. Taal, denken en leren zijn onafscheidelijk van elkaar. Het leren van vakinhouden gaat gepaard met de taalontwikkeling van vakspecifieke termen (Artevelde Hogeschool vzw, z.j.). Men verstaat onder taalgericht vakonderwijs het volgende: de leerstof aan de leerlingen aanreiken in een zinvolle en betekenisvolle context met zoveel mogelijk interactie tussen de leerling en leerkracht, maar ook tussen de leerlingen onderling. Belangrijk hierbij is dat je als leerkracht voldoende taalondersteuning aanbiedt aan de leerlingen (Hajer & Meestringa, 2015).

3.2 De drie pijlers binnen taalgericht vakonderwijs

3.2.1 Pijler 1: interactie

Om kwaliteitsvol taalgericht vakonderwijs aan te bieden, is leren in een interactieve omgeving noodzakelijk. Het begrip "interactie" betekent: telkens opnieuw reageren op elkaars vragen en/of antwoorden. Meestal is er wel een wisselwerking tussen leerkracht en leerling door middel van een onderwijsleergesprek of een natuurlijk gesprek. Er is sprake van een natuurlijk gesprek wanneer er langs beide kanten nieuwsgierigheid en belangstelling is gewekt. De interactie tussen de leerlingen onderling is vaak beperkt. Het is dan ook de taak van de leerkracht om dit te stimuleren. Dit kan verwezenlijkt worden door de leerlingen de helft van de lestijden coöperatief te laten leren en/of werken. Ze kunnen discussiëren over de leerstof en kunnen zo al doende nieuwe woordenschat leren in een veilige omgeving. Interactie tussen de verscheidene partijen biedt voor elke partij een voordeel. Wanneer een leerling de leerstof niet begrijpt, kan hij of zij hierover een vraag stellen aan de leerkracht of aan medestudenten. Andersom geldt dit ook. Wanneer een leerkracht een bepaalde vraag van een leerling niet begrijpt, kan de leerkracht verzoeken om de vraag op een andere manier te stellen of om meer uitleg te geven. Interactie is dan ook niet weg te denken in de klas (Hajer & Meestringa, 2015).

3.2.2 Pijler 2: context

Leren in een context is de tweede pijler om taalgericht vakonderwijs aan te reiken. De context omvat de samenhang van de nieuwe leerstof met datgene wat de leerlingen zelf ervaren in hun leefomgeving alsook met hun voorkennis. De context werkt volgens het "kapstok-principe". Vertrek altijd vanuit de voorkennis en wat er zich afspeelt in de leefwereld van de leerlingen (Hajer & Meestringa, 2015).

Dit kan gebeuren op twee manieren, namelijk:

3.2.2.1 Bekende context inbrengen

Het is de bedoeling dat de leerkracht voortbouwt op de kennis die de leerlingen al verworven hebben. Dit kan zowel vergaarde cognitie zijn die de leerlingen zelf in hun leefwereld opgebouwd hebben als kennis uit onderwijs op school. Op deze manier zien de leerlingen ook in dat hetgeen je leert op school niet losstaat van de eigen leefwereld. Ze leren verbanden te leggen tussen de schooltaal en de dagelijkse taal. Vooral wanneer de leerlingen nieuwe woordenschat krijgen aangereikt of wanneer leerlingen nieuwe vakkennis en/of vakvaardigheden moeten toepassen is het belangrijk dat de leerkracht terugkoppelt naar de alledaagse kennis van de leerlingen. Belangrijk hierbij is om enkel de voorkennis op te halen die van belang is voor dat specifieke lesonderwerp. Hierdoor krijgen de leerlingen een idee van wat ze gedurende de les zullen leren en/of inoefenen (Hajer & Meestringa, 2015).

3.2.2.2 Uitbreiding van nieuwe context

In elke les is differentiatie belangrijk, dit is niet anders in taalgerichte lessen. Als leerkracht streef je ernaar om de leerstof op verschillende manieren aan te reiken met diverse leermaterialen. Op deze manier wordt er vanuit verschillende invalshoeken informatie aangeboden met als gevolg dat de leerlingen kritischer gaan nadenken. Ze nemen niet zomaar aan wat de leerkracht vertelt, maar gaan zelf op zoek naar het antwoord op de vraag. Hierdoor zullen de leerlingen veel actiever bezig zijn met de leerstof (Hajer & Meestringa, 2015).

3.2.3 Pijler 3: taalsteun

Tijdens het lesgeven is het tevens belangrijk dat de leerkracht taalsteun biedt aan de leerlingen, in het bijzonder voor leerlingen met een taalachterstand. Gerichte taalsteun werkt ondersteunend om een (nieuwe) taal te begrijpen en de taalvaardigheid te bevorderen (Hajer & Meestringa, 2015). Een leerkracht kan op verscheidene wijzen taalsteun aanbieden:

3.2.3.1 Steun bij teksten en opdrachten

De onderwijzer(es) kan leerlingen ondersteuning geven tijdens het lezen of beluisteren van teksten, alsook bij het opstellen van een schrijfofdracht of een spreekopdracht. Deze steun heeft betrekking op taalonderdelen. Deze zijn essentieel voor het begrijpen en toepassen van leerstofonderdelen. Er zijn verschillende mogelijkheden die leerkrachten kunnen hanteren om taalsteun te bieden tijdens het uitvoeren van opdrachten (Hajer & Meestringa, 2015).

Een eerste mogelijkheid is het ter beschikking stellen van ondersteunende opdrachten. Dit kan toegepast worden bij het geven van een uitgebreide of ingewikkelde opdracht aan de leerlingen. Voorzie hierbij een reeks oefeningen, die de leerlingen op weg helpen om de uitgebreide opdracht tot een goed einde te brengen (Hajer & Meestringa, 2015).

Voor schrijfofdrachten kan de leraar schrijfkaders voorzien en bij leesopdrachten kan de leerkracht bijvoorbeeld sleutelschema's opstellen en deze ter beschikking stellen aan de leerlingen. De leraar kan ook een lijst met concrete tips uitdelen, waarmee de leerlingen rekening kunnen houden tijdens het uitvoeren van de taak (Hajer & Meestringa, 2015).

3.2.3.2 Modelleren

Leerkrachten geven regelmatig taken mee aan leerlingen, zonder een duidelijk beeld te geven wat de leerkracht precies van de leerling verwacht. De onderwijzer(es) informeert de leerlingen onvoldoende over de handelwijze, beoordelingscriteria, Modelleren is voor dit probleem een mogelijke oplossing. Wanneer de leerkracht illustraties aanhaalt en/of demonstreert welk resultaat hij/zij wenst te bekomen, spreekt men over modelleren. Op deze

manier zien leerlingen een mogelijke werkwijze of oplossing waarmee ze de gevraagde doelstellingen of vraag kunnen oplossen (Hajer & Meestringa, 2015).

3.2.3.3 Feedback geven

Het is van belang dat een leerkracht feedback geeft op het leerproces van de leerling. Ook is het belangrijk dat de leerlingen zelf de kans krijgen om te reflecteren over hun eigen werk en denkproces, zodat zij ook feedback kunnen geven aan hun medestudenten. De leerkracht heeft hierin een ondersteunende rol. De leerkracht kan bijkomende vragen stellen om dit te bevorderen of de leerlingen aansporen om hulp te vragen aan anderen, Door dit regelmatig te doen, zullen de leerlingen mogelijks hun eigen gedrag bijsturen (Hajer & Meestringa, 2015).

3.2.3.4 Aandacht voor leerstijlen en leerstrategieën

Iedere leerling is anders en leert en verwerkt de leerstof op een andere manier. Het is de taak van de leraar om hierin te differentiëren, zodat hij/zij voor elke leerling een aangepaste leerstrategie kan aanbieden. Het doel hierachter is dat de leerling op een aangename en doeltreffende wijze gaat studeren. De leerkracht kan zelf alternatieve leerstrategieën aanreiken, maar de leerlingen kunnen hier zelf ook inspraak in krijgen (Hajer & Meestringa, 2015).

3.3 Een taalgerichte les

In een taalgerichte les komen heel wat aspecten aan bod uit de algemene didactiek. Net zoals een "gewone klassieke les" bestaat een taalgerichte les uit drie fases, namelijk de motivatiefase, de uitvoeringsfase en de afrondingsfase. Wat ook gelijklopend is en wat men voorschrijft in de algemene didactiek is dat de leerkracht het best context aanbrengt in de les, alsook de interactie stimuleert tussen de leerlingen. Bij een taalontwikkende les gaat men hier nog dieper op in. Het opvallendste verschil tussen een klassieke les en een taalontwikkende les is dat de leerkracht bij een taalgerichte les ook nog inzet op taalsteun. Door in te zetten op deze drie principes "taalsteun, interactie en context" probeert de leerkracht het U.D.L.-principe zo goed mogelijk te hanteren. (Hajer & Meestringa, 2015). De afkorting U.D.L. staat voor Universal Design for Learning. Dit wil zeggen dat een leerkracht zijn of haar lesmateriaal en lesmethode op zo'n manier samenstelt dat deze toegankelijk zijn voor iedereen. Zowel voor leerlingen met leerproblemen en/of ontwikkelingsproblemen, als voor leerlingen met verscheidene studiemethodes en voor leerlingen met beperkingen. De lesmaterialen en manier van lesgeven dienen dus afgestemd te zijn op ieder zijn of haar noden (Petry & Emmers; 2016).

3.3.1 De motivatiefase

Er zijn drie belangrijke punten waarmee een leerkracht rekening dient te houden tijdens de motivatiefase. Belangrijk is dat de les wordt ingeleid vanuit bekende situaties of vanuit de leefwereld van de leerlingen. De leerkracht stimuleert de leerlingen om hun ervaringen te delen met de rest van de klas. Over het algemeen kan er gezegd worden dat de meerderheid van de leerkrachten zo hun les inleiden. Dit biedt als voordeel dat er rechtstreekse interactie ontstaat tussen leerlingen en leerkracht. Het is de taak van de leerkracht om de voorkennis en woordenschat, die de leerlingen hebben over de kernbegrippen van de les, extra aan te halen en hierop dieper in te gaan (Hajer & Meestringa, 2015).

3.3.1.1 Context

Er komen heel wat didactische principes vanuit de algemene didactiek aan bod binnen de pijler 'context'. Het integratieprincipe is het uitgangspunt dat de start van de les vormt, zowel in een klassieke les als bij een taalontwikkende les. Het is belangrijk dat de verworven voorkennis van de leerlingen in verband wordt gebracht met de leerstof en dat deze in kaart wordt gebracht. Dit kan door de leerlingen individueel, in groep of klassikaal een woordenwolk te laten opstellen. Onderstaande opsommingen zijn suggesties om de voorkennis van de leerlingen op te frissen:

- Laat de leerlingen zelf lesmateriaal meebrengen: persoonlijke voorwerpen om het lesonderwerp in te leiden.
- Maak gebruik van foto's, posters, afbeeldingen,
- Folders en andere documentatie: dit educatief materiaal geeft de link duidelijk weer tussen hetgeen wat ze op school leren en wat er zich afspeelt buiten de schoolmuren.
- Maak gebruik van extra teksten, zoals bijvoorbeeld krantenknipsels.
- Doe-opdrachten, zoals bijvoorbeeld proefjes (Hajer & Meestringa, 2015).

Zo komen we ook meteen tot de volgende didactische principes die mooi aansluiten bij taalontwikkend lesgeven, namelijk het motivatieprincipe en het aanschouwelijkheidsprincipe. Bij taalontwikkend lesgeven is het belangrijk dat de leerkracht het lesonderwerp zo visueel en concreet mogelijk probeert voor te stellen. De beste manier om dat te verwezenlijken is de eigen ervaringen en de leefwereld van de leerlingen te gebruiken als aanknopingspunt van het lesonderwerp. Datgene wat er in de wereld gebeurt en wat er leeft, dus de actualiteit, is een pijler die de leerkracht hiervoor kan gebruiken. Anderzijds kan de leerkracht ook extra lesmateriaal verzamelen. Dit is bevorderend voor het leren door de leerling. Op deze manier biedt de leerkracht de leerling meerdere handvaten aan voor de verwerving van vaktaal. Variatie aan lesmaterialen zorgt ervoor dat de lessen meer betekenis krijgen. Het roept vragen op bij leerlingen over het lesonderwerp (Hajer & Meestringa, 2015).

Tot slot is er nog één didactisch principe onder te brengen binnen de pijler 'context', namelijk het activiteitsprincipe (Casier, z.j.). Het aanzetten van leerlingen tot nadenken over het lesonderwerp kan gebeuren door het stellen van goede denkvragen. Wel belangrijk hierbij is dat de leerlingen de nodige tijd krijgen om hun antwoord te verwoorden. Een bijkomend voordeel is dat de leerkracht hun interesse opwekt en hen warm maakt om actief deel te nemen aan de les.

Enkele mogelijke voorstellen om aan de slag te gaan als leerkracht:

- Stel gerichte vragen en laat vervolgens de leerlingen hun antwoorden aan elkaar toetsen.
- Geef de leerlingen per twee de mogelijkheid om vragen te beantwoorden.
- Voorzie een combinatieoefening over de leerstof zodat zij leren omgaan met moeilijke begrippen en uitdrukkingen (Hajer & Meestringa, 2015).

3.3.1.2 Taalsteun

Deze pijler wordt vaak vergeten tijdens het lesgeven. Men vergeet expliciet aandacht te schenken aan taalontwikkend lesgeven. Het is nochtans een belangrijke pijler, zeker voor leerlingen met een leesachterstand of voor dyslectische leerlingen. Taalsteun bieden begint namelijk al in de motivatiefase. Bij aanvang van de les is het belangrijk dat de leerkracht de leer- en taaldoelen uitdrukkelijk communiceert naar de leerlingen toe. Deze doelen zijn zo opgesteld dat ze niet voor interpretatie vatbaar zijn. Het moet voor de leerlingen duidelijk zijn op welke manier de leerkracht deze doelen wil bereiken en dat de leerlingen een overzicht meekrijgen van de kernbegrippen. Bij een taalgerichte les is het de bedoeling dat de leerlingen verbanden kunnen leggen tussen deze woorden. Kort samengevat, het doel van de pijler "taalsteun" binnen deze lesfase is om de structuur van je les visueel te maken voor

leerlingen (Hajer & Meestringa, 2015). Er zijn enkele mogelijkheden die een leerkracht kan hanteren om structuur te bieden aan een les. Hieronder enkele tips om dit te verwezenlijken:

a) Geef ondersteunende en bevorderende feedback.

Tijdens deze fase draait het geven van feedback er voornamelijk om om verkeerd gebruikte termen te corrigeren. Wanneer de leerling de vraag verkeerd interpreteert en hierdoor een verkeerd antwoord geeft, is het de taak van de leerkracht om in te grijpen en het foutieve antwoord te laten corrigeren door medestudenten of dit zelf doen. Dit wordt in de praktijk allicht gedaan (Hajer & Meestringa, 2015).

b) Maak gebruik van sleutelschema's.

Een sleutelschema is een schematische voorstelling waarin de voornaamste punten van de leerstof opgenomen worden. Zo'n schema geeft verbanden weer tussen de verschillende onderdelen van de leerstof. Enkele voorbeelden zijn: diagrammen, tabellen, tijdsbalken, ... (Hajer & Meestringa, 2015).

c) Zorg voor een gestructureerde les en voorzie een studiewijzer.

Leerlingen hebben nood aan een gestructureerde les die best genoteerd wordt op het bord, zodat de leerlingen deze steeds binnen handbereik hebben. In deze structuur worden de lesonderwerpen, kernbegrippen en eventueel de werkvorm weergegeven. Indien de leerkracht opteert voor een groepswork, kan hij een studiewijzer opstellen waarin de les gedetailleerd en gestructureerd beschreven wordt. Hierin staat bijvoorbeeld de werkwijze, de nodige materialen, de tijdspanne, de evaluatiemethode, ... (Hajer & Meestringa, 2015).

De laatste twee tips worden nog te weinig toegepast door leerkrachten. Dit merkte ik op tijdens de observatiestage en het uitvoeren van mijn stages doorheen de drie jaar lerarenopleiding.

3.3.1.3 *Interactie*

Heel wat leerkrachten creëren interactie met hun leerlingen zonder hier expliciet aandacht aan te verlenen. Wanneer de leerkracht aan de leerlingen vraagt om de opgedane kennis, zowel op school als uit eigen ervaringen, te delen met de klas is er sprake van interactie. Een leerkracht kan interactie uitlokken tijdens de motivatiefase via coöperatief leren of via een onderwijsleergesprek. De categorie coöperatief leren kan nog verder onderverdeeld worden. De bekendste en meest gebruikte werkvorm van coöperatief leren is brainstormen. Daarnaast zijn er ook nog andere, zoals:

- combinatieoefeningen;
- competitie spelen;
- denken, delen en uitwisselen: de leerlingen denken eerst individueel na over een vraag, nadien mogen zij hun gedachtegang uitwisselen met de andere studenten;
- raadsels;
- ... (Hajer & Meestringa, 2015).

Door interactie te stimuleren in het begin van de les, kan de leerkracht zich een beeld vormen welke alledaagse begrippen de leerlingen kennen omtrent het lesonderwerp. Het specifiek benoemen van vakbegrippen binnen de context is in deze fase nog niet van toepassing. Het is veel belangrijker dat de leerlingen hun mening en/of gedachten durven te uiten (Hajer & Meestringa, 2015).

3.3.2 De verwerving en verwerking

Eenmaal de nieuwe leerstof ingeleid en verduidelijkt is, is het de bedoeling dat de leerlingen nieuwe inzichten verwerven in de leerstof, alsook dat hun vaktaal wordt uitgebreid door te differentiëren in verwerkingsvormen. Gerichte (vak)taalsteun is dan ook een vereiste om de capaciteiten van leerlingen qua taal en denken te kunnen verhogen. Om dit te verwezenlijken, is het van belang dat de leerkracht gebruik maakt van de drie pijlers binnen taalontwikkeld lesgeven (Hajer & Meestringa, 2015).

3.3.2.1 *Het verlenen van context*

Ook binnen de uitvoeringsfase is het enorm belangrijk dat de leerkracht de nieuwe leerinhouden terugkoppelt naar de voorkennis en de leefomgeving van de leerlingen. Het is van cruciaal belang dat de leerlingen verbanden zien met datgene wat ze op school leren en hetgeen ze ervaren buiten de school. Deze manier van context verlenen noemt men in de algemene didactiek "het integratieprincipe" (Casier, z.j.). Vele leerkrachten passen dit principe toe in hun lessen. Maar het reikt veel verder dan dat. Vakoverschrijdend werken behoort ook tot deze pijler. Vanuit de lerarenopleiding worden toekomstige leraren aangespoord om tijdens hun lessen vakoverschrijdend te werken. Vakoverschrijdend werken betekent dat de grenzen tussen twee of meerdere vakken doorbroken worden tijdens het lesgeven. Hieronder worden nog enkele manieren opgesomd, hoe je als leerkracht nog meer context kan aanbrengen in een les. Deze manieren worden zelden uitgevoerd in de praktijk. De opsommingen hieronder hebben nochtans aandacht voor het differentiatieprincipe (Casier, z.j. & Hajer & Meestringa, 2015).

a) Geef leerlingen de mogelijkheid om zelf bijkomend bronnenmateriaal op te zoeken en te gebruiken.

Meestal geeft de leerkracht de link of meerdere linken van bronnen waarmee de leerlingen aan de slag kunnen gaan om antwoorden te vinden op de gestelde vragen. Bij een taalgerichte les pakt men dit anders aan. De leerkracht geeft de leerlingen de kans om zelf bijkomend bronnenmateriaal op te zoeken en te gebruiken. Dit geeft voor de leerlingen meer duiding over de theorie en dit helpt hen om de leerstof te associëren met hun leefwereld. Een bijkomend voordeel is dat leerlingen materialen gaan zoeken die passen bij hun interesses en hun leervoorkeuren (Hajer & Meestringa, 2015). Zo speel je als leerkracht ook meteen in op het differentiatieprincipe (Casier, z.j.).

Bijvoorbeeld: krantenartikels, folders, internet, wetenschappelijke teksten, gastsprekers, documentaires, ...

b) Laat leerlingen de keuze welk specifiek lesthema zij willen uitwerken.

Vaak legt de leerkracht op welke leerlingen werken aan dat specifiek lesonderwerp. Bij een taalontwikkende les stapt men hiervan af. Leerlingen krijgen namelijk mee inspraak hoe de leerstof wordt aangereikt, welke informatiebronnen zij prefereren en wensen aan te wenden. De leerkracht kan de leerlingen ook de keuze geven om bijvoorbeeld opdrachten per twee of in groep uit te voeren (Hajer & Meestringa, 2015).

c) Sluit af met het uitwisselen van elkaars bevindingen.

Dat de leerlingen na een groepswork de resultaten met de rest van de klas bespreken, gebeurt wel vaker in de klaspraktijk. Dit moedigen taalgerichte leerkrachten dan ook alleen maar aan. Vaak worden deze resultaten mondeling meegedeeld door middel van een klasgesprek of een PowerPoint-presentatie. Er zijn ook andere methodes om dit te verwezenlijken, namelijk schriftelijk, door middel van een debat of door het schrijven van een verslag. Voor dyslectische leerlingen is het beter dat zij de resultaten mondeling kunnen bespreken (Hajer & Meestringa, 2015).

3.3.2.2 Taalsteun

Het doel van taalsteun binnen de uitvoeringsfase is dat de leerlingen de geraadpleegde bronnen zo goed mogelijk trachten te begrijpen. Het uitvoeren van schrijf- en spreekopdrachten zou door middel van taalsteun makkelijker en vlotter verlopen (Hajer & Meestringa, 2015).

Hieronder worden enkele suggesties neergeschreven die leerkrachten kunnen hanteren om de taalsteun te vergroten. Uiteraard vraagt dit wel een extra inspanning (Hajer & Meestringa, 2015).

a) Herwerk de teksten, indien nodig.

Leerkrachten zoeken extra lesmateriaal, zoals teksten, krantenartikelen, ... op het internet op. Zij gebruiken deze teksten zonder deze evenwel aan te passen aan het niveau van de leerlingen. Sommige teksten zijn zo opgesteld dat ze voor bepaalde leerlingen moeilijk te begrijpen zijn. Mits kleine wijzigingen kunnen deze teksten alsnog geschikt zijn als lesmateriaal. (Hajer & Meestringa, 2015). Hieronder enkele tips:

1. Bespreek de tekst klassikaal. Door gerichte vragen te stellen kan de leerkracht structuur brengen in de tekst. Geef de leerlingen ook de kans om de betekenis van nieuwe en moeilijke termen te vragen.
2. Splits de tekst op in verschillende korte alinea's. Zorg ervoor dat er bij elke alinea een tussentitel vermeld staat. Stel enkele richtvragen die de inhoud van de alinea weergeven en schrijf deze op in een kadertje.
3. Maak gebruik van korte zinnen. Lange zinnen lezen moeilijk.
4. Korte teksten zijn niet altijd een voordeel t.o.v. lange teksten. In langere teksten worden er meestal voorbeelden aangehaald, die de inhoud van de tekst verduidelijken.
5. Gebruik enkele voorbeelden die een meerwaarde bieden aan de tekst. Onnuttige voorbeelden brengen de leerlingen van de wijs en zorgen voor een overbodige taalhindernis.
6. Behoud de vakinhoud. De kernwoorden en onderlinge verbanden binnen de tekst blijven in de tekst. Het inhoudelijke niveau moet evenwaardig zijn als voordien.
7. Visualiseer de tekst. Fleur de tekst op met afbeeldingen, grafieken, schema's, ... die de tekst ondersteunen.
8. Voorzie een begrippenlijst met verklaringen.
9. Houd rekening met het intelligentieniveau van de leerlingen. Zorg voor een moeilijke en een makkelijke variant van de tekst (Hajer & Meestringa, 2015).

b) Zorg voor verwerkingsopdrachten bij een tekst

Wanneer een leerkracht een tekst gebruikt in zijn of haar les, zal de leerkracht ook wel een opdracht voorzien bij de tekst. Hieronder worden verschillende mogelijkheden opgesomd om de leerlingen een tekst te laten verwerken. De meeste hiervan worden al gebruikt door leerkrachten (Hajer & Meestringa, 2015).

1. Voorzie een klassikaal instructiemoment voor de leerlingen om te mogen starten aan de opdrachten.
2. Zorg ervoor dat de leerlingen duidelijk weten hoe ze aan de opdracht dienen te beginnen. Modelleren is hier een mogelijkheid.
3. Stel duidelijke en specifieke richtvragen, zodat de leerlingen weten wat op welk moment van hen verwacht wordt.
4. Laat de leerlingen leesverslagjes opstellen aan de hand van onderstaand invulformulier (Hajer & Meestringa, 2015).

Opdracht leesverslag	
Titel van de tekst:	
Dit begrijp ik:	Dit begrijp ik niet:
Dit heb ik geleerd:	

Figuur 1: Invulformulier voor het leesverslag

5. Varieer in verwerkingsvormen. Enkele voorbeelden van verwerkingsvormen zijn:
 - Expert-werkvorm: een groep leerlingen verdiept zich in een bepaald leerstofonderdeel en zij lichten dit nadien aan de rest van de groep toe.
 - Teksten met verschillende moeilijkheidsgraden.
 - Tekstschema's: bij het lezen van lange teksten voorziet de leerkracht best een tekstschema. Hierin staan de belangrijke begrippen per alinea opgesomd.
 - Vergelijken van informatiebronnen: laat de leerlingen nagaan of verschillende bronnen dezelfde informatie verschaffen. Hierdoor zet de leerkracht de leerlingen aan het denken.
 - Aanhalen van moeilijke woorden: geef een lijst met de kernbegrippen van het lesthema. Nadien geven de leerlingen aan of dit een bekend begrip is of niet.
 - Laat de leerlingen aan elkaar begrippen verklaren (Hajer & Meestringa, 2015).

6. Het visualiseren van teksten door middel van sleutelschema's. Enkele voorbeelden zijn:
 - Boomschema: om een hiërarchie weer te geven.
 - T-schema: om begrippen te verduidelijken.
 - Tijdsbalk: om een chronologische volgorde van gebeurtenissen weer te geven.
 - Venndiagram: weergave van verschillen en gelijkenissen tussen twee aspecten.
 - Stroomschema: weergeven van oorzaak/gevolg.
 - Cirkel: weergeven van zich alsmaar herhalende processen.
 - Grafieken: weergave van evoluties (Hajer & Meestringa, 2015).

c) Ondersteun schrijfopdrachten met schrijfkaders

Veel kinderen hebben het moeilijk om een opdracht neer te schrijven zonder het besef te hebben van tekstopbouw, samenhang van zinnen, enzovoort. Daarom is het zinvol om een schrijfkader voor te leggen aan de leerlingen die de nodige structuur en inhoud geeft hoe ze bijvoorbeeld een verslag kunnen opstellen. Dit schrijfkader begint vaak met een starter. Een starter is het begin van een zin die de leerlingen daarna verder aanvullen. Het is een medium om zinvolle taalsteun aan leerlingen te geven en een hulp voor drie veel voorkomende schrijfbastakels (Majer & Meestringa, 2015).

1. Vele leerlingen hebben moeite om de eerste zinnen van een tekst of opstel op papier te zetten. Een schrijfkader kan dit probleem voorkomen.
2. Mondeling een tekst verwoorden is meestal makkelijker, omdat de leerling vragen krijgt van de leerkracht of reacties krijgt van andere leerlingen. Bij het schrijven is dit echter niet het geval. Schrijfkaders zijn een aanvulling van een gesprek op papier. De starters helpen de leerlingen een stapje verder.

3. Het wegwerken van “en toen” in opstellen. Schrijfkaders helpen leerlingen om andere verbindingswoorden te gebruiken dan het meest voorkomende en gebruikte tussenvoegsel “en toen” (Hajer & Meestringa, 2015).

Een voorbeeld van een schrijfkader toe te passen voor het vak economie :

1. Het beschrijven van begrippen:

Een ... is een

Een kenmerk van is

Dat betekent dat

2. Het beschrijven van ongelijkheden

Ze zijn anders, omdat

Een ander punt waarop ze verschillen is

De is, terwijl de ...

3. Het beschrijven van overeenkomsten

Ze hebben bijvoorbeeld allebei

Een andere overeenkomst is

Ze lijken op elkaar omdat

Figuur 2: Schrijfkader

4. Digitale ondersteuning voor de realisatie van vaktaal

- Laat de leerlingen spraakopnames maken: voor leerlingen die moeilijkheden hebben met het maken van een schrijfp opdracht is het soms makkelijker als zij eerst hun tekst kunnen inspreken om hem daarna pas op te schrijven. Dit maakt de leerling bewuster van het verschil tussen schrijf- en spreektaal.
- Gebruik apps om geschreven teksten digitaal te becommentariëren.
- Eerst visualiseren, nadien de tekst schrijven.
- Gebruik online tools om leerlingen bestanden te laten delen met de leerkracht, te bewerken en feedback te geven (Hajer & Meestringa, 2015).

5. Geef feedback

Om de taalontwikkeling van leerlingen te stimuleren is het geven van feedback noodzakelijk. Binnen deze fase van de les richt deze feedback zich specifiek op de antwoorden van de leerlingen en hun prestaties. (Hajer & Meestringa, 2015). Efficiënte feedback kan op drie manieren gegeven worden:

1. Bevestigende feedback bij een goed antwoord.
2. Verhelderende feedback: doorvragen bij een niet duidelijk of niet volledig antwoord.
3. Bij een foutief of onvolledig antwoord werkt verbeterende feedback taalstimulerend.
 - Positief corrigerende feedback: doorvragen tot het bekomen van het correcte en volledige antwoord.
 - Aanwijzingen-gevende feedback: tips geven om het juiste antwoord te bekomen.
 - Zelfbeoordeling-stimulerende feedback: de opdracht opnieuw laten lezen en dan de leerling opnieuw laten antwoorden. Op deze manier laat de leerkracht de leerling zelf nadenken of het antwoord wel correct was (Hajer & Meestringa, 2015).

3.3.2.3 Bewerkstelligen van interactie

Tijdens de uitvoeringsfase is het niet vereist dat een leerkracht veel speciaals doet om interactie te verkrijgen. Om het even welke werkvormen je gebruikt, er ontstaat altijd wel interactie. Uiteraard verleent de ene werkvorm meer interactie dan een andere. Dit kan tussen de leerlingen onderling zijn of tussen de leerkracht en leerling. Hieronder worden

twee werkvormen, namelijk groepswerk en het onderwijsleergesprek, besproken die vaak in de klaspraktijk worden gebruikt en die een grote interactie teweegbrengen. Tot slot bespreek ik ook nog het hulpgesprek. Deze werkvorm is minder bekend, maar geeft een grote interactie tussen leerling en leerkracht (Hajer & Meestringa, 2015).

a) Het onderwijsleergesprek

Een onderwijsleergesprek is een gesprek tussen leerkracht en een groep leerlingen, waarbij de leerkracht nieuwe leerstof aanbrengt via specifieke en gerichte vragen. De leerlingen vertellen aan elkaar wat ze weten over het onderwerp en gaan daarop reageren. Hierdoor zet de leerkracht de leerlingen aan tot nadenken over het nieuwe lesonderwerp. De leerkracht begeleidt het gesprek en stuurt bij waar nodig (Hajer & Meestringa, 2015).

b) Leren door en in groepswerk

Leren, bij voorkeur in heterogene groepen, is één van de makkelijkste manieren om interactie tussen leerlingen onderling teweeg te brengen, ongeacht hun antecedenten en taalvaardigheid. Om samenwerkend te leren in de klas met een gunstig gevolg zijn er vijf criteria van belang:

1. De groepsopdrachten zijn zo opgesteld dat iedereen zijn steentje kan bijdragen tot het bekomen van de juiste oplossing. Een sterke leerling mag niet de overhand krijgen binnen het groepswerk, zoniet is er geen sprake meer van gezamenlijk leren. Het is de bedoeling dat de zwakke van de ene wordt opgevangen door de sterkte van de andere. Binnen het groepswerk heeft iedereen elkaar nodig om het project te doen slagen.
2. Iedere leerling kan aangesproken worden op zijn of haar opgelegde taak en deze verantwoordten ten opzichte van de groep.
3. De inhoud en de vorm van de opdracht zijn zo opgemaakt dat samenwerking mogelijk is.
4. Om in samenwerkingsverband te kunnen fungeren, is het cruciaal dat de leerlingen hiertoe de nodige sociale vaardigheden leren en dat deze vervolgens worden opgenomen in de evaluatie.
5. Tot slot volgt er nog een nabespreking over het samenwerkingsproces alsook over het eindresultaat (Hajer & Meestringa, 2015).

c) Het hulpgesprek

Een hulpgesprek vindt plaats tussen één of meerdere leerlingen en de leerkracht. Het doel van zo'n gesprek is een beeld te krijgen in hoeverre de leerling de leerstof beheerst en waar de mogelijke problemen zich situeren (Hajer & Meestringa, 2015).

3.3.3 De afronding

In een doorsnee klassieke les wordt er tijdens de afrondingsfase het herhalingsprincipe toegepast. Het doel van de afrondingsfase volgens de algemene didactiek is om na te gaan of de leerlingen de nieuwe leerstof (de vakdoelen) begrijpen. Dit is uiteraard ook het doel van een taalgerichte les, maar hierboven ook nog het opvolgen in welke mate de leerlingen groeien op vlak van vaktaaldoelen. Dit is het grote verschil met de algemene didactiek (Hajer & Meestringa, 2015).

a) Evaluatietechnieken

Meestal worden op het einde van de les gewoon kort enkele vragen gesteld of de leerlingen de leerstof van die les onder de knie hebben en op het einde van de lessenreeks wordt er een overhoring afgelegd. Leerkrachten maken vaak gebruik van de klassieke evaluatievorm, namelijk schriftelijk een test afleggen, waarbij er voornamelijk aandacht wordt gelegd op het

eindproduct. Leerkrachten differentiëren weinig of niet op gebied van evaluatie. Tegenwoordig benadrukt het onderwijs het belang van de vaardigheden van de leerlingen en de reflectie op het proces om deze op te nemen in de evaluatie. Hierop wil een taalgerichte evaluatie inspelen. Enkele alternatieve evaluatievormen om dit te verwezenlijken zijn:

- mondelinge gesprekken;
- navertellen van verhalen of teksten;
- schrijfproducten;
- presentaties geven;
- het geven van experimenten en demonstraties;
- half-openvragen;
- leraarobservaties;
- portfolio's;
- persoonlijke gesprekken:
 - onderwijsleergesprek;
 - individueel gesprek;
 - mondeling examen;
 - gesprekken met anderen (Hajer & Meestringa, 2015).

Belangrijk hierbij is dat de leerkracht oog heeft voor samenhang. Het is niet de bedoeling dat de leerkracht de begrippen en hun betekenis gesepareerd toetst, maar dat het inzicht en de samenhang tussen de verschillende termen worden beoordeeld (Hajer & Meestringa, 2015).

b) Beoordelen

Het beoordelen van een toets gebeurt standaard door de leerkracht. Tegenwoordig voorziet de leerkracht een extra blad bij de toets, waar de leerlingen kort een zelfevaluatie invullen. Hierin geven de leerlingen aan hoe lang ze gestudeerd hebben voor de toets, op welke manier ze de toets hebben ingestudeerd, enzovoort. Binnen taalgericht vakonderwijs spitsen de leerkrachten zich nog meer toe naar deze zelfevaluatie. De leerlingen worden aangespoord om zo actief mogelijk met de leerinhouden bezig te zijn. Niet enkel de leerinhouden worden besproken met de leerlingen, maar ook de aanpak. Het is van groot belang dat leerlingen zichzelf kunnen inschatten in hoeverre ze de kennis en vaardigheden beheersen (Hajer & Meestringa, 2015).

1. Moedig impliciete zelfreflectie aan.
Een leerkracht kan deze vorm van zelfreflectie stimuleren door met de leerlingen te praten, terug te blikken en na te denken over het proces en het product van de les. De leerkracht spitst zich dan voornamelijk toe op het "leren leren".
2. Moedig expliciete zelfreflectie aan.
Het is voor leerlingen moeilijk om aan expliciete zelfreflectie te doen, daarom hoort de leerkracht hen hierin bij te sturen en te helpen. De leerkracht kan dit doen door specifieke vragen te stellen m.b.t. zelfevaluatie.
3. Betrek leerlingen bij het voorbereiden en evalueren van overhoringen.
Leerlingen actief betrekken bij het voorbereiden en evalueren van de overhoringen zorgt voor een positief effect op het denkvermogen en vergroot de betrekking binnen hun eigen leerproces (Hajer & Meestringa, 2015).

Een ander opvallend groot verschil is dat leerkrachten leerlingen mee inspraak geven in de voorbereiding van het opstellen van testen. In de algemene lesaanpak is hier geen sprake van. Hieronder worden mogelijke aanpakken weergegeven die leerlingen kunnen helpen bij het voorbereiden van toetsen:

- Het voorop meegeven van mogelijke toetsvragen. Nadien beslist de leerkracht welke vragen hij verwerkt in de toets. Op deze manier kunnen de leerlingen op voorhand de antwoorden opzoeken en krijgt de leerkracht goed geformuleerde antwoorden op de toets.
- Laat de leerlingen zelf toetsvragen bedenken die passen binnen het hoofdstuk.
- Laat de leerlingen ontdekken waarover de toetsvragen gaan. Beantwoord hun vragen eerlijk.
- De leerlingen krijgen op voorhand de antwoorden van de vragen. Het is aan de leerlingen om zelf een toetsvraag te verzinnen op het gegeven antwoord.
- Laat spiekbriefjes toe. De leerlingen mogen in groep spiekbriefjes maken. Nadien selecteren zij het beste spiekbriefje. Dat spiekbriefje mogen ze dan gebruiken tijdens het invullen van de toets.
- Net zoals bij de voorbereiding van toetsen, hebben leerlingen niets in de pap te brokken bij het verbeteren van deze testen. De leerkracht neemt de test mee naar huis en verbetert deze. Bij taalgericht evalueren betreft de leerkracht de leerlingen in het beoordelen van de toets. Dit kan op volgende manieren gebeuren:
- Laat enkele vragen beoordelen en verbeteren door medestudenten uit andere klassen. Zorg hierbij wel voor een duidelijke puntenverdeling per vraag. Welke begrippen zijn belangrijk die in het antwoord dienen voor te komen?, Door de leerlingen zelf te laten beoordelen, kan de leerkracht achterhalen welke leerlingen de leerstof beheersen en welke niet.
- Laat leerlingen elkaars werk verbeteren en evalueren a.d.h.v. vooropgestelde criteria. De leerkracht kan nadien nagaan of het verbeteringswerk ernstig is genomen of niet. Dit kan via een simpele weg gebeuren, namelijk door enkele vragen te stellen, zoals "Waarom heb je dat gedaan?" (Hajer & Meestringa, 2015).

c) Taalsteun

De algemene didactiek schrijft enkele criteria voor waar leerkrachten zich aan dienen aan te houden tijdens het opstellen van een toets. Deze criteria zijn uiteraard ook van toepassing op een taalgerichte evaluatie. Het grote verschil is evenwel dat een taalgerichte evaluatie rekening houdt met de pijler 'taalsteun'. Niet alleen in de lessenreeks komt deze aan bod, maar ook tijdens de evaluatie. Hieronder enkele uiteenzettingen hoe een leerkracht taalsteun kan bieden binnen een overhoring:

- Het is belangrijk dat de vragen expliciet en helder zijn. De vraag mag dus niet voor interpretatie vatbaar zijn. Dit stemt overeen met de criteria "betrouwbaarheid" uit de algemene didactiek.
- Een beoordelingsschaal voorzien bij een mondeling examen. Dit stemt overeen met de criteria "normering" uit de algemene didactiek.
- Bij het neerschrijven van een verhandeling dient de leerkracht een checklist mee te geven welke elementen verplicht aan bod dienen te komen in de verhandeling.
- Bij het opstellen van toetsvragen gebruikt de leerkracht schrijfkaders (Hajer & Meestringa, 2015; Thoelen, 2016).

Bijvoorbeeld: Toetsvraag: Geef de definitie van een consument.

Schrijfkader: Een consument is

3.4 Voordelen van taalontwikkelen lesgeven voor dyslectische leerlingen

Het is vanzelfsprekend dat dyslectische leerlingen goed begeleid dienen te worden tijdens de lessen en ook daarbuiten. In het secundair onderwijs worden er al verschillende leermiddelen aangeboden aan dyslectische leerlingen om hun onderwijsloopbaan zo aangenaam mogelijk te maken. Persoonlijk vind ik het belangrijk dat elke leerling in staat moet zijn om een correcte schriftelijke en mondelinge taal te hanteren. Dit wordt namelijk verwacht door de maatschappij. Persoonlijk ben ik ervan overtuigd dat een leerkracht die taalontwikkelen lesgeeft aan leerlingen met dyslexie, maar ook evenzeer aan leerlingen zonder leerstoornissen, een stap voorwaarts biedt ten opzichte van leerkrachten die geen aandacht besteden aan taalontwikkelen lesgeven.

De belangrijkste pijler binnen het taalontwikkelen lesgeven voor leerlingen met dyslexie is "taalsteun". Voor leerlingen met dyslexie is het van cruciaal belang dat ze deze ondersteuning krijgen tijdens de lessen.

Hieronder vindt u een overzicht van mogelijke oplossingen vanuit taalontwikkelen lesgeven voor bepaalde problemen waarmee dyslectische leerlingen kampen.

Problemen van dyslectische leerlingen	Oplossing door taalontwikkeld les te geven
<p>Leerlingen met dyslexie hebben problemen met technisch lezen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Differentieer in lesmaterialen. Vele leerkrachten houden vast aan de klassiek geschreven teksten om de leerinhouden aan te bieden. Tegenwoordig zijn er vele andere leermiddelen waarbij leerlingen minder dienen te lezen, wat voor dyslectische leerlingen een groot voordeel biedt. Enkele voorbeelden hiervan zijn: educatieve filmpjes, nieuwsfragmenten, krantenkoppen, • Laat de studenten samenwerkend leren. Op deze manier kan de ene zijn zwakte opgevangen worden door de andere zijn sterkte.
<p>Dyslectische leerlingen hebben problemen met begrijpend lezen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • De leerkracht kan de tekst zo nodig herwerken, zodat deze verstaanbaar is voor alle leerlingen. Enkele tips: <ul style="list-style-type: none"> - Integreer voorbeelden die de tekst verduidelijken. - Voeg afbeeldingen toe die de tekst ondersteunen. - Voorzie een begrippenlijst inclusief de verklaringen van een woord. - Voorzie teksten van verschillende moeilijkheidsgraden. • Bespreek de tekst klassikaal • Laat de leerlingen een leesverslagje invullen. De stukken tekst die de leerlingen niet begrijpen, bespreken. • Giet de tekst in sleutelschema's.
<p>De taalvaardigheid van dyslectische leerlingen is beperkt.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Bied schrijfkaders aan bij schrijfp opdrachten. • Stimuleer interactie. Op deze manier doen zij nieuwe woordenschat op door te spreken.
<p>Dyslectici hebben problemen met het instuderen van losse feiten (korte termijngeheugen).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vertrek vanuit de voorkennis van de leerlingen en brei de leerstof hieraan verder. • Voorzie voor de leerlingen een schema waarin verbanden doorheen het thema worden weergegeven.
<p>Leerlingen met dyslexie hebben problemen met ingewikkelde taken.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Breng structuur in de les d.m.v. sleutelschema's. • Zorg voor een gestructureerde les. In deze structuur worden de lesonderwerpen, kernbegrippen en eventueel de werkvorm weergegeven. • Voorzie tijdens een groepswork een studiewijzer. • Bouw de moeilijkheidsgraad van de oefeningen op. Begin met een makkelijke oefening. Deze oefening zal de overgang naar een moeilijke oefening makkelijker maken. • Modelleren.

3.5 Besluit

In het verkennend onderzoek heb ik een duidelijk beeld proberen te scheppen wat het begrip “dyslexie” inhoudt en welke types van dyslexie men onderscheidt. Ik heb ook inzicht proberen te krijgen in de gevolgen die de ontwikkelingsstoornis dyslexie met zich meebrengt en welke hulpmiddelen en/of lesstrategieën er al dan niet worden ingezet om deze leerlingen zo goed mogelijk te begeleiden tijdens de les.

Uit onderzoek blijkt dat de leerstoornis dyslexie zich afspeelt op het niveau van de hersenen. Afhankelijk of de linkerhemisfeer over- of onderactief is ten opzichte van de rechterhemisfeer spreekt men over respectievelijk perceptuele of linguïstische dyslexie. Ongeacht welk type dyslexie de leerling heeft, dyslectische leerlingen moeten heel wat struikelblokken overwinnen en dit zowel binnen als buiten de schoolmuren. Dyslectische leerlingen ervaren voornamelijk moeilijkheden bij het lezen en schrijven. Maar ook op rekenvlak en rond cognitieve vaardigheden hebben ze vaak een achterstand. Bijkomend voelen deze leerlingen zich op sociaal-emotioneel vlak niet goed in hun vel. Door hun leerachterstand hebben deze leerlingen een grotere kans op doubleren.

Gelukkig bieden secundaire scholen al heel wat aangepaste leermiddelen aan om het studeren voor dyslectische leerlingen makkelijker te laten verlopen. Vele aangepaste leermiddelen zijn ontwikkeld en kunnen hulp bieden aan de leerlingen in het algemeen. Deze methoden werken echter niet voor elke leerling met dezelfde efficiëntie. Daarom worden de aangepaste leermiddelen best afgestemd op de persoonlijke noden van een leerling. Taalontwikkelen lesgeven biedt voor elke leerling een meerwaarde. Voor leerlingen met dyslexie kan het een stimulerende factor zijn om bepaalde struikelblokken te overwinnen, dit bovenop het aanbieden van aangepaste leermiddelen. Een taalgerichte les steunt op drie pijlers nl. “context verlenen”, “interactie stimuleren” en “taalsteun bieden”. De pijler “taalsteun” is de belangrijkste pijler voor leerlingen met een leerachterstand of met dyslexie. Dyslectische leerlingen hebben nood aan een goede begeleiding tijdens de les en ook erbuiten.

4 Ontwerponderzoek

4.1 Motivatie lesmateriaal

Dankzij het M-decreet hebben kinderen met een beperking recht om in het gewoon onderwijs les te volgen. Dit wil dus zeggen dat een reguliere school wordt geacht in staat te zijn om onderwijs aan te bieden aan alle leerlingen. Voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften, zoals dyslectici, zal de school redelijke aanpassingen voorzien, zoals het toestaan van hulpmiddelen die het leren vergemakkelijken, variatie brengen in lesaanpak, leerlingen vrijstellingen geven, individuele leerhulp aanbieden,... . Maar ondanks al deze inspanningen viel mij tijdens mijn stageperiodes op dat dyslectische leerlingen dezelfde cursussen krijgen als hun medestudenten, terwijl deze onvoldoende zijn afgestemd op de noden van deze leerlingen.

Uit het verkennend onderzoek blijkt dat taalontwikkelen lesgeven voor een dyslectische leerling een belangrijke factor is tijdens het aanleren van nieuwe leerinhouden

Ik heb daarom besloten om zelf een cursus op te stellen met zo weinig mogelijk struikelblokken voor dyslectische leerlingen en die zoveel mogelijk bevindingen samenvoegt. Het algemene uitgangspunt van de cursus is taalontwikkelen lesgeven. De pijlers van dit lesgeven komen dan ook meerdere malen aan bod, om reden dat taalontwikkelen lesmateriaal een grote meerwaarde biedt voor elke leerling, maar zeker voor dyslectische leerlingen. Bijkomend wordt er ook veel aandacht geschonken aan de lay-out van de cursus, zodat deze gebruiksvriendelijk is voor deze doelgroep.

De cursus, die ik heb opgesteld, is voor een nieuw vak dat ingevoerd zal worden in het schooljaar 2019-2020 genaamd "Mens en samenleving"¹ (Katholiek Onderwijs Vlaanderen, 2018). Ik heb hiervoor gekozen, omdat er voor dit vak nog geen cursussen voorhanden waren. Ik zie dit als een grote meerwaarde van mijn bachelorproef. De thema's die ik uitwerkte, koos ik op basis mijn interesses.

4.2 Stageschool

Ik heb mijn lesmateriaal getest in de eerste graad van de gemeenschapsschool "GO! Middenschool", gelegen in het hartje van Sint-Truiden. Ik heb voor deze secundaire school gekozen, omdat de leerling er centraal staat. Eén van de belangrijkste troeven van deze school is het feit dat men tijd spendeert om taalachterstanden bij leerlingen te detecteren en oplossingen te zoeken om taalachterstanden te verkleinen of zelfs in de mate van het mogelijke weg te werken (Atheneum Sint-Truiden, z.j.). Aangezien dat ook het doel is van mijn product, leek mij dit de ideale partnerschool.

¹ Binnen het VVKSO krijgt het nieuw economisch vak, dat vanaf volgend jaar gedoceerd wordt in de eerste graad van het secundair onderwijs, de naam "Mens en samenleving". Binnen het gemeenschapsonderwijs kan de onderwijsinstelling de naam van het vak vrij invullen. Dit vak heeft als doel om de leerlingen financiële en economische competenties bij te brengen (Janssens, 2018, Katholiek Onderwijs Vlaanderen, 2018).

4.3 Taalontwikkelen lesmateriaal

4.3.1 Aandachtspunten

Bij het opstellen van het lesmateriaal werd er rekening gehouden met een aantal specifieke aandachtspunten. Deze worden hieronder besproken.

Ten eerste dient het lesmateriaal voor iedereen toegankelijk te zijn, zowel voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften, als zonder deze behoeften. Het lesmateriaal is zo opgesteld dat dit tegemoet komt aan de onderwijsnoden van een heterogene groep leerlingen. Een voornaam aandachtspunt is het inzetten op differentiatie. Dit uit zich door gebruik te maken van een grote verscheidenheid aan lesopdrachten en leermiddelen. Verder ligt de focus van de cursus op de onderwijsbehoeften van dyslectische leerlingen. In de opgestelde cursus heb ik getracht om zoveel mogelijk struikelblokken te omzeilen die dyslectici ondervinden, dit door onder meer aandacht te schenken aan de lay-out. Ik heb hierbij onder meer gebruik gemaakt van een duidelijk leesbaar lettertype voor dyslectici, de juiste kleurcontrasten tussen lettertype en papierkleur, tekstgrootte, enzovoort.

Eén van de belangrijkste aandachtspunten is dat de cursus de taalontwikkeling van elke leerling dient te stimuleren. Dit wordt verwezenlijkt door in te zetten op de drie pijlers van taalontwikkelen lesgeven, namelijk interactie, context en taalsteun. De oefeningen en opdrachten sluiten aan bij de leefwereld en interesses van de leerlingen, geven vervolgens de mogelijkheid tot interactie en bieden bovendien taalsteun.

Tot slot zijn de thema's zo uitgewerkt dat ze voldoen aan de eindtermen voor het vak "Mens en samenleving" (Katholiek Onderwijs Vlaanderen, 2018). In deze cursus wordt er zowel aandacht geschonken aan de transversale als aan de inhoudelijke eindtermen. Een voorbeeld van de inhoudelijke eindtermen hetwelk zeker aan bod komt binnen dit lesmateriaal is "economische en financiële competentie".

4.3.2 Handleiding

Er is zowel een leraren- als een leerlingenversie ter beschikking van de ontworpen lesmaterialen. Hieronder wordt er besproken welke onderdelen aanwezig zijn in de leerlingen- en lerarenbundel. Alle elementen die aan bod komen in de leerlingenbundel, zijn ook opgenomen in de leerkrachtenbundel.

4.3.2.1 De leerlingenbundel

Er wordt een overzicht voorzien i.v.m. de opbouw van de cursus, genaamd "wegwijs in de cursus". De cursus is opgebouwd volgens een vast stramien, namelijk "oriënteren", "aan de slag", "oefenen" en "kennis". De stap "oriënteren" houdt in dat de leerlingen geprikkeld worden tot het topic en om na te gaan over welke voorkennis de leerlingen beschikken omtrent het lesonderwerp. De volgende stap, die de leerlingen uitvoeren, is "aan de slag". Hierbij gaan leerlingen allerlei opdrachten uitvoeren om zich te verdiepen in de leerstof. Er is een grote variatie aan opdrachten en leermiddelen. Vervolgens zullen de leerlingen de verworven kennis inoefenen en tot slot wordt elke onderzoeksvraag afgesloten met een kenniskader. In deze kader wordt de samenhang tussen de onderzoeksvragen weergegeven en de belangrijke vaktermen worden hierin opgenomen.

In de cursus wordt de soort van opdracht aangegeven door symbolen. Er wordt doorheen de cursus gebruikt gemaakt van drie symbolen, namelijk een symbool dat verwijst naar een ICT-opdracht, een ander voor een groepsopdracht en een derde voor een kijkopdracht. Tot slot is

er een symbool voorzien dat aangeeft bij welke oefeningen de leerlingen een rekenmachine mogen gebruiken. Uit de enquête bleek dat de leerlingen hier nood aan hadden.

Vervolgens is er een overzicht voorzien met de lesdoelen en de sleutelwoorden voor een bepaald thema. De lesdoelen en sleutelwoorden worden opgesteld per onderzoeksvraag.

4.3.2.2 De lerarenbundel

In de lerarenversie wordt er allereerst een theoretisch kader weergegeven wat taalontwikkelen inhoudt. De drie pijlers van taalontwikkelen, namelijk interactie, taalsteun en context worden in het kort uitgelegd. Dit is belangrijk aangezien het lesmateriaal volledig is afgestemd op de normen van taalontwikkelen. Bovendien zijn er toch nog redelijk wat leraren die nog onwetend zijn over taalontwikkelen. Bijkomend wordt er in de lerarenbundel een zijkolom voorzien waarin de mogelijke lesaanpak is beschreven alsook tips om bestaand lesmateriaal meer taalontwikkelen te maken. Daarnaast worden er ook tips geïntegreerd in verband met de lay-out, specifiek gericht naar dyslectici.

De transversale eindtermen die behoren tot het uitgewerkte thema, worden opgenomen in een overzicht.

In de lerarenversie van de cursus worden ook de verschillende vormen van feedback aangehaald. De uitleg horende bij deze vormen vindt de leerkracht terug op het einde van het lesmateriaal.

4.3.3 Lesmateriaal 1: “De invloed van de overheid op de samenleving”

De overheid heeft een belangrijke rol binnen de economie en is niet weg te denken in het leven van elk individu. Iedereen, ook leerlingen uit de eerste graad, komen dagelijks in contact met goederen, diensten en voorzieningen die de overheid aanreikt aan de burger. Denk hierbij maar aan het openbaar vervoer, onderwijs, wegennetwerk, ouderenzorg enzovoort. ...

Binnen dit thema leren de leerlingen aan de hand van verschillende oefeningen en opdrachten wat de taken van de overheid zijn, hoe de overheid aan haar inkomsten komt om deze taken te kunnen financieren, welke uitgaven de overheid heeft en tot slot wat het herverdelingsmechanisme inhoudt. Dit lesthema is zo opgesteld dat het op twee verschillende manieren onderwezen kan worden, namelijk via een contractwerk of via de klassieke manier van onderwijzen.

De drie pijlers van taalontwikkelen komen uitgebreid aan bod binnen dit thema. Hieronder vindt u een overzicht terug op welke manier er is ingespeeld op de verschillende pijlers van taalontwikkelen binnen dit thema.

4.3.3.1 Context

- De leefwereld van de leerlingen wordt gebruikt als aanknopingspunt van de les.
- De leefwereld van de leerlingen wordt betrokken in het lesmateriaal.
- Doorheen de cursus wordt er gewerkt met een rode draad.
- De leerkracht peilt naar de voorkennis en de ervaringen van de leerlingen.
- De hoegrootheid van een groot cijfer is voor vele leerlingen moeilijk om te vatten ; daarom is er een terugkoppeling gemaakt van de cijfergegevens naar de leefwereld van de leerlingen.
- Cijfergegevens worden omgezet in een grafiek. Dit is meer visueel en minder abstract.

- Er zit variatie in zowel het lesmateriaal als in de oefeningen. Er worden filmpjes, krantenartikelen, verbindingsoefeningen, ... aangereikt om de leerstof te verwerken.
- In het lesmateriaal wordt er een alternatieve evaluatie aangeboden, namelijk een actualiteitsopdracht.

4.3.3.2 *Interactie*

- In het lesmateriaal zijn vele opdrachten herwerkt om tot groepswork te komen. Er wordt ook de ruimte voorzien om na het groepswork nieuwe groepen te vormen om de antwoorden te vergelijken met elkaar. De groepen worden willekeurig ingedeeld, dit wil zeggen dat sterkere leerlingen samenzitten met zwakkere.
- De coöperatieve werkvorm "brainstormen" wordt geïntegreerd in het lesmateriaal.
- Er zit een klasgesprek verwerkt in het lesmateriaal. De leerlingen discussiëren over een bepaalde stelling.
- De overige opdrachten worden opgelost aan de hand van een onderwijsleergesprek.

4.3.3.3 *Taalsteun*

- De lesdoelen en de sleutelwoorden die bij dit lesthema behoren, worden weergegeven in een overzicht. Dit overzicht bevindt zich vooraan in de cursus. De lesdoelen en sleutelwoorden worden kort aangehaald door de leerkracht bij aanvang van de les.
- De aangeboden teksten in het lesmateriaal voldoen aan de eisen van de pijler "taalsteun".
 - De teksten zijn aangepast aan het niveau van de leerlingen.
 - Er zijn herwerkingsoefeningen voorzien bij de tekst.
 - De tekst wordt visueel voorgesteld. Er wordt gebruik gemaakt van een achtergrondkleur, foto's,
 - De nieuwe en moeilijke begrippen worden verklaard en indien mogelijk verduidelijkt met voorbeelden.
 - Van de tekst wordt er een spraakopname voorzien. De leerlingen kunnen dan luisteren naar de tekst en meevolgen in hun cursus. Dit is een grote meerwaarde voor dyslectische leerlingen.
- Nieuwe vaktermen worden verklaard en worden visueel weergegeven door deze vaktermen in het vetgedrukt te zetten. Ook woordafleidingen van de nieuwe vaktermen worden in het vetgedrukt gezet.
- Bij een uitgebreide opdracht wordt er een duidelijk stappenplan voorzien voor de leerlingen. Zo kunnen de leerlingen stapsgewijs de opdracht uitvoeren.
- In het lesmateriaal zit er een ICT-opdracht verwerkt. De leerlingen dienen van cijfergegevens grafieken te maken. Voor deze opdracht krijgen de leerlingen een instructievideo ter beschikking, genaamd "Hoe maak ik een grafiek in Excel?".
- De opdrachtomschrijvingen zijn stapsgewijs en duidelijk opgebouwd, zodat er geen verwarring ontstaat bij de leerlingen.
- Wanneer de leerlingen een nieuw begrip dienen te verklaren, wordt er een schrijfkader ter beschikking gesteld.
- Bij het klassikaal verbeteren van de oefeningen geeft de leerkracht efficiënte en aanmoedigende feedback. De leerkracht heeft de keuze uit: de bevestigende feedback, de positief corrigerende feedback, de verhelderende feedback, aanwijzingen-gevende feedback of de zelfbeoordeling-stimulerende feedback.
- In het lesmateriaal wordt er een alternatieve evaluatiemethode aangereikt. Bij deze evaluatie wordt er een duidelijke beoordelingschaal weergegeven.
- Op het einde van het thema bevindt zich een kenniskader. Hierin wordt de samenhang van de verschillende onderzoeksvragen toegelicht. Ook de sleutelwoorden van het thema worden hierin opgenomen. De samenvatting wordt aangeboden in schemavorm of in tekstvorm.

4.3.4 Lesmateriaal 2: “Het koopgedrag van jongeren”

Elk van ons heeft reële en gecreëerde behoeften. Elke persoon streeft er naar om deze behoeften te bevredigen en dit door goederen en diensten aan te kopen. Maar sommige van deze aankopen zijn eigenlijk overbodige luxe en niet nodig om volwaardig te leven. Een vraag die ieder van ons dan stelt: “Waarom kopen wij dan die specifieke goederen en diensten”? Wel, er zijn verschillende aspecten die ons koopgedrag onbewust beïnvloeden.

De leefwereld van de leerlingen werd geïntegreerd in het lesthema “Het koopgedrag van jongeren”. De opdrachten zijn zo geformuleerd dat de leefwereld en de ervaringen van de leerlingen centraal staan binnen het lesmateriaal.

Het thema “Het koopgedrag van jongeren” is opgedeeld in twee onderdelen, namelijk “behoefte” en “beïnvloedende factoren van het koopgedrag”. Binnen het onderdeel “behoefte” leren de leerlingen wat het begrip “behoefte” betekent, dat er twee soorten behoeften zijn, namelijk reële en gecreëerde behoeften, en op welke manier we onze behoeften bevredigen.

In het tweede gedeelte van dit thema onderzoeken de leerlingen aan de hand van verscheidene opdrachten welke factoren hun koopgedrag kunnen beïnvloeden en welke gevaren hieraan verbonden zijn.

Ook binnen dit lesthema is er ingezet op de drie pijlers van taalontwikkelen lesgeven. Hieronder vindt u een opsomming hoe de pijlers taalsteun, interactie en context geïntegreerd zijn in het lesmateriaal.

4.3.4.1 Context

- De leefwereld van de leerlingen wordt gebruikt als aanknopingspunt van de lessenreeks.
- Nieuwe leerstof of onbekende begrippen worden aangeleerd door de terugkoppeling te maken naar de leefwereld of de opgedane voorkennis uit voorgaande lessen.
- De oefeningen zijn zo opgesteld dat de leefwereld, de voorkennis en de ervaringen van de leerlingen centraal staan.
- Het groepswerk wordt afgesloten door de leerlingen hun bevindingen te delen met de rest van de klas.
- De actualiteit wordt betrokken in dit lesthema.
- Er is een grote variatie aan lesmateriaal en opgaven. De leerstof wordt aangereikt door middel van filmpjes, krantenartikels, practica, spelvormen, combinatieoefeningen, grafieken,

4.3.4.2 Interactie

- In het lesmateriaal zitten groepswerken verwerkt. Dit kunnen groepswerken zijn die uitgevoerd worden in groepen van 2 leerlingen, maar ook van 4 leerlingen.
- De coöperatieve werkvorm “brainstormen” komt meerdere malen aan bod.
- De specifieke werkvorm “placematmethode” is opgenomen in de cursus. Dit is een soort van groepswerk.
- Het groepswerk wordt afgesloten met het meedelen van elkaars resultaten aan de medeleerlingen.
- Er wordt een klasgesprek gevoerd over stellingen omtrent maatschappelijk verantwoord consumeren.
- De overige oefeningen worden opgelost en besproken via de werkvorm “onderwijsleergesprek”.

4.3.4.3 Taalsteun

- In het begin van de lessenreeks worden de lesdoelen en de sleutelwoorden binnen een bepaalde onderzoeksvraag getoond en uitgelegd aan de leerlingen.
- Nieuwe vaktermen worden verklaard door de leerlingen zelf of door de leerkracht. De nieuwe woorden staan vetgedrukt.
- De aangeboden teksten in het lesmateriaal voldoen aan de eisen van de pijler "taalsteun".
 - Er is een begrippenlijst met woordverklaring aanwezig.
 - Nieuwe termen en de inhoud worden verduidelijkt met voorbeelden vanuit de leefwereld van de leerlingen.
 - De tekst is opgebouwd met korte alinea's.
 - De tekst wordt visueel voorgesteld door een afbeeldingen, achtergrondkleur, kader rondom de tekst,
 - De leerlingen dienen vragen op te lossen met behulp van de tekst (= herwerkingsopdrachten).
 - Voor dyslectische leerlingen wordt er een spraakopname gemaakt die in de klas wordt afgespeeld, of er wordt een leeswijzer opgesteld.
- De oefeningen en cijfergegevens worden niet abstract voorgesteld, maar visueel.
- Er worden klassikale instructiemomenten ingelast vooraleer de leerlingen zelfstandig of in groep aan de opdracht beginnen.
- Bij groepsopdrachten en/of complexe opdrachten krijgen de leerlingen een stappenplan ter beschikking om de opdrachten correct uit te voeren. Het stappenplan kan uitgetypt zijn op papier of kan te bekijken zijn via een filmpje.
- Schrijfopdrachten of het neerschrijven van langere antwoorden worden ondersteund door schrijfkaders.
- Op het einde van een leerstofonderdeel vinden de leerlingen een samenvattend schema terug. In dit schema wordt de samenhang van de verschillende sleutelwoorden visueel weergegeven.
- Dyslectische leerlingen krijgen toegang tot begeleidende leermiddelen, zoals voorleessoftware, spellingscontrole, spraakopnames, ... bij het uitvoeren van schrijfopdrachten.
- Bij het klassikaal verbeteren van oefeningen geeft de leerkracht opbouwgevende en relevante feedback aan de leerlingen, zodat de leerlingen hun leerproces kunnen bijsturen.
- In de cursus wordt er ingezet op alternatieve evaluatie, dit door de leerlingen zelf toetsvragen te laten opstellen, die nadien gebruikt worden door de leerkracht (bij het opstellen van de toets). Men kan ook de leerlingen een interview, een filmpje of een collage laten opstellen betreffende het lesonderwerp. De leerlingen hebben dus keuze uit verschillende opdrachten die kunnen dienen als evaluatie.

4.4 Bespreking resultaten enquête

Het taalontwikkeld lesmateriaal, genaamd “de invloed van de overheid op de samenleving” werd getest in de GO! Middenschool 1 gelegen te Sint-Truiden. De deelnemende klas was een 2de jaar b-stroom richting Kantoor-Verkoop-Verzorging-Voeding.

De beginsituatie die men mij meedeelde, was dat er in deze klasgroep veel leerlingen waren met een zwakke taalvaardigheid, en bijkomend ook een leerling met dyslexie.

Ik kreeg een viertal lestijden om de opgestelde cursus te testen binnen deze klasgroep. Na het geven van de lessenreeks ontvingen de leerlingen een enquête om het lesmateriaal te beoordelen op vlak van lay-out, het aanreiken van hulpmiddelen om bepaalde taalproblemen uit de weg te gaan,

De enquête werd afgenomen binnen een kleine klasgroep van 14 leerlingen. De resultaten zijn niet representatief. Toch heb ik besloten om de resultaten op te nemen in mijn bachelorproef. Dit enerzijds omdat het toch een beeld geeft welke meerwaarde taalontwikkeld lesmateriaal biedt en anderzijds omdat er nuttige en toepasbare tips zijn naar voren gekomen uit de enquête.

4.4.1 Bevinding leerkracht

Mevrouw Claes, leerkracht economie en leerlingenbegeleiding van de deelnemende secundaire school, was enthousiast over het lesmateriaal. Zij is ervan overtuigd dat taalontwikkeld lesmateriaal een ondersteunende meerwaarde biedt voor elke leerling, in het bijzonder voor dyslectische leerlingen.

Om het lesmateriaal te beoordelen werden volgende vragen gesteld aan de leraar:

- Komen de drie pijlers (taalsteun, interactie en context) van het taalontwikkeld lesgeven voldoende aan bod?
- Vindt u het lesmateriaal visueel aantrekkelijk? Welke tips heeft u om de lay-out te verbeteren?
- Is het lesmateriaal voldoende gestructureerd? Welke tips heeft u om het lesmateriaal meer te structureren?
- Welke verbeterpunten kan u nog suggereren betreffende het lesmateriaal?
- Zou u het lesmateriaal gebruiken tijdens uw lessen? Waarom wel/niet?

Mevrouw Claes gaf aan dat ze het lesmateriaal zou gebruiken tijdens haar lessen. Dit omdat ze het lesmateriaal duidelijk, gestructureerd en visueel aantrekkelijk vindt. De pijlers van het taalontwikkeld lesgeven komen volgens haar ruim aan bod in de cursus. De tips die vermeld staan in de cursus om bestaand lesmateriaal meer taalontwikkeld te maken waren nuttig en toepasbaar.

4.4.2 Bevindingen leerlingen

Het hoofddoel van mijn lesmateriaal is om de taalvaardigheid bij elke leerling op te krikken. Daarom is het belangrijk dat ik niet enkel naar de mening peilde van de leerkracht, maar zeker ook de bevindingen van de leerlingen in acht neem binnen deze bachelorproef. De leerlingen kregen na het uitvoeren van de lessenreeks een enquête toegestuurd om het lesmateriaal en de les zelf te beoordelen.

De leerlingen moesten in eerste instantie aangeven of ze de diagnose dyslexie hebben. Nadien moesten ze aangeven met welke (taal)vaardigheden (lezen, begrijpend lezen, spelling, het uitvoeren van complexe opdrachten, ...) ze het tijdens de lessen in het algemeen moeilijk hebben en of ze met het taalontwikkeld lesmateriaal minder problemen ondervonden met bovenstaande vaardigheden door in te zetten op de pijlers van taalontwikkeld lesgeven en door het aanbieden van hulpmiddelen.

Als tweede punt beoordeelden de leerlingen het lesmateriaal: de opmaak van de cursus. Dit gaat zowel over het gebruikte lettertype, als over de contrasten tussen achtergrondkleur en tekstkleur, en een verzorgde en duidelijke lay-out.

Hieronder volgt er een beschrijving van de bevindingen van de leerlingen over het lesmateriaal "De invloed van de overheid op de samenleving".

4.4.2.1 Bevinding van een dyslectische leerling

In de klasgroep waar ik het lesmateriaal uittestte, zit er één leerling met de leerstoornis dyslexie. In het bijzonder wil ik de bevindingen van deze leerling opnemen in mijn bachelorproef, aangezien ik in eerste instantie wilde testen of mijn lesmateriaal bepaalde struikelblokken voor dyslectici verhelpt.

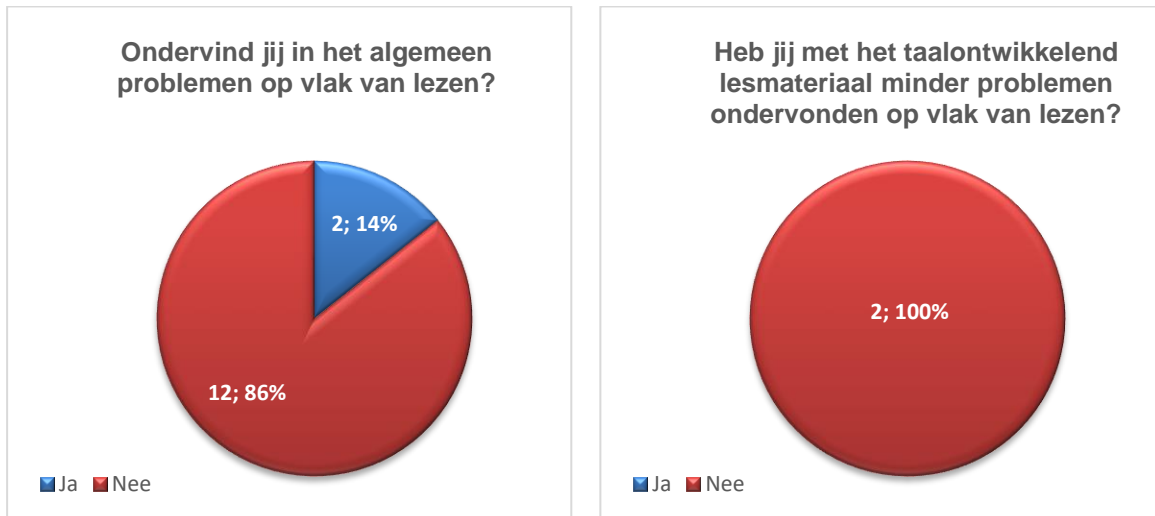
De leerling in kwestie ervaart door zijn leerstoornis dyslexie enkel problemen met technisch lezen. Binnen mijn opgesteld lesmateriaal ondervond de leerling evenveel problemen met technisch lezen als bij ander lesmateriaal waar niet specifiek aandacht wordt geschonken aan de drie pijlers van taalontwikkeld lesgeven. De tip die deze leerling meegaf om het leesprobleem te verhelpen, is het voorzien van een leeswijzer. Een leeswijzer is een document waarin de inhoud van de tekst kort vermeld staat en wat de lezer kan verwachten. Het kan ook een stappenplan zijn dat de leerlingen moeten volgen om de tekst te begrijpen (Nederlandse Encyclopedie, z.j.).

De dyslectische leerling vond het gebruikte lettertype wel duidelijk leesbaar. Ook het contrast tussen achtergrondkleur, namelijk licht geel en tekstkleur donker blauw, was voor de leerling een meerwaarde.

4.4.2.2 Bevindingen van alle leerlingen

De enquête werd afgenomen bij veertien leerlingen uit het tweede middelbaar van de b-stroom. Zeven leerlingen gaven aan dat zij geen problemen hadden met (taal)vaardigheden zoals technisch lezen, begrijpend lezen, spelling, het oplossen van ingewikkelde opdrachten en het zich mondeling en/of schriftelijk correct uitdrukken.

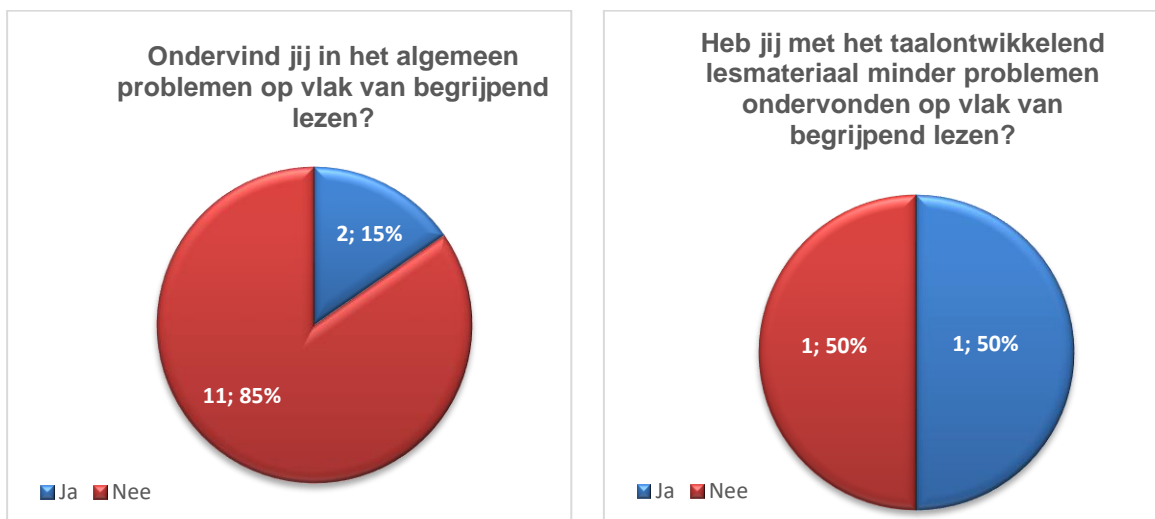
4.2.2.1 Problemen met (technisch) lezen

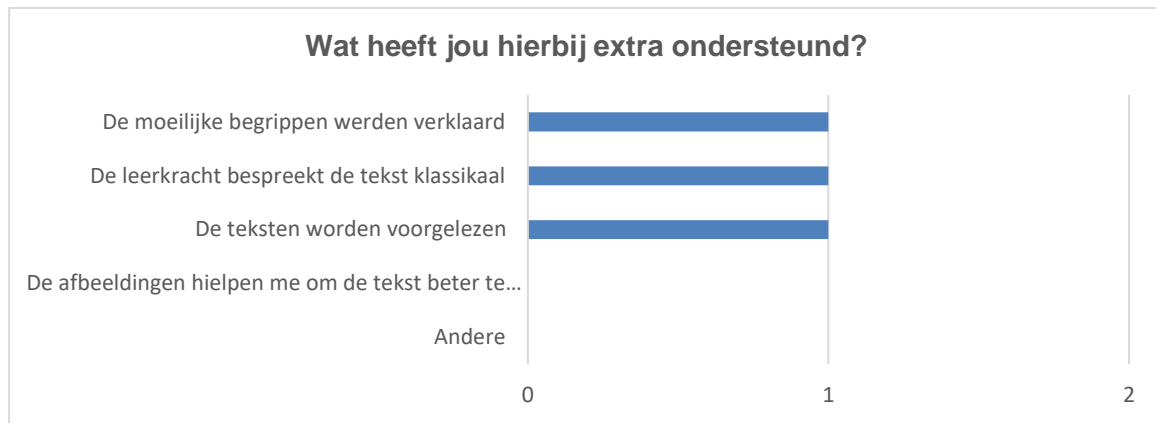
Figuur 3: Leesproblemen: (a) algemeen en (b) met taalontwikkeld lesmateriaal

Twee van de veertien leerlingen ondervinden problemen met technisch lezen. Binnen het opgestelde lesmateriaal ondervonden deze twee leerlingen alsnog problemen. De tips die ik van hen meekreeg om dit struikelblok te overwinnen waren enerzijds het voorzien van een leeswijzer en anderzijds de leerlingen op hun eigen tempo de leestekst in stilte te laten lezen.

4.2.2.2 Problemen met begrijpend lezen

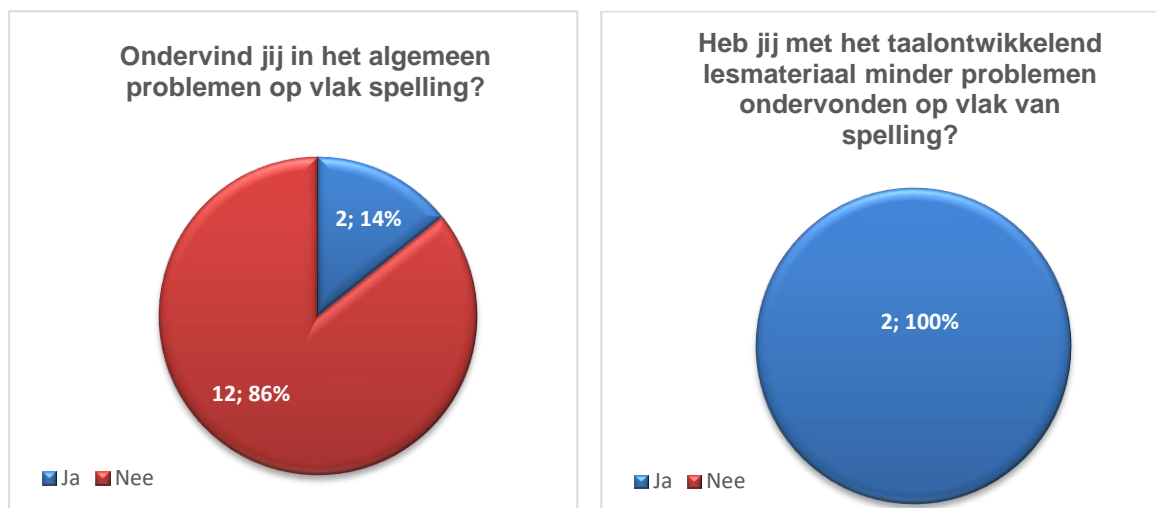
Figuur 4: Problemen met begrijpend lezen: (a) algemeen en (b) met taalontwikkeld lesmateriaal

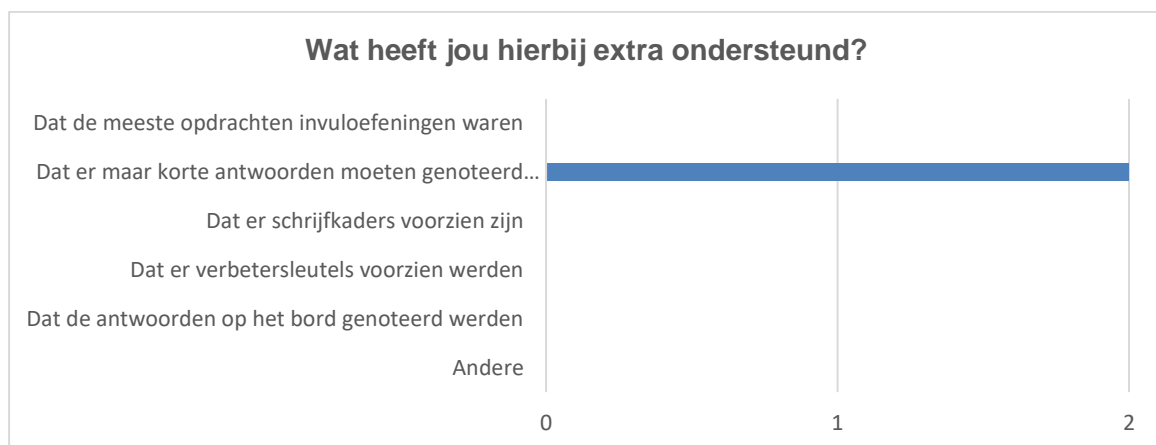
Figuur 5: Begrijpend lezen: ondersteunende middelen

Twee van de veertien leerlingen hebben moeilijkheden met begrijpend lezen. Eén leerling ondervond met het taalontwikkeld lesmateriaal minder problemen met begrijpend lezen. Dit doordat de teksten werden voorgelezen via een spraakopname, de tekst nadien klassikaal werd besproken en tot slot dat de moeilijke begrippen steeds verklaard werden.

4.2.2.3 Problemen met spelling

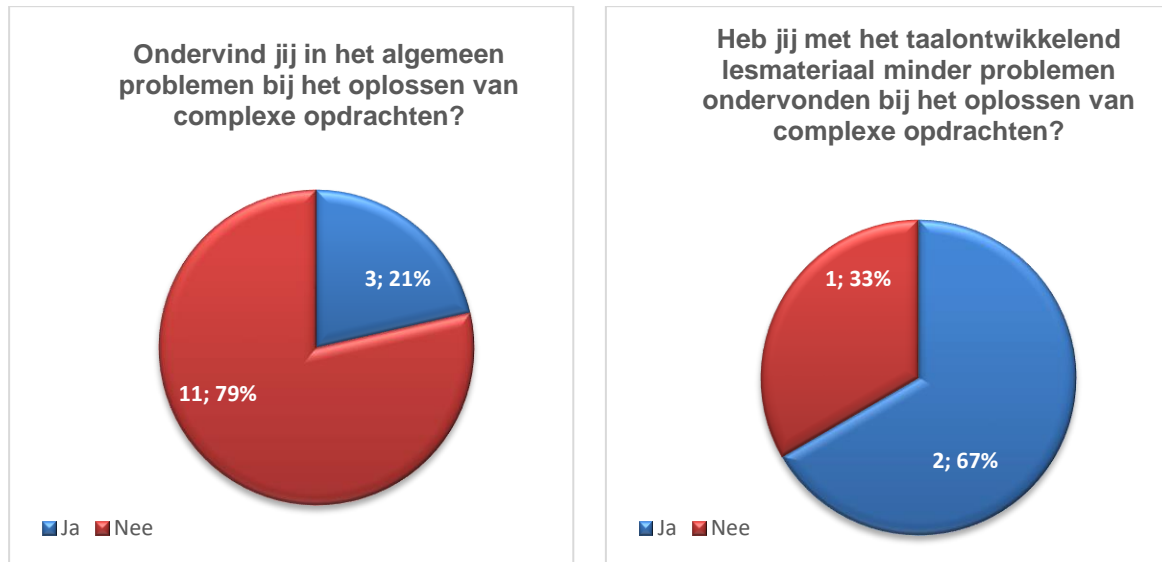
Figuur 6: Spellingsproblemen: (a) algemeen en (b) met taalontwikkeld lesmateriaal

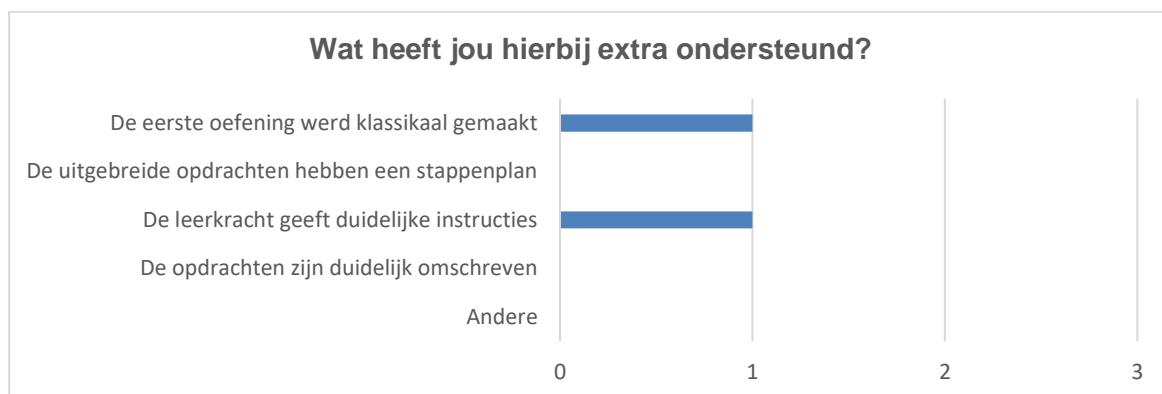
Figuur 7: Spelling: ondersteunende middelen

Veertien procent van de ondervraagde leerlingen gaven aan dat zij soms moeilijkheden ervaren met de taalvaardigheid correct spellen. Doordat de leerlingen binnen het opgestelde lesmateriaal maar korte antwoorden dienden te noteren, ondervonden zij in mindere mate problemen met spelling.

4.2.2.4 Problemen met complexe opdrachten

Figuur 8: Problemen met complexe opdrachten: (a) algemeen en (b) met taalontwikkeld lesmateriaal

Figuur 9: Problemen met complexe opdrachten: ondersteunende middelen

Drie leerlingen hebben moeilijkheden met het oplossen van complexe opdrachten tijdens de lessen in het algemeen. Twee van de drie leerlingen ondervonden minder problemen met het oplossen van complexe opdrachten binnen mijn lessenreeks om volgende redenen: de leerkracht gaf duidelijke instructies, de eerste oefening werd klassikaal gemaakt (=modelleren), de leerkracht gaf bijkomende uitleg en de leerkracht bood individuele hulp. Voor één leerling baatte deze hulp niet. Het kunnen gebruik maken van een rekenmachine zou deze leerling wel geholpen hebben. Om dit duidelijk te maken kan ik een icoon opnemen in de cursus, waaruit duidelijk blijkt dat de leerlingen voor het oplossen van die bepaalde oefeningen een rekenmachine mogen gebruiken.

4.2.2.5 Bevindingen lay-out

- 12 van de 13 leerlingen vonden het lettertype duidelijk leesbaar. Het lettertype dat gebruikt werd in de cursus is "Arial" puntgrootte 12.
- Het contrast achtergrondkleur (licht geel) t.o.v. de tekstkleur (donker blauw) was voor iedereen duidelijk leesbaar. De gemiddelde score voor dit onderdeel was 4 op 5.
- De leerlingen vonden de lay-out van de werkbundel verzorgd en duidelijk. De gemiddelde score die de leerlingen gaven op de lay-out is 4 op 5.

5 Reflectie

Over het algemeen kan er gezegd worden dat het gebruik van taalontwikkeld lesmateriaal tijdens het lesgeven een meerwaarde biedt voor taalzwakke leerlingen. Het taalontwikkeld lesmateriaal verhielp bepaalde struikelblokken op taalvlak. Voor andere leerlingen was het zelfontwikkeld taalstimulerend lesmateriaal geen meerwaarde, maar zeker ook geen belemmering. Dat bleek uit de resultaten van de enquêtes die afgenomen werden bij de betrokken leerkracht en de deelnemende leerlingen.

Ondanks de positieve reacties op het lesmateriaal waren er toch bepaalde leerlingen die problemen hebben met taalvaardigheden, en die niet gebaat waren met het taalontwikkeld lesmateriaal. De problemen omtrent technisch lezen en begrijpend lezen blijven voor sommige leerlingen een knelpunt, alhoewel er tijdens het opstellen van het lesmateriaal voldoende aandacht is geschonken aan de pijler “taalsteun” van het taalontwikkeld lesgeven.

Tijdens het praktijkonderzoek heb ik niet voor de volle 100% kunnen testen of de tips die zijn voorgeschreven in de literatuur om dyslectische leerlingen te begeleiden tijdens de les, op niveau nul en één van het zorgcontinuüm, effectief werken in de praktijk. In de deelnemende klas was er maar één leerling die dyslexie heeft. Het resultaat van deze leerling is dus niet representatief om met zekerheid te zeggen of het lesmateriaal al dan niet aanslaat.

Het praktijkonderzoek heeft alsnog bevestigd dat het lesgeven met taalontwikkeld lesmateriaal een stap in de goede richting is om de taalontwikkeling van elke leerling te stimuleren. Kleine aanpassingen, zoals het kleurcontrast gele achtergrond met donkerblauwe letters verwerken in het lesmateriaal, maken bovendien voor dyslectische leerlingen een enorm groot verschil. Om een optimaal resultaat te krijgen in de vooruitgang van de taalontwikkeling bij leerlingen is het belangrijk dat het volledige lerarenteam zich hiervoor inzet. Belangrijk om in het achterhoofd te houden is dat taalontwikkeld lesmateriaal niet alle problemen van de baan helpt en dat het voor de ene persoon voordelen biedt, maar daarom nog niet voor de andere. Het stimuleren van de taalontwikkeling van elke leerling is dan ook maatwerk.

Besluit

“Hoe kan een secundaire school leerlingen met dyslexie begeleiden in de les, met oog voor het stimuleren van de taalontwikkeling?”

Dyslectische leerlingen worden dagdagelijks op school geconfronteerd met struikelblokken, zoals het correct lezen en schrijven van woorden, teksten begrijpen, het uitvoeren van ingewikkelde taken enzovoort. Niet enkel dyslectici ervaren deze moeilijkheden tijdens de lessen. Ook vele andere leerlingen hebben problemen met de ontwikkeling van een taal.

Uit de literatuurstudie bleek dat taalontwikkelen lesgeven een stimulans kan zijn om de taalvaardigheid van leerlingen te bevorderen. Bovendien verhelpt taalontwikkelen lesgeven bepaalde struikelblokken waarmee dyslectici kampen.

Het praktijkonderzoek van deze bachelorproef bevestigt dat het inzetten op taalontwikkelen lesmateriaal leerlingen helpt bij het stimuleren van de taalvaardigheid. Lesmateriaal voldoet aan de criteria van taalontwikkelen lesgeven wanneer de drie pijlers, namelijk taalsteun, interactie en context, verwerkt zitten in het lesmateriaal. Het lesmateriaal dat ontwikkeld werd voor deze bachelorproef, inclusief de tips, kan leraren helpen om bestaand lesmateriaal taalontwikkelen te maken door kleine aanpassingen door te voeren.

Om de taalontwikkeling te doen groeien bij leerlingen is het van cruciaal belang dat elke leerkracht zijn steentje wil bijdragen aan dit proces en zich wil inzetten om dit concept te doen slagen. Hoe meer leerkrachten deze manier van onderwijzen toepassen tijdens de lessen, hoe meer vruchten het afwerpt.

Zoals blijkt uit de enquête kan taalontwikkelen lesmateriaal nooit alle problemen waarmee dyslectici worstelen wegnemen. Het is daarom belangrijk dat een leerkracht naast taalontwikkelen lesmateriaal nog steeds compenserende en dispenserende leerhulpmiddelen aanreikt. Enkele voorbeelden hiervan zijn leeswijzers, voorleessoftware, extra tijd voor het oplossen van een toets, enzovoort.

Uit dit onderzoek kan ik besluiten dat het inzetten op taalontwikkelen lesmateriaal een meerwaarde biedt voor elke leerling, in het bijzonder voor taalzwakke en dyslectische leerlingen. Ook al ruimt taalontwikkelen lesmateriaal niet alle taalproblemen van de baan. Het stimuleren van de taalontwikkeling is tot slot voor elke leerling maatwerk.

Lijst met figuren

Figuur 1: Invulformulier voor het leesverslag	25
Figuur 2: Schrijfkader	26
Figuur 3: Leesproblemen: (a) algemeen en (b) met taalontwikkeld lesmateriaal.....	41
Figuur 4: Problemen met begrijpend lezen: (a) algemeen en (b) met taalontwikkeld lesmateriaal.....	41
Figuur 5: Begrijpend lezen: ondersteunende middelen.....	42
Figuur 6: Spellingsproblemen: (a) algemeen en (b) met taalontwikkeld lesmateriaal	42
Figuur 7: Spelling: ondersteunende middelen.....	42
Figuur 8: Problemen met complexe opdrachten: (a) algemeen en (b) met taalontwikkeld lesmateriaal.....	43
Figuur 9: Problemen met complexe opdrachten: ondersteunende middelen.....	43

Literatuurlijst

Niet – digitale bronnen (boeken)

Ceyskens, M. (2001). *Ik schreif fout: omgaan met dyslexie*. Tielt: Lannoo nv.

Cooreman, A. & Bringmans, M. (2002, tweede herziene druk). *Ik heet niet dom: Leren leven met leerstoornissen*. Leuven: Uitgeverij Acco.

Diftong. (2006, 41ste herziene druk). *Prisma woordenboek*. Utrecht: Het Spectrum.

Hajer, M. & Meestringa, T. (2015, derde herziene druk). *Handboek taalgericht vakonderwijs. Bussum: Coutinho*.

Meersschaert, E., Aerts, A., Van Kerckhove, E., De Brauer, J., Tops, W. & Geudens, A. (2017). *Wijzer op weg: Studeren en dyslexie: uitdagingen voor studenten met dyslexie*. Kalmthout: Abimo.

Paternotte, A. & Oostewechel, N. (2015). *Dyslexie en leesproblemen*. Tielt: Lannoo nv.

Tops, W. & Boons, G. (2013). *Dyslexie en moderne vreemde talen: Gids voor leerkrachten, hulpverleners en ouders*. Antwerpen: Garant.

Van der Leij, A. (2016). *Dit is dyslexie: achtergrond en aanpak*. Tielt: Lannoo nv.

Persoonlijke communicatie

Janssens, M. (2018, 29 mei). (Naamgeving nieuw economisch vak). Persoonlijke communicatie [e-mail].

Digitale bronnen (internet)

Atheneum Sint-Truiden. (z.j.). *Extra troeven*. Geraadpleegd op 2 april, 2019, via <https://www.atheneumsinttruiden.be/>

Artevelde Hogeschool vzw. (z.j.). *Taalontwikkelen lesgeven hoe doe je dat?*. Geraadpleegd op 11 september, 2018, via https://www.arteveldehogeschool.be/sites/default/files/studieadvies_taalontwikkelenlesgeven_leidraad_03.pdf

Blomert, L. (2013, mei 1). *Protocol Dyslexie Diagnostiek en Behandeling 2.0 [Handouts]*. Geraadpleegd op 10 september, 2018, via http://skarman.nl/downloads/protocol_dyslexie_%20diagnostiek_en_behandeling_2.0.pdf

Casier, A. (z.j.). *Teaching-Matters: 7 didactische principes*. Geraadpleegd op 13 november 2018, via <http://www.teaching-matters.nl/didactische-principes/>

Dubois, G.L.P. (2012). *De functie van achtergrondkleur bij leesprestaties*. Geraadpleegd op 25 augustus 2018, via [http://home.ieis.tue.nl/rcuijper/reports/BEP_Definitief_Guy_Dubois\(0642724\).pdf](http://home.ieis.tue.nl/rcuijper/reports/BEP_Definitief_Guy_Dubois(0642724).pdf)

Dyslexie binnenstebuiten. (z.j.). Geraadpleegd op 25 augustus 2018, via https://www.luisterpuntbibliotheek.be/sites/default/files/old/bib_Beringen_brochure_Dyslexie_Binnenstebuiten.pdf

Een revolutionair lettertype voor mensen met dyslexie. (z.j.). Geraadpleegd op 25 augustus, 2018, via <https://www.dyslexiefont.com/nl/lettertype/>

Eureka ADIBib. (z.j.). *Digitale schoolboeken: nieuwe kans voor kinderen met ernstige lees- en/of schrijfproblemen.* Geraadpleegd op 21 mei, 2017, via <https://www.adibib.be/informatie/wat-is-een-adiboek>

Eureka onderwijs. (z.j.). *Dyslexie... deze leerlingen kunnen opvallen door.* Geraadpleegd op 25 augustus, 2018, via <http://www.eurekaonderwijs.be/?v=dyslexie>

Frensch, N. (2003). *Read Regular voor effectiever lezen en schrijven.* Geraadpleegd op 25 augustus, 2018, via <http://www.readregular.com/pdf/ReadRegular-NL.pdf>

Gemeenschapsonderwijs. (2013, maart 14). *Leerstoornissen: Dyslexie.* Geraadpleegd op 11 september, 2018, via <http://www.taalislol.classy.be/Downloads/09leerstoornissen.pdf>

Katholiek Onderwijs Vlaanderen. (2017, 1 december). *Tips voor een dyslexievriendelijke toets.* Geraadpleegd op 26 augustus, 2018, via <https://begeleiding-limburg.katholiekonderwijs.vlaanderen/nieuws/tips-voor-een-dyslexievriendelijke-toets>

Katholiek Onderwijs Vlaanderen. (2018, 19 oktober). *Mens en samenleving.* Geraadpleegd op 16 december 2018, via <https://www.katholiekonderwijs.vlaanderen/secundair/modernisering-so-2018/mens-samenleving>

Leesproblemen en dyslexie: Gevolgen dyslexie. (z.j.). Geraadpleegd op 26 augustus, 2018, via <https://www.gedragsproblemen-kinderen.info/gevolgen-dyslexie>

Leeswijzer. (z.j.). *In Nederlandse Encyclopedie.* Geraadpleegd via <https://www.encyclo.nl/begrip/Leeswijzer>

Loos, L. (2015). *Een zorgbeleid op maat voor leerlingen van 15 tot 21 jaar met dyslexie.* Geraadpleegd op 21 mei, 2017, via http://doks.pxl.be/doks/do/files/FiSe8ab2a8214b78acca014c327b7aa23f7f/11305482_14.pdf;jsessionid=0C77F4AE379A836FDA16CB9706B48B6B?recordId=SEtd8ab2a8214b78acca014c327b7aa23f7e

Matthijs, E. (2015). *Zittenblijven bij kinderen met leerstoornissen.* Geraadpleegd op 18 augustus, 2018, via https://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/216/240/RUG01-002216240_2015_0001_AC.pdf

Neurofeedback Instituut Nederland. (z.j.). *Dyslexie in de hersenen.* Geraadpleegd op 20 augustus 2018, via <https://www.neurofeedback.nl/toepassing/dyslexie/dyslexie-de-hersenen>

Onderwijs Vlaanderen. (z.j. a). *Grote lijnen van het M-decreet: Zorgcontinuüm.* Geraadpleegd op 8 maart 2019, via <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/grote-lijnen-van-het-m-decreet>

Onderwijs Vlaanderen. (z.j. b). *Speciale onderwijsleermiddelen*. Geraadpleegd op 30 april, 2017, via <http://onderwijs.vlaanderen.be/nl/onderwijspersoneel/van-basis-tot-volwassenenonderwijs/lespraktijk/je-leerlingen-helpen-en-begeleiden/specifieke-onderwijsbehoeften/ondersteuning-en-leermiddelen/speciale-onderwijsleermiddelen>

Petry, K. & Emmers, E. (2016). *Universal Design for Learning* [PowerPoint]. Geraadpleegd op 13 november, 2018, via <https://www.kuleuven.be/samenwerking/avlnascholingen/ns1617/mapptal28/docal28p>

Stichting Neuropsychologie Nederland. (z.j.). *Dirk Bakker (1935)*. Geraadpleegd op 20 augustus, 2018, via <http://neuropsychologienederland.nl/dirk-bakker>

Thoelen, N. (2016). *Taalontwikkelen lesgeven : een gids met praktische richtlijnen*. Geraadpleegd op 11 september, 2018, via http://doks.pxl.be/doks/do/files/FiSe8ab2a82155c572e50155c59953981179/definitieveversie_Nancy_Thoelen_bachelorproef.pdf;jsessionid=F2C1628BFFFD1F1E4EA1FFB940DDB91?recordId=SEtd8ab2a82155c572e50155c59953971178

Van Den Eynde, I. (z.j.). *Elk kind met dyslexie krijgt hulp op school*. Geraadpleegd op 12 december, 2018, via <http://www.hildecrevits.be/nieuws/elk-kind-met-dyslexie-krijgt-hulp-op-school/>

Van Nunen, P. (2010, januari). *Dyslexie en andere taalstoornissen*. Geraadpleegd op 20 augustus, 2018, via http://www.epi-groep.nl/wp/wp-content/uploads/Dyslexie_1_2_art1.pdf

Van Vreckem, C & Desoete, A. (2015). *Dyslexie*. Geraadpleegd op 10 september, 2018, https://www.arteveldehogeschool.be/sites/default/files/projectfiche/artikel_logopedie_2015.pdf

Verena. (z.j.). *Alles over Dyslectie: soorten dyslectie* [Weebly]. Geraadpleegd op 20 augustus, 2018, via <https://allesoverdyslectie.weebly.com/soorten-dyslectie.html>

Wat is dyslexie, en wat is de oorzaak?. (z.j.). Geraadpleegd op 11 september, 2018, via <https://www.dyslexie.be/wat-is-dyslexie/#what-is>

Geraadpleegde werken

Atheneum Sint-Truiden. (z.j.). *Extra troeven*. Geraadpleegd op 2 april, 2019, via <https://www.atheneumsinttruiden.be/>

Artevelde Hogeschool vzw. (z.j.). *Taalontwikkeld lesgeven hoe doe je dat?*. Geraadpleegd op 11 september, 2018, via https://www.arteveldehogeschool.be/sites/default/files/studieadvies_taalontwikkeldlesgeven_leidraad_03.pdf

Brabants, N. (2018). *Taalontwikkeld lesgeven. [PowerPoint]*. Geraadpleegd op 11 september, 2018.

Blomert, L. (2013, mei 1). *Protocol Dyslexie Diagnostiek en Behandeling 2.0 [Handouts]*. Geraadpleegd op 10 september, 2018, via http://skarman.nl/downloads/protocol_dyslexie_%20diagnostiek_en_behandeling_2.0.pdf

Casier, A. (z.j.). *Teaching-Matters: 7 didactische principes*. Geraadpleegd op 13 november 2018, via <http://www.teaching-matters.nl/didactische-principes/>

Ceyssens, M. (2001). *Ik schreif fout: omgaan met dyslexie*. Tielt: Lannoo nv.

Cooreman, A. & Bringmans, M. (2002, tweede herziene druk). *Ik heet niet dom: Leren leven met leerstoornissen*. Leuven: Uitgeverij Acco.

Diftong. (2006, 41ste herziene druk). *Prisma woordenboek*. Utrecht: Het Spectrum.

Dubois, G.L.P. (2012). *De functie van achtergrondkleur bij leesprestaties*. Geraadpleegd op 25 augustus 2018, via [http://home.ieis.tue.nl/rcuijper/reports/BEP_Definitief_Guy_Dubois\(0642724\).pdf](http://home.ieis.tue.nl/rcuijper/reports/BEP_Definitief_Guy_Dubois(0642724).pdf)

Dyslexie binnenstebuiten. (z.j.). Geraadpleegd op 25 augustus 2018, via https://www.luisterpuntbibliotheek.be/sites/default/files/old/bib_Beringen_brochure_Dyslexie_Binnenstebuiten.pdf

Een revolutionair lettertype voor mensen met dyslexie. (z.j.). Geraadpleegd op 25 augustus, 2018, via <https://www.dyslexiefont.com/nl/lettertype/>

Eureka ADIBib. (z.j.). *Digitale schoolboeken: nieuwe kans voor kinderen met ernstige leesen/of schrijfproblemen*. Geraadpleegd op 21 mei, 2017, via <https://www.adibib.be/informatie/wat-is-een-adiboek>

Eureka onderwijs. (z.j.). *Dyslexie... deze leerlingen kunnen opvallen door*. Geraadpleegd op 25 augustus, 2018, via <http://www.eurekaonderwijs.be/?v=dyslexie>

Frensch, N. (2003). *Read Regular voor effectiever lezen en schrijven*. Geraadpleegd op 25 augustus, 2018, via <http://www.readregular.com/pdf/ReadRegular-NL.pdf>

Gemeenschapsonderwijs. (2013, maart 14). *Leerstoornissen: Dyslexie*. Geraadpleegd op 11 september, 2018, via <http://www.taalislol.classy.be/Downloads/09leerstoornissen.pdf>
Ghesquière, P., Boets, B., Gadeyne, E. & Vandewalle, E. (z.j.). *Dyslexie: een beknopt wetenschappelijk overzicht*. Geraadpleegd op 8 september 2018, via

https://perswww.kuleuven.be/~u0032380/papers/Pol_Dyslexie_Boek%20Lessius_definitief.pdf

Hajer, M. & Meestringa, T. (2015, derde herziene druk). *Handboek taalgericht vakonderwijs*. Bussum: Coutinho.

Janssens, M. (2018, 29 mei). (Naamgeving nieuw economisch vak). Persoonlijke communicatie [e-mail].

Katholiek Onderwijs Vlaanderen. (2017, 1 december). *Tips voor een dyslexievriendelijke toets*. Geraadpleegd op 26 augustus, 2018, via <https://begeleiding-limburg.katholiekonderwijs.vlaanderen/nieuws/tips-voor-een-dyslexievriendelijke-toets>

Katholiek Onderwijs Vlaanderen. (2018, 19 oktober). *Mens en samenleving*. Geraadpleegd op 16 december 2018, via <https://www.katholiekonderwijs.vlaanderen/secundair/modernisering-so-2018/mens-samenleving>

Kok, J. (2009, augustus). *Dyslexie en aandachtsconcentratie*. Geraadpleegd op 8 september 2018, via <http://www.annabosman.eu/documents/JudithKok2009.pdf>

KU Leuven. (z.j.). *Dyslexie*. Geraadpleegd op 11 september, 2018, via https://www.kuleuven.be/diversiteit/digitaletoegekankelijkheid/dyslexie/dyslexie_algemeen

Leeswijzer. (z.j.). *In Nederlandse Encyclopedie*. Geraadpleegd via <https://www.encyclo.nl/begrip/Leeswijzer>

Leesproblemen en dyslexie: Gevolgen dyslexie. (z.j.). Geraadpleegd op 26 augustus, 2018, via <https://www.gedragsproblemen-kinderen.info/gevolgen-dyslexie>

Loonstra, J.H. & Schalkwijk F. (red). (2006). *Omgaan met dyslexie: sociale en emotionele aspecten*. Geraadpleegd op 10 september, 2018, via <https://books.google.be/books?id=ckjvshvl8FoC&pg=PA52&lpg=PA52&dq=perceptuele%20dyslexie%20Bakker&source=bl&ots=iSk08bRGYA&sig=XByctbygWDIS5LThzLsln4v2LdU&hl=nl&sa=X&ved=2ahUKEwjgsuGMs7DdAhUJfFAKHTQtDJKQ6AEwAHoECAoQAQ#v=onepage&q=perceptuele%20dyslexie%20Bakker&f=false>

Loos, L. (2015). *Een zorgbeleid op maat voor leerlingen van 15 tot 21 jaar met dyslexie*. Geraadpleegd op 21 mei, 2017, via http://doks.pxl.be/doks/do/files/FiSe8ab2a8214b78acca014c327b7aa23f7f/11305482_14.pdf;jsessionid=0C77F4AE379A836FDA16CB9706B48B6B?recordId=SEtd8ab2a8214b78acca014c327b7aa23f7e

Matthijs, E. (2015). *Zittenblijven bij kinderen met leerstoornissen*. Geraadpleegd op 18 augustus, 2018, via https://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/216/240/RUG01-002216240_2015_0001_AC.pdf

Meersschaert, E., Aerts, A., Van Kerckhove, E., De Brauer, J., Tops, W. & Geudens, A. (2017). *Wijzer op weg: Studeren en dyslexie: uitdagingen voor studenten met dyslexie*. Kalmthout: Abimo.

Neurofeedback Instituut Nederland. (z.j.). *Dyslexie in de hersenen*. Geraadpleegd op 20 augustus 2018, via <https://www.neurofeedback.nl/toepassing/dyslexie/dyslexie-de-hersenen>

- Onderwijs Vlaanderen. (z.j. a). *Grote lijnen van het M-decreet: Zorgcontinuüm*. Geraadpleegd op 8 maart 2019, via <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/grote-lijnen-van-het-m-decreet>
- Onderwijs Vlaanderen. (z.j. b). *Speciale onderwijsleermiddelen*. Geraadpleegd op 30 april, 2017, via <http://onderwijs.vlaanderen.be/nl/onderwijspersoneel/van-basis-tot-volwassenenonderwijs/lespraktijk/je-leerlingen-helpen-en-begeleiden/specifieke-onderwijsbehoeften/ondersteuning-en-leermiddelen/speciale-onderwijsleermiddelen>
- Paternotte, A. & Oostewechel, N. (2015). *Dyslexie en leesproblemen*. Tielt: Lannoo nv.
- Peters, E. & Kerkhofs, G. (2011). *Taalontwikkeld lesgeven in de lerarenopleiding*. [PowerPoint]. Geraadpleegd op 11 september, 2018 via <http://www.netdidned.be/Elke%20Peters-Taalontwikkeld%20lesgeven%20NDN%2013%20mei%202011.pdf>
- Petry, K. & Emmers, E. (2016). *Universal Design for Learning* [PowerPoint]. Geraadpleegd op 13 november, 2018, via <https://www.kuleuven.be/samenwerking/avlnascholingen/ns1617/mapptal28/docal28p>
- Sprankel. (2018). *Dyslexie*. Geraadpleegd op 30 april, 2018, via <https://www.sprankel.be/leerproblemen/dyslexie>
- Stichting Neuropsychologie Nederland. (z.j.). *Dirk Bakker (1935)*. Geraadpleegd op 20 augustus, 2018, via <http://neuropsychologienederland.nl/dirk-bakker>
- Thoelen, N. (2016). *Taalontwikkeld lesgeven : een gids met praktische richtlijnen*. Geraadpleegd op 11 september, 2018, via http://doks.pxl.be/doks/do/files/FiSe8ab2a82155c572e50155c59953981179/definitieveversie_Nancy_Thoelen_bachelorproef.pdf;jsessionid=F2C1628BFFFD1F1E4EA1FFB940DDB91?recordId=SEtd8ab2a82155c572e50155c59953971178
- TOL. (z.j.). *Leerstoornissen o.a. dyslexie*. Geraadpleegd op 25 augustus, 2018, via <http://www.tol.be/nl/kinderen/pp/leerstoornissen-o-a-dyslexie>
- Tops, W. & Boons, G. (2013). *Dyslexie en moderne vreemde talen: Gids voor leerkrachten, hulpverleners en ouders*. Antwerpen: Garant.
- Van Bergen, T. & Van Nieuwenhuyze, E. (2016). *Taalontwikkeld lesgeven: hoe doe je dat? (ronde 2)*. Artevelde Hogeschool. Geraadpleegd op 11 september, 2018, via http://media.taalunieversum.org/hsnbundel/download/26/hsnbundel-26_1116.pdf
- Van den Bos, K.P., Ruijsenaars, A.J.J.M. & Spelberg, H.C. (z.j.). *De diagnose van dyslexie en de ontwikkeling van woorden lezen*. Geraadpleegd op 8 september 2018, via <http://www.100jaarorthopedagogiek.nl/100jaarPDF/PDF/paid/07082008VandenBos.pdf>
- Van der Leij, A. (2016). *Dit is dyslexie: achtergrond en aanpak*. Tielt: Lannoo nv.
- Van Den Eynde, I. (z.j.). *Elk kind met dyslexie krijgt hulp op school*. Geraadpleegd op 12 december, 2018, via <http://www.hildecrevits.be/nieuws/elk-kind-met-dyslexie-krijgt-hulp-op-school/>

Van Grop, K. (2012). *Op weg naar taalontwikkeld lesgeven: 14 tips voor taalontwikkeldende leeromgevingen en interactie*. Geraadpleegd op 11 september, 2018 via http://www.cteno.be/downloads/publicaties/nieuwsbrief_14_taaltips.pdf

Van Nunen, P. (2010, januari). *Dyslexie en andere taalstoornissen*. Geraadpleegd op 20 augustus, 2018, via http://www.epi-groep.nl/wp/wp-content/uploads/Dyslexie_1_2_art1.pdf

Van Vreckem, C & Desoete, A. (2015). *Dyslexie*. Geraadpleegd op 10 september, 2018, https://www.arteveldehogeschool.be/sites/default/files/projectfiche/artikel_logopedie_2015.pdf

Verena. (z.j.). *Alles over Dyslectie: soorten dyslectie* [Weebly]. Geraadpleegd op 20 augustus, 2018, via <https://allesoverdyslectie.weebly.com/soorten-dyslectie.html>

Vlaams Verbond van het Katholiek Secundair Onderwijs. (2007). *Leerlingen met leerstoornissen in het secundair onderwijs*. Geraadpleegd op 30 april, 2018, via http://www.vclbdewisselantwerpen.be/pdf/VadSO/4.1.2_LeerstVKSO.pdf

Wat is dyslexie, en wat is de oorzaak?. (z.j.). Geraadpleegd op 11 september, 2018, via <https://www.dyslexie.be/wat-is-dyslexie/#what-is>

ZUYD. (2018). *Hulpmiddelen. Communiceer dyslexie hulpmiddelen*. Geraadpleegd op 30 april, 2018, via <http://www.dyslexiehulpmiddelen.com/>

Bijlagen

Bijlage 1: Lesmateriaal: De invloed van de overheid op de samenleving: leerlingenbundel

Bijlage 2: Lesmateriaal: De invloed van de overheid op de samenleving: lerarenbundel

Bijlage 3: Lesmateriaal: Het koopgedrag van jongeren: leerlingenbundel

Bijlage 4: Lesmateriaal: Het koopgedrag van jongeren: lerarenbundel

Bijlage 5: Enquête: leerlingen

Bijlage 6: Enquête: leerkracht

Bijlage 1

Lesmateriaal: De invloed van de
overheid op de samenleving

Leerlingenbundel

De invloed van de overheid op de samenleving

Wegwijs in de cursus

Oriënteren

De eerste stap om met een nieuw onderwerp te beginnen, is je te laten prikkelen voor dit topic en vervolgens na te gaan wat jij al weet over het onderwerp.

Aan de slag!

Je zal allerlei opdrachten gaan uitvoeren om je te verdiepen in de leerstof en dit aan de hand van zoekopdrachten, spelopdrachten, actualiteitsopdrachten enzovoort. Ook zal je allerlei informatiebronnen zoals filmpjes, krantenartikelen, teksten, cartoons, ... raadplegen om de opdrachten te kunnen oplossen.

Oefenen

Bij de oefeningen dagen we je uit om na te gaan hoe goed jij de leerstof begrepen hebt.

In de kenniskader vind je de sleutelwoorden of vaktermen en een samenvatting in schema- en/of tekstvorm terug om in te studeren.

Dit logo verwijst naar ICT-opdrachten. Je zal bij deze opdrachten dus een iPad of een tablet en internettoegang nodig hebben.

Als dit symbool bij een oefening staat, betekent dit dat je deze per twee of in groep dient te maken.

Dit pictogram verwijst naar het bekijken van een videofragment vooraleer je de oefening kan oplossen.

Dit symbool geeft aan dat je bij deze oefening of opdracht een rekenmachine mag gebruiken om de oefening op te lossen.

Doelstellingen

Onderzoeksvraag 1: Welke taken heeft de overheid?

De leerlingen kunnen...

1.1. de taken van de overheid herkennen en benoemen (sociale zekerheid, infrastructuur, onderwijs, veiligheid en gezondheidszorg).

Onderzoeksvraag 2: Welke uitgaven heeft de overheid?

De leerlingen kunnen...

2.1. het begrip uitgaven omschrijven.

2.2. voorbeelden geven van overheidsuitgaven.

Onderzoeksvraag 3: Welke inkomsten heeft de overheid?

De leerlingen kunnen...

3.1. het begrip inkomsten omschrijven.

3.2. verschillende vormen van de overheidsinkomsten (belastingen en sociale bijdrage) omschrijven.

3.3. belastingen indelen.

3.4. de verschillende soorten belastingen verklaren.

Onderzoeksvraag 4: Wat is het herverdelingsmechanisme?

De leerlingen kunnen...

4.1. het solidariteitsprincipe (herverdelingsmechanisme) verwoorden.

4.2. toelichten hoe de RSZ gefinancierd wordt.

4.3. verklaren wie er aanspraak kan maken op een uitbetaling door de RSZ.

THEMA 7: De invloed van de overheid op de samenleving

Onderzoeksvraag 1: Welke taken heeft de overheid?

(sleutelwoorden: infrastructuur, sociale zekerheid, gezondheidszorg, veiligheid en onderwijs)

Onderzoeksvraag 2: Welke uitgaven heeft de overheid?

(sleutelwoorden: uitgaven, uitgavenposten)

Onderzoeksvraag 3: Welke inkomstenbronnen heeft de overheid?

3.1 Belastingen

(sleutelwoorden: inkomsten, inkomstenbronnen, belastingen, directe belastingen, indirecte belastingen, personenbelasting, vennootschapsbelasting en btw)

3.2 Sociale bijdrage

(sleutelwoorden: sociale zekerheidsbijdrage, werknemersbijdrage, werkgeversbijdrage en RSZ)

Onderzoeksvraag 4: Wat is het herverdelingsmechanisme?

(sleutelwoorden: solidariteitsprincipe, gezinnen, overheid, bedrijven, pensioen, werkloosheidsuitkering, groeipakket, arbeidsongevallenverzekering en ziekte-uitkering)

1. Onderzoeksvraag 1

1.1 Welke taken heeft de overheid?

Oriënteren

De overheid speelt een belangrijk rol in ons land. Kijk maar eens om je heen als je buiten op straat wandelt. Vele goederen en diensten die je ziet zijn er gekomen door de zorg van de overheid.

Kijk eens uit het raam en som enkele dingen op waarvoor de overheid volgens jou gezorgd heeft. Vul de “TO-DO list” van de overheid verder aan.

TO-DO LIST van de OVERHEID

- _____
- _____
- _____
- _____
- _____

Aan de slag!

Opdracht 1

Lees onderstaande verhalen van Tina en Jelle en los nadien bijhorende vragen op.

Het is één september en dat betekent dat een nieuw schooljaar van start gaat. Tina en Jelle zitten in het eerste middelbaar. De juf vraagt aan Tina en aan Jelle om één gebeurtenis te vertellen die hen is bijgebleven tijdens de zomervakantie.

“Op 12 juli ging ik samen met mama, papa en mijn twee broers een fietstocht maken en onderweg zouden we ook picknicken. Het was een leuke dag tot mijn jongere broertje Jonas een ongeluk kreeg met de fiets. Er waren namelijk arbeiders aan het werk om het fietspad te vernieuwen. Mijn broertje is geslipt met zijn fiets en vervolgens gevallen op

het betonnen wegdek. Hij had veel pijn en mama belde meteen de ziekenwagen. Deze nam Jonas mee naar het ziekenhuis voor onderzoek. Achteraf bleek dat Jonas gelukkig enkel maar een gebroken arm had en wat kneuzingen. In plaats van een gezellig familie-uitstapje was het een dagje doorbrengen in het ziekenhuis geworden. Enkele weken later ontving mama de factuur van het ziekenhuis. Het factuurbedrag was vrij hoog, maar gelukkig moest mama niet alles zelf betalen: de mutualiteit betaalde een groot deel van de factuur.”

“Vorige week zaterdag gingen we op familiebezoek bij mijn oom Gilbert. Hij gaat volgende maand met pensioen en gaf een familiefeestje om dit te vieren. Alleen de naaste familieleden waren uitgenodigd, want echt breed hebben mijn oom en tante het financieel niet. Tante Joke is nog maar

55 jaar en al werkloos sinds de fabriek, waar zij werkte, failliet ging. Ze ontvangt nu elke maand een kleine werkloosheidsuitkering. Hun kinderen, Nina en Lientje, zijn vorig jaar afgestudeerd aan de hogeschool, en zo, zegt papa, ontvangen oom en tante ook geen kinderbijslag meer. Nina en Lientje wonen wel nog bij hun ouders in en kosten dus ook nog veel geld. Maar van geld heb ik nog niet zoveel verstand, zeggen mama en papa. We fietsten naar het station en daar namen we de trein naar oom Gilbert en tante Joke, want die wonen wel meer dan 100 km bij ons vandaan. Papa en mama hielpen nog een koppel waarvan de mevrouw in een rolstoel zat op de trein. Ze waren erg dankbaar voor de hulp. In Brussel zagen we vanuit de trein hoge kantoorgebouwen. Daar werken staatsambtenaren, vertelde papa. Dat zijn mensen die allerlei administratieve taken uitvoeren voor de verschillende ministeries. Na het feestje, terug op weg naar huis, konden we op een bepaald moment niet meer doorfietsen, omdat de politie de weg had afgesloten. Een vrachtwagen moest namelijk zonnepanelen afladen aan een nieuw huis. Eindelijk thuis aangekomen, keek ik nog even TV. De nieuwslezer vertelde dat de ziekte-uitkeringen volgende maand zouden verhoogd worden. Dat is goed nieuws voor onze buurman Roger. Die is al drie jaar thuis door een arbeidsongeluk en kan daardoor niet meer gaan werken. Toen was het tijd om naar bed te gaan. Het was echt een leuke dag geweest!”

1. Markeer in de tekst de goederen en diensten die de overheid voorziet voor de inwoners.
2. Probeer de taken van de overheid in te delen volgens de kenmerken die je terugvindt in onderstaande kader.

De taken van de overheid	Kenmerken	Voorbeelden uit de tekst
De overheid zorgt voor		
Infrastructuur	De infrastructuur omvat alles wat een land nodig heeft om te functioneren.
Veiligheid	De overheid staat in voor het waarborgen van de veiligheid van elke burger.
Sociale zekerheid	De sociale zekerheid springt bij als je onvrijwillig niet over een voldoende inkomen kan beschikken en als je extra kosten hebt.
Gezondheidszorg	Hier toe behoren alle activiteiten die de overheid doet om de gezondheid van elke burger te verbeteren.
Onderwijs	De overheid heeft een belangrijke taak. Het zorgen voor onderwijs.

Oefenen

Oefening 1

Zoek zelf nog voorbeelden van volgende taken:

Veiligheid:

Infrastructuur:

Gezondheidszorg:

2. Onderzoeksvraag 2

2.1 Welke uitgaven heeft de overheid?

Het uitvoeren van al deze taken kost de overheid veel geld. Net zoals je ouders heeft de Belgische overheid ook maandelijkse vaste kosten die moeten betaald worden. Zonder deze kosten zouden wij heel wat problemen ondervinden om bijvoorbeeld naar school of naar het werk te kunnen gaan.

Oriënteren

Waar besteedt de overheid volgens jou geld aan? Vul onderstaande woordenwolk verder aan. Bespreek nadien met je buur.

De overheid heeft verschillende kosten die dienen betaald te worden. Dit zijn **uitgaven**.

De overheid heeft vele uitgaven om deze taken te kunnen vervullen. Welke uitgaven dit precies zijn, zal je leren aan de hand van een ICT-groepsopdracht.

Aan de slag!

Opdracht 1

ICT-opdracht

Stappenplan doorheen het oplossen van de ICT-opdracht

Groepsleden:

	Stappenplan	Extra materialen	Hoe ging het?		
1	Ga bij je groepsleden zitten en vul de naam van je groepsleden hierboven in.	<ul style="list-style-type: none"> Fiche ICT- opdracht p. 9 			
2	Overloop de verschillende evaluatiecriteria zodat je weet waarop je beoordeeld wordt.	<ul style="list-style-type: none"> Evaluatiecriteria p. 9 			
3	Scan de QR-code en scroll naar de tussentitel "uitgaven". Los vraag 1 op.	<ul style="list-style-type: none"> iPad 			
4	Bekijk aandachtig de website.	<ul style="list-style-type: none"> iPad 			
5	Los vragen 2 t.e.m. 4 op.	<ul style="list-style-type: none"> iPad 			
6	Los vraag 5 op. Bekijk hiervoor eerst het instructiefilmpje "Hoe maak ik een grafiek in Excel".	<ul style="list-style-type: none"> Instructiefilmpje "Excel" Excel iPad 			
7	Los vragen 6 en 7 op.	<ul style="list-style-type: none"> iPad 			
8	Los vraag 8 op.	<ul style="list-style-type: none"> Excel iPad 			
9	Los vraag 9 op.	<ul style="list-style-type: none"> iPad 			

Evaluatiecriteria

Criteria	Score				
Samenwerking	0	1	2	3	4
Inhoud (alle vragen zijn juist opgelost)	0	1	2	3	4
Lay-out (verzorgde grafieken)	0	1	2	3	4
Respecteer de deadline	0	1	2	3	4

1. Scan onderstaande QR-code. Is deze bron betrouwbaar volgens jou? Waarom wel/niet?

.....

.....

.....

.....

2. Hoeveel bedroegen de totale uitgaven van de overheid in 2018?

.....

3. Welke zijn de vijf grootste uitgavenposten van de Vlaamse overheid? Vul onderstaande tabel in.

Top 5 uitgavenpost	Bedrag	Percentage t.o.v. de totale uitgaven
1.	€ %
2.	€ %
3.	€ %
4.	€ %
5.	€ %

Berekeningen percentages (de eerste twee zijn verplicht).

1

2

3

4

5

4. In Vlaanderen gaan er 1.402.100 leerlingen naar school. Bereken hoeveel euro de overheid investeert per leerling.

.....

Antwoordzin:

5. Maak van bovenstaande gegevens een grafiek in Excel. Raadpleeg het filmpje. Plak de gemaakte grafiek in Excel hieronder.

6. Wat zijn de drie grootste uitgavenposten bij de begroting onderwijs en vorming?

1.
 2.
 3.

7. Welke 3 posten nemen de grootste hap weg uit welzijn, gezondheid en gezinsbudget? Geef ook het percentage weer.

1.
 2.
 3.

8. Waaraan geeft de overheid geld uit binnen de uitgavenpost “Mobiliteit en openbare werken”? Geef dit visueel weer in een grafiek. Plak de grafiek hier.

9. Som zelf nog drie andere uitgavenposten op waaraan de overheid ook nog geld spendeert.

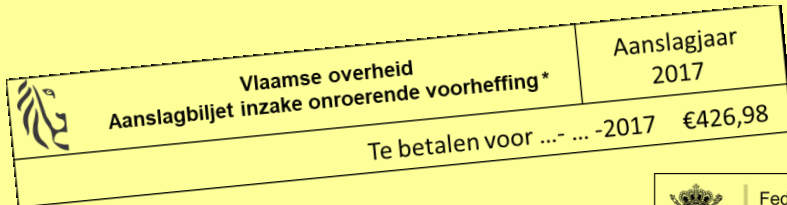
.....
.....
.....
.....
.....

3 Onderzoeksvraag 3

3.1 Welke inkomsten heeft de overheid?

Om alles te kunnen betalen heeft de overheid uiteraard geld nodig. Maar waar haalt de overheid dit geld vandaan of met andere woorden welke **inkomstenbronnen** heeft de overheid?

Oriënteren

PROVINCIEBELASTINGEN	
AANSLAGBIJLET	
Emmy Vanspikkel Bergenweg 6 3800 Sint-Truiden	Begrotingsjaar 2018 Aanslagjaar 2018
Te betalen voor 28/08/2018	Verschuldigd bedrag 35,00 EUR

Aanslagbiljet personenbelasting	
Inkomstenjaar 2016	Aanslagjaar 2017
Betaal het bedrag hiernaast	€134,52

Vlaamse overheid	
Aanslagbiljet inzake verkeersbelasting, belasting op de inverkeerstelling	
Geadresseerde Jan Janssens Lokerstraat 5 3500 Hasselt	Afzender Vlaamse belastingdienst – VKD Vaartstraat 16, 9300 Aalst IBAN: BE02 3751 1109 9940 BIC: BBRUBEBB

*Onroerende voorheffing= belastingen op een woning of grond

Bekijk bovenstaande aanslagbiljetten en los onderstaande vragen op.

1. Markeer de bedragen.

2. Noteer de instanties die deze bedragen ontvangen.

.....

3. Wat doet die instantie met dat geld?

.....

Aan de slag!

1. Belastingen

Opdracht 1

Lees onderstaande vragen. Bekijk vervolgens het filmpje en los nadien de vragen op.

1. Wat is de grootste inkomstenbron van de overheid?
.....

2. Wie betaalt deze ?
.....

3. Aan wie moet jij belastingen betalen? Doorstreep wat niet past.

Bedrijven – overheid – Minister van Financiën – Koningshuis

4. Welke twee soorten van belastingen bestaan er? Kruis aan.

- Directe en indirecte belastingen
- Aankoop- en verkoopbelastingen
- Verbruiksbelasting en bedrijfsbelasting

Opdracht 2

Omschrijf het begrip belastingen. Vul onderstaande oefening verder aan. Kies uit: overheid, inkomstenbron, openbare voorzieningen, verplichte heffingen, gezinnen en bedrijven.

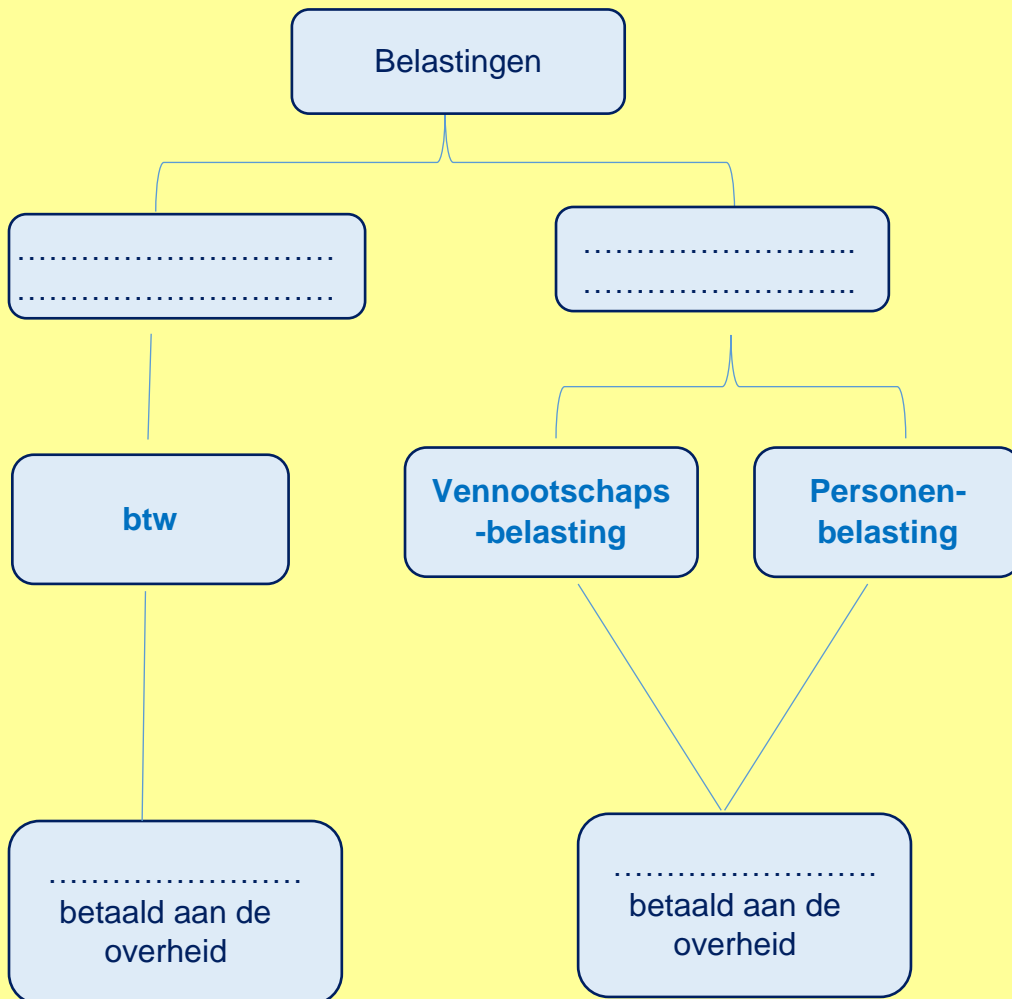
Belastingen zijn van de
..... De en
..... geven geld aan de overheid. Dit is een
zekere van de overheid waarmee
..... betaald worden.

Belastingen kunnen onderverdeeld worden in twee grote groepen

Opdracht 3

Vul onderstaand schema verder aan. Denk terug aan het filmpje over belastingen.

Opdracht 4

Beantwoord onderstaande vragen om het schema te verduidelijken.

1. Geef een voorbeeld van directe belastingen.

.....

2. Geef een voorbeeld van indirecte belastingen.

.....

3. Zoek op het internet waarvoor de afkorting "btw" staat.

.....

4. Wat wordt er bedoeld met onrechtstreekse betaling?

.....

5. Verbind de begrippen met de toebehorende omschrijvingen.

- Personenbelasting Deze belastingen worden geheven op de winst die een bedrijf maakt.
- De gezinnen betalen dit soort belasting.
- De bedrijven betalen dit soort belasting.
- Vennootschapsbelasting Het percentage verschilt afhankelijk van het inkomen.
- De belastingplichtige betaalt deze belasting op het totale jaarinkomen.
- Het belastingtarief bedraagt 33,99%.

Opdracht 5

Bekijk onderstaand document en los bijhorende vragen op.

72-4011 Truiden
Tiensesteenweg 168
3800 Sint-Truiden

Omschrijving	Prijs
Lab 31 telefoonhoesje	1,49
HOT bluetooth oordopjes	7,95
Totaal 2	9,44
Contant	10,00
Retour Contant	0,55
btw %: €....., Ex. Btw 7,80	

1. Zoek op het internet het btw-percentage voor luxegoederen. Vul dit percentage in op het document.

2. Bereken het btw-bedrag. Vul dit in.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Geldt dit btw-percentage ook voor basisproducten, zoals voeding?

.....

4. Welk btw-percentage is er dan van toepassing op basisproducten?

.....

2. Sociale zekerheidsbijdrage

Opdracht 1

Lees onderstaande informatietekst en los bijhorende vragen op.

De overheid haalt onvoldoende inkomsten uit de geïnde belastingen om alle collectieve goederen te financieren. Daarom is er nog een tweede grote inkomstenbron van de overheid, namelijk de “sociale bijdrage”.

Er zijn twee soorten van sociale bijdragen. Enerzijds is er de werknemersbijdrage en anderzijds de werkgeversbijdrage. Beide sociale bijdragen worden betaald door de werkgever aan de overheid. De werknemersbijdrage bedraagt 13,07% van het brutoloon. De werkgeversbijdrage is hoger, namelijk 32% van het brutoloon.

Al deze bijdragen komen in de spaarpot van de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid terecht. Van dit geld betaalt de overheid bijvoorbeeld de werkloosheidsuitkeringen, terugbetaling van ziekenhuiskosten, geboortepremies,

Bron: Rijksdienst voor Sociale Zekerheid, (z.j.).

*Brutoloon: een loonbedrag waar nog geen belastingen en sociale bijdrage van afgehouden zijn.

*Collectieve: gemeenschappelijke.

1. Welke is de tweede grootste inkomstenbron van de overheid?

.....

2. Uit welke twee luiken bestaat de sociale zekerheidsbijdrage?

.....

Opdracht 2

Bekijk onderstaande loonfiche en los bijhorende vragen op.

LOONFICHE – NOVEMBER 2018				
<u>WERKNEMER</u> Silvie Van der Spikken Levensweg 89 1000 Brussel			<u>WERKGEVER</u> Firma De Wilde Popelstraat 5 1000 Brussel	
<u>BASISGEGEVENS</u> Datum in dienst: 12/03/2010 Statuut: Bediende Tewerkstelling: Fulltime Burgerlijke stand: Gehuwd Kinderen ten laste: 1				
Dagen	Uren	Maandwedde	Bedrag	Omschrijving
20	152	€2100,00	2.100,00	Brutoloon
			-274,47	RSZ werknemer (13,07%)
			1.825,53	Belastbaar bedrag
			-550,90	Bedrijfsvoorheffing
			1274,63	Nettoloon
			1274,63	Op fin. rek. 000-0000012-12
			672,00	Werkgevers RSZ bijdrage

1. Welke sociale bijdragen vind je terug in de loonfiche?

.....

2. Omcirkel deze op de loonfiche.

3. Geef een synoniem voor werkgeversbijdrage. Zoek dit op het internet.

.....

4. Hoeveel procent bedraagt de werknemersbijdrage?

.....

5. Hoeveel procent bedraagt de werkgeversbijdrage? Omcirkel het juiste antwoord. Beargumenteer je antwoord d.m.v. een berekening.

13,07 % - 33,99% - 55,00% - 32,00%

Berekening:

6. Hoe wordt de sociale bijdrage van de werknemers genoemd in de loonbrief?

.....

7. Waarvoor staat de afkorting RSZ? Zoek dit op het internet.

R..... voor S..... Z.....

8. Wie betaalt deze aan de overheid? Kruis het juiste antwoord aan.

- De werknemer betaalt de werknemersbijdrage, de werkgever betaalt de werkgeversbijdrage.
- De werkgever betaalt beide sociale bijdragen.
- Afhankelijk van je inkomen, betaalt de werknemer of de werkgever de sociale bijdrage.

9. Waarom krijgt deze dan de naam werknemersbijdrage?

.....
.....
.....

Oefenen

Oefening 1

Lees onderstaande krantenkoppen. Tot welke soort inkomstenbron van de overheid behoren deze? Vul onderstaande kader in.

1. Tampons niet langer belast als luxe product.

2. Jobstudenten betalen minder belastingen, de 475 uur regel.

3. Profvoetballer betaalt minder sociale bijdrage dan een vuilnismaan.

4. Diesel kost al 43 jaar hetzelfde, maar de accijnzen* blijven maar stijgen.

*Accijns: belasting die geheven wordt op bepaalde producten, zoals brandstoffen, tabak, alcoholische dranken, ...

5. Van Overtveldt wil vennootschapsbelasting verlagen tot 20%.

Inkomsten uit belastingen		Inkomsten uit sociale zekerheidsbijdrage
Direct	Indirect	
.....

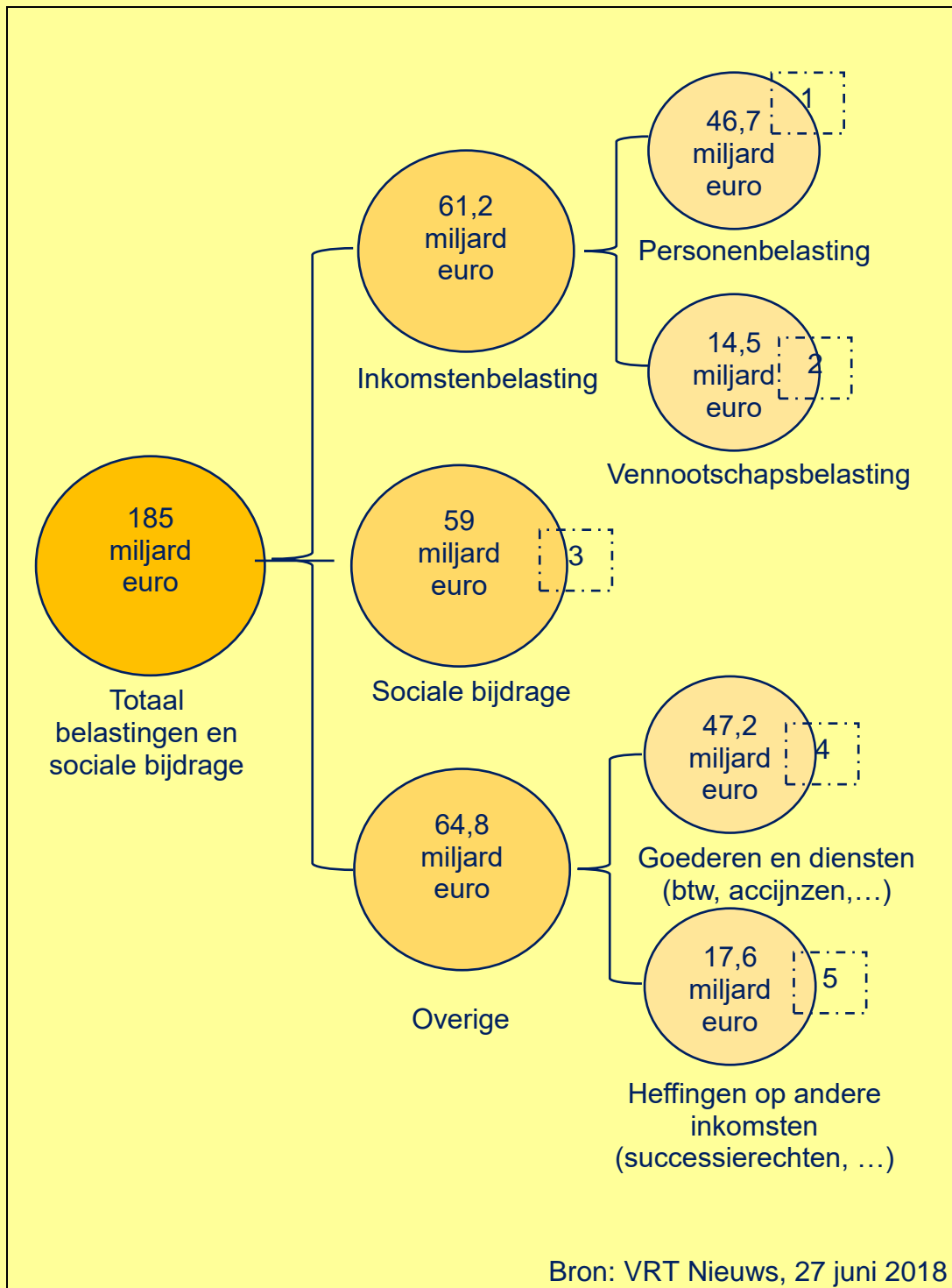
Oefening 2

Zijn onderstaande stellingen juist of fout? Indien fout, verbeter ze.

	Juist	Fout
Btw is een voorbeeld van directe belasting.		
Personenbelasting wordt rechtstreeks aan de overheid betaald.		
Belastingen zijn de enige inkomstbron van de overheid.		

Oefening 3

Schrijf bij elke inkomstenbron van de overheid hoe elk gezin hieraan bijdraagt.

1
2
3
4
5

4. Onderzoeksvraag 4

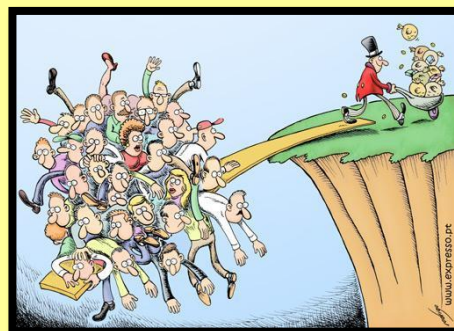
4.1 Wat is het herverdelingsmechanisme?

Oriënteren

Bekijk onderstaande cartoon en los bijhorende vragen op.

1. Wat zie je?

.....
.....
.....
.....
.....

2. Wat wil de tekenaar van deze cartoon vertellen?

.....
.....
.....
.....

3. Ben jij het hier mee eens? Waarom wel/niet? Houd hierover een klasgesprek.

.....
.....
.....

Aan de slag!

Opdracht 1

Bekijk het filmpje van de familie De Wilde en De Jong door de QR-code te scannen. Los nadien onderstaande vragen op.

1. Het sociale zekerheidssysteem van België berust op het solidariteitsprincipe. Wat wordt hiermee bedoeld? Vul verder aan.

Iedereen draagt zijn steentje bij aan
naargelang zijn Diegenen die het
goed hebben, helpen andere personen die het op financieel vlak
..... hebben.

2. Wat als er geen sociale zekerheid zou bestaan? Leg uit met een voorbeeld.

.....
.....
.....
.....

Opdracht 2

Vul onderstaand schema verder aan. Wie vult het spaarvarken van de RSZ en wie kan beroep doen op de RSZ?

Oefenen

Oefening 1

Plaats de begrippen die je hebt genoteerd bij de vraag “Wie kan er beroep doen op de kas van de RSZ?” bij onderstaande omschrijvingen, zodat de betekenis ervan duidelijk wordt.

1. Deze uitkering ontvangt iemand die te oud is om te gaan werken.
.....
2. Wanneer iemand een ongeluk op het werk heeft gehad en hierdoor voor een bepaalde duur niet kan gaan werken, ontvangt hij/zij een uitkering.
.....
3. Deze uitkering ontvangt iemand die kinderen heeft, omdat hij of zij instaat voor de opvoeding en de verzorging van de kinderen.
.....
4. Wanneer iemand werkloos wordt, zonder dat het zijn of haar schuld is, ontvangt deze persoon een uitkering.
.....
5. Wanneer iemand niet kan gaan werken omwille van een ziekte ontvangt die persoon dit soort van uitkering.
.....

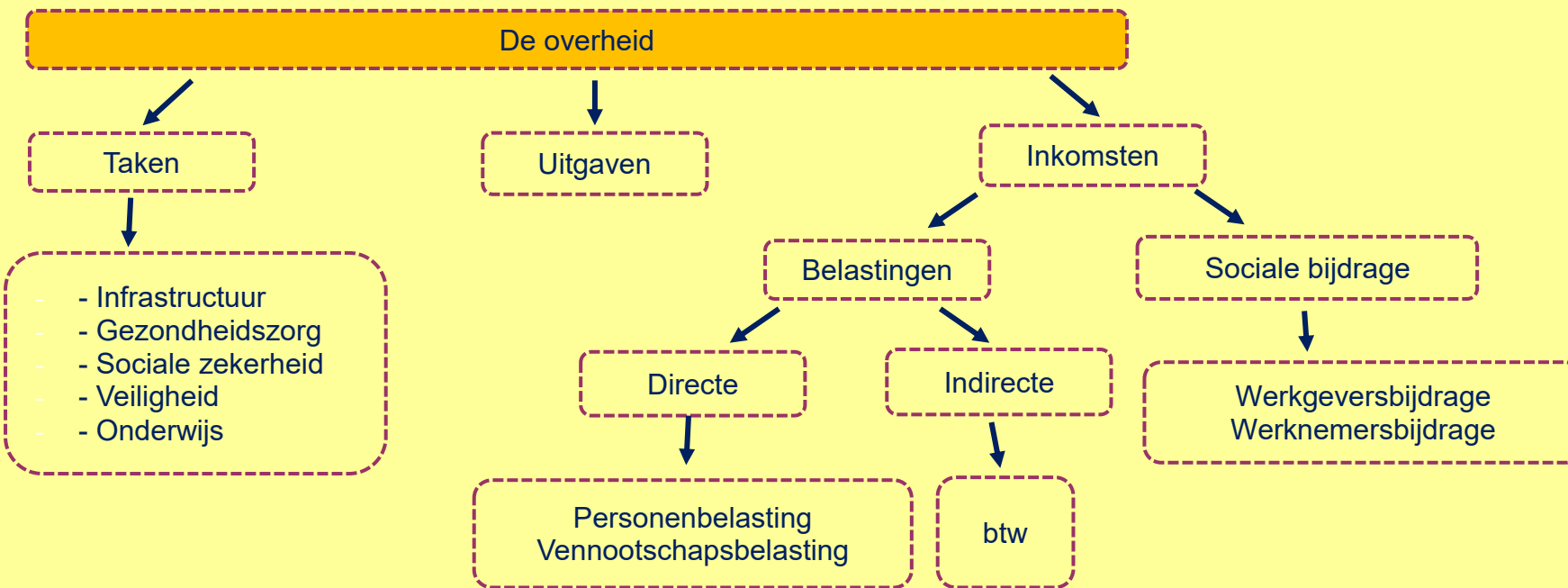
Oefening 2

Houd een actualiteitsportfolio bij over dit thema.

Stappenplan	
<p>Stap 1: Zoek zeven krantenartikelen of nieuwsfragmenten die verband houden met het thema “De invloed van de overheid op de samenleving”.</p>	
<p>Stap 2: Kopieer het krantenartikel in een Word-document of kopieer de link van het nieuwsfragment in het document.</p>	
<p>Stap 3: Onderstreep de moeilijke begrippen in het artikel en verklaar deze.</p>	
<p>Stap 4: Vat het krantenartikel samen. Dit mag in schemavorm of in tekstvorm. Hierin ben je vrij.</p>	
<p>Stap 5: Omschrijf de link met de leerstof.</p>	
<p>Stap 6: Let op de bronvermelding, zoals in het voorbeeld hieronder. Voorbeeld: Auteur(s). (Jaartal). Titel van het artikel. Naam van het tijdschrift. Geraadpleegd op (datum) via URL.</p>	
<p>Stap 7: Herhaal stap 2 t.e.m. 6 voor elk artikel.</p>	
<p>Stap 8: Plaats het portfolio op/...../..... op smartschool.</p>	
<p>Stap 9: Sla het portfolio op, op smartschool, onder volgende benaming: VoornaamAchternaam_Klas_Actualiteitsportfolio”deoverheid”_datum</p>	
Evaluatiecriteria	
Inhoud en variatie van artikel/video / 4
Verklaring van de moeilijke begrippen / 3
Samenvatting van het artikel: originaliteit, volledigheid en inhoudelijk / 5
Omschrijving link met de leerstof / 4
Correcte bronvermelding / 2
Lay-out / 2
Totaal / 20

KENNIS

Sleutelwoorden: infrastructuur, sociale zekerheid, gezondheidszorg, veiligheid, onderwijs, uitgaven, uitgavenposten, inkomsten, inkomstenbronnen, belastingen, directe belastingen, indirecte belastingen, personenbelasting, btw, vennootschapsbelasting, sociale zekerheidsbijdrage, werknemersbijdrage, werkgeversbijdrage, RSZ, solidariteitsprincipe, gezinnen, overheid, bedrijven, pensioen, werkloosheidsuitkering, groeipakket, arbeidsongevallenverzekering en ziekte-uitkering.

Rijksdienst voor Sociale Zekerheid: zie schema op pagina 23.

De overheid heeft vele taken te vervullen in ons land België. Zo is de overheid verantwoordelijk voor de **infrastructuur**, zoals het aanleggen van wegen; activiteiten organiseren die de gezondheid van elke burger verbetert, dit noemt men ook de **gezondheidszorg**; instaan voor de **veiligheid** van elke Belg; elke inwoner van België voorzien van een inkomen, dit valt onder de categorie **sociale zekerheid** en tot slot zorgt de overheid ervoor dat iedere minderjarige **onderwijs** kan volgen.

Dit kost de overheid veel geld. De overheid heeft vele **uitgaven** om al deze taken te kunnen vervullen. Bijvoorbeeld om onderwijs aan te bieden, zijn er leerkrachten nodig. Het loon dat wordt uitbetaald aan de leerkrachten betaalt de overheid. En dit is nog maar één klein deeltje van alle **uitgaven** van de overheid.

Net zoals je mama en papa, moet de overheid ook **inkomsten** verwerven vooraleer de overheid uitgaven kan verrichten. De overheid kan op twee manieren inkomsten genereren. De eerste inkomstenbron van de overheid is de **belastingen**. Zowel jij, je ouders, je vrienden en je familie, als bedrijven moeten belastingen betalen. De inkomstenbron belastingen kan onderverdeeld worden in twee grote groepen, namelijk de **directe** en **indirecte belastingen**.

Wanneer je in de zomer een ijsje gaat kopen bij de lokale ijsboer betaal je op dat ijsje btw. Jij betaalt de **btw** aan de verkoper en de verkoper stort het btw-bedrag door naar de belastingdienst. Dit is een voorbeeld van indirecte belasting. Op het inkomen dat je ouders verdienen, betalen zij belastingen. Dit noemt men **personenbelasting** en valt onder de subgroep directe belasting. Ook bedrijven betalen belastingen op de winst die ze maken. Dit noemt men in de economie **vennootschapsbelasting**.

De tweede inkomstenbron van de overheid is de **sociale bijdrage**. Deze kan opgedeeld worden in de **werknemersbijdrage** en de **werkgeversbijdrage**. Beiden worden betaald door de werkgever.

In België hanteert men het solidariteitsprincipe binnen het sociale zekerheidssysteem. Dit wil zeggen dat diegene die het financieel goed heeft, andere personen helpt die het op financieel vlak minder breed hebben. Bedrijven, gezinnen en de overheid dragen bij aan het spaarvarken van de RSZ. Van dit geld betaalt de overheid bijvoorbeeld de werkloosheidsuitkeringen, de terugbetaling van ziekenhuiskosten, geboortepremies,

Bijlage 1: kijkwijzer: contractwerk

Groepsleden:				
Deadline:, / /				
Omschrijving opdracht	Moet / mag opdracht	Heb ik de opdracht gemaakt?	Verbetering	Vond ik de opdracht leuk?
Onderzoeksvraag 1: “Welke taken heeft de overheid?”				
Oriënteren				
Vervolledig de to-do list van de overheid.	Mag		Leerkracht	
Aan de slag!				
Opdracht 1.1. : Markeer de goederen en diensten voorzien door de overheid.	Moet		Geen	
Opdracht 1.2. : Sorteert de taken van de overheid.	Moet		Modeloplossing	
Oefenen				
Oefening 1. : Noteer extra voorbeelden van taken die de overheid uitvoert.	Mag		Leerkracht	

Onderzoeksvraag 2: “Welke uitgaven heeft de overheid?”				
Oriënteren				
Brainstorming: uitgavenposten van de overheid.	Moet		Geen	
Aan de slag!				
Opdracht 1. ICT-opdracht: overheidsuitgaven.	Moet		Leerkracht	
Onderzoeksvraag 3: “Welke inkomstenbronnen heeft de overheid?”				
Oriënteren				
Analyseren van aanslagbiljetten.	Moet		Leerkracht	
Aan de slag!				
Belastingen				
Opdracht 1. Bekijk het filmpje omtrent belastingen.	Moet		Modeloplossing	
Opdracht 2. Omschrijving van het begrip belastingen.	Moet		Modeloplossing	
Opdracht 3. Vervolledig het schema belastingen.	Moet		Leerkracht	
Opdracht 4. Verduidelijk het schema omtrent belastingen.	Moet		Modeloplossing	
Opdracht 5. Opzoeken over btw-percentages.	Moet		Modeloplossing	

Sociale zekerheidsbijdrage				
Opdracht 1. Lees de informatiekader i.v.m. sociale zekerheidsbijdrage en los de vragen op.	Moet		Modeloplossing	
Opdracht 2. Los de vragen op i.v.m. loonfiche.	Moet		Modeloplossing	
Oefenen				
Oefening 1. Leerstof toepassen in actualiteit.	Moet		Modeloplossing	
Oefening 2. Verbeter de stellingen.	Mag		Modeloplossing	
Oefening 3. Gezinsbijdrage aan belastingen.	Moet		Leerkracht	
Onderzoeksvraag 4: “ Wat is het herverdelingsmechanisme?”				
Oriënteren				
Bespreking cartoon.	Mag		Leerkracht	
Aan de slag!				
Opdracht 1. Filmpje: herverdelingsmechanisme.	Moet		Modeloplossing	
Opdracht 2. Vervolledig het RSZ-schema.	Moet		Modeloplossing	
Oefenen				
Oefening 1: Woordverklaring.	Moet		Modeloplossing	
Oefening 2: Actualiteitsopdracht.	Moet		Uitleg leerkracht	
Kennis				
Bestudeer de kenniskader.	Moet		Geen	

Literatuurlijst

Elektronische bronnen

Belgische Federale overheidsdiensten (z.j.). *Basistarieven van de btw*. Geraadpleegd op 8 april 2019, via <https://www.belgium.be/nl/belastingen/btw/tarieven>

Btw terugrekenen [Blog]. (2012, 23 juli). Geraadpleegd op 8 april 2019, via <http://btwberekenen.blogspot.com/2012/07/btw-terugrekenen.html>

De 7 takken van de sociale zekerheid. (z.j.). Geraadpleegd op 5 februari 2019, via <http://www.everybodywins.be/nl/sz/de-7-takken-van-de-sociale-zekerheid>

Eri. (z.j.). *Wat doet de overheid?*. Geraadpleegd op 17 januari 2019, via <https://economievaneri.wordpress.com/2-wat-doet-de-overheid/>

Federale Overheidsdienst Financiën. (2018, 22 november). *De accijnzen*. Geraadpleegd op 18 januari 2019, via <https://financien.belgium.be/nl/ondernemingen/accijnzen>

Hoe zit het met de personenbelasting? (z.j.). Geraadpleegd op 5 februari 2019, via <http://www.financieleinformatie.be/tag/personenbelasting>

Jobat. (2013, 2 oktober). *Wat staat er allemaal op mijn loonfiche?*. Geraadpleegd op 24 januari 2019, via <https://www.jobat.be/nl/artikels/wat-staat-er-allemaal-op-mijn-loonfiche/>

KBC. (z.j.). *Welke soort belastingen zijn er?* Geraadpleegd op 5 februari 2019, via <https://www.kbc.be/ondernemen/nl/artikel/administratie/belastingen-btw/soorten-belastingen.html>

Rijksdienst voor sociale zekerheid. (z.j.). *Sociale bijdragen betalen*. Geraadpleegd op 25 januari 2019, via <https://www.rsz.fgov.be/nl/werkgevers-en-de-rsz/betalingen>

Rijksoverheid. (2017, 18 september). *Animatie: inkomsten van het rijk* [Video]. Geraadpleegd op 25 januari 2019, via <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/videos/2017/09/18/animatie-inkomsten-van-het-rijk>

Socialistische mutualiteiten. (2014, 8 mei). *SocMut over de sociale zekerheid* [YouTube]. Geraadpleegd op 26 januari 2019, via <https://www.youtube.com/watch?v=SFVRCqZqLfw>

Transit. (z.j.). *Prenten en losse letters*. Geraadpleegd op 19 januari 2019, via https://transit-antwerpen.be/wp-content/uploads/2018/07/3.Prenten_losse_letters.pdf

Unizo. (z.j.). *Wat is een vennootschapsbelasting?* Geraadpleegd op 5 februari 2019, via <https://www.unizo.be/starters/advies/wat-eeen-vennootschapsbelasting>

Uw Europa, Europese Unie. (z.j.). *Btw – belasting over toegevoegde waarde*. Geraadpleegd op 24 januari 2019, via https://europa.eu/youreurope/citizens/consumers/shopping/vat/index_nl.htm

Van den Heuvel, L. (2013, 27 maart). *Hoe komt de overheid aan geld?*. Geraadpleegd op 3 februari 2019, via <https://www.klascement.net/downloadbaar-lesmateriaal/41278/hoe-komt-de-overheid-aan-geld/?previous>

Vlaamse Overheid. (2019, 21 januari). *De Vlaamse begroting in cijfers*. Geraadpleegd op 28 januari 2019, via <https://www.vlaanderen.be/vlaamse-overheid/werking-van-de-vlaamse-overheid/de-vlaamse-begroting-cijfers-2015>

Vlaanderen. (2018, 20 november). *Vlaams onderwijs in cijfers*. Geraadpleegd op 6 februari 2019, via <https://www.vlaanderen.be/publicaties/vlaams-onderwijs-in-cijfers-2017-2018>

Wikipedia. (2019, 7 maart). *Sociale zekerheid*. Geraadpleegd op 26 maart 2019, via https://nl.wikipedia.org/wiki/Sociale_zekerheid

Wikipedia. (2019, 11 maart). *Infrastructuur*. Geraadpleegd op 26 maart 2019, via <https://nl.wikipedia.org/wiki/Infrastructuur>

Wikipedia. (2019, 25 maart). *Gezondheidszorg*. Geraadpleegd op 26 maart 2019, via <https://nl.wikipedia.org/wiki/Gezondheidszorg>

(Kranten)artikelen

Beckers, A. (2018, 14 februari). Tampons niet langer belast als luxeproduct. *De Tijd*. Geraadpleegd op 30 januari 2019, via: <https://www.tijd.be/netto/budget/tampons-niet-langer-belast-als-luxeproduct/9982413.html>

Belga. (2018, 18 november). Diesel kost al 43 jaar hetzelfde, maar de accijnzen blijven maar stijgen. *Het Laatste Nieuws*. Geraadpleegd op 30 januari 2019, via <https://www.hln.be/nieuws/binnenland/diesel-kost-al-43-jaar-hetzelfde-maar-de-accijnzen-blijven-maar-stijgen~a7b3b729/>

GJS. (2016, 30 januari). Van Overtveldt wil vennootschapsbelastingen verlagen tot 20 procent. *Het Nieuwsblad*. Geraadpleegd op 30 januari 2019, via https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20160130_02099632

Maglk? (z.j.). *Jobstudenten betalen minder belastingen, de 475 uren regel*. Geraadpleegd op 30 januari 2019, via <https://www.magik.be/vraag/jobstudenten-betalejobstudenten-betalen-minder-belastingn-minder-belasting/>

Nieuwsblad. (2018, maart 17). Profvoetballer betaalt minder sociale bijdrage dan vuilnismen: "Een echte schande". *Het Laatste Nieuws*. Geraadpleegd op 30 januari 2019, via <https://www.hln.be/nieuws/binnenland/profvoetballer-betaalt-minder-sociale-bijdrage-dan-vuilnismen-eeen-echte-schande~a12dff5/>

Verhaeghe, N. (2018, 27 juni). Alleen ik betaal belastingen": kent u dat gevoel? *Vrt NWS*. Geraadpleegd op 5 februari 2019, via <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2018/06/22/alleen-ik-betaal-belastingen/>

Bijlage 2

Lesmateriaal: De invloed van de
overheid op de samenleving

Leerkrachtenbundel

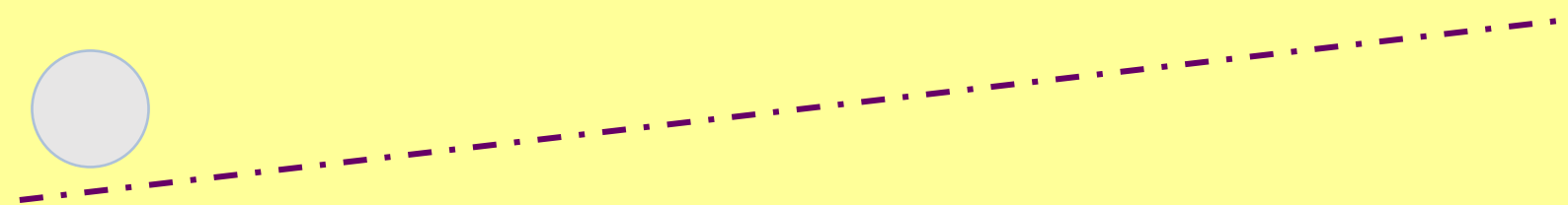

De invloed van de overheid op de samenleving

Taalontwikkelen lesgeven

Taalontwikkelen lesgeven is een specifieke methode van onderwijzen, een activerende didactiek, waarbij iedere leerkracht elke leerling aanspoort, ondersteunt en opvolgt op vlak van taalontwikkeling.

Taalgericht vakonderwijs streeft niet alleen naar het bereiken van de vakdoelen, maar ook van de taaldoelen. Taal, denken en leren zijn onafscheidelijk van elkaar. Het leren van vakinhouden gaat gepaard met de taalontwikkeling van vakspecifieke termen. Men verstaat onder taalgericht vakonderwijs het volgende: de leerstof aan de leerlingen aanreiken in een zinvolle en betekenisvolle context met zoveel mogelijk interactie tussen leerling en leerkracht, maar ook tussen de leerlingen onderling. Belangrijk hierbij is dat je als leerkracht voldoende taalondersteuning aanbiedt aan de leerlingen.

Lesmateriaal en lesmethode

Het is belangrijk dat een leerkracht zijn of haar **lesmateriaal en lesmethode** zo samenstelt, dat deze toegankelijk zijn voor iedereen, zowel voor leerlingen met als zonder leer- en ontwikkelingsproblemen. In deze cursus wordt er ingezet op de noden van **dyslectische leerlingen**.

Deze cursus is gemaakt naar de normen van **taalontwikkelen lesgeven** met in de zijkolom **didactische tips** die je kan toepassen om andere cursussen meer taalontwikkelen te maken. Volgende pijlers zullen steeds aan bod komen:

Interactie: om kwaliteitsvol taalgericht vakonderwijs aan te bieden, is leren in een interactieve omgeving noodzakelijk. Het begrip “interactie” betekent: telkens opnieuw reageren op elkaars vragen en/of antwoorden.

We maken gebruik van volgende werkvormen die de interactie tussen beide partijen stimuleren: brainstorming, onderwijsleergesprek, groepswork, klasgesprek, ...

Context: de context omvat de samenhang van de nieuwe leerstof met datgene wat de leerlingen zelf ervaren in hun leefomgeving alsook met hun voorkennis.

De vragen zijn zo geformuleerd dat ze de ervaringen van de leerlingen centraal stellen. Bijvoorbeeld:

Wat doe jij...

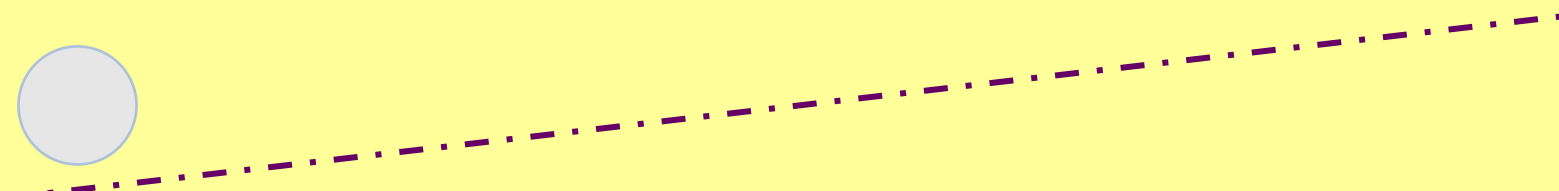
Laat jij je ...

Wat vind jij van...

Wat beïnvloedt jouw keuze...

Taalsteun: tijdens het lesgeven is het tevens belangrijk dat de leerkracht taalsteun biedt aan de leerlingen, in het bijzonder aan leerlingen met een taalachterstand. Gerichte taalsteun werkt ondersteunend om een (nieuwe) taal te begrijpen en de taalvaardigheid te bevorderen.

Enkele voorbeelden die aan bod komen in deze cursus zijn: een overzicht van de les, kijkwijzers, schrijfkaders, verklarende woordenlijst, modellering, ...

Wegwijs in de cursus

Oriënteren

De eerste stap om met een nieuw onderwerp te beginnen, is je te laten prikkelen voor dit topic en vervolgens na te gaan wat jij al weet over het onderwerp.

Aan de slag!

Je zal allerlei opdrachten gaan uitvoeren om je te verdiepen in de leerstof en dit aan de hand van zoekopdrachten, spelopdrachten, actualiteitsopdrachten enzovoort. Ook zal je allerlei informatiebronnen zoals filmpjes, krantenartikelen, teksten, cartoons, ... raadplegen om de opdrachten te kunnen oplossen.

Oefenen

Bij de oefeningen dagen we je uit om na te gaan hoe goed jij de leerstof begrepen hebt.

KENNIS

In de kenniskader vind je de sleutelwoorden of vaktermen en een samenvatting in schema- en/of tekstvorm terug om in te studeren.

Dit logo verwijst naar ICT-opdrachten. Je zal bij deze opdrachten dus een iPad of een tablet en internettoegang nodig hebben.

Als dit symbool bij een oefening staat, betekent dit dat je deze per twee of in groep dient te maken.

Dit pictogram verwijst naar het bekijken van een videofragment vooraleer je de oefening kan oplossen.

Dit symbool geeft aan dat je bij deze oefening of opdracht een rekenmachine mag gebruiken om de oefening op te lossen.

D

Dit is een verwijzing naar de doelstellingen.

Wat wil deze grijze balk voor de leerkracht zeggen?

De lesaanpak staat in het rood.

Tips om bestaand lesmateriaal meer taalontwikkellend te maken staan in het groen.

Let op! De informatie die in deze balk staat, is niet bestemd voor de leerlingen.

Wegwijs in het lesgeven

Dit lesthema is zo opgesteld dat het thema op twee verschillende manieren onderwezen kan worden.

Optie 1

De leerkracht geeft gewoon de lessenreeks zoals voorgeschreven in de grijze balk onder de titel "Lesaanpak". Bij deze onderwijsmethode maak je gebruik van volgende werkvormen: onderwijsleergesprek, brainstorming, groepswerk, individueel werk,

Optie 2

De leerlingen bestuderen de leerstof zelfstandig aan de hand van een contractwerk. Bepaalde opdrachten voeren ze individueel uit, andere per twee, Wanneer je voor deze optie kiest, kan je gebruik maken van de kijkwijzer die bij het contractwerk hoort. Dit is bijlage 1.

Sleutelcompetenties

Eindterm

11.1 De leerlingen beargumenteren hun keuzegedrag bij aankopen rekening houdend met hun behoeften en beïnvloedende factoren.

Inhoudelijke sleutelcompetenties

Competenties in het Nederlands

- 2.2 - De leerlingen bepalen het onderwerp en de globale inhoud van geschreven en gesproken teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.
- 2.3 - De leerlingen bepalen wat de hoofdgedachte en de hoofdpunten zijn in geschreven en gesproken teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.
- 2.4 - De leerlingen selecteren relevante informatie in geschreven en gesproken teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.
- 2.5 - De leerlingen nemen eenvoudige notities bij het lezen en beluisteren van teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.
- 2.6 - De leerlingen produceren schriftelijke en mondelinge teksten in functie van doelgerichte communicatie.
- 2.7 - De leerlingen drukken zich op een creatieve manier uit.
- 2.8 - De leerlingen nemen deel aan schriftelijke en mondelinge interactie in functie van doelgerichte communicatie.

Transversale sleutelcompetenties

Burgerschapscompetenties met inbegrip van competenties inzake samenleven

- 7.7 - De leerlingen onderbouwen een eigen mening over maatschappelijke gebeurtenissen, thema's en trends met betrouwbare informatie en geldige argumenten.

Leercompetenties met inbegrip van onderzoekscompetenties, innovatiedenken, creativiteit, probleemoplossend en kritisch denken, systeembdenken, informatieverwerking en samenwerken

- 13.18 - De leerlingen gebruiken schooltaal en domeinspecifieke taal in functie van het leerproces.

Digitale competentie en mediawijsheid

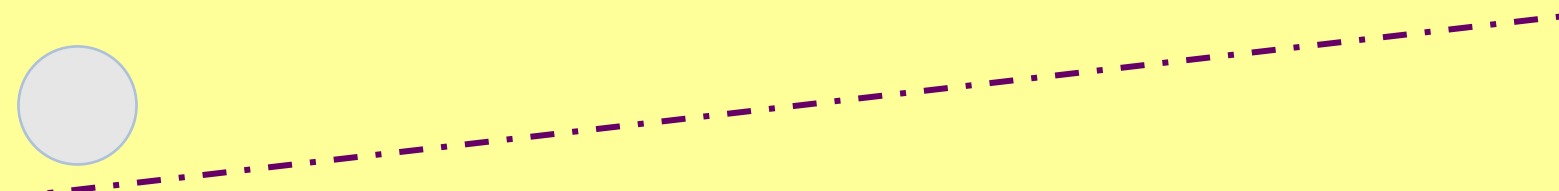
- 4.1 - De leerlingen demonstreren basisvaardigheden om digitaal inhouden te creëren en te delen.
- 4.2 - De leerlingen demonstreren basisvaardigheden om digitaal samen te werken, te communiceren en te participeren aan initiatieven.
- 4.6 - De leerlingen passen aangereikte regels van de digitale wereld toe.

Sociaal-relatieve competenties

- 5.1 - De leerlingen bewaken in interacties hun eigen fysieke en mentale grenzen (attitude).
- 5.2 - De leerlingen houden in interacties rekening met de opvattingen, fysieke en mentale grenzen en emoties van anderen (attitude).
- 5.4 - De leerlingen demonstreren in informele en formele relaties geschikte sociale vaardigheden.
- 5.5 - De leerlingen dragen in groepsactiviteiten met een welomschreven opdracht actief bij aan de uitwerking van een gezamenlijk resultaat.

Burgerschapscompetenties met inbegrip van competenties inzake samenleven

- 7.2 - De leerlingen gaan respectvol en constructief om met individuen en groepen in een diverse samenleving (attitude).
- 7.3 - De leerlingen hanteren strategieën om respectvol en constructief om te gaan met individuen en groepen in een diverse samenleving.
- 7.4 - De leerlingen lichten de mechanismen van vooroordelen, stereotypering, machtsmisbruik en groepsdruk toe.
- 7.16 - De leerlingen komen op voor de eerbiediging van de rechten van de mens en het kind en voor sociale rechtvaardigheid, voor zover het relevant is voor hun eigen leefwereld (attitude).

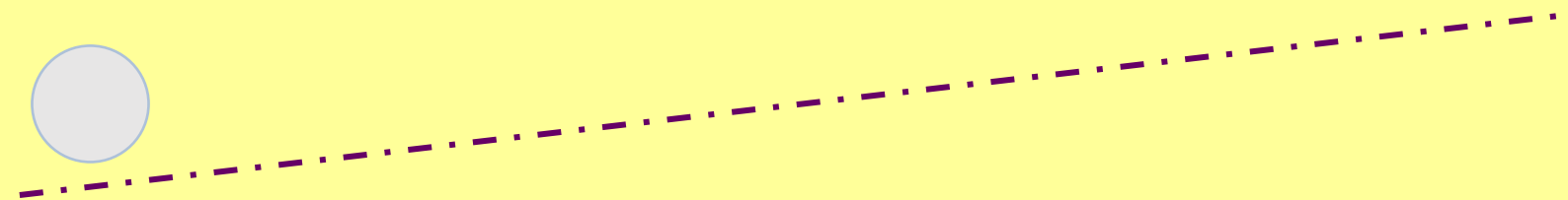

Leercompetenties met inbegrip van onderzoekscompetenties, innovatiedenken, creativiteit, probleemoplossend en kritisch denken, systeembenken, informatieverwerking en samenwerken

- 13.3 - De leerlingen hanteren een geschikte zoekstrategie uit een aantal aangereikte strategieën bij het selecteren van digitale en niet-digitale bronnen en informatie om een aangereikte informatievraag te beantwoorden.
- 13.4 - De leerlingen gebruiken verklarende en oriënterende overzichten om informatie in een digitale en niet-digitale bron terug te vinden.
- 13.5 - De leerlingen beoordelen aan de hand van aangereikte richtvragen de geselecteerde digitale en niet-digitale bronnen en informatie op bruikbaarheid, correctheid en betrouwbaarheid.
- 13.6 - De leerlingen verwerken digitale en niet-digitale informatie uit één of een beperkt aantal bronnen volgens een aangereikt stappenplan tot een samenhangend en bruikbaar geheel.
- 13.7 - De leerlingen stellen verwerkte informatie voor volgens een aangereikte digitale en niet-digitale presentatiemethode.
- 13.8 - De leerlingen beheren informatie digitaal en niet-digitaal volgens een aangereikte structuur.
- 13.10 - De leerlingen formuleren een hypothese in functie van een onderzoeksvraag aan de hand van aangereikte criteria.
- 13.11 - De leerlingen voeren stapsgewijs een onderzoekstechniek uit om digitale en niet-digitale gegevens te verwerven i.f.v. een onderzoeksvraag.
- 13.13 - De leerlingen formuleren een antwoord op een onderzoeksvraag of hypothese aan de hand van aangereikte richtlijnen.
- 13.14 - De leerlingen beoordelen hun leerproces en -resultaat op afgesproken momenten en aan de hand van aangereikte criteria.
- 13.17 - De leerlingen passen vaardigheden van samen leren toe om een leerdoel te realiseren.

Ontwikkeling van initiatief, ambitie, ondernemingszin en loopbaancompetenties

- 15.3 - De leerlingen werken stapsgewijs een zelfgekozen idee uit door het doelmatig inzetten van tijd en hulpmiddelen.
- 15.4 - De leerlingen maken onderbouwde keuzes aan de hand van aangereikte criteria en aangereikte strategieën.

Doelstellingen

Onderzoeksvraag 1: Welke taken heeft de overheid?

De leerlingen kunnen...

- 1.1. de taken van de overheid herkennen en benoemen (sociale zekerheid, infrastructuur, onderwijs, veiligheid en gezondheidszorg).

Onderzoeksvraag 2: Welke uitgaven heeft de overheid?

De leerlingen kunnen...

- 2.1. het begrip uitgaven omschrijven.
- 2.2. voorbeelden geven van overheidsuitgaven.

Onderzoeksvraag 3: Welke inkomsten heeft de overheid?

De leerlingen kunnen...

- 3.1. het begrip inkomsten omschrijven.
- 3.2. verschillende vormen van de overheidsinkomsten (belastingen en sociale bijdrage) omschrijven.
- 3.3. belastingen indelen.
- 3.4. de verschillende soorten belastingen verklaren.

Onderzoeksvraag 4: Wat is het herverdelingsmechanisme?

De leerlingen kunnen...

- 4.1. het solidariteitsprincipe (herverdelingsmechanisme) verwoorden.
- 4.2. toelichten hoe de RSZ gefinancierd wordt.
- 4.3. verklaren wie er aanspraak kan maken op een uitbetaling door de RSZ.

Lesaanpak

Vertel in het begin van de les wat de leerlingen in deze les zullen leren. Hierbij zet je in op de pijler **taalsteun**.

THEMA 7: De invloed van de overheid op de samenleving

Onderzoeksvraag 1: Welke taken heeft de overheid?

(sleutelwoorden: infrastructuur, sociale zekerheid, gezondheidszorg, veiligheid en onderwijs)

Onderzoeksvraag 2: Welke uitgaven heeft de overheid?

(sleutelwoorden: uitgaven, uitgavenposten)

Onderzoeksvraag 3: Welke inkomstenbronnen heeft de overheid?

3.1 Belastingen

(sleutelwoorden: inkomsten, inkomstenbronnen, belastingen, directe belastingen, indirecte belastingen, personenbelasting, vennootschapsbelasting en btw)

3.2 Sociale bijdrage

(sleutelwoorden: sociale zekerheidsbijdrage, werknemersbijdrage, werkgeversbijdrage en RSZ)

Onderzoeksvraag 4: Wat is het herverdelingsmechanisme?

(sleutelwoorden: solidariteitsprincipe, gezinnen, overheid, bedrijven, pensioen, werkloosheidsuitkering, groeipakket, arbeidsongevallenverzekering en ziekte-uitkering)

Algemene tips:

-Druk je lesmateriaal af op geelgetint papier.

-Gebruik één van onderstaande lettertypes in je cursus: Arial, Read Regular, Dyslexie Font, Verdana. Gebruik éénzelfde lettertype doorheen je lesmaterialen.

-De tekstgrootte bedraagt minimum puntgrootte 12, maximum 14.

-Geen woorden cursief zetten.

-De tekstkleur is blauw.

-Voor je je les start, geef de leerlingen een schema waarin de lesstructuur en de sleutelwoorden van de les worden weergegeven.

1. Onderzoeksvraag 1

1.1 Welke taken heeft de overheid?

Oriënteren

De overheid speelt een belangrijk rol in ons land. Kijk maar eens om je heen als je buiten op straat wandelt. Vele goederen en diensten die je ziet zijn er gekomen door de zorg van de overheid.

Kijk eens uit het raam en som enkele dingen op waarvoor de overheid volgens jou gezorgd heeft. Vul de "TO-DO list" van de overheid verder aan.

Persoonlijk antwoord leerling.

TO-DO LIST van de OVERHEID

- _____
- _____
- _____
- _____
- _____

Aan de slag!

Opdracht 1

Lees onderstaande verhalen van Tina en Jelle en los nadien bijhorende vragen op.

Het is één september en dat betekent dat een nieuw schooljaar van start gaat. Tina en Jelle zitten in het eerste middelbaar. De juf vraagt aan Tina en aan Jelle om één gebeurtenis te vertellen die hen is bijgebleven tijdens de zomervakantie.

“Op 12 juli ging ik samen met mama, papa en mijn twee broers een fietstocht maken en onderweg zouden we ook picknicken. Het was een leuke dag tot mijn jongere broertje Jonas een ongeluk kreeg met de fiets. Er waren namelijk arbeiders aan het werk om het **fietspad** te

vernieuwen. Mijn broertje is geslipt met zijn fiets en vervolgens gevallen op

Lesaanpak

Laat de leerlingen uit het raam kijken en laat ze goederen en diensten opsommen waarvoor de overheid gezorgd heeft volgens hen.

Tips voor taalontwikkellend lesmateriaal

Gebruik de leefwereld van de leerlingen als aanknopingspunt van de les. Dit is **context**.

Lesaanpak:

Bespreek de tekst klassikaal na het individueel lezen en beluisteren van de tekst. Geef de leerlingen ook de mogelijkheid om uitleg te vragen over de woordenschat die ze niet begrijpen.

het betonnen wegdek. Hij had veel pijn en mama belde meteen de ziekenwagen. Deze nam Jonas mee naar het **ziekenhuis** voor onderzoek. Achteraf bleek dat Jonas gelukkig enkel maar een gebroken arm had en wat kneuzingen. In plaats van een gezellig familie-uitstapje was het een dagje doorbrengen in het ziekenhuis geworden. Enkele weken later ontving mama de factuur van het ziekenhuis. Het factuurbedrag was vrij hoog, maar gelukkig moest mama niet alles zelf betalen: de **mutualiteit** betaalde een groot deel van de factuur.”

Tips voor taalontwikkellend lesmateriaal

Bij teksten kan je hierdoor **taalsteun** bieden:

-Schrijf je teksten op het niveau van de leerlingen.

-Voorzie verwerkings-oefeningen bij een tekst

- Maak de tekst visueel (afbeeldingen, kaders, ...)

- voor **dyslectici** is het makkelijker als ze de tekst ook horen. Maak een spraakopname van de tekst.

Bij een tekst kan je ook **context** bieden door de leefwereld van de leerlingen erin te betrekken.

“Vorige week zaterdag gingen we op familiebezoek bij mijn oom Gilbert. Hij gaat volgende maand met **pensioen** en gaf een familiefeestje om dit te vieren. Alleen de naaste familieleden waren uitgenodigd, want echt breed hebben mijn oom en tante het financieel niet. Tante Joke is nog maar

55 jaar en al werkloos sinds de fabriek, waar zij werkte, failliet ging. Ze ontvangt nu elke maand een kleine **werkloosheidsuitkering**. Hun kinderen, Nina en Lientje, zijn vorig jaar afgestudeerd aan de **hogeschool**, en zo, zegt papa, ontvangen oom en tante ook geen **kinderbijslag** meer. Nina en Lientje wonen wel nog bij hun ouders in en kosten dus ook nog veel geld. Maar van geld heb ik nog niet zoveel verstand, zeggen mama en papa. We fietsten naar het station en daar namen we de **trein** naar oom Gilbert en tante Joke, want die wonen wel meer dan 100 km bij ons vandaan. Papa en mama hielpen nog een koppel waarvan de mevrouw in een rolstoel zat op de trein. Ze waren erg dankbaar voor de hulp. In Brussel zagen we vanuit de trein hoge kantoorgebouwen. Daar werken staatsambtenaren, vertelde papa. Dat zijn mensen die allerlei administratieve taken uitvoeren voor de verschillende ministeries. Na het feestje, terug op weg naar huis, konden we op een bepaald moment niet meer doorfietsen, omdat de **politie** de weg had afgesloten. Een vrachtwagen moest namelijk zonnepanelen afladen aan een nieuw huis. Eindelijk thuis aangekomen, keek ik nog even TV. De nieuwslezer vertelde dat de **ziekte-uitkeringen** volgende maand zouden verhoogd worden. Dat is goed nieuws voor onze buurman Roger. Die is al drie jaar thuis door een arbeidsongeluk en kan daardoor niet meer gaan werken. Toen was het tijd om naar bed te gaan. Het was echt een leuke dag geweest!”

1. Markeer in de tekst de goederen en diensten die de overheid voorziet voor de inwoners.
2. Probeer de taken van de overheid in te delen volgens de kenmerken die je terugvindt in onderstaande kader.

D 1.1.

De taken van de overheid	Kenmerken	Voorbeelden uit de tekst
De overheid zorgt voor		
Infrastructuur	De infrastructuur omvat alles wat een land nodig heeft om te functioneren.	Fietspad Wegen Openbaar vervoer
Veiligheid	De overheid staat in voor het waarborgen van de veiligheid van elke burger.	Politie
Sociale zekerheid	De sociale zekerheid springt bij als je onvrijwillig niet over een voldoende inkomen kan beschikken en als je extra kosten hebt.	Pensioen Werkloosheids- uitkering Kinderbijslag Ziekte- uitkeringen
Gezondheidszorg	Hiertoe behoren alle activiteiten die de overheid doet om de gezondheid van elke burger te verbeteren.	Ziekenhuis mutualiteit
Onderwijs	De overheid heeft een belangrijke taak. Het zorgen voor onderwijs.	Hogeschool

Oefenen

Oefening 1

Zoek zelf nog voorbeelden van volgende taken:

Veiligheid: leger, brandweer, ...

Infrastructuur: autosnelwegen, fietstunnels, ...

Gezondheidszorg: rusthuizen

Lesaanpak

Na het klassikaal bespreken van de tekst kan je de leerlingen eerst de oefeningen zelf laten voorbereiden per twee. Nadien kan je nieuwe groepjes samenstellen. Ze zullen hun antwoorden vergelijken met die van een andere groep. Je kan sterkere leerlingen samen zetten met zwakkere leerlingen. Zo creëer je **interactie** en speel je in op differentiatie.

Tips voor taalontwikkellend lesmateriaal

In een oefening bied je **taalsteun** door nieuwe termen te omschrijven.

2. Onderzoeksvraag 2

2.1 Welke uitgaven heeft de overheid?

Het uitvoeren van al deze taken kost de overheid veel geld. Net zoals je ouders heeft de Belgische overheid ook maandelijkse vaste kosten die moeten betaald worden. Zonder deze kosten zouden wij heel wat problemen ondervinden om bijvoorbeeld naar school of naar het werk te kunnen gaan.

Oriënteren

Waar besteedt de overheid volgens jou geld aan? Vul onderstaande woordenwolk verder aan. Bespreek nadien met je buur.

Persoonlijk antwoord leerling.

D 2.1.

De overheid heeft verschillende kosten die dienen betaald te worden. Dit zijn **uitgaven**.

De overheid heeft vele uitgaven om deze taken te kunnen vervullen. Welke uitgaven dit precies zijn, zal je leren aan de hand van een ICT-groepsopdracht.

Lesaanpak

Brainstorm samen met de leerlingen over deze vraag.

Tips voor taalontwikkelend lesmateriaal

Door een rode draad in je cursus te brengen zet je in op de pijler **context**.

Context bied je door te peilen naar de voorkennis en ervaringen van de leerlingen. Betrek hun leefwereld in het lesmateriaal.

Brainstormen is een vorm van coöperatief leren. Coöperatief leren stimuleert **interactie**.

Nieuwe begrippen in het vet zetten, alsook de verklaring ervan voorzien. Dit is taalsteun bieden.

Aan de slag!

Opdracht 1

ICT-opdracht

Stappenplan doorheen het oplossen van de ICT-opdracht

Groepsleden:

.....

	Stappenplan	Extra materialen	Hoe ging het?		
1	Ga bij je groepsleden zitten en vul de naam van je groepsleden hierboven in.	<ul style="list-style-type: none"> Fiche ICT- opdracht p. 9 			
2	Overloop de verschillende evaluatiecriteria zodat je weet waarop je beoordeeld wordt.	<ul style="list-style-type: none"> Evaluatiecriteria p. 9 			
3	Scan de QR-code en scroll naar de tussentitel "uitgaven". Los vraag 1 op.	<ul style="list-style-type: none"> iPad 			
4	Bekijk aandachtig de website.	<ul style="list-style-type: none"> iPad 			
5	Los vragen 2 t.e.m. 4 op.	<ul style="list-style-type: none"> iPad 			
6	Los vraag 5 op. Bekijk hiervoor eerst het instructiefilmpje "Hoe maak ik een grafiek in Excel".	<ul style="list-style-type: none"> Instructiefilmpje "Excel" Excel iPad 			
7	Los vragen 6 en 7 op.	<ul style="list-style-type: none"> iPad 			
8	Los vraag 8 op.	<ul style="list-style-type: none"> Excel iPad 			
9	Los vraag 9 op.	<ul style="list-style-type: none"> iPad 			

Evaluatiecriteria

Criteria	Score				
Samenwerking	0	1	2	3	4
Inhoud (alle vragen zijn juist opgelost)	0	1	2	3	4
Lay-out (verzorgde grafieken)	0	1	2	3	4
Respecteer de deadline	0	1	2	3	4

Lesaanpak

Vertel in het kort wat de bedoeling is van de opdracht en hoe de opdracht zal verlopen. Nadien laat je de leerlingen in groep de opdracht oplossen met behulp van dit stappenplan.

Tips voor taalontwikkelend lesmateriaal

Door opdrachten in groep te laten maken, creëer je **interactie**.

Bij een grote oefening kan je best een stappenplan voorzien. Dit is **taalsteun**.

1. Scan onderstaande QR-code. Is deze bron betrouwbaar volgens jou? Waarom wel/niet?

Ja, deze bron is betrouwbaar. Het is de officiële site van de overheid

2. Hoeveel bedroegen de totale uitgaven van de overheid in 2018?

44,7 miljard euro.

D 2.2.

3. Welke zijn de vijf grootste uitgavenposten van de Vlaamse overheid? Vul onderstaande tabel in.

Top 5 uitgavenpost	Bedrag	Percentage t.o.v. de totale uitgaven
1. Onderwijs en vorming	€ 13,2 miljard	29,53 %
2. Welzijn, gezondheid en gezin	€ 12,1 miljard	27,07 %
3. Kancelarij en bestuur	€ 3,96 miljard	8,86 %
4. Mobiliteit en openbare werken	€ 3,67 miljard	8,21 %
5. Omgeving	€ 2,04 miljard	4,56 %

Berekeningen percentages (de eerste twee zijn verplicht)

1 (aantal/totaal) x 100 = (13,2 / 44,7) x 100 = 29,53 %

2 (aantal/totaal) x 100 = (12,1 / 44,7) x 100 = 27,07 %

3 (aantal/totaal) x 100 = (3,96 / 44,7) x 100 = 8,86 %

4 (aantal/totaal) x 100 = (3,67 / 44,7) x 100 = 8,21 %

5 (aantal/totaal) x 100 = (2,04 / 44,7) x 100 = 4,56 %

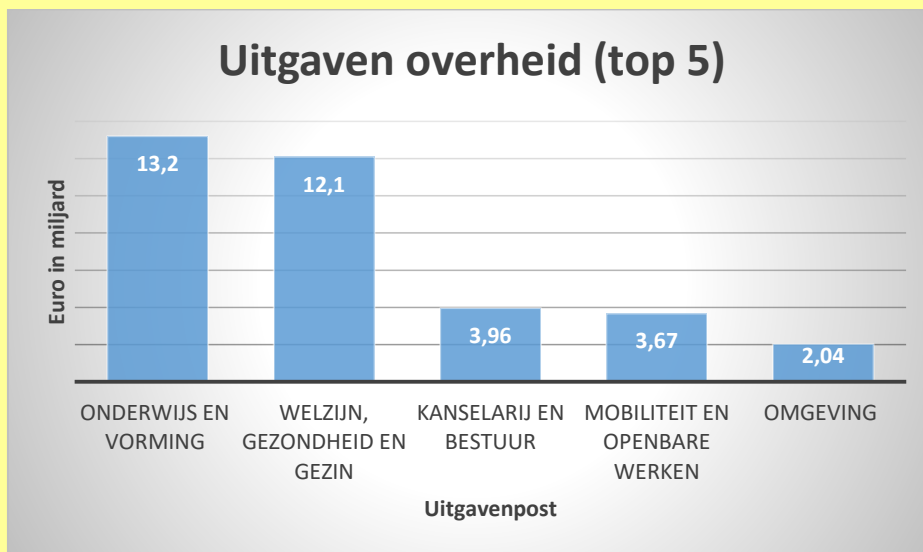
4. In Vlaanderen gaan er 1.402.100 leerlingen naar school. Bereken hoeveel euro de overheid investeert per leerling.

$$\begin{aligned} &\text{Totaal bedrag "onderwijs en vorming" / aantal studenten} \\ &= 13.200.000.000 / 1.402.100 \\ &= 9.414,45 \text{ euro} \end{aligned}$$

Antwoordzin: De overheid investeert 9.414,45 euro per student op vlak van onderwijs.

5. Maak van bovenstaande gegevens een grafiek in Excel. Raadpleeg het filmpje. Plak de gemaakte grafiek in Excel hieronder.

6. Wat zijn de drie grootste uitgavenposten bij de begroting onderwijs en vorming?

1. Lonen onderwijspersoneel
2. School- en studietoelagen
3. Nascholing voor leerkrachten

7. Welke 3 posten nemen de grootste hap weg uit welzijn, gezondheid en gezinsbudget? Geef ook het percentage weer.

1. Gezinsbijslag : 30,21%
2. Thuis- en ouderenzorg: 17,85%
3. Personen met een handicap: 13,94%

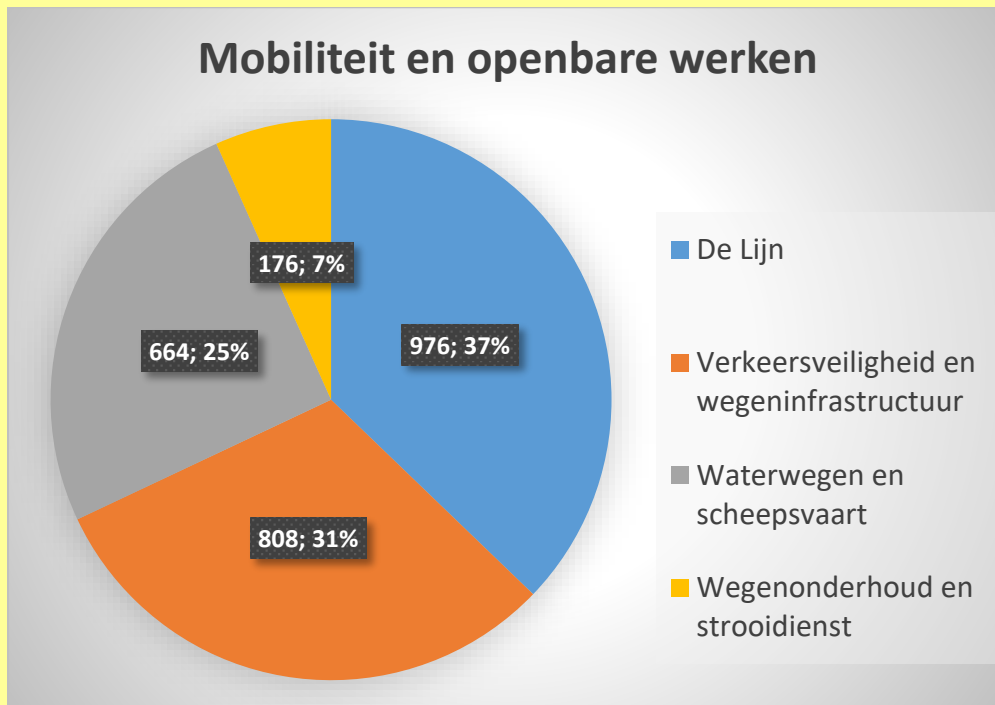
Tips voor taalontwikkelend lesmateriaal

De hoegrootheid van een groot cijfer is voor vele leerlingen moeilijk om te vatten. Koppel daarom de cijfergegevens aan de leefwereld van de leerlingen.

Een grafiek vertelt veel meer dan een cijfer. Dit is voor leerlingen visueler. Verwerk daarom cijfermaterialen in grafieken. Dit is inzetten op de pijler **context**.

Door een instructiefilmpje te laten bekijken is het voor de leerlingen makkelijker om de opdracht correct uit te voeren. Dit is **taalsteun** bieden.

8. Waaraan geeft de overheid geld uit binnen de uitgavenpost “Mobiliteit en openbare werken”? Geef dit visueel weer in een grafiek. Plak de grafiek hier.

D 2.2.

9. Som zelf nog drie andere uitgavenposten op waaraan de overheid ook nog geld spendeert.

Cultuur, jeugd, sport en media; economie, wetenschap en innovatie; landbouw en visserij; werk en sociale economie; Internationaal Vlaanderen; ...

3 Onderzoeksvraag 3

3.1 Welke inkomsten heeft de overheid?

D 3.1.

Om alles te kunnen betalen heeft de overheid uiteraard geld nodig. Maar waar haalt de overheid dit geld vandaan of met andere woorden welke **inkomstenbronnen** heeft de overheid?

Oriënteren

 Vlaamse overheid Aanslagbiljet inzake onroerende voorheffing*	Aanslagjaar 2017
Te betalen voor ... - ... -2017 €426,98	

PROVINCIEBELASTINGEN	
AANSLAGBIJLET	
	
Emmy Vanspikkel Bergenweg 6 3800 Sint-Truiden	Begrotingsjaar 2018 Aanslagjaar 2018
Te betalen voor 28/08/2018	Verschuldigd bedrag 35,00 EUR

	Federale Overheidsdienst FINANCIEN
Aanslagbiljet personenbelasting	
Inkomstenjaar 2016	Aanslagjaar 2017
Betaal het bedrag hiernaast	€134,52

 Vlaamse overheid Aanslagbiljet inzake verkeersbelasting, belasting op de inverkeerstelling	
Geadresseerde	Afzender
 Jan Janssens Lokerstraat 5 3500 Hasselt	Vlaamse belastingdienst – VKD Vaartstraat 16, 9300 Aalst IBAN: BE02 3751 1109 9940 BIC: BBRU BEBB

*Onroerende voorheffing= belastingen op een woning of grond

Bekijk bovenstaande aanslagbiljetten en los onderstaande vragen op.

1. Markeer de bedragen.
2. Noteer de instanties die deze bedragen ontvangen.
De Vlaamse overheid, de federale overheid en de provincie
3. Wat doet die instantie met dat geld?
Infrastructuur aanleggen, investeren in het onderwijs, veiligheid bieden voor de burgers,...

Lesaanpak

Laat de leerlingen per twee de aanslagbiljetten bestuderen en bijhorende vragen oplossen. Nadien kan de leerkracht richtvragen stellen.

Tips voor taalontwikkelen lesmateriaal

Afleidingen van vaktermen worden ook in het vet gezet. Moeilijke begrippen worden verklaard. Dit is inzetten op de pijler **taalsteun**.

De leerlingen herkennen bepaalde van deze aanslagbiljetten. Dit sluit aan met de leefwereld en dit is dus **context** bieden.

Aan de slag!

1. Belastingen

Opdracht 1

Lees onderstaande vragen. Bekijk vervolgens het filmpje en los nadien de vragen op.

D 3.2.

1. Wat is de grootste inkomstenbron van de overheid?
Belastingen.

2. Wie betaalt deze ?
Gezinnen en bedrijven.

3. Aan wie moet jij belastingen betalen? Doorstreep wat niet past.

Bedrijven – **overheid** – Minister van Financiën – Koningshuis

4. Welke twee soorten van belastingen bestaan er? Kruis aan.

- Directe en indirecte belastingen
- Aankoop- en verkoopbelastingen
- Verbruiksbelasting en bedrijfsbelasting

Opdracht 2

Omschrijf het begrip belastingen. Vul onderstaande oefening verder aan. Kies uit: overheid, inkomstenbron, openbare voorzieningen, verplichte heffingen, gezinnen en bedrijven.

D 3.2.

Belastingen zijn **verplichte heffingen** van de **overheid**. De **gezinnen** en **bedrijven** geven geld aan de overheid. Dit is een zekere **inkomstenbron** van de overheid waarmee **openbare voorzieningen** betaald worden.

Belastingen kunnen onderverdeeld worden in twee grote groepen

Tips voor taalontwikkellend lesmateriaal

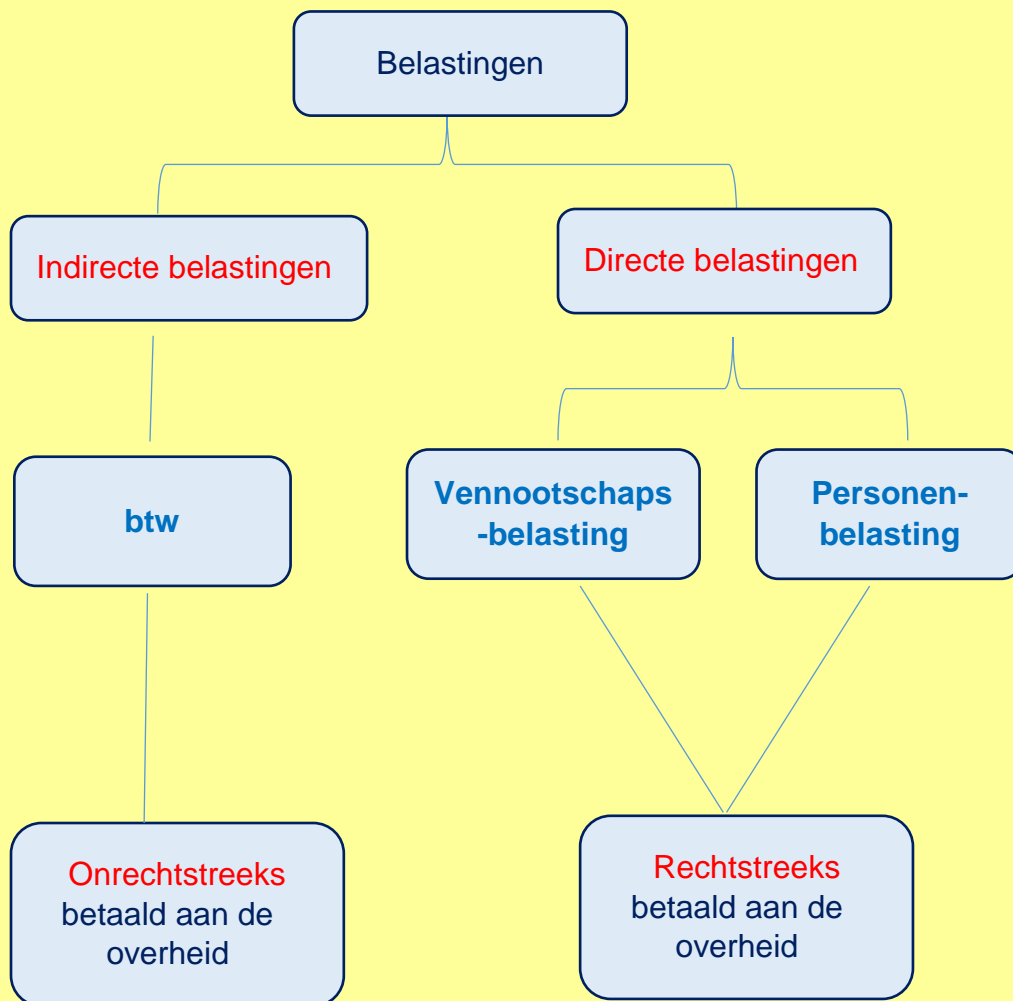
Varieer in lesmateriaal. Geef niet enkel teksten, maar voorzie ook regelmatig filmpjes als lesmateriaal. Ook afwisseling in de oefeningen brengen, is een meerwaarde. Dit is **context** bieden.

Door aan te geven dat de leerlingen eerst de vragen dienen te lezen, vervolgens het filmpje dienen te bekijken en nadien pas de vragen op te lossen, leer je de leerlingen gericht kijken. Dit sluit aan met de pijler **taalsteun**.

D 3.3.

Opdracht 3

Vul onderstaand schema verder aan. Denk terug aan het filmpje over belastingen.

D 3.4.

Opdracht 4

Beantwoord onderstaande vragen om het schema te verduidelijken.

1. Geef een voorbeeld van directe belastingen.

Op je inkomen betaal je directe belastingen.

2. Geef een voorbeeld van indirecte belastingen.

Op de aankoop van een ijsje betaal je indirecte belastingen.

3. Zoek op het internet waarvoor de afkorting “btw” staat.

Belastingen op de toegevoegde waarde.

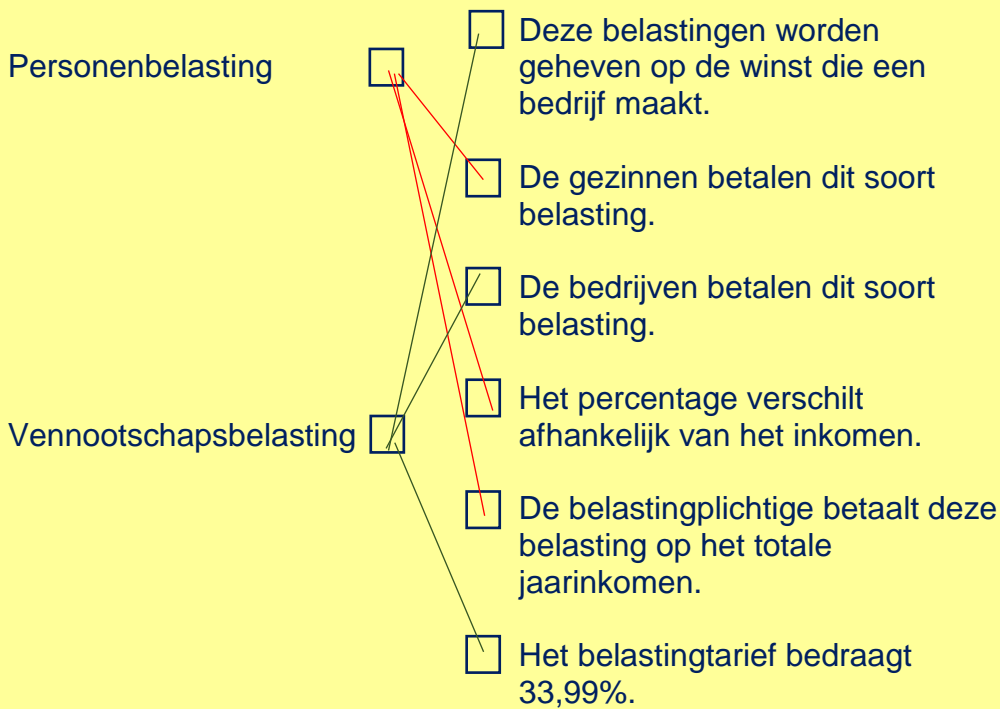
4. Wat wordt er bedoeld met onrechtstreekse betaling?

Er is een tussenpersoon die de belastingen doorstort naar de overheid.

Tips voor taalontwikkelend lesmateriaal

Gebruik schema's als oefening. Dit biedt voor de leerlingen structuur.

5. Verbind de begrippen met de toebehorende omschrijvingen.

Tips voor taalontwikkellend lesmateriaal

Nieuwe belangrijke vaktermen/ begrippen worden verklaard door de leerlingen in een oefening. Voorzie dit ook in jouw zelfgemaakte cursussen. Dit is taalsteun bieden.

Opdracht 5

Bekijk onderstaand document en los bijhorende vragen op.

72-4011 Truiden
Tiensesteenweg 168
3800 Sint-Truiden

Omschrijving	Prijs
Lab 31 telefoonhoesje	1,49
HOT bluetooth oordopjes	7,95
Totaal 2	9,44
Contant	10,00
Retour Contant	0,55
btw %: €...1,64 Ex. Btw 7,80	

1. Zoek op het internet het btw-percentage voor luxegoederen. Vul dit percentage in op het document.

2. Bereken het btw-bedrag. Vul dit in.

$$\begin{aligned} \text{Btw} &= (\text{bedrag incl. btw} / (100 + \text{btw}\%)) \times \text{btw}\% \\ &= (9,44 / 100 + 21) \times 21 \\ &= 1,64 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{Btw} &= \text{Prijs incl. btw} - \text{prijs excl. btw} \\ &= 9,44 - 7,80 = 1,64 \end{aligned}$$

3. Geldt dit btw-percentage ook voor basisproducten, zoals voeding?

Neen

4. Welk btw-percentage is er dan van toepassing op basisproducten?

6%

2. Sociale zekerheidsbijdrage

D 3.2.

Opdracht 1

Lees onderstaande informatietekst en los bijhorende vragen op.

De overheid haalt onvoldoende inkomsten uit de geïnde belastingen om alle collectieve goederen te financieren. Daarom is er nog een tweede grote inkomstenbron van de overheid, namelijk de "sociale bijdrage".

Er zijn twee soorten van sociale bijdragen. Enerzijds is er de werknemersbijdrage en anderzijds de werkgeversbijdrage. Beide sociale bijdragen worden betaald door de werkgever aan de overheid. De werknemersbijdrage bedraagt 13,07% van het brutoloon. De werkgeversbijdrage is hoger, namelijk 32% van het brutoloon.

Al deze bijdragen komen in de spaarpot van de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid terecht. Van dit geld betaalt de overheid bijvoorbeeld de werkloosheidsuitkeringen, terugbetaling van ziekenhuiskosten, geboortepremies,

Bron: Rijksdienst voor Sociale Zekerheid, (z.j.).

*Brutoloon: een loonbedrag waar nog geen belastingen en sociale bijdrage van afgehouden zijn.

*Collectieve: gemeenschappelijke.

1. Welke is de tweede grootste inkomstenbron van de overheid?
De sociale zekerheidsbijdrage.
2. Uit welke twee luiken bestaat de sociale zekerheidsbijdrage?
De werknemersbijdrage en de werkgeversbijdrage

Lesaanpak

Geef de leerlingen de keuze om de oefening individueel of per twee op te lossen. Nadien kan je de leerlingen de oefening zelfstandig laten verbeteren aan de hand van een verbeterleutel.

Geef nadien de leerlingen de mogelijkheid om vragen te stellen over de deelvragen die ze fout oplossen.

Tot slot kan jij als leerkracht zelf nog vragen stellen om na te gaan of ze de leerstof begrepen hebben.

Opdracht 2

Bekijk onderstaande loonfiche en los bijhorende vragen op.

LOONFICHE – NOVEMBER 2018				
WERKNEMER Silvie Van der Spikken Levensweg 89 1000 Brussel			WERKGEVER Firma De Wilde Popelstraat 5 1000 Brussel	
BASISGEGEVENS Datum in dienst: 12/03/2010 Statuut: Bediende Tewerkstelling: Fulltime Burgerlijke stand: Gehuwd Kinderen ten laste: 1				
Dagen	Uren	Maandwedde	Bedrag	Omschrijving
20	152	€2100,00	2.100,00	Brutoloon
			-274,47	RSZ werknemer (13,07%)
			1.825,53	Belastbaar bedrag
			-550,90	Bedrijfsvoorheffing
			1274,63	Nettoloon
			1274,63	Op fin. rek. 000-0000012-12
			672,00	Werkgevers RSZ bijdrage

1. Welke sociale bijdragen vind je terug in de loonfiche?
Werknemersbijdrage en de werkgeversbijdrage.
2. Omcirkel deze op de loonfiche.
3. Geef een synoniem voor werkgeversbijdrage. Zoek dit op het internet.
Patronale bijdrage.

Lesaanpak

Geef de leerlingen de keuze om de oefening individueel of per **twee** op te lossen. Nadien kan je de leerlingen de oefening zelfstandig laten verbeteren aan de hand van een verbeter sleutel.

Geef nadien de leerlingen de mogelijkheid om vragen te stellen over de deelvragen die ze fout oplosten.

Tot slot kan jij als leerkracht zelf nog vragen stellen om na te gaan of ze de leerstof begrepen hebben.

4. Hoeveel procent bedraagt de werknemersbijdrage?

13,07%

5. Hoeveel procent bedraagt de werkgeversbijdrage? Omcirkel het juiste antwoord. Beargumenteer je antwoord d.m.v. een berekening.

13,07 % - 33,99% - 55,00% - 32,00%

Berekening: $(100/2100) \times 672 = 32$

6. Hoe wordt de sociale bijdrage van de werknemers genoemd in de loonbrief?

RSZ werknemer

7. Waarvoor staat de afkorting RSZ? Zoek dit op het internet.

Rijksdienst voor Sociale Zekerheid

8. Wie betaalt deze aan de overheid? Kruis het juiste antwoord aan.

De werknemer betaalt de werknemersbijdrage, de werkgever betaalt de werkgeversbijdrage.

De werkgever betaalt beide sociale bijdragen.

Afhankelijk van je inkomen, betaalt de werknemer of de werkgever de sociale bijdrage.

9. Waarom krijgt deze dan de naam werknemersbijdrage?

Omdat het van jouw loon af gaat. Jij ontvangt dus minder inkomsten.

Oefenen

D 3.2. Oefening 1

Lees onderstaande krantenkoppen. Tot welke soort inkomstenbron van de overheid behoren deze? Vul onderstaande kader in.

1. Tampons niet langer belast als luxe product.

2. Jobstudenten betalen minder belastingen, de 475 uur regel.

3. Profvoetballer betaalt minder sociale bijdrage dan een vuilnismaan.

4. Diesel kost al 43 jaar hetzelfde, maar de accijnzen* blijven maar stijgen.

*Accijns: belasting die geheven wordt op bepaalde producten, zoals brandstoffen, tabak, alcoholische dranken, ...

5. Van Overtveldt wil vennootschapsbelasting verlagen tot 20%.

Inkomsten uit belastingen		Inkomsten uit sociale zekerheidsbijdrage
Direct	Indirect	
2,5	1,4	3

Oefening 2

Zijn onderstaande stellingen juist of fout? Indien fout, verbeter ze.

	Juist	Fout
Btw is een voorbeeld van directe belasting. Indirecte belasting		x
Personenbelasting wordt rechtstreeks aan de overheid betaald.	x	
Belastingen zijn de enige inkomstbron van de overheid. Belastingen en sociale zekerheidsbijdragen		x

Lesaanpak

Tijdens het klassikaal verbeteren van deze oefening is het belangrijk dat je feedback geeft.

Bij een goed antwoord: bevestigende feedback.

Bij een foutief antwoord: verhelderende feedback, positief corrigerende feedback, aanwijzingen-gevende feedback of zelfbeoordeling-stimulerende feedback.

Dit sluit aan met de pijler **taalsteun**.

De betekenis van deze soorten feedback vind je achteraan in de cursus.

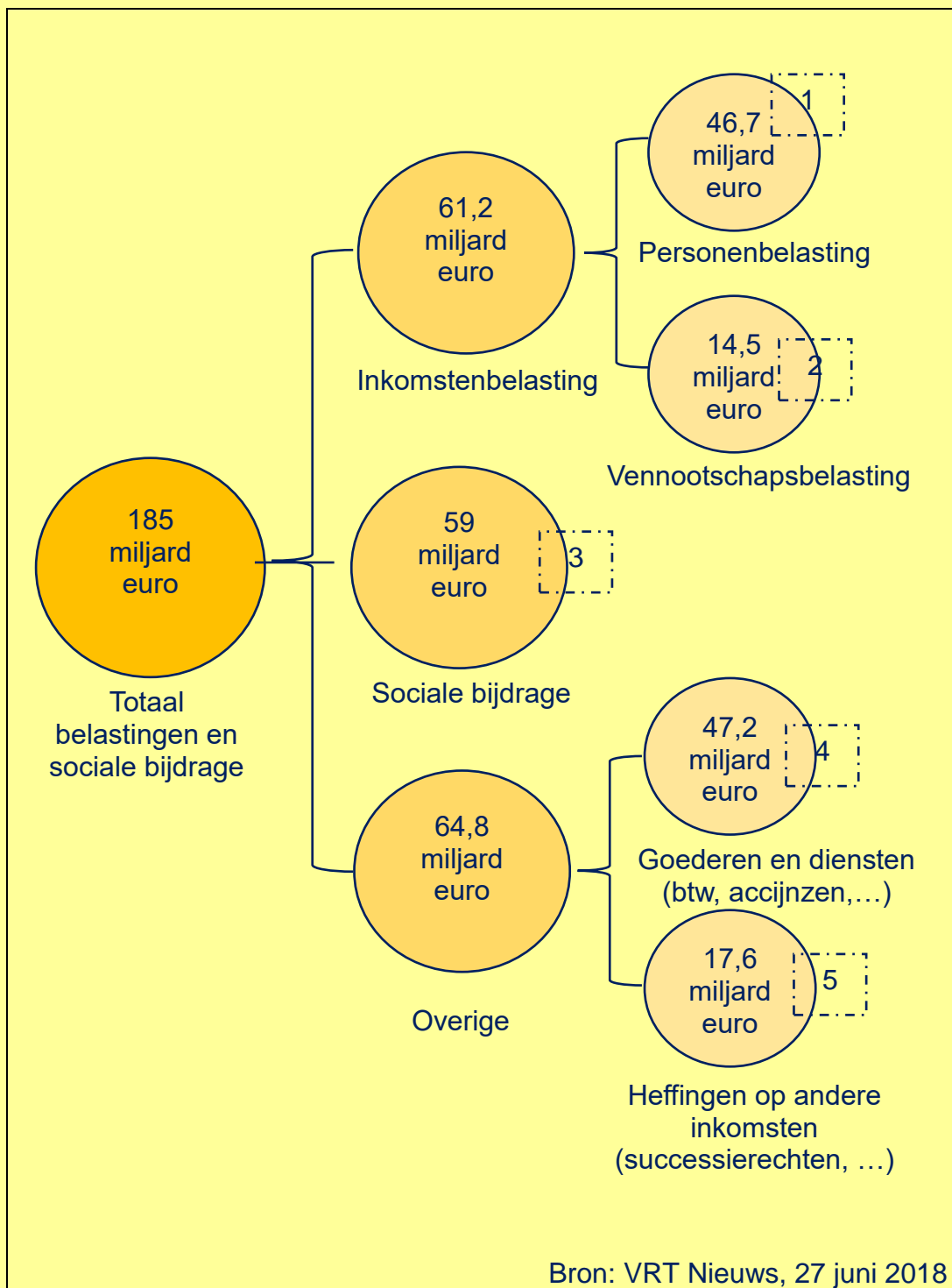
Tips voor taalontwikkeld lesmateriaal

In oefeningen kan je als leerkracht **context** bieden door de actualiteit (de leefwereld) van de leerlingen te integreren.

Oefening 3

D 3.2.

Schrijf bij elke inkomstenbron van de overheid hoe elk gezin hieraan bijdraagt.

Lesaanpak

Laat de leerlingen eerst individueel het schema bekijken en voorbeelden vanuit hun leefwereld hieraan koppelen. Laat nadien de leerlingen hun antwoorden vergelijken met dat van de medestudenten. Zo zet je in op coöperatief leren en dus rechtstreeks op **interactie**.

Tips voor taalontwikkelend lesmateriaal

Je kan in een oefening **context** verwerken door de theorie te koppelen aan de leefwereld van de leerlingen.

1	Mijn ouders betalen op hun inkomen personenbelasting.
2	/
3	Een deel van het brutoloon van mijn ouders gaat naar de sociale bijdrage.
4	Als ik samen met mijn mama boodschappen ga doen, betalen wij btw op de aankopen.
5	Wanneer mijn opa sterft, zullen mijn ouders successierechten betalen op het deel dat zij erven.

4. Onderzoeksvraag 4

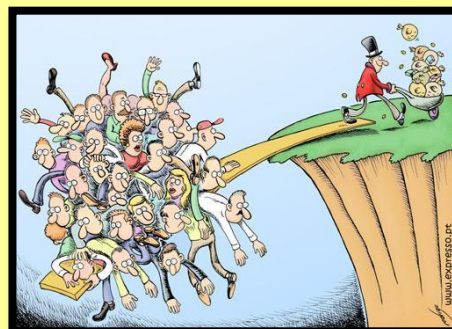
4.1 Wat is het herverdelingsmechanisme?

Oriënteren

Bekijk onderstaande cartoon en los bijhorende vragen op.

1. Wat zie je?

Je ziet mensen die in een afgrond dreigen te vallen, terwijl één man met al het geld van die mensen gaat lopen.

2. Wat wil de tekenaar van deze cartoon vertellen?

De gewone burger moet geld betalen aan de overheid. De overheid loopt met het geld van de burgers ervandoor, zonder ze iets terug te geven.

3. Ben jij het hier mee eens? Waarom wel/niet? Houd hierover een klasgesprek.

Persoonlijk antwoord van de leerling.

.....

.....

.....

Lesaanpak

Laat de leerlingen vertellen wat ze op de afbeelding zien. Doe dit klassikaal. Nadien kan je de leerlingen individueel laten nadenken over wat de tekenaar precies wil vertellen en of zij het hiermee eens zijn. Nadien houd je een klasgesprek om te vernemen of ze al dan niet akkoord gaan met de tekening van de cartoonist. Zo is er **interactie** tussen de leerlingen onderling en leerkracht.

Aan de slag!

Opdracht 1

Bekijk het filmpje van de familie De Wilde en De Jong door de QR-code te scannen. Los nadien onderstaande vragen op.

D 4.1.

1. Het sociale zekerheidssysteem van België berust op het solidariteitsprincipe. Wat wordt hiermee bedoeld? Vul verder aan.

Iedereen draagt zijn steentje bij aan **de sociale zekerheid** naargelang zijn **inkomen**. Diegenen die het **financieel** goed hebben, helpen andere personen die het op financieel vlak **minder breed** hebben.

2. Wat als er geen sociale zekerheid zou bestaan? Leg uit met een voorbeeld.

Elke burger zou bijvoorbeeld de ziekenhuiskosten volledig zelf moeten betalen van zijn spaargeld. De overheid komt hierin niet tussen. Vele mensen zullen dit uiteraard niet kunnen betalen van hun spaarcenten.

Opdracht 2

D 4.2.

Vul onderstaand schema verder aan. Wie vult het spaarvarken van de RSZ en wie kan beroep doen op de RSZ?

D 4.3.

Lesaanpak

Speel het filmpje klassikaal af. Indien nodig laat je het meerdere malen zien. Laat de leerlingen vervolgens de vragen oplossen.

Tips voor taalontwikkelen lesmateriaal

Varieer in lesmateriaal. Geef niet enkel teksten, maar bied ook regelmatig filmpjes aan als lesmateriaal. Dit is **context** bieden.

Door schrijfkaders te gebruiken zet je in op de pijler **taalsteun**.

Oefenen

Oefening 1

Plaats de begrippen die je hebt genoteerd bij de vraag “Wie kan er beroep doen op de kas van de RSZ?” bij onderstaande omschrijvingen, zodat de betekenis ervan duidelijk wordt.

1. Deze uitkering ontvangt iemand die te oud is om te gaan werken.
Pensioen
2. Wanneer iemand een ongeluk op het werk heeft gehad en hierdoor voor een bepaalde duur niet kan gaan werken, ontvangt hij/zij een uitkering.
Arbeidsongevallen
3. Deze uitkering ontvangt iemand die kinderen heeft, omdat hij of zij instaat voor de opvoeding en de verzorging van de kinderen.
Groeipakket
4. Wanneer iemand werkloos wordt, zonder dat het zijn of haar schuld is, ontvangt deze persoon een uitkering.
Werkloosheidsuitkering
5. Wanneer iemand niet kan gaan werken omwille van een ziekte ontvangt die persoon dit soort van uitkering.
Ziekte-uitkering

Lesaanpak

Tijdens het klassikaal verbeteren van deze oefening is het belangrijk dat je feedback geeft.

Bij een goed antwoord: bevestigende feedback.

Bij een foutief antwoord: verhelderende feedback, positief corrigerende feedback, aanwijzingen-gevende feedback of zelfbeoordeling-stimulerende feedback.

Dit sluit aan met de pijler **taalsteun**.

De betekenis van deze soorten feedback vind je achteraan in cursus.

Oefening 2

Houd een actualiteitsportfolio bij over dit thema.

Stappenplan	
Stap 1: Zoek zeven krantenartikelen of nieuwsfragmenten die verband houden met het thema “De invloed van de overheid op de samenleving”.	
Stap 2: Kopieer het krantenartikel in een Word-document of kopieer de link van het nieuwsfragment in het document.	
Stap3: Onderstreep de moeilijke begrippen in het artikel en verklaar deze.	
Stap 4: Vat het krantenartikel samen. Dit mag in schemavorm of in tekstvorm. Hierin ben je vrij.	
Stap 5: Omschrijf de link met de leerstof.	
Stap 6: Let op de bronvermelding, zoals in het voorbeeld hieronder. Voorbeeld: Auteur(s). (Jaartal). Titel van het artikel. Naam van het tijdschrift. Geraadpleegd op (datum) via URL.	
Stap 7: Herhaal stap 2 t.e.m. 6 voor elk artikel.	
Stap 8: Plaats het portfolio op/...../..... op smartschool.	
Stap 9: Sla het portfolio op, op smartschool, onder volgende benaming: VoornaamAchternaam_Klas_Actualiteitsportfolio”deoverheid”_datum	
Evaluatiecriteria	
Inhoud en variatie van artikel/video / 4
Verklaring van de moeilijke begrippen / 3
Samenvatting van het artikel: originaliteit, volledigheid en inhoudelijk / 5
Omschrijving link met de leerstof / 4
Correcte bronvermelding / 2
Lay-out / 2
Totaal / 20

Lesaanpak

Leg de opdracht klassikaal uit zodat de leerlingen weten wat er van hen wordt verwacht. Geef de leerlingen de mogelijkheid om vragen te stellen.

Tips voor taalontwikkelen lesmateriaal

Voorzie eens een alternatieve evaluatie i.p.v. altijd een klassieke test te geven. Een actualiteitsportfolio is hiervan een voorbeeld. Wanneer je voor een alternatieve evaluatiemethode kiest, let je op volgende aspecten:

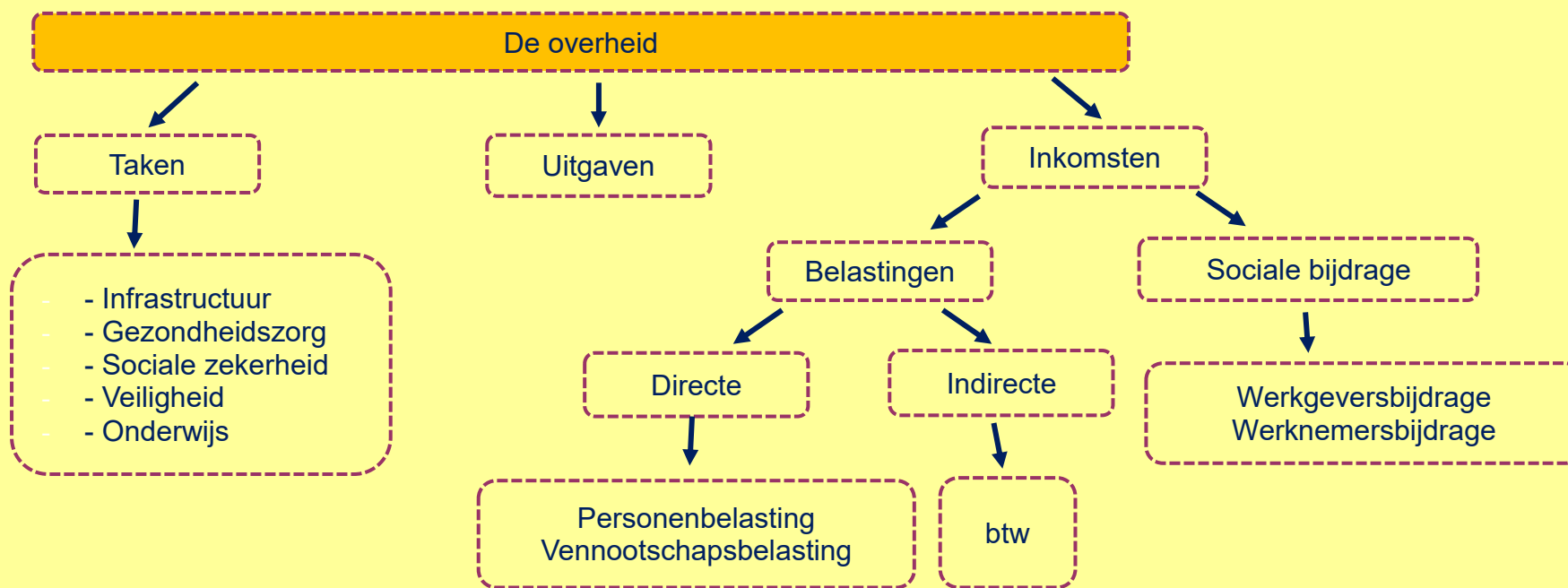
Bied taalsteun door een duidelijke instructie te geven en een stappenplan mee te geven.

Voorzie een duidelijke en concrete beoordelingsschaal

Je kan ook **context** aanbrengen in je opdracht door bijvoorbeeld gebruik te maken van de actualiteit. Dit sluit aan met de leefwereld van de leerlingen.

KENNIS

Sleutelwoorden: infrastructuur, sociale zekerheid, gezondheidszorg, veiligheid, onderwijs, uitgaven, uitgavenposten, inkomsten, inkomstenbronnen, belastingen, directe belastingen, indirecte belastingen, personenbelasting, btw, vennootschapsbelasting, sociale zekerheidsbijdrage, werknemersbijdrage, werkgeversbijdrage, RSZ, solidariteitsprincipe, gezinnen, overheid, bedrijven, pensioen, werkloosheidsuitkering, groeipakket, arbeidsongevallenverzekering en ziekte-uitkering.

Rijksdienst voor Sociale Zekerheid: zie schema op pagina 23.

Lesaanpak

Laat de leerlingen de verbanden tussen de onderzoeksvragen luidop vertellen.

Tips voor taalontwikkelend lesmateriaal

Je biedt taalsteun door in het overzicht gebruik te maken van sleutelwoorden en de samenhang weer te geven tussen de leerstofonderdelen.

De overheid heeft vele taken te vervullen in ons land België. Zo is de overheid verantwoordelijk voor de **infrastructuur**, zoals het aanleggen van wegen; activiteiten organiseren die de gezondheid van elke burger verbetert, dit noemt men ook de **gezondheidszorg**; instaan voor de **veiligheid** van elke Belg; elke inwoner van België voorzien van een inkomen, dit valt onder de categorie **sociale zekerheid** en tot slot zorgt de overheid ervoor dat iedere minderjarige **onderwijs** kan volgen.

Dit kost de overheid veel geld. De overheid heeft vele **uitgaven** om al deze taken te kunnen vervullen. Bijvoorbeeld om onderwijs aan te bieden, zijn er leerkrachten nodig. Het loon dat wordt uitbetaald aan de leerkrachten betaalt de overheid. En dit is nog maar één klein deeltje van alle **uitgaven** van de overheid.

Net zoals je mama en papa, moet de overheid ook **inkomsten** verwerven vooraleer de overheid uitgaven kan verrichten. De overheid kan op twee manieren inkomsten genereren. De eerste inkomstenbron van de overheid is de **belastingen**. Zowel jij, je ouders, je vrienden en je familie, als bedrijven moeten belastingen betalen. De inkomstenbron belastingen kan onderverdeeld worden in twee grote groepen, namelijk de **directe** en **indirecte belastingen**.

Wanneer je in de zomer een ijsje gaat kopen bij de lokale ijsboer betaal je op dat ijsje btw. Jij betaalt de **btw** aan de verkoper en de verkoper stort het btw-bedrag door naar de belastingdienst. Dit is een voorbeeld van indirecte belasting. Op het inkomen dat je ouders verdienen, betalen zij belastingen. Dit noemt men **personenbelasting** en valt onder de subgroep directe belasting. Ook bedrijven betalen belastingen op de winst die ze maken. Dit noemt men in de economie **vennootschapsbelasting**.

De tweede inkomstenbron van de overheid is de **sociale bijdrage**. Deze kan opgedeeld worden in de **werknemersbijdrage** en de **werkgeversbijdrage**. Beiden worden betaald door de werkgever.

In België hanteert men het solidariteitsprincipe binnen het sociale zekerheidssysteem. Dit wil zeggen dat diegene die het financieel goed heeft, andere personen helpt die het op financieel vlak minder breed hebben. Bedrijven, gezinnen en de overheid dragen bij aan het spaarvarken van de RSZ. Van dit geld betaalt de overheid bijvoorbeeld de werkloosheidsuitkeringen, de terugbetaling van ziekenhuiskosten, geboortepremies,

Bijlage 1: instructiefiche: contractwerk

Groepsleden:				
Deadline:, / /				
Omschrijving opdracht	Moet / mag opdracht	Heb ik de opdracht gemaakt?	Verbetering	Vond ik de opdracht leuk?
Onderzoeksvraag 1: “Welke taken heeft de overheid?”				
Oriënteren				
Vervolledig de to-do list van de overheid.	Mag		Leerkracht	
Aan de slag!				
Opdracht 1.1. : Markeer de goederen en diensten voorzien door de overheid.	Moet		Geen	
Opdracht 1.2. : Sorteert de taken van de overheid.	Moet		Modeloplossing	
Oefenen				
Oefening 1. : Noteer extra voorbeelden van taken die de overheid uitvoert.	Mag		Leerkracht	

Onderzoeksvraag 2: “Welke uitgaven heeft de overheid?”				
Oriënteren				
Brainstorming: uitgavenposten van de overheid.	Moet		Geen	
Aan de slag!				
Opdracht 1. ICT-opdracht: overheidsuitgaven.	Moet		Leerkracht	
Onderzoeksvraag 3: “Welke inkomstenbronnen heeft de overheid?”				
Oriënteren				
Analyseren van aanslagbiljetten.	Moet		Leerkracht	
Aan de slag!				
Belastingen				
Opdracht 1. Bekijk het filmpje omtrent belastingen.	Moet		Modeloplossing	
Opdracht 2. Omschrijving van het begrip belastingen.	Moet		Modeloplossing	
Opdracht 3. Vervolledig het schema belastingen.	Moet		Leerkracht	
Opdracht 4. Verduidelijk het schema omtrent belastingen.	Moet		Modeloplossing	
Opdracht 5. Opzoekingen over btw-percentages.	Moet		Modeloplossing	

Sociale zekerheidsbijdrage				
Opdracht 1. Lees de informatiekader i.v.m. sociale zekerheidsbijdrage en los de vragen op.	Moet		Modeloplossing	
Opdracht 2. Los de vragen op i.v.m. loonfiche.	Moet		Modeloplossing	
Oefenen				
Oefening 1. Leerstof toepassen in actualiteit.	Moet		Modeloplossing	
Oefening 2. Verbeter de stellingen.	Mag		Modeloplossing	
Oefening 3. Gezinsbijdrage aan belastingen.	Moet		Leerkracht	
Onderzoeksvraag 4: “ Wat is het herverdelingsmechanisme?”				
Oriënteren				
Bespreking cartoon.	Mag		Leerkracht	
Aan de slag!				
Opdracht 1. Filmpje: herverdelingsmechanisme.	Moet		Modeloplossing	
Opdracht 2. Vervolledig het RSZ-schema.	Moet		Modeloplossing	
Oefenen				
Oefening 1: Woordverklaring.	Moet		Modeloplossing	
Oefening 2: Actualiteitsopdracht.	Moet		Uitleg leerkracht	
Kennis				
Bestudeer de kenniskader.	Moet		Geen	

Begrippenlijst didactische woorden

Begrip	Verklaring
Verhelderende feedback	Doorvragen bij een niet duidelijk of niet volledig antwoord.
Positief corrigerende feedback	Doorvragen tot het bekomen van het correcte en volledige antwoord.
Aanwijzingen-gevende feedback	Tips geven om het juiste antwoord te bekomen.
Zelfbeoordeling-stimulerende feedback	De opdracht opnieuw laten lezen en dan de leerling opnieuw laten antwoorden. Op deze manier laat de leerkracht de leerling zelf nadenken of het antwoord wel correct was.

Literatuurlijst

Boeken / hand- en werkboeken

Belasting. (2015). *In woordenboek van Dale* (15^e ed.). Utrecht: Van Dale Uitgevers.

Hajer, M. & Meestringa, T. (2015, derde herziene druk). *Handboek taalgericht vakonderwijs*. Bussum: Coutinho.

Marroccolli, M., Gijbels, G. & Huyge, J. (2015). *SEI What*. Wommelgem: Van In.

Van den Broeck, N., & Verlinden, S. (2011). *Optimum 1*. Antwerpen: De Boeck.

Eindtermen

De Roeck, P. (2019, 11 maart). *Fiche ontwikkelen eindtermen: eindterm 11.7 A-stroom*.

Druyts, P. (2018, 18 september). *Leerplancommissie* [PowerPoint].

Elektronische bronnen

Belgische Federale overheidsdiensten (z.j.). *Basistarieven van de btw*. Geraadpleegd op 8 april 2019, via <https://www.belgium.be/nl/belastingen/btw/tarieven>

Btw terugrekenen [Blog]. (2012, 23 juli). Geraadpleegd op 8 april 2019, via <http://btwberekenen.blogspot.com/2012/07/btw-terugrekenen.html>

De 7 takken van de sociale zekerheid. (z.j.). Geraadpleegd op 5 februari 2019, via <http://www.everybodywins.be/nl/sz/de-7-takken-van-de-sociale-zekerheid>

Eri. (z.j.). *Wat doet de overheid?*. Geraadpleegd op 17 januari 2019, via <https://economievaneri.wordpress.com/2-wat-doet-de-overheid/>

Federale Overheidsdienst Financiën. (2018, 22 november). *De accijnzen*. Geraadpleegd op 18 januari 2019, via <https://financien.belgium.be/nl/ondernemingen/accijnzen>

Hoe zit het met de personenbelasting? (z.j.). Geraadpleegd op 5 februari 2019, via <http://www.financieleinformatie.be/tag/personenbelasting>

Jobat. (2013, 2 oktober). *Wat staat er allemaal op mijn loonfiche?*. Geraadpleegd op 24 januari 2019, via <https://www.jobat.be/nl/artikels/wat-staat-er-allemaal-op-mijn-loonfiche/>

KBC. (z.j.). *Welke soort belastingen zijn er?* Geraadpleegd op 5 februari 2019, via <https://www.kbc.be/ondernemen/nl/artikel/administratie/belastingen-btw/soorten-belastingen.html>

Rijksdienst voor sociale zekerheid. (z.j.). *Sociale bijdragen betalen*. Geraadpleegd op 25 januari 2019, via <https://www.rsz.fgov.be/nl/werkgevers-en-de-rsz/betalingen>

Rijksoverheid. (2017, 18 september). *Animatie: inkomsten van het rijk* [Video]. Geraadpleegd op 25 januari 2019, via <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/videos/2017/09/18/animatie-inkomsten-van-het-rijk>

Socialistische mutualiteiten. (2014, 8 mei). *SocMut over de sociale zekerheid* [YouTube]. Geraadpleegd op 26 januari 2019, via <https://www.youtube.com/watch?v=SFVRCqZqLfw>

Transit. (z.j.). *Prenten en losse letters*. Geraadpleegd op 19 januari 2019, via https://transit-antwerpen.be/wp-content/uploads/2018/07/3.Prenten_losse_letters.pdf

Unizo. (z.j.). *Wat is een vennootschapsbelasting?* Geraadpleegd op 5 februari 2019, via <https://www.unizo.be/starters/advies/wat-een-vennootschapsbelasting>

Uw Europa, Europese Unie. (z.j.). *Btw – belasting over toegevoegde waarde*. Geraadpleegd op 24 januari 2019, via https://europa.eu/youreurope/citizens/consumers/shopping/vat/index_nl.htm

Van den Heuvel, L. (2013, 27 maart). *Hoe komt de overheid aan geld?*. Geraadpleegd op 3 februari 2019, via <https://www.klascement.net/downloadbaar-lesmateriaal/41278/hoe-komt-de-overheid-aan-geld/?previous>

Vlaamse Overheid. (2019, 21 januari). *De Vlaamse begroting in cijfers*. Geraadpleegd op 28 januari 2019, via <https://www.vlaanderen.be/vlaamse-overheid/werking-van-de-vlaamse-overheid/de-vlaamse-begroting-cijfers-2015>

Vlaanderen. (2018, 20 november). *Vlaams onderwijs in cijfers*. Geraadpleegd op 6 februari 2019, via <https://www.vlaanderen.be/publicaties/vlaams-onderwijs-in-cijfers-2017-2018>

Wikipedia. (2019, 7 maart). *Sociale zekerheid*. Geraadpleegd op 26 maart 2019, via https://nl.wikipedia.org/wiki/Sociale_zekerheid

Wikipedia. (2019, 11 maart). *Infrastructuur*. Geraadpleegd op 26 maart 2019, via <https://nl.wikipedia.org/wiki/Infrastructuur>

Wikipedia. (2019, 25 maart). *Gezondheidszorg*. Geraadpleegd op 26 maart 2019, via <https://nl.wikipedia.org/wiki/Gezondheidszorg>

(Kranten)artikelen

Beckers, A. (2018, 14 februari). Tampons niet langer belast als luxeproduct. *De Tijd*. Geraadpleegd op 30 januari 2019, via: <https://www.tijd.be/netto/budget/tampons-niet-langer-belast-als-luxeproduct/9982413.html>

Belga. (2018, 18 november). Diesel kost al 43 jaar hetzelfde, maar de accijnzen blijven maar stijgen. *Het Laatste Nieuws*. Geraadpleegd op 30 januari 2019, via <https://www.hln.be/nieuws/binnenland/diesel-kost-al-43-jaar-hetzelfde-maar-de-accijnzen-blijven-maar-stijgen~a7b3b729/>

GJS. (2016, 30 januari). Van Overtveldt wil vennootschapsbelastingen verlagen tot 20 procent. *Het Nieuwsblad*. Geraadpleegd op 30 januari 2019, via https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20160130_02099632

MagIk? (z.j.). *Jobstudenten betalen minder belastingen, de 475 uren regel*. Geraadpleegd op 30 januari 2019, via <https://www.magik.be/vraag/jobstudenten-betalejobstudenten-betalen-minder-belastingn-minder-belasting/>

Nieuwsblad. (2018, maart 17). Profvoetballer betaalt minder sociale bijdrage dan vuilnismen: "Een echte schande". *Het Laatste Nieuws*. Geraadpleegd op 30 januari 2019, via <https://www.hln.be/nieuws/binnenland/profvoetballer-betaalt-minder-sociale-bijdrage-dan-vuilnismen-een-echte-schande~a12dff5/>

Verhaeghe, N. (2018, 27 juni). Alleen ik betaal belastingen": kent u dat gevoel? *Vrt NWS*. Geraadpleegd op 5 februari 2019, via <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2018/06/22/alleen-ik-betaal-belastingen/>

Afbeeldingen

422737. (2014, 14 oktober.). *Google www online zoeken zoek* [Illustratie]. Geraadpleegd op 3 januari 2019, via <https://pixabay.com/nl/photos/google-www-online-zoeken-zoek-485611/>

ACV Limburg. (z.j.). *Ziekte* [Illustratie]. Geraadpleegd op 9 april 2019, via <https://acv-limburg.acv-online.be/acv-online/lk-ben/werkzaam-bij-de-overheid/Ziekte/ziekte.html>

Adsolut. (z.j.). *Handleiding* [Illustratie]. Geraadpleegd op 4 april 2019, via [file:///C:/Users/Leen/Downloads/Boekhouding%20-%20OCR%20Adsolut%20-%20Gebruik%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Leen/Downloads/Boekhouding%20-%20OCR%20Adsolut%20-%20Gebruik%20(2).pdf)

Advies Pollet. (2014, 8 december). *Minder belastingen betalen?* [Illustratie]. Geraadpleegd op 5 maart 2019, via <https://www.adviespollet.be/minder-belastingen-betalen/>

Appletips. (2013, 23 maart). iOS: Een getal wissen in de Calculator app [Illustratie]. Geraadpleegd op 2 juni 2019, via <https://www.appletips.nl/ios-een-getal-wissen-in-de-calculator-app/>

Boventy mijn winkelcentrum. (z.j.). *Big Bazar | Winkelcentrum Boven 't Y* [Illustratie]. Geraadpleegd op 8 april 2019, via <https://www.boventy.nl/winkels/big-bazar>

Cadeau Maestro. (z.j.). *People sitting on chairs beside their desks in an office* [Illustratie]. Geraadpleegd op 3 januari 2019, via <https://www.pexels.com/photo/people-sitting-on-chairs-beside-their-desks-in-an-office-1170412/>

De Morgen. (2014, 2 april). *Nieuwe Vlaamse leeuw kost overheid bijna 1 miljoen euro* [Illustratie]. Geraadpleegd op 4 april 2019, via <https://www.demorgen.be/binnenland/nieuwe-vlaamse-leeuw-kost-overheid-bijna-1-miljoen-euro-b50f8515/>

De Wereld Morgen. (2013, 10 februari). *Oxfam: alleen overheid kan ongelijkheid inkomens terugdringen* [Illustratie]. Geraadpleegd op 22 december 2018, via <http://www.dewerldmorgen.be/artikels/2013/02/10/oxfam-alleen-overheid-kan-ongelijkheid-inkomens-terugdringen>

DocPlayer. (z.j.). *Aanslagbiljet personenbelasting en aanvullende belasting* [Illustratie]. Geraadpleegd op 4 april 2019, via <https://docplayer.nl/6458297-Aanslagbiljet-persoonbelasting-en-aanvullende-belastingen.html>

Etereuti. (2016, 11 februari.). *Vlag België Europa nationale vlag* [Illustratie]. Geraadpleegd op 3 januari 2019, via <https://pixabay.com/nl/illustrations/vlag-belgi%C3%AB-europa-nationale-vlag-1192656/>
Federale Overheidsdienst Financiën (z.j.). *FOD Financiën* [Illustratie]. Geraadpleegd op 4 april 2019, via <https://financien.belgium.be/nl/particulieren>

Flaticon. (z.j.). *Film strook met speeltoestellen driehoek* [Illustratie]. Geraadpleegd op 3 januari 2019, via https://nl.freepik.com/iconen-gratis/film-strook-met-speeltoestellen-driehoek_733398.htm

Free Icons Library. (2016, 29 april.). *MS Excel Icon # 162751* [Illustratie]. Geraadpleegd op 3 januari 2019, via <http://chittagongit.com/icon/ms-excel-icon-0.html>

Freepik. (z.j.). *Girls studing en looking at his notes* [Illustratie]. Geraadpleegd op 20 januari 2019, via https://www.freepik.com/free-photo/girl-studying-looking-his-notes_961665.htm

Freepik. (z.j.). *Luidspreker-interface audio-symbol Gratis Icoon* [Illustratie]. Geraadpleegd op 22 april 2019, via https://nl.freepik.com/iconen-gratis/luidspreker-interface-audio-symbool_732456.htm

Freepik. (z.j.). *Ratón de la computadora* [Illustratie]. Geraadpleegd op 3 januari 2019, via https://www.freepik.es/iconos-gratis/raton-computadora_721317.htm

Iconfinder. (z.j.). *Business, connection, group, network, people, team, teamwork icon* [Illustratie]. Geraadpleegd op 23 januari 2019, via https://www.iconfinder.com/icons/3053636/business_connection_group_network_people_team_teamwork_icon

KissPNG. (z.j.). *Ambulance, Emergency, Accident, Motor Vehicle, Vehicle PNG image with transparent background* [Illustratie]. Geraadpleegd op 21 december 2018, via <https://www.kisspng.com/png-ambulance-emergency-accident-car-ambulance-png-3236058/preview.html>

Oei, ik groei! (z.j.). *Leeftijdverschil tussen de kinderen* [Illustratie]. Geraadpleegd op 9 april 2019, via <https://www.oeiikgroe.nl/leeftijdverschil-tussen-de-kinderen/>

Pixabay. (z.j.). *1 euro coin* [Illustratie]. Geraadpleegd op 3 januari 2019, via <https://www.pexels.com/photo/1-euro-coin-53443/>

Pixabay. (z.j.). *Adult age elderly enjoyment* [Illustratie]. Geraadpleegd op 3 januari 2019, via <https://www.pexels.com/photo/adult-age-elderly-enjoyment-272864/>

Pixabay. (z.j.). *Bank banknotes Bills business* [Illustratie]. Geraadpleegd op 3 januari 2019, via <https://www.pexels.com/photo/bank-banknotes-bills-business-210705/>

Pixabay. (z.j.). *Cute family picture* [Illustratie]. Geraadpleegd op 3 januari 2019, via <https://www.pexels.com/photo/cute-family-picture-160994/>

Pixabay. (z.j.). *Yellow-hard-hat-on-brown-and-yellow-fireman-s-suit-* [Illustratie]. Geraadpleegd op 3 januari 2019, via <https://www.pexels.com/photo/yellow-hard-hat-on-brown-and-yellow-fireman-s-suit-162540/>

PNG All. (2018, 29 december). *Barcode PNG Transparant Image* [Illustratie]. Geraadpleegd op 4 april 2019, via <http://www.pngall.com/barcode-png>

Provincie Limburg. (z.j.). *Logo Provincie Limburg* [Illustratie]. Geraadpleegd op 9 april 2019, via <http://www.limburg.be/logo>

Roseclay, D. (z.j.). *White board on beige surface* [Illustratie]. Geraadpleegd op 3 januari 2019, via <https://www.pexels.com/photo/white-board-on-beige-surface-1089842/>

Sdu. (2018, 4 april). *Mag een verplicht gesteld #bedrijfstakpensioenfonds het percentage vd #werknemersbijdrage aan hun #pensioenpremie bepalen?* [Illustratie]. Geraadpleegd op 5 april 2019, via <https://twitter.com/hashtag/werknemersbijdrage>

SkitterPhoto. (z.j.). *Antwerp architecture Belgium* [Illustratie]. Geraadpleegd op 20 januari 2019, via <https://www.pexels.com/photo/photo-of-the-central-station-in-belgium-722701/>

Vanmarcke, T. (z.j.). *Taken van de overheid* [Illustratie]. Geraadpleegd op 2 februari 2019, via <http://home.deds.nl/~tamara.vanmarcke/belgischeeconomie/taken.html>

Waterford. (z.j.). *Teenage boy studying using digital tablet at home* [Illustratie]. Geraadpleegd op 5 april 2019, via <https://www.waterford.org/education/free-choice-independent-reading/teenage-boy-studying-using-digital-tablet-at-home/>

Zimmo. (2015, 15 oktober). *Onroerende voorheffing en kadastraal inkomen ontcijferd* [Illustratie]. Geraadpleegd op 4 april 2019, via <https://www.zimmo.be/blog/2015/10/15/onroerende-voorheffing-en-kadastraal-inkomen-ontcijferd/>

Bijlage 3

Lesmateriaal: Het koopgedrag van
jongeren

Leerlingenbundel

Het koopgedrag van jongeren

Wegwijs in de cursus

Oriënteren

De eerste stap om met een nieuw onderwerp te beginnen, is je te laten prikkelen voor dit topic en vervolgens na te gaan wat jij al weet over het onderwerp.

Aan de slag!

Je zal allerlei opdrachten gaan uitvoeren om je te verdiepen in de leerstof en dit aan de hand van zoekopdrachten, spelopdrachten, actualiteitsopdrachten enzovoort. Ook zal je allerlei informatiebronnen zoals filmpjes, krantenartikelen, teksten, cartoons, ... raadplegen om de opdrachten te kunnen oplossen.

Oefenen

Bij de oefeningen dagen we je uit om na te gaan hoe goed jij de leerstof begrepen hebt.

In de kenniskader vind je de sleutelwoorden of vaktermen en een samenvatting in schema- en/of tekstvorm terug om in te studeren.

Dit logo verwijst naar ICT-opdrachten. Je zal bij deze opdrachten dus een iPad of een tablet en internettoegang nodig hebben.

Als dit symbool bij een oefening staat, betekent dit dat je deze per twee of in groep dient te maken.

Dit pictogram verwijst naar het bekijken van een videofragment vooraleer je de oefening kan oplossen.

Dit symbool geeft aan dat je bij deze oefening of opdracht een rekenmachine mag gebruiken om de oefening op te lossen.

Doelstellingen

Onderzoeksvraag 1: Wat zijn behoeften?

De leerlingen kunnen...

- 1.1. de begrippen behoeften, reële en gecreëerde behoeften omschrijven.
- 1.2. behoeften indelen volgens reële en gecreëerde behoeften.
- 1.3. voorbeelden geven van reële en gecreëerde behoeften.

Onderzoeksvraag 2: Wat zijn goederen en diensten?

De leerlingen kunnen...

- 2.1. de begrippen goederen en diensten verklaren.
- 2.2. producten indelen volgens goederen en diensten.

Onderzoeksvraag 3: Welke factoren beïnvloeden het koopgedrag?

De leerlingen kunnen...

- 3.1. de beïnvloedende factoren verklaren (prijs met inbegrip bijkomende kosten/diensten, beschikbare geldmiddelen, merk, trends, reclame, peers, verkooppraktijken, media en maatschappelijk verantwoord consumeren).
- 3.2. verbanden leggen tussen een aankoop en mogelijke beïnvloedende factoren.
- 3.3. aangeven welke factoren er invloed hebben gehad op hun koopgedrag.
- 3.4. het begrip publi-reclame verklaren
- 3.5. mogelijke gevaren van reclame opsommen voor de consument.

THEMA 7: Het keuzegedrag van jongeren

1.1 BEHOEFTE

Onderzoeksvraag 1: Wat zijn behoeften?

(sleutelwoorden: behoeften, gecreëerde behoeften, reële behoeften)

Onderzoeksvraag 2: Wat zijn goederen en diensten?

(sleutelwoorden: goederen, diensten)

1.2 HET KEUZEGEDRAG VAN JONGEREN

Onderzoeksvraag 3: Welke factoren beïnvloeden het koopgedrag?

(sleutelwoorden: koopgedrag, prijs, invoerrechten, reclame, direct mailing, pop-up reclame, reclamefolder, reclamespot, publi-reclame, actie, promotie, groepsaankopen, peers, trendsetter, sociale media, maatschappelijk verantwoord consumeren)

1. Onderzoeksvraag 1

1.1 Wat zijn behoeften?

Oriënteren

Gerben en Aylin, broer en zus, denken alvast na wat ze gaan kopen met hun spaargeld.

Opdracht 1

Waar heb jij onlangs geld aan uitgegeven? Noteer vijf voorbeelden.

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....

Je hebt veel wensen en verlangens. Dit zijn **behoefte**n. Je gaat naar de winkel om deze verlangens te bevredigen. Iedereen heeft andere behoeften.

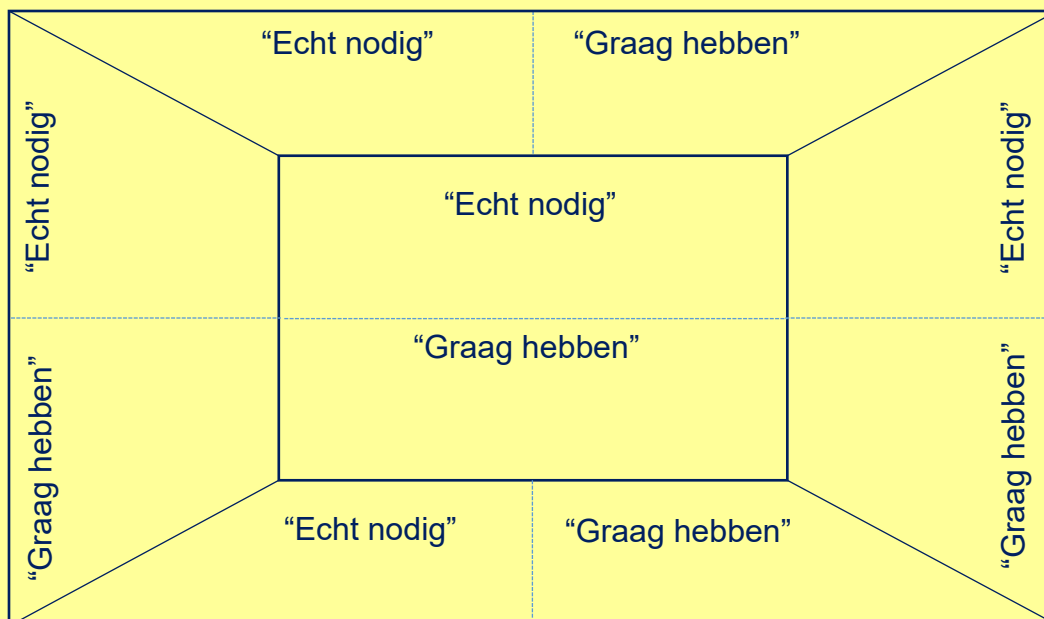
Behoeften kunnen ingedeeld worden in twee grote groepen.

Aan de slag!

Opdracht 2

1. Deze opdracht voer je in groepen van vier personen uit.
2. Per groep ontvangen jullie een placemat van de leerkracht.
3. Ieder van jullie plaatst individueel zijn/haar opgeschreven artikelen in de categorie "Heb ik echt nodig" of "Wil ik graag hebben".
4. Daarna bespreken jullie elkaars antwoorden op groepsniveau.
5. Vervolgens noteren jullie, in overleg, al de artikelen in de grote kader ook weer in diezelfde indeling.
6. Nadien volgt er een klassikale bespreking.

Je kan de behoeften opdelen in twee categorieën, namelijk **reële behoeften** en **gecreëerde behoeften**. Schrap wat niet past.

Reële behoeften zijn behoeften die je echt nodig hebt / die je graag wil hebben. We kunnen dus concluderen dat deze wel / niet levensnoodzakelijk zijn.

Gecreëerde behoeften zijn behoeften die je echt nodig hebt/ die je graag wil je hebben. We kunnen dus concluderen dat deze wel / niet levensnoodzakelijk zijn.

Oefenen

Oefening 1

Kruis aan of onderstaande situaties gecreëerde of reële behoeften zijn. Verklaar telkens je antwoord.

	Reële behoefte	Gecreëerde Behoefte	Verklaring
Voor mijn goed rapport krijg ik een nieuwe gsm.			
Elise heeft van haar papa een nieuwe fiets gekregen om naar school te komen.			
Sara is de afgelopen maanden flink gegroeid. Ze gaat met haar mama enkele T-shirts kopen van €10,00 per stuk.			
Tim is modebewust. Hij koopt de nieuwste sweater van het merk Stone Island.			
Emmy koopt voor haar beste vriendin een armband van Swarovski.			

Oefening 2

Noteer onder elke afbeelding of het gaat om gecreëerde of reële behoeften?

Oefening 3

Geef zelf nog twee voorbeelden van reële behoeften.

Onderzoeksvraag 2

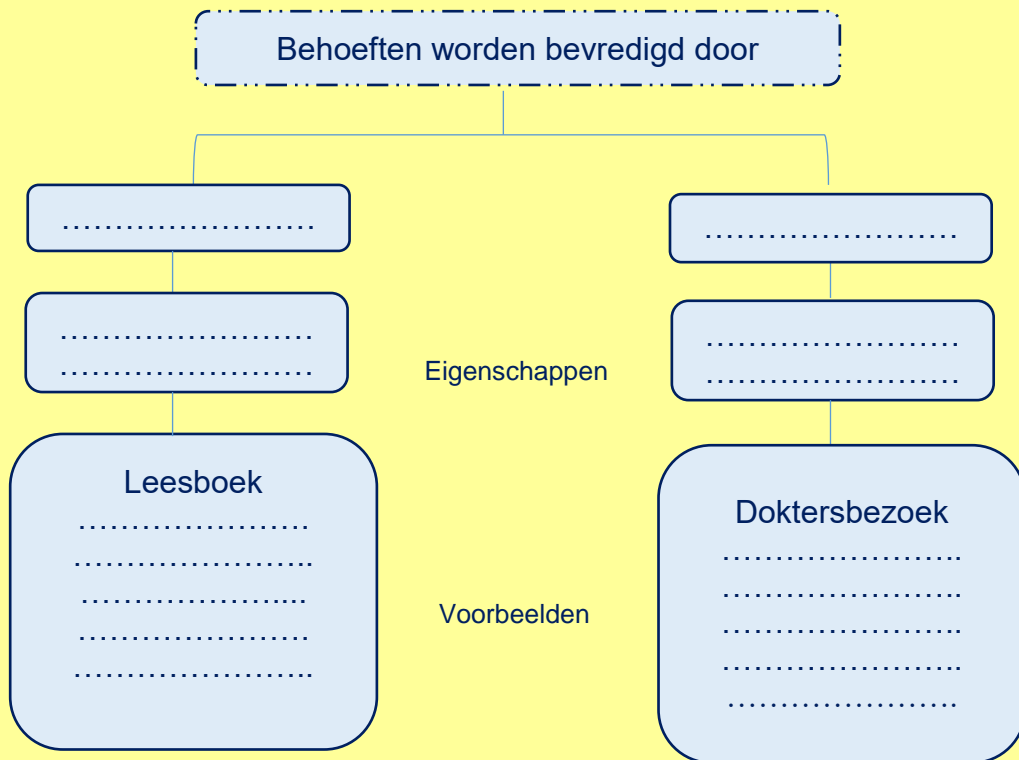
2.1 Wat zijn goederen en diensten?

Weet je nog? We hebben allemaal behoeften die we willen bevredigen. Maar hoe doen we dat precies?

Aan de slag!

Opdracht 1

Vul onderstaand schema verder aan. Kies uit de begrippen: goederen, diensten, niet tastbaar/handelingen en tastbare voorwerpen.

Opdracht 2

Aylin en Gerben hebben besloten wat ze met hun spaargeld gaan kopen. Gerben gaat een smartphone kopen, terwijl Aylin haar geld gaat uitgeven aan het bijwonen van een concert van Bazart en ze zou ook nog graag nieuwe All Stars kopen.

Plaats de aankopen van Aylin en Gerben in het bovenstaande schema. Schrijf deze in het rood.

Opdracht 3

Doe hetzelfde voor jouw aankopen. Schrijf deze in het groen.

Oefenen

Oefening 1

Zijn onderstaande voorbeelden goederen of diensten? Kruis aan.

- Goed Dienst

- Goed Dienst

Je koopt een spelletje voor de PlayStation.

- Goed Dienst

- Goed Dienst

Je neemt het openbaar vervoer naar de dierentuin.

- Goed Dienst

Oefening 2

Je gaat met je vriendin naar de bioscoop om de laatste nieuwe film te bekijken. Je hebt van je ouders € 10,00 zakgeld meegekregen om een drankje en wat snacks te kopen. **Leg uit waarom hier zowel sprake is van een goed als een dienst.**

Een drankje en een snack zijn goederen. Deze producten zijn tastbaar. Het bekijken van een film is een dienst. Dit is een handeling die jou wordt aangeboden.

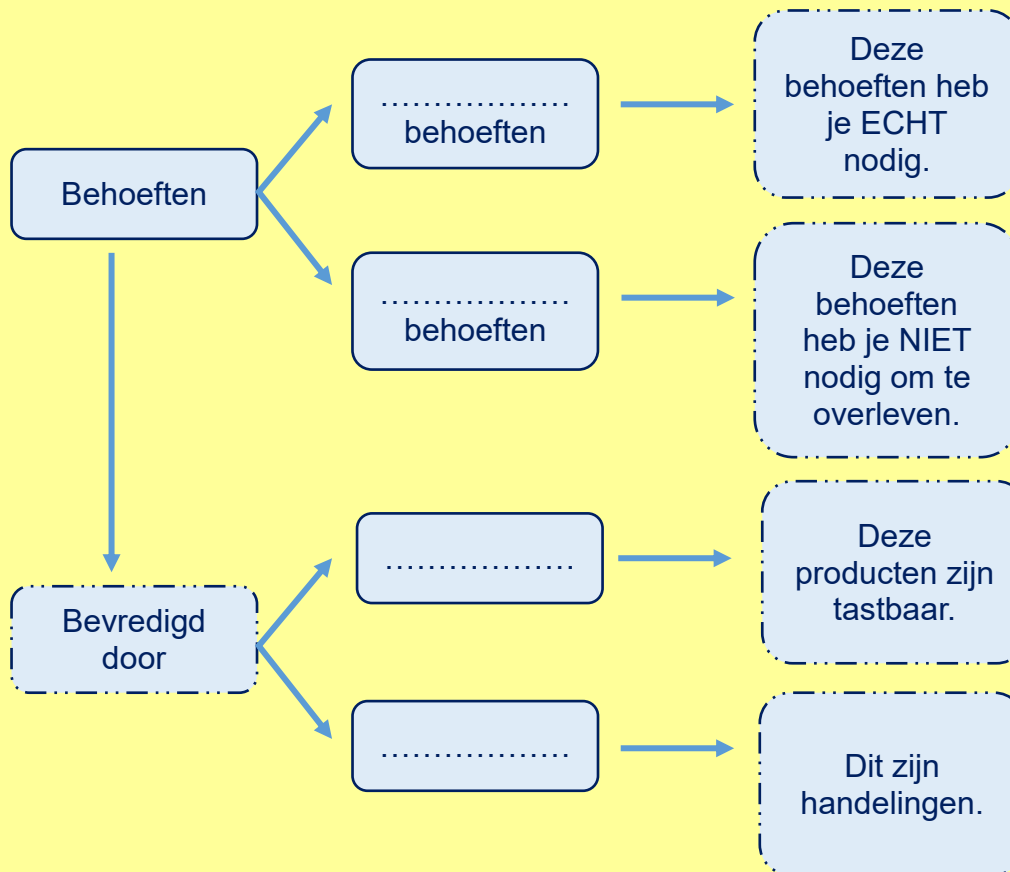
KENNIS

Sleutelwoorden: Behoeften, gecreëerde behoeften, reële behoeften, goederen en diensten.

Ieder van ons heeft wensen en verlangens. Dit noemt men in de economie behoeften. Elk van ons zal proberen in zijn of haar behoeften te voorzien of deze te bevredigen.

Niet iedereen heeft dezelfde behoeften. Behoeften zijn persoonlijk.

Indeling van behoeften:

Noteer hieronder twee mogelijke toetsvragen:

.....

.....

.....

.....

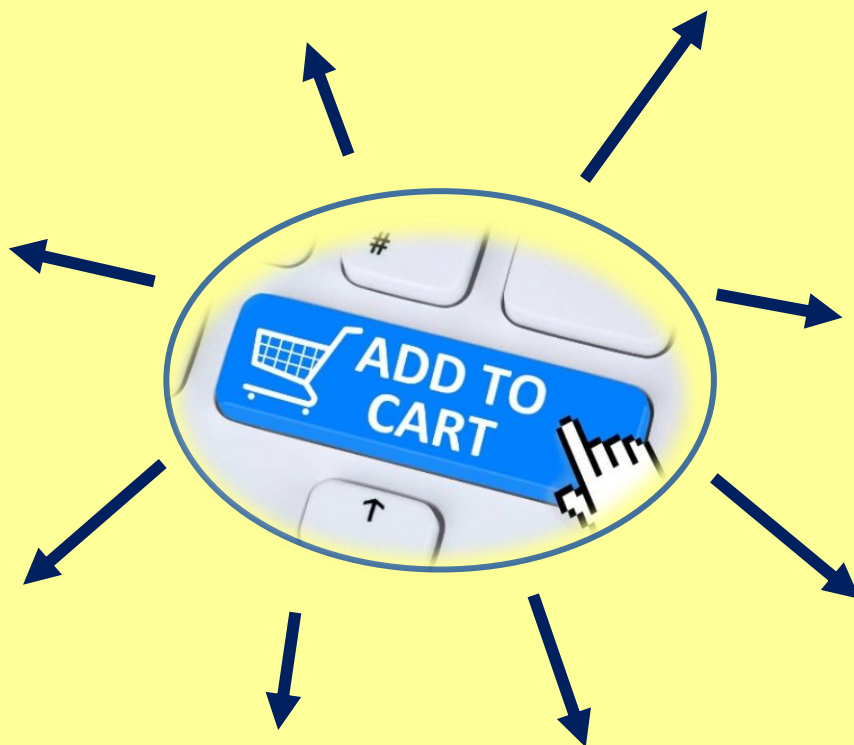
3 Onderzoeksvraag 3

3.1 Welke factoren beïnvloeden het koopgedrag van jongeren?

Oriënteren

Ieder van ons heeft oneindig veel behoeften. Sommige van deze behoeften hebben we echt nodig, andere hebben we niet nodig.

Heb jij jezelf al eens afgevraagd hoe het komt dat jij, Aylin, Gerben en andere mensen dingen kopen die we eigenlijk niet nodig hebben? Welke factoren overtuigen ons dan toch om dat product te kopen?

Er zijn vele factoren die ons **koopgedrag** beïnvloeden. Bekijk ze samen met Aylin en Gerben.

Aan de slag!

3.1.1 De prijs

Opdracht 1

Zoals je al weet, heeft Gerben besloten om een smartphone te kopen. Alleen weet hij niet goed dewelke. Kan jij hem helpen?

Dezelfde smartphone is te koop in twee verschillende winkels. Welke smartphone zou jij kopen? Kijk naar onderstaande gegevens.

Samsung Smartphone Galaxy A6 (2018)

- Beeldschermgrootte: 14,2 cm /5,6 inch
- Besturingssysteem: Android 8.0 Oreo
- Geheugencapaciteit: 32 GB
- Cameraresolutie: 16.0 megapixel

Samsung Smartphone Galaxy A6 (2018)

- Beeldschermgrootte: 14,2 cm /5,6 inch
- Besturingssysteem: Android 8.0 Oreo
- Geheugencapaciteit: 32 GB
- Cameraresolutie: 16.0 megapixel

1. Welke smartphone koop je? Waarom?

.....
.....
.....

2. Welke factor beïnvloedt hier je koopgedrag?

.....

3. Illustreer aan de hand van een voorbeeld hoe jij jouw koopgedrag al eens hebt laten beïnvloeden door de prijs.

.....
.....
.....
.....

3.1.2 Extra toebehoren, extra diensten en invoerrechten

Gerben volgt jullie advies op en gaat voor de goedkoopste smartphone. Alleen heeft hij nog geen rekening gehouden met andere factoren die de prijs kunnen beïnvloeden.

Opdracht 1

Lees het dagboek van Gerben en los nadien bijhorende vragen op.

Op zoek naar mijn nieuwe smartphone - 03.01.2019

Deze morgen was ik al vroeg wakker, want mama had me beloofd dat we vandaag naar de stad zouden gaan om voor mij een nieuwe smartphone te kopen. Ik stond om half tien vol ongeduld al klaar om te vertrekken, maar mama was nog niet gereed. Ze moest nog enkele huishoudelijke taakjes vervullen. Uiteindelijk waren we pas om 12.00 uur thuis vertrokken richting de stad.

We liepen langs de Mediamarkt en op de etalagevenster hingen grote reclameaffecties: "Koop nu hier je multimedia en ontvang 6 maanden extra garantie!" Ik rende erop af en trok mama de winkel binnen. Ik zag daar nog allerlei accessoires die ik ook nog graag extra wilde om mijn smartphone te pimpen. Er lagen leuke gsm-hoesjes, beschermglazjes, selfiesticks en nog veel meer. Ik ging naar de rayon waar de smartphones lagen, maar de smartphone die ik wou hebben, was er niet meer. We keerden dus terug naar huis zonder smartphone.

Ik was verdrietig, omdat ik nog steeds geen smartphone had. Ik googelde 's avonds laat nog op het internet op zoek naar de smartphone die ik zocht in de Mediamarkt. Ik kwam terecht op een Amerikaanse website, waar identiek dezelfde smartphone maar liefst 50,00 euro goedkoper was. Ik laadde de smartphone in de winkelwagen van de webshop en wou afrekenen. Toen bleek de smartphone niet meer zo goedkoop te zijn! Ik moest invoerrechten betalen om de smartphone van Amerika naar België te laten versturen. Uiteindelijk was de smartphone veel duurder dan die in de Mediamarkt. Alweer een grote teleurstelling. Hopelijk heb ik morgen wat meer geluk in de zoektocht naar mijn smartphone.

*Garantie = de verkoper staat in voor de beloofde eisen van het product. Indien het product hieraan niet voldoet, heb je recht op een nieuw of hersteld identiek product binnen een bepaalde periode

1. Wat betekent het begrip invoerrechten? Zoek de betekenis van het woord op het internet of in het woordenboek.

Invoerrechten zijn

.....

2. Met welke factoren die de prijs beïnvloeden hield Gerben nog geen rekening, buiten de invoerrechten? Geef hiervan ook telkens een voorbeeld.

.....

.....

.....

3.1.3 Prijs en bijkomende kosten

Aylin heeft op aanraden van een vriendin op de website van Zalando gekeken voor haar nieuwe All Stars. Ze heeft een mooi paar gevonden en ook nog binnen haar budget. Haar papa hoorde over haar plannen om deze schoenen online te kopen. Daarom bezorgde hij haar dit krantenartikel.

Opdracht 1

Lees onderstaand krantenartikel en los bijhorende vragen op.

Kleine bestellingen? Dan rekent Zalando – Italië verzendingskosten aan.

Online kledingwinkel Zalando rekent in Italië voortaan 3,50 euro aan verzendkosten aan voor bestellingen van minder dan 24,90 euro. Als klanten het pakje retourneren, krijgen ze die som wel terug. Een woordvoerder zegt aan De Tijd dat de maatregel er enkel komt in Italië . “Het is een specifiek land”,

klinkt het. Maar tegelijk sluit ze niet uit dat andere markten zullen volgen. We kunnen niets garanderen, maar nu doen we het alleen in Italië. Retailexpert Gino Van Ossel gelooft niet dat de maatregel beperkt blijft tot Italië. Hij noemt het “een experiment” dat kan uitbreiden naar andere landen.

Bron: Het Laatste Nieuws, 2018-12-01

- *Markten = verschillende sectoren
- *Retourneren = terugzenden

1. Welke bijkomende kost rekent Zalando aan?

.....

2. Hoeveel bedraagt deze?

.....

.....

3. Als Zalando deze maatregel zou doorvoeren naar de rest van Europa, zou jij dan nog kleding bestellen via Zalando? Waarom wel/niet?

.....

.....

.....

4. Zoek zelf nog extra bijkomende kosten op die Zalando zou kunnen aanrekenen?

.....

.....

3.1.4 Beschikbare geldmiddelen en sociale status

Opdracht 1

Bekijk onderstaande foto's en los bijhorende vragen op.

	Naam: Romelu Lukaku
	Beroep: Profvoetballer bij de Rode Duivels
	Verdienste: 14,5 miljoen euro
	Sociale klasse: Bovenklasse

	Naam: Gabriël Rios
	Beroep: Zanger
	Verdienste: 117.000,00 euro
	Sociale klasse: Bovenklasse

Naam: Mama van Aylin en Gerben

Beroep: Verpleegkundige

Verdienste: 21.600,00 euro

Sociale klasse: Middenklasse

Naam: Tante van Aylin en Gerben

Beroep: Langdurig werkloos

Verdienste: 12.629,00 euro

Sociale klasse: Onderklasse

1. Welk verband zie je tussen de sociale klasse en de inkomens?

.....
.....
.....
.....

2. Zal elk van bovenstaande personages dezelfde goederen en diensten kunnen kopen met hun jaarinkomen? Verduidelijk je antwoord met een voorbeeld.

.....
.....
.....
.....

3. Beargumenteer welke invloed de beschikbare geldmiddelen en de sociale status hebben op het koopgedrag.

Mensen met een inkomen of van een hogere kunnen meer geld uitgeven dan mensen met eeninkomen. Meestal kopen mensen met een hoog inkomen ook

.....

3.1.5 Merk en trends

Opdracht 1

Je mama vraagt of je naar de winkel wil gaan om o.a. een zakje zoute chips te gaan kopen. Welke chips koop je? Kruis aan.

1. Waarom kies je voor deze chips?

.....
.....
.....

2. Welke chips heb je gekozen na het proeven? Duid deze chips aan.

3. Is je voorkeur veranderd? Indien ja, leg uit wat hiervan de oorzaak zou kunnen zijn?

.....
.....
.....

4. Wat kan je hieruit besluiten?

.....
.....
.....

Opdracht 2

Aylin is modebewust en ging op zoek naar de modetrends van 2019.
Bekijk ze samen met Aylin en los nadien bijhorende vragen op.

PINTEREST VOORSPELT: DIT WORDEN DE MODETRENDS VAN 2019!

VOOR DAMES...

- Bamboe:** een handtas gemaakt uit bamboe is de it-bag van 2019.
- Sneakers:** de trend is ook straks nog niet voorbij.
- Afrikaanse print:** met felle kleuren en drukke (bloemen)motieven.
- Ruches:** de opgestropte stofjes aan een shirt of mantel.
- In 't lang en los:** bijvoorbeeld een jas die aanvoelt als een jurk. Comfortabel en straks ook chic.
- Slangenmotief:** in 2019 zal de slangenprint zeker gespot worden.
- Ovale glazen:** de cat-eyezonnebril hebben fashionista's alweer vervangen door deze nieuwe 2019's hype.
- Tortoise:** de bruinzwart gevlekte print uit de eighties is straks weer helemaal terug.
- Koersbroek:** ze zullen er volgende zomer/lente overal zijn.
- Duurzaam:** kleding uit gerecycleerde materialen.

Bron: Remmery, 2018

PINTEREST VOORSPELT: DIT WORDEN DE MODETRENDS VAN 2019!

VOOR HEREN...

- Vintage horloge:** trendy mannen keren terug in de tijd en kleden zich op met een klassieke Rolex of vintage uurwerk met bruinleren bandje.
- Afgewassen denim:** een broek of jeansvest mag weer lichtblauw zijn.
- Mixen:** vierkantjes op bloemen of horizontale strepen op verticale.
- Schoudertas:** geen rugzak op één schouder, maar wel een tas met een lange riem om de essentials mee te dragen. Een regel nog: kruis die over de borst.
- Ribfluweel:** van broeken en blazers tot tassen.
- Plaid:** maar dan niet om knus in de zetel te zitten, wel als stof voor een broek.
- French top:** een kapsel kort getrimd tot net boven de oren en vanaf dan op gewone lengte.
- Sjaal:** om de nek warm te houden en om stijlvol voor de dag te komen.
- Blote enkels:** in 2019 lopen mannen met kortere broeken rond waardoor de enkels bloot zijn.
- Korte kousen:** sokken die net boven de enkels komen. Liefst zelfs in een opvallende kleur of print.

Bron: Remmery, 2018

1. Welke van deze trends spreken jou aan? Kruis deze aan op de vorige pagina.

2. Zou jij nieuwe kleren kopen om in de mode te blijven? Waarom wel/niet?

.....
.....
.....

3. Leg uit wat het begrip “trendsetter” betekent?

.....
.....
.....

4. Ben jij een trendsetter? Waarom wel/waarom niet?

.....
.....
.....

3.1.6 Peers zoals leeftijdsgenoten, vrienden, ...

Aylin liet zich al overtuigen door een vriendin om haar All Stars via Zalando te bestellen.

1. Omcirkel de verzamelterm voor volgende woorden: leeftijdsgenoten, vrienden, familie, ...

Peers - lotgenoten - buddy

2. Heb jij je al eens laten beïnvloeden door je vrienden om een bepaald product te kopen? Zo ja, om welke reden?

.....
.....
.....

3. Welk product kocht je?

.....
.....
.....

3.1.7 Reclame

Opdracht 1

Omschrijf het doel van reclame. Kies uit: goederen, verkoop, naambekendheid, diensten en bericht.

Reclame is een naar de klant toe met als doel de van en te stimuleren.

Ook wil het bedrijfverwerven.

Opdracht 2

1. Waar kom je reclame overal tegen? Onderlijn in de krantenkoppen de plaatsen waar je reclame overal tegenkomt.

1. Helft Vlamingen spoelt reclame op tv door.

2. Reclame op radio minder storend dan op tv.

3. Advertenties die je stalken via het web, daar heb je dankzij Google nu geen last meer van.

4. Irritante reclame in je mailbox? Met deze tips voorkomt u spam.

5. Vlaming wil geen folder meer in de brievenbus.

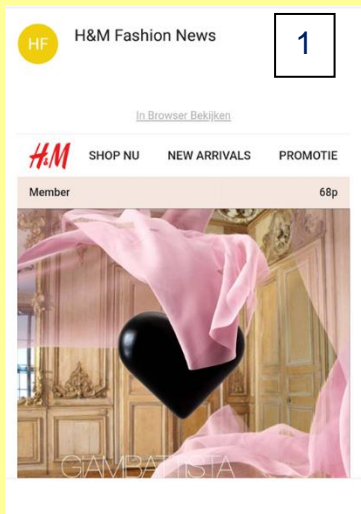
6. Billboards langs de weg, auto's in de file.

2. Som zelf nog enkele plaatsen op waar je reclame tegenkomt.

.....
.....
.....

3. Plaats het nummer van de afbeelding en van de krantenkop bij de juiste reclamevorm.

Reclamevorm	Nummer afbeelding	Nummer krantenkop
Billboard
Reclamefolder
Reclamespot
Direct Mailing
Pop-up reclame

Opdracht 3

Wat betekent het begrip publi-reclame? Ontleed het woord.

.....

.....

.....

Opdracht 4

Laat jij je misleiden door reclame? Doe de test!

Op de televisie speelt er reclame af van een bepaald product. Ga jij op zoek naar dat product de volgende keer als je in de winkel bent?

- a) Neen, ik hou hier geen rekening mee.
- b) Ja, onmiddellijk.

Televisieprogramma's worden vaak onderbroken door reclame. Wat doe je?

- a) Ik zet een andere post op.
- b) Ik bekijk de reclame.

Als een winkel een actie aanbiedt, namelijk "twee kopen + één gratis". Wat doe je?

- a) Ik koop maar 1 stuk, want meer heb ik niet nodig.
- b) Ik koop 2 stuks, zodat ik eentje extra gratis meekrijg.

Een bekend persoon maakt reclame voor een bepaald product, denk aan George Clooney en Nespresso. Kan hij jou overhalen om koffie te kopen van Nespresso?

- a) Neen, dit heeft geen invloed op mij.
- b) Ja, natuurlijk het is George Clooney, wie drinkt dan geen koffie.

Als ik de slogan "I'm lovin' it" hoor...

- a) Gaat er geen belletje rinkelen.
- b) Denk ik meteen aan (Vul in.)

1. Heb jij het meeste a of b geantwoord? Wat kan je hieruit besluiten?

.....
.....
.....
.....

Opdracht 5

Lees onderstaand artikel en los bijhorende vragen op.

Hoe reclame werkt zonder dat we het door hebben.

Mensen geven het niet graag toe, maar reclame beïnvloedt ons sterk zonder dat we hiervan bewust zijn. Niet zo vreemd, want dagelijks worden we overstelpt met ontelbare prikkels en keuzes die we verwerken zonder hierbij weloverwogen na te denken. Slenterend door de winkel laten consumenten hun koopgedrag de vrije loop, bepaald door hun gevoel, gewoontes en toevallige omgevingsprikkels. Bewust redeneren? Dat doen we achteraf nog wel.

Doeltreffende reclames maken gebruik van slimme psychologische technieken, zodat jijzelf niet meer bewust nadenkt over de eventuele aankoop van dat product. Denk eens aan slogans zoals “Gillette, the best a man can get”, “Als het aan de kat lag, kocht ze Whiskas.” Stuk voor stuk reclameslogans die rechtstreeks in het onzinlaetje van ons brein belanden. Tenminste, zolang we ons hoofd erbij houden. Maar wat als we afgeleid zijn? Dan blijken die – soms absurde – beweringen zonder pardon voor waar te worden aangenomen. Tijdens het verwerken van de reclames merk je daar helemaal niets van, totdat we de supermarkt uitlopen met een blik Whiskas of een doosje Gillette.

Succesvolle reclames zijn reclames die de consument doelbewust afleiden om kritisch na te denken over de reclamespot.

Reclamemakers maken graag gebruik van afleidingsmanoeuvres. Laten we terug even kijken naar het voorbeeld van Gillette. Binnen deze reclamespot wordt er ingezet op beroemdheden, zoals bijvoorbeeld Roger Federer, Tiger Woods en Thierry Henri. Andere afleidingsmanoeuvres zijn humor, muziek, vertellen van een verhaal en zelfs producten laten verschijnen in films of series. Maar deze afleidingstechnieken werken niet voor elk product. Voor producten die aangeboden worden in supermarkten, in kledingzaken, autoverkoop, ... hebben deze technieken al hun vruchten afgeworpen. Producten die wel overwogen aangekocht worden, zoals verzekeringen is het nutteloos om de consument met reclame af te leiden.

Veel reclame beïnvloedt ons zonder dat we het doorhebben. Door de dezelfde reclame van een bepaald product vaak te herhalen, zullen onze hersenen de link leggen tussen het product en de reclamespot en of slogan.

1. Kruis het synoniem aan voor onderstaande begrippen. Houd rekening met de context van de tekst.

Overstelpen:

Overladen
 Bestormen
 Aanvallen

Consument:

Verkoper
 Klant
 Tiener

Slogan:

Informatieticket over een product.
 Logo
 Reclamezin

Afleidingsmanoeuvre:

Beweging met een voertuig
 Opzettelijke handeling om aandacht af te leiden
 Iets letterlijk overnemen uit een andere reclamespot

2. Onderstaande zinnen vatten het artikel samen. Omcirkel het juiste antwoord.

- Reclame beïnvloedt sterk / niet ons koopgedrag.
- We zijn ons hier niet / wel van bewust.
- Tijdens het shoppen laat de consument / verkoper zich leiden door gevoelens, gewoontes, reclame en omgevingsprikkels.
- Op dat moment / achteraf denken we pas na of we ons al dan niet hebben laten verleiden door reclame.

3. Welke technieken passen reclamemakers toe om de klant te verleiden?

.....
.....
.....

4. Werken de reclametechnieken bij elk product? Leg uit met een voorbeeld.

.....
.....

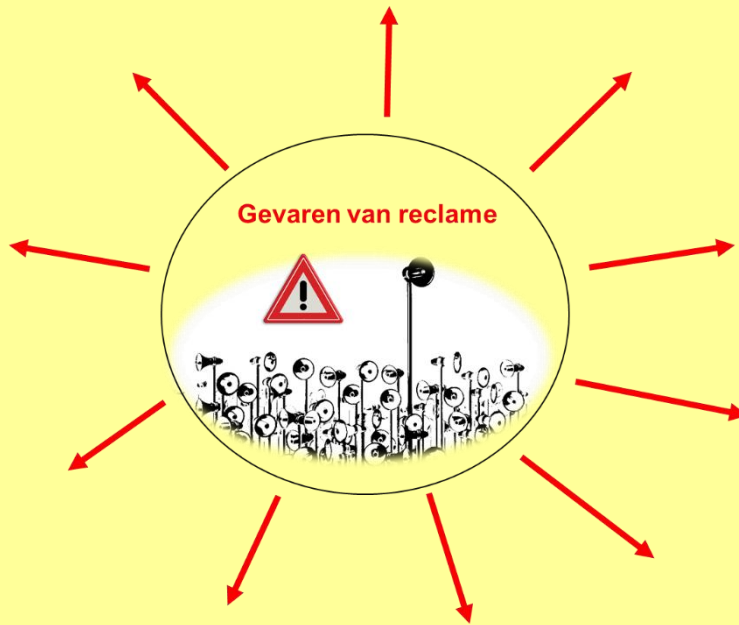
5. Voor welke producten werken deze reclametechnieken niet? Duid aan. Schoenen - kleding – voeding – verzekeringen – auto

Opdracht 6

Iedereen heeft zich wel al eens laten misleiden door reclame, daarom ook dat reclame gevaren met zich meebrengt. **Los onderstaande vragen op m.b.t. de gevaren van reclame.**

1. Vorm groepjes van vier leerlingen en brainstorm samen eens welke gevaren reclame met zich meebrengt. Vul de woordenwolk verder aan.

2. Scan onderstaande QR-codes. Bekijk de filmpjes en noteer de gevaren die worden besproken in de filmpjes in een andere kleur (groen) in bovenstaande woordenwolk.

3.1.8 Verkooppraktijken

Winkels gebruiken allerlei technieken om Aylin en Gerben te overtuigen om goederen en diensten te kopen bij hen. De Media Markt kon met zijn trukendoos Gerben overtuigen om de smartsmart in de Media te kopen en niet in de ander winkel.

Opdracht 1

Wat betekent het begrip verkooppraktijken? Kruis het juiste antwoord aan.

- Verschillende soorten winkels, zoals supermarkten, shoppingscenter, automatenverkoop, internetverkoop, ...
- Technieken die de verkoper gebruikt om klanten te overtuigen om producten te kopen.
- Het uitoefenen van een beroep in de verkoop.

Winkels maken gebruik van verschillende **verkooppraktijken**, om de consument te overhalen tot aankoop. Laat ons eens kijken welke verkooppraktijken verkopers gebruiken.

Opdracht 2

Verbind de juiste verkooppraktijk met de juiste omschrijving.

Acties	☐	☐	Een nieuw product onder aandacht brengen door te prijs te drukken.
Groepsaankopen	☐	☐	Positieve uitspraken over het product gebruiken in de reclamespot.
Promotie	☐	☐	Een groep koopt dezelfde goederen bij dezelfde verkoper om zo een lagere prijs te moeten betalen.
Beweringen over het product	☐	☐	Gratis producten aanbieden bij een verkoop.
Bekende personen	☐	☐	Acteurs inzetten in een reclamespot, om het product in een goed daglicht te zetten.

Opdracht 3

Bekijk de verschillende foto's. Welke verkooppraktijken zijn van toepassing? Kruis aan.

	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Acties ☐ Beweringen over het product ☐ Gebruik maken van bekende personen ☐ Promotie ☐ Groepsaankopen
	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Acties ☐ Beweringen over het product ☐ Gebruik maken van bekende personen ☐ Promotie ☐ Groepsaankopen
	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Acties ☐ Beweringen over het product ☐ Gebruik maken van bekende personen ☐ Promotie ☐ Groepsaankopen
	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Acties ☐ Beweringen over het product ☐ Gebruik maken van bekende personen ☐ Promotie ☐ Groepsaankopen

Opdracht 4

Bekijk het nieuwsfragment dat de leerkracht je toont en los bijhorende vragen op.

1. Om welke verkooppraktijk gaat het in het filmpje?

.....

2. Waarom zou Albert Heijn deze actie voeren? Wat denk jij?

.....
.....

3. Waarom keurt de Belgische wetgeving deze verkoopactie niet goed?

.....
.....
.....

Opdracht 5

Zoek een reclameboodschap waarbij men gebruikt maakt van verkooppraktijken.

- a. Geef aan om welke verkooppraktijk het gaat en verklaar waarom.
- b. Overtuigt deze verkooppraktijk jou om het goed/dienst te kopen?

3.1.9 Media

Opdracht 1

Wat betekent het begrip sociale media. Ontleed het woord.

- Sociaal betekent: toegankelijk voor vele mensen / rijk / alleenstaand. (Schrap wat niet past).
- Media betekent: in het midden / middelen waarmee informatie verspreid wordt / nieuwslezers. (Schrap wat niet past).

Sociale media betekent

.....

.....

Opdracht 2

Ga naar de opgegeven website en vul de code in die je leerkracht meedeelt. Stem met ja of neen op onderstaande vraag.

Wie van jullie is er allemaal actief op sociale media?

..... leerlingen stemden "ja". Dit stemt overeen met %.

Berekening:.....

..... leerlingen stemden "neen". Dit stemt overeen met %.

Berekening:.....

Op welke sociale media ben jij het meest actief?

.....
.....

We kunnen dus besluiten dat het merendeel van de klas actief is op sociale media. Zijn jullie ook bewust welke invloed sociale media hebben op ons koopgedrag?

Opdracht 3

Bekijk de grafieken op de volgende pagina en los onderstaande vragen op.

1. Vul de ontbrekende gegevens verder aan in onderstaande grafieken en titels. Schrijf je berekeningen op, indien nodig.

1.

2.

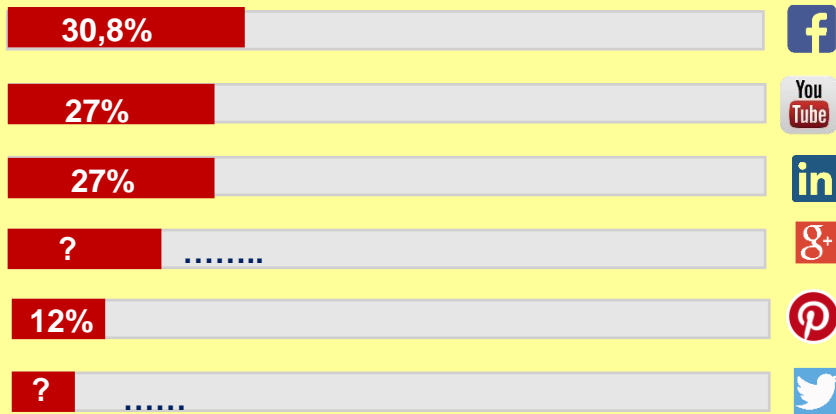
3.

4.

2. Behoor jij tot die 70 procent die zijn of haar koopgedrag laat afhangen van de recensies op sociale media? Toon aan met een voorbeeld.

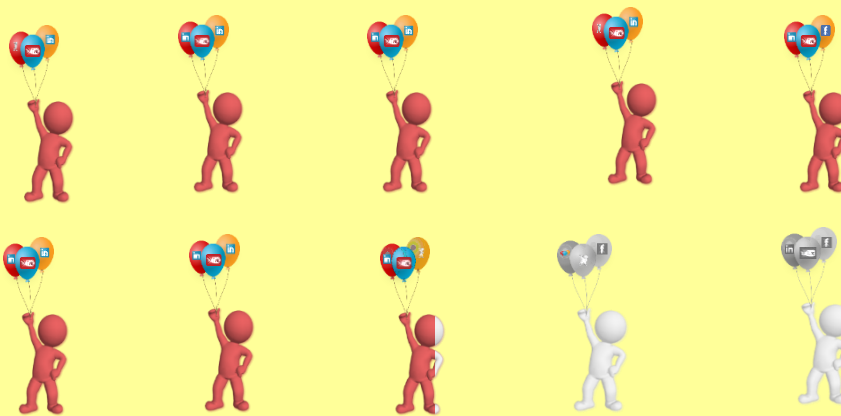
.....
.....
.....

De meest invloedrijke sociale media

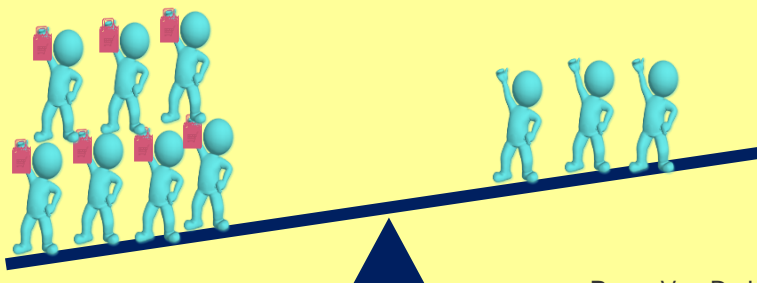
Bron: Van De Ketterij, 2014.

De reclame van bedrijven op sociale media overtuigt % van de klanten om over te gaan tot aankopen.

Bron: Van De Ketterij, 2014.

..... % van de klanten laat hun koopgedrag afhangen van de recensies op sociale media.

Bron: Van De Ketterij, 2014.

3.1.10 Maatschappelijk verantwoord consumeren

Opdracht 1

Leg uit wat het begrip “maatschappelijk verantwoord consumeren” betekent. Kruis de juiste antwoorden aan.

- Duurzaam kopen.
- Ge- en verbruiken van goederen rekening houdend met het milieu.
- Ge- en verbruiken van goederen rekening houdend met de werkomstandigheden.
- De goedkoopste producten kopen.

Opdracht 2

Welke foto's behoren tot maatschappelijk verantwoord consumeren? Omcirkel deze.

Opdracht 3

Ga jij akkoord met onderstaande stellingen? Waarom wel/niet? Voer een klasgesprek.

	Akkoord?	Niet akkoord?
Kinderarbeid in leefbare omstandigheden mag.		
Ik ben bereid om meer te betalen voor eerlijke handel*.		
Ik ben bereid om meer te betalen voor bio-producten.		
Ik koop regelmatig tweedehandsspullen.		
Om arme boeren te helpen, zouden we meer producten moeten kopen in de wereldwinkel.		

*eerlijke handel = de producenten (verkopers) krijgen een eerlijke prijs voor hun producten.

Opdracht 4

Kies een opdracht en voer deze uit.

1. Interview een medewerker uit een Oxfam-Wereldwinkel bij jou in de buurt. Je mag de fiche op volgende pagina gebruiken.
2. Maak een collage of filmpje over de Oxfam-Wereldwinkel. Gebruik het Powtoon-filmpje.

Een interview... Hoe ga je te werk?

1. Je denkt eerst na over een onderwerp. In deze opdracht is het onderwerp al gegeven.
2. Schrijf op wat je graag wenst te weten over het onderwerp. Dit kan je doen aan de hand van een woordenwolk of een mindmap.
3. Zoek iemand die bereid is om zich te laten interviewen. Geef een kort woordje uitleg waarom je haar/hem wil interviewen.
4. Als je een kandidaat hebt, stel je een vragenlijst op.
5. Schik de vragen in een logische volgorde.
6. Maak een afspraak met de persoon die geïnterviewd wordt. Leg de plaats, tijdstip, ... vast.
7. Na het interview bedank je de geïnterviewde.
8. Schrijf je interview uit. Je kan onderstaand schrijfkader gebruiken.

Voorstelling Oxfam-Wereldwinkel

De Oxfam-Wereldwinkel is gelegen in

De Oxfam-Wereldwinkel is geopend op

De Oxfam-Wereldwinkel streeft

De Oxfam-Wereldwinkel doet

De Oxfam-Wereldwinkel werkt samen met

Producten

Oxfam-Wereldwinkel verkoopt

Je kan in de Oxfam-Wereldwinkel verschillende producten kopen, zoals:

.....

..... worden het best verkocht.

Extra's

..... is vrijwilliger geworden bij Oxfam-Wereldwinkels, omdat

Oefenen

Oefening 1

Lees onderstaande situaties en noteer welke motieven het koopgedrag beïnvloeden.

1. Aylin krijgt van haar mama elke maand 35,00 euro zakgeld. Dit jaar heeft Aylin 180,00 euro gespaard. Helaas kan zij nog geen nieuw hoverboard kopen ter waarde van 250,00 euro.

.....
.....

2. De mama van Aylin koopt haar koffie altijd in de Oxfam-Wereldwinkel, omdat ze daar een grote keuze aan bioproducten hebben. De papa van Aylin vindt dit weggesmeten geld. Je kan in de Lidl veel goedkopere koffie kopen.

.....
.....

3. De vriend van Gerben heeft een nieuw jeans van Levi's gekregen voor zijn verjaardag. Gerben vindt deze broek ook mooi, daarom besluit hij om deze ook te gaan kopen. Tot slot is deze in de mode.

.....
.....

4. De tante van Aylin en Gerben is een advocate. Ze verdient veel geld. Ze koopt haar kleding in chique boetieks en zal enkel merkkleding dragen.

.....
.....

5. Lientje, het nichtje van Aylin en Gerben, kijkt 's avonds enkele uren tv. Onlangs zag ze nog een schattige reclameboodschap van Disneyland. In de reclamespot werd er vermeld dat kinderen onder de 11 jaar recht hebben op een gratis verblijf. Volgend weekend vertrekt Lientje naar Disneyland met haar gezin.

.....
.....

KENNIS

Sleutelwoorden: koopgedrag, prijs, invoerrechten, reclame, direct mailing, pop-up reclame, reclamefolder, reclamespot, publi-reclame, actie, promotie, groepsaankopen, peers, trendsetter, sociale media, maatschappelijk verantwoord consumeren

Ieder van ons koopt goederen en diensten die we eigenlijk niet nodig hebben. Welke factoren beïnvloeden het koopgedrag van jongeren?

Literatuurlijst

Elektronische bronnen

As/Is. (2014, 8 februari). *McDonald's Ads vs The Real Thing* [YouTube]. Geraadpleegd op 25 mei 2019, via <https://www.youtube.com/watch?v=zx1lvvLuuEI&t=10s>

Baby Born. (2017, 14 augustus). *Baby Born | Interactive Baby Doll | Commercial* [YouTube]. Geraadpleegd op 25 mei 2019, via <https://www.youtube.com/watch?v=3q0LeTG2BoE>

Demmers, J. *Hoe houd jij een interview?* Geraadpleegd op 2 januari 2019, via <http://hoe-maak-ik-een.webkwestie.nl/home/interview>

Garantie. (2018). In Encyclo Geraadpleegd op 29 december 2019, via <https://www.encyclo.nl/begrip/garantie>

Hartstichting. (2016, 13 juni). *Stop kindermarketing ongezonde voeding* [YouTube]. Geraadpleegd op 25 mei 2019, via <https://www.youtube.com/watch?v=F6iVrsBG4Yw>

Jobat. (2011, 24 maart). *De 100 rijkste Vlaamse Artiesten*. Geraadpleegd op 24 april 2019, via <https://www.jobat.be/nl/artikels/de-100-rijkste-vlaamse-artiesten/>

Jobat. (2012, 3 januari). *Het loon van een verpleegkundige: 1.800 euro netto*. Geraadpleegd op 11 januari 2019, via <https://www.jobat.be/nl/artikels/het-loon-van-een-verpleegkundige-1800-euro-netto/>

Loonwijzer. (2018, maart). *Romelu Lukaku*. Geraadpleegd op 11 januari 2019, via <https://loonwijzer.be/loon/vip-salarissen/romelu-lukaku>

MediaMarkt. (2019). *Samsung Smartphone Galaxy A6 Zwart (SM-A600FZKNLUX)*. Geraadpleegd op 28 december 2018, via https://www.mediamarkt.be/nl/product/_samsung-smartphone-galaxy-a6-zwart-sm-a600fzknlux-1744584.html?rbtc=%7c%7c%7c%7c%7c%7c%7c&qclid=CjwKCAiAyMHhBRBIEiwAk

Ponders Social Marketing. (z.j.). *Social Media*. Geraadpleegd op 27 mei 2019, via <http://www.social-media.nl/>

RVA. (z.j.). *Werkloosheid-zonder anciëniteitstoelage (alle bedragen brutobedragen)*. Geraadpleegd op 24 april 2019, via <https://www.rva.be/nl/documentatie/baremas/volledige-werkloosheid>

Teresa, L. (2016, 22 juni). *Koppen XL Waarom kopen we dingen die we niet nodig hebben* [YouTube]. Geraadpleegd op 25 mei 2019, via https://www.youtube.com/watch?v=qwoCnt_4L_U&t=14s

Van der Wilt, P. (2018, 18 september). *Duurzaam consumeren*. Geraadpleegd op 28 december 2019, via <https://www.consumentenbond.nl/gezond-eten/duurzaam-consumeren>

Wikipedia. (2019, 18 april). *Reclame*. Geraadpleegd op 24 april 2019, via [https://nl.wikipedia.org/wiki/Promotie_\(marketing\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Promotie_(marketing))

Wikipedia. (2019, 10 mei). *Promotie (marketing)*. Geraadpleegd op 4 juni 2019, via [https://nl.wikipedia.org/wiki/Promotie_\(marketing\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Promotie_(marketing))

(Kranten)artikelen

Belga (2014, 25 maart). *Reclame op radio minder storend dan op tv*. *VRT Nieuws*.

Geraadpleegd op 24 mei 2019, via

https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2014/03/25/_reclame_op_radiominderstorenddanoptv-1-1920698/

Dan rekent Zalando Italië verzendkosten aan. (2018, 1 december). *Kleine bestelling? Het*

Laatste Nieuws Geraadpleegd op 28 december 2019, via <https://www.hln.be/de-krant/kleine-bestelling-dan-rekent-zalando-italie-verzendkosten-aan~a32b9635/>

Deckmijn, D. (2013, 17 december). *Helft Vlamingen spoelt reclame op tv door*. *De*

Standaard. Geraadpleegd op 24 mei 2019, via

http://www.standaard.be/cnt/dmf20131216_00891383

De Graaf, P. (2000, 15 juni). *Billboard langs de weg, auto's in de file*. *De Volkskrant*.

Geraadpleegd op 24 mei 2019, via <https://www.volkskrant.nl/economie/billboards-langs-de-weg-auto-s-in-de-file~b325ebd6/?referer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>

Gizmodo. (2018, 25 januari). *Advertenties die je stalken op het web, daar heb je dankzij*

Google nu geen last meer van. *Het Laatste Nieuws*. Geraadpleegd op 24 mei 2019, via

<https://www.hln.be/iHln/internet/advertenties-die-je-stalken-op-het-web-daar-heb-je-dankzij-google-nu-geen-last-meer-van~aad6284c/>

Kanaal Z. (2019, 5 maart). *1 + 2 gratis –actie van Albert Heijn botst op verbod*. *Kanaal Z*.

Geraadpleegd op 25 mei 2019, via https://kanaalz.knack.be/nieuws/z-nieuws-05-03-19-1-2-gratis-actie-van-albert-heijn-botst-op-verbod/video-normal-1437633.html?fbclid=IwAR0sov5uyK9M_m9NRTUOV3GLa_5adqK9LC1Jvt8JZwPkFgak5JbGEKBJMK

Postbuzz. (2016, 28 september). *Vlaming wil geen reclame meer in de brievenbus*.

Geraadpleegd op 24 mei, 2019, via <https://startitkbc.prezly.com/postbuzz-vlaming-wil-geen-folders-meer-in-de-brievenbus>

Remmery, S. (2018, 27 december). *Pinterest voorspelt: dit worden de trends van 2019*.

De Standaard. Geraadpleegd op 4 januari 2019, via

http://www.standaard.be/cnt/dmf20181227_04066482?articlehash=12A35860BF3FC6E067BD4EFC48835B85CE48D33F8FB6687EFB509E7AEB2F0C2006991589BEB8544B98FF028368721A808DE73DA23413ADF71AC7B9E597DE98EB

Van Bommel, T. (2018, 25 april). *Hoe reclame werkt zonder dat we het door hebben*.

Geraadpleegd op 25 mei 2019, via <https://www.studiostt.nl/blog/hoe-reclame-werkt-zonder-dat-we-het-doorhebben>

Van De Ketterij, B. (2014, 8 maart). *De invloed van social media op online koopgedrag*

[Infographic]. Geraadpleegd op 3 januari 2019, via

<https://www.frankwatching.com/archive/2014/03/08/de-invloed-van-social-media-op-online-verkopen-infographic/>

Van Lier, R. (2017, 5 september). *Irritante reclame in uw mailbox? Met deze tips*

voorkomt u spam. *Het Laatste Nieuws*. Geraadpleegd op 24 mei 2019, via

<https://www.hln.be/iHln/internet/irritante-reclame-in-uw-mailbox-met-deze-tips-voorkomt-u-spam~a70845b3/>

Bijlage 4

Lesmateriaal: Het koopgedrag van
jongeren

Leerkrachtenbundel

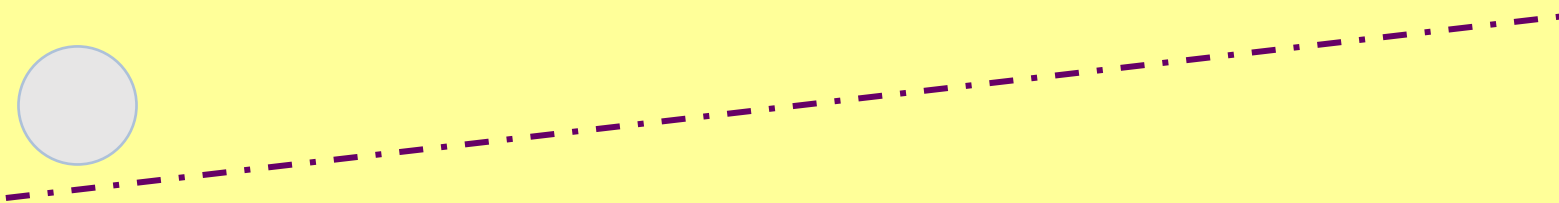

Het koopgedrag van jongeren

Taalontwikkelen lesgeven

Taalontwikkelen lesgeven is een specifieke methode van onderwijzen, een activerende didactiek, waarbij iedere leerkracht elke leerling aanspoort, ondersteunt en opvolgt op vlak van taalontwikkeling.

Taalgericht vakonderwijs streeft niet alleen naar het bereiken van de vakdoelen, maar ook van de taaldoelen. Taal, denken en leren zijn onafscheidelijk van elkaar. Het leren van vakinhouden gaat gepaard met de taalontwikkeling van vakspecifieke termen. Men verstaat onder taalgericht vakonderwijs het volgende: de leerstof aan de leerlingen aanreiken in een zinvolle en betekenisvolle context met zoveel mogelijk interactie tussen leerling en leerkracht, maar ook tussen de leerlingen onderling. Belangrijk hierbij is dat je als leerkracht voldoende taalondersteuning aanbiedt aan de leerlingen.

Lesmateriaal en lesmethode

Het is belangrijk dat een leerkracht zijn of haar **lesmateriaal en lesmethode** zo samenstelt, dat deze toegankelijk zijn voor iedereen, zowel voor leerlingen met als zonder leer- en ontwikkelingsproblemen. In deze cursus wordt er ingezet op de noden van **dyslectische leerlingen**.

Deze cursus is gemaakt naar de normen van **taalontwikkelen lesgeven** met in de zijkolom **didactische tips** die je kan toepassen om andere cursussen meer taalontwikkelen te maken. Volgende pijlers zullen steeds aan bod komen:

Interactie: om kwaliteitsvol taalgericht vakonderwijs aan te bieden, is leren in een interactieve omgeving noodzakelijk. Het begrip “interactie” betekent: telkens opnieuw reageren op elkaars vragen en/of antwoorden.

We maken gebruik van volgende werkvormen die de interactie tussen beide partijen stimuleren: placematmethode, brainstorming, onderwijsleergesprek, groepswerk, klasgesprek,

Context: de context omvat de samenhang van de nieuwe leerstof met datgene wat de leerlingen zelf ervaren in hun leefomgeving alsook met hun voorkennis.

De vragen zijn zo geformuleerd dat ze de ervaringen van de leerlingen centraal stellen. Bijvoorbeeld:

Wat doe jij...

Laat jij je ...

Wat vind jij van...

Wat beïnvloedt jouw keuze...

Taalsteun: tijdens het lesgeven is het tevens belangrijk dat de leerkracht taalsteun biedt aan de leerlingen, in het bijzonder aan leerlingen met een taalachterstand. Gerichte taalsteun werkt ondersteunend om een (nieuwe) taal te begrijpen en de taalvaardigheid te bevorderen.

Enkele voorbeelden die aan bod komen in deze cursus zijn: een overzicht van de les, kijkwijzers, schrijfkaders, verklarende woordenlijst, modellering,

Wegwijs in de cursus

Oriënteren

De eerste stap om met een nieuw onderwerp te beginnen, is je te laten prikkelen voor dit topic en vervolgens na te gaan wat jij al weet over het onderwerp.

Aan de slag!

Je zal allerlei opdrachten gaan uitvoeren om je te verdiepen in de leerstof en dit aan de hand van zoekopdrachten, spelopdrachten, actualiteitsopdrachten enzovoort. Ook zal je allerlei informatiebronnen zoals filmpjes, krantenartikelen, teksten, cartoons, ... raadplegen om de opdrachten te kunnen oplossen.

Oefenen

Bij de oefeningen dagen we je uit om na te gaan hoe goed jij de leerstof begrepen hebt.

KENNIS

In de kenniskader vind je de sleutelwoorden of vaktermen en een samenvatting in schema- en/of tekstvorm terug om in te studeren.

Dit logo verwijst naar ICT-opdrachten. Je zal bij deze opdrachten dus een iPad of een tablet en internettoegang nodig hebben.

Als dit symbool bij een oefening staat, betekent dit dat je deze per twee of in groep dient te maken.

Dit pictogram verwijst naar het bekijken van een videofragment vooraleer je de oefening kan oplossen.

Dit symbool geeft aan dat je bij deze oefening of opdracht een rekenmachine mag gebruiken om de oefening op te lossen.

D

Dit is een verwijzing naar de doelstellingen.

Wat wil deze grijze balk voor de leerkracht zeggen?

De lesaanpak staat in het rood.

Tips om bestaand lesmateriaal meer taalontwikkellend te maken staan in het groen.

Let op! De informatie die in deze balk staat, is niet bestemd voor de leerlingen.

Wegwijs in het lesgeven

De leerkracht geeft de lessenreeks zoals voorgeschreven in de grijze balk onder de titel “Lesaanpak”. Bij deze onderwijsmethode maak je gebruik van volgende werkvormen: onderwijsleergesprek, brainstorming, groepswork, individueel werk,

Sleutelcompetenties

Eindterm

11.1 De leerlingen beargumenteren hun keuzegedrag bij aankopen rekening houdend met hun behoeften en beïnvloedende factoren.

Horizontale samenhang

Binnen de eigen sleutelcompetenties

- Eindterm 11.2
De leerlingen beoordelen de veiligheid, risico's en kosten verbonden aan het gebruik van betaalmiddelen en verkoopkanalen.
- Eindterm 11.3
De leerlingen ontleden een gezinsbudget.
- Eindterm 11.4
De leerlingen maken budgettaire keuzes voor zichzelf, rekening houdend met een eigen budget en een gezinsbudget.

Inhoudelijke sleutelcompetenties

Competenties in het Nederlands

- 2.2 - De leerlingen bepalen het onderwerp en de globale inhoud van geschreven en gesproken teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.
- 2.3 - De leerlingen bepalen wat de hoofdgedachte en de hoofdpunten zijn in geschreven en gesproken teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.
- 2.4 - De leerlingen selecteren relevante informatie in geschreven en gesproken teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.
- 2.5 - De leerlingen nemen eenvoudige notities bij het lezen en beluisteren van teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.
- 2.6 - De leerlingen produceren schriftelijke en mondelinge teksten in functie van doelgerichte communicatie.
- 2.7 - De leerlingen drukken zich op een creatieve manier uit.
- 2.8 - De leerlingen nemen deel aan schriftelijke en mondelinge interactie in functie van doelgerichte communicatie.

Competenties inzake wiskunde, exacte wetenschappen en technologie

- 6.1 - De leerlingen voeren bewerkingen uit met natuurlijke, gehele en rationale getallen.

Burgerschapscompetenties met inbegrip van competenties inzake samenleven

- 7.4 - De leerlingen lichten de mechanismen van vooroordelen, stereotypering, machtsmisbruik en groepsdruk toe.

Leercompetenties met inbegrip van onderzoekscompetenties, innovatiedenken, creativiteit, probleemoplossend en kritisch denken, systeembdenken, informatieverwerking en samenwerken

- 13.18 - De leerlingen gebruiken schooltaal en domeinspecifieke taal in functie van het leerproces.

Digitale competentie en mediawijsheid

- 4.1 - De leerlingen demonstreren basisvaardigheden om digitaal inhouden te creëren en te delen.
- 4.2 - De leerlingen demonstreren basisvaardigheden om digitaal samen te werken, te communiceren en te participeren aan initiatieven.
- 4.5 - De leerlingen lichten de invloed van digitale en niet-digitale media op mens en samenleving toe.
- 4.6 - De leerlingen passen aangereikte regels van de digitale wereld toe.
- 4.7 - De leerlingen evalueren de mogelijkheden en risico's van eigen en andermans mediagedrag.

Sociaal-relatieve competenties

- 5.1 - De leerlingen bewaken in interacties hun eigen fysieke en mentale grenzen (attitude).
- 5.2 - De leerlingen houden in interacties rekening met de opvattingen, fysieke en mentale grenzen en emoties van anderen (attitude).
- 5.4 - De leerlingen demonstreren in informele en formele relaties geschikte sociale vaardigheden.
- 5.5 - De leerlingen dragen in groepsactiviteiten met een welomschreven opdracht actief bij aan de uitwerking van een gezamenlijk resultaat.

Burgerschapscompetenties met inbegrip van competenties inzake samenleven

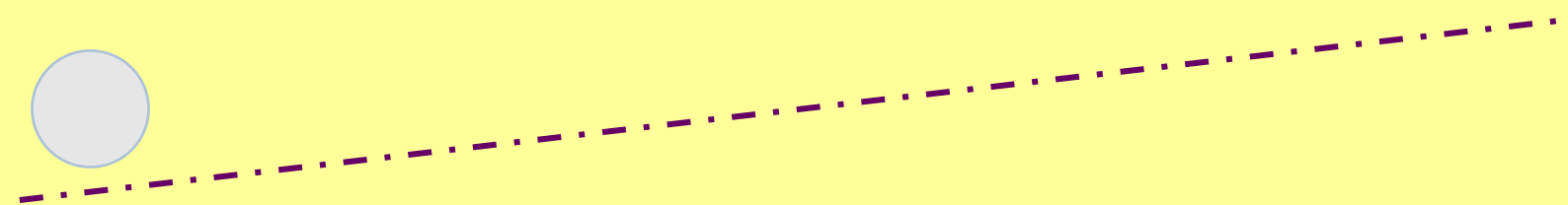
- 7.2 - De leerlingen gaan respectvol en constructief om met individuen en groepen in een diverse samenleving (attitude).
- 7.3 - De leerlingen hanteren strategieën om respectvol en constructief om te gaan met individuen en groepen in een diverse samenleving.
- 7.4 - De leerlingen lichten de mechanismen van vooroordelen, stereotypering, machtsmisbruik en groepsdruk toe.

- 7.7 - De leerlingen onderbouwen een eigen mening over maatschappelijke gebeurtenissen, thema's en trends met betrouwbare informatie en geldige argumenten.
- 7.12 - De leerlingen lichten de complexiteit en verwevenheid van duurzaamheidskwesties toe.
- 7.13 - De leerlingen verklaren de impact van globale uitdagingen van duurzame ontwikkeling op het lokale niveau.
- 7.16 - De leerlingen komen op voor de eerbiediging van de rechten van de mens en het kind en voor sociale rechtvaardigheid, voor zover het relevant is voor hun eigen leefwereld (attitude).
- 7.17 - De leerlingen lichten het belang van mensen- en kinderrechten toe.

Leercompetenties met inbegrip van onderzoekscompetenties, innovatiedenken, creativiteit, probleemoplossend en kritisch denken, systeembdenken, informatieverwerking en samenwerken

- 13.3 - De leerlingen hanteren een geschikte zoekstrategie uit een aantal aangereikte strategieën, bij het selecteren van digitale en niet-digitale bronnen en informatie om een aangereikte informatievraag te beantwoorden.
- 13.4 - De leerlingen gebruiken verklarende en oriënterende overzichten om informatie in een digitale en niet-digitale bron terug te vinden.
- 13.5 - De leerlingen beoordelen aan de hand van aangereikte richtvragen de geselecteerde digitale en niet-digitale bronnen en informatie op bruikbaarheid, correctheid en betrouwbaarheid.
- 13.6 - De leerlingen verwerken digitale en niet-digitale informatie uit één of een beperkt aantal bronnen volgens een aangereikt stappenplan tot een samenhangend en bruikbaar geheel.
- 13.7 - De leerlingen stellen verwerkte informatie voor volgens een aangereikte digitale en niet-digitale presentatiemethode.
- 13.8 - De leerlingen beheren informatie digitaal en niet-digitaal volgens een aangereikte structuur.
- 13.10 - De leerlingen formuleren een hypothese in functie van een onderzoeksvraag aan de hand van aangereikte criteria.
- 13.11 - De leerlingen voeren stapsgewijs een onderzoekstechniek uit om digitale en niet-digitale gegevens te verwerven i.f.v. een onderzoeksvraag.
- 13.13 - De leerlingen formuleren een antwoord op een onderzoeksvraag of hypothese aan de hand van aangereikte richtlijnen.
- 13.14 - De leerlingen beoordelen hun leerproces en -resultaat op afgesproken momenten en aan de hand van aangereikte criteria.
- 13.17 - De leerlingen passen vaardigheden van samen leren toe om een leerdoel te realiseren.

Ontwikkeling van initiatief, ambitie, ondernemingszin en loopbaancompetenties

- 15.1 - De leerlingen genereren ideeën voor een uitdaging aan de hand van aangereikte technieken en methodieken en in een gestructureerd en afgebakend kader.
- 15.3 - De leerlingen werken stapsgewijs een zelfgekozen idee uit door het doelmatig inzetten van tijd en hulpmiddelen.
- 15.4 - De leerlingen maken onderbouwde keuzes aan de hand van aangereikte criteria en aangereikte strategieën.

Verticale samenhang

In het **basisonderwijs** hebben de leerlingen aan de volgende leerplandoelstellingen gewerkt (leerplan wereldoriëntatie, domein “mens en maatschappij”):

- Hoofdstuk “Ik als consument” - Omgaan met geld
 - Beredeneerd prijzen vergelijken voor een aankoop.
- Hoofdstuk “Ik als consument” - Consumentenopvoeding
 - Eigen kwaliteitscriteria opsommen waaraan een product moet voldoen n.a.v. een geplande aankoop.
 - Beredeneerd de kwaliteit van producten vergelijken a.d.h.v. zelf opgestelde criteria (prijs, kwaliteit, duurzaamheid, gezondheid ...) n.a.v. een geplande aankoop.
- Hoofdstuk “Ik en de media” - Omgaan met reclame
 - Beseffen dat hun gedrag beïnvloed wordt door de reclame.
 - Enkele reclamestrategieën die gebruikt worden om kinderen aan te zetten om te consumeren met eigen woorden verklaren.
 - Met voorbeelden het verschil tussen reclame en objectieve informatie uitleggen.
 - Een kritische en weerbare houding aannemen t.o.v. reclame.

Doelstellingen

Onderzoeksvraag 1: Wat zijn behoeften?

De leerlingen kunnen...

- 1.1. de begrippen behoeften, reële en gecreëerde behoeften omschrijven.
- 1.2. behoeften indelen volgens reële en gecreëerde behoeften.
- 1.3. voorbeelden geven van reële en gecreëerde behoeften.

Onderzoeksvraag 2: Wat zijn goederen en diensten? (Uitbreidingsdoel)

De leerlingen kunnen...

- 2.1. de begrippen goederen en diensten verklaren.
- 2.2. producten indelen volgens goederen en diensten.

Onderzoeksvraag 3: Welke factoren beïnvloeden het koopgedrag?

De leerlingen kunnen...

- 3.1. de beïnvloedende factoren verklaren (prijs met inbegrip bijkomende kosten/diensten, beschikbare geldmiddelen, merk, trends, reclame, peers, verkooppraktijken, media en maatschappelijk verantwoord consumeren).
- 3.2. verbanden leggen tussen een aankoop en mogelijke beïnvloedende factoren.
- 3.3. aangeven welke factoren er invloed hebben gehad op hun koopgedrag.
- 3.4. het begrip publi-reclame verklaren (uitbreidingsdoel).
- 3.5. mogelijke gevaren van reclame opsommen voor de consument (uitbreidingsdoel).

Lesaanpak

Vertel in het begin van de les wat de leerlingen in deze les zullen leren. Hierbij zet je in op de pijler **taalsteun**.

THEMA 7: Het keuzegedrag van jongeren

1.1 BEHOEFTE

Onderzoeksvraag 1: Wat zijn behoeften?

(sleutelwoorden: behoeften, gecreëerde behoeften, reële behoeften)

Onderzoeksvraag 2: Wat zijn goederen en diensten?

(sleutelwoorden: goederen, diensten)

1.2 HET KEUZEGEDRAG VAN JONGEREN

Onderzoeksvraag 3: Welke factoren beïnvloeden het koopgedrag?

(sleutelwoorden: koopgedrag, prijs, invoerrechten, reclame, direct mailing, pop-up reclame, reclamefolder, reclamespot, publi-reclame, actie, promotie, groepsaankopen, peers, trendsetter, sociale media, maatschappelijk verantwoord consumeren)

Algemene tips:

-Druk je lesmateriaal af op geelgetint papier.

-Gebruik één van onderstaande lettertypes in je cursus: Arial, Read Regular, Dyslexie Font, Verdana. Gebruik éénzelfde lettertype doorheen je lesmaterialen.

-De tekstgrootte bedraagt minimum puntgrootte 12, maximum 14.

-Geen woorden cursief zetten.

-De tekstkleur is blauw.

-Voor je je les start, geef de leerlingen een schema waarin de lesstructuur en de sleutelwoorden van de les worden weergegeven.

1. Onderzoeksvraag 1

1.1 Wat zijn behoeften?

Oriënteren

Gerben en Aylin, broer en zus, denken alvast na wat ze gaan kopen met hun spaargeld.

Opdracht 1

Waar heb jij onlangs geld aan uitgegeven? Noteer vijf voorbeelden.

Persoonlijk antwoord leerling

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....

D 1.1.

Je hebt veel wensen en verlangens. Dit zijn **behoefte**n. Je gaat naar de winkel om deze verlangens te bevredigen. Iedereen heeft andere behoeften.

Behoeften kunnen ingedeeld worden in twee grote groepen.

Lesaanpak

- Voorzie eerst een klassikaal instructie-moment.
- Maak klassikaal een voorbeeld.
- Laat de leerlingen vragen stellen.
- Laat de leerlingen aan de slag gaan met de opdracht.
- De leerkracht geeft een tijdspanne.
- De opdracht wordt klassikaal besproken.
- De leerkracht haalt de aangeduide begrippen aan.

Tips voor taalontwikkelen lesmateriaal

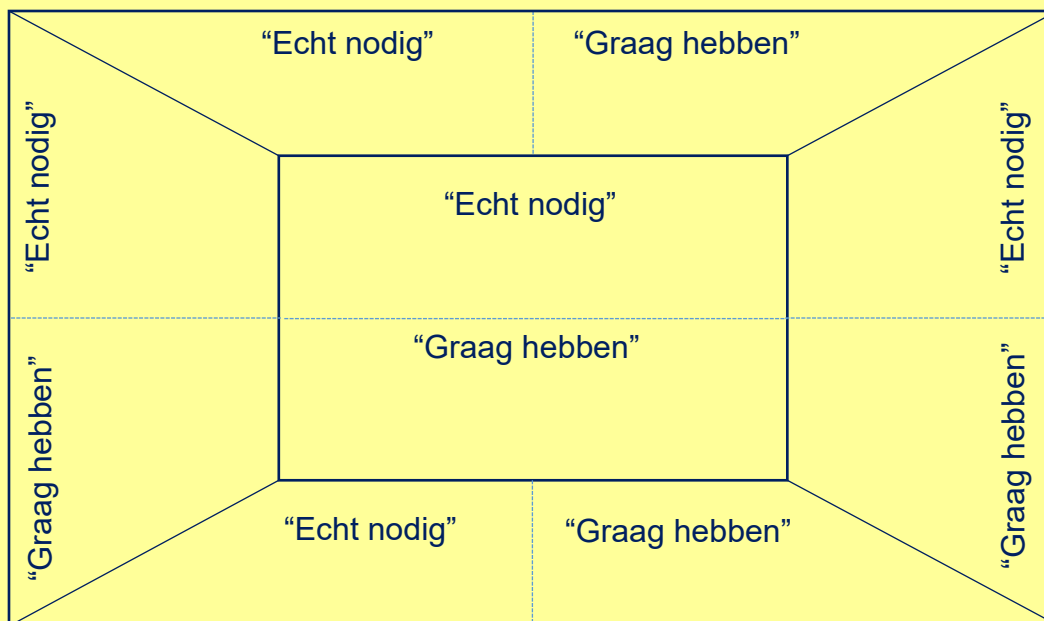
Gebruik de leefwereld van de leerlingen als aanknopingspunt van de les. Dit is **context**.

Aan de slag!

Opdracht 2

1. Deze opdracht voer je in groepen van vier personen uit.
2. Per groep ontvangen jullie een placemat van de leerkracht.
3. Ieder van jullie plaatst individueel zijn/haar opgeschreven artikelen in de categorie "Heb ik echt nodig" of "Wil ik graag hebben".
4. Daarna bespreken jullie elkaars antwoorden op groepsniveau.
5. Vervolgens noteren jullie, in overleg, al de artikelen in de grote kader ook weer in diezelfde indeling.
6. Nadien volgt er een klassikale bespreking.

D 1.1.
D 1.2.

Je kan de behoeften opdelen in twee categorieën, namelijk **reële behoeften** en **gecreëerde behoeften**. Schrap wat niet past.

Reële behoeften zijn behoeften die je echt nodig hebt / ~~die je graag wil hebben~~. We kunnen dus concluderen dat deze wel / **niet** levensnoodzakelijk zijn.

Gecreëerde behoeften zijn behoeften ~~die je echt nodig hebt~~ / die je graag wil je hebben. We kunnen dus concluderen dat deze **wel** / niet levensnoodzakelijk zijn.

Tips voor taalontwikkelend lesmateriaal

Bied **context** door met nieuwe leerstof of nieuwe begrippen een terugkoppeling te maken naar de leefwereld van de leerlingen.

Door de leerlingen elkaars bevindingen te laten delen met de rest van de klas zet jij als leerkracht ook in op de pijler **context**.

Bij het uitvoeren van een opdracht is het belangrijk dat de leerlingen **taalsteun** krijgen. Dit door een klassikaal instructiemoment in te lassen en/of een stappenplan, ... te geven.

Groepswork lokt **interactie** uit. Zorg wel dat de opdracht de mogelijkheid geeft tot groepswork.

Oefenen

D 1.3.

Oefening 1

Kruis aan of onderstaande situaties gecreëerde of reële behoeften zijn. Verklaar telkens je antwoord.

	Reële behoefte	Gecreëerde Behoefte	Verklaring
Voor mijn goed rapport krijg ik een nieuwe gsm.		x	Een nieuwe gsm is niet noodzakelijk.
Elise heeft van haar papa een nieuwe fiets gekregen om naar school te komen.		x	Een fiets is niet noodzakelijk
Sara is de afgelopen maanden flink gegroeid. Ze gaat met haar mama enkele T-shirts kopen van €10,00 per stuk.	x		Kleren zijn levensnoodzakelijk.
Tim is modebewust. Hij koopt de nieuwste sweater van het merk Stone Island.		x	Merkkleding is niet noodzakelijk.
Emmy koopt voor haar beste vriendin een armband van Swarovski.		x	Een armband is niet noodzakelijk.

D 1.3.

Oefening 2

Noteer onder elke afbeelding of het gaat om gecreëerde of reële behoeften?

Gecreëerde behoeften

Reële behoeften

Gecreëerde behoeften

D 1.3.

Oefening 3

Geef zelf nog twee voorbeelden van reële behoeften.

Het kopen van een huis, het kopen van een flesje water

Lesaanpak

Je kan de leerlingen de oefeningen individueel laten oplossen, maar geef de leerlingen ook de mogelijkheid om deze per twee op te lossen. Zo creëer je **interactie**.

Tijdens het klassikaal verbeteren van de deze oefening is het belangrijk dat je feedback geeft.

Bij een goed antwoord: bevestigende feedback.

Bij een foutief antwoord: verhelderende feedback, positief corrigerende feedback, aanwijzing-gevende feedback of zelfbeoordeling-stimulerende feedback.

Dit sluit aan met de pijler **taalsteun**.

De betekenis van deze soorten feedback vind je achteraan in de cursus.

2. Onderzoeksvraag 2

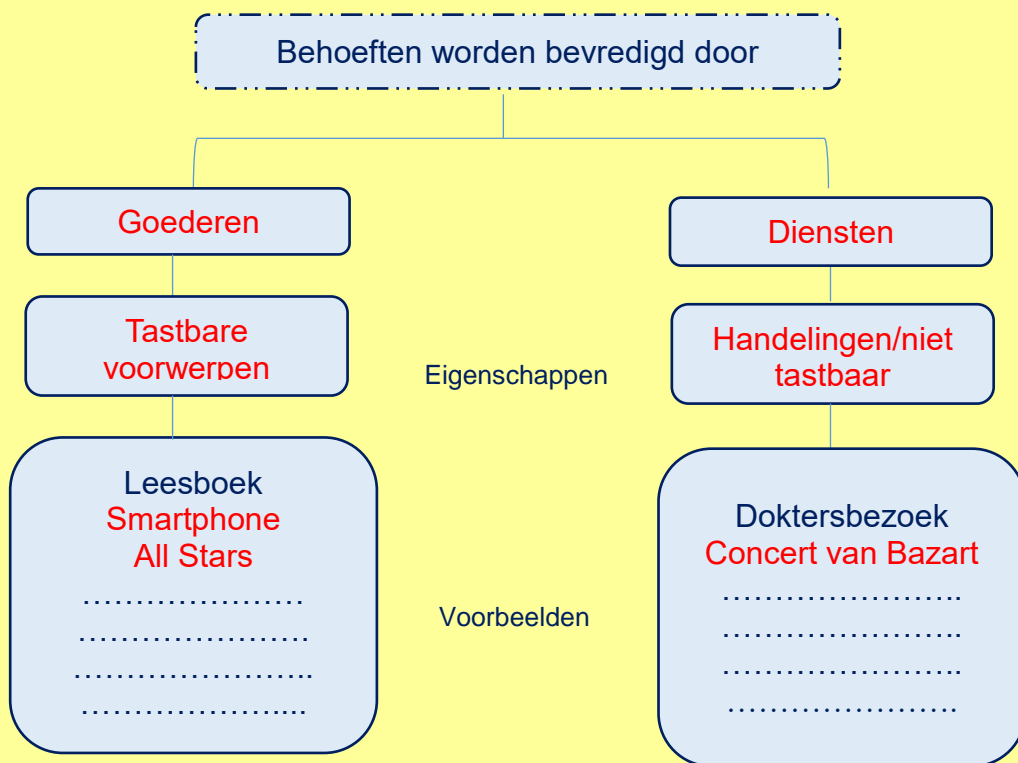
2.1 Wat zijn goederen en diensten?

Weet je nog? We hebben allemaal behoeften die we willen bevredigen. Maar hoe doen we dat precies?

Aan de slag!

Opdracht 1

Vul onderstaand schema verder aan. Kies uit de begrippen: goederen, diensten, niet tastbaar/handelingen en tastbare voorwerpen.

Opdracht 2

Aylin en Gerben hebben besloten wat ze met hun spaargeld gaan kopen. Gerben gaat een smartphone kopen, terwijl Aylin haar geld gaat uitgeven aan het bijwonen van een concert van Bazar en ze zou ook nog graag nieuwe All Stars kopen.

Plaats de aankopen van Aylin en Gerben in het bovenstaande schema. Schrijf deze in het rood.

Opdracht 3

Doe hetzelfde voor jouw aankopen. Schrijf deze in het groen.

Lesaanpak

De leerkracht geeft de leerlingen de instructie om eerst de eerste kaders te vervullen met de opgegeven begrippen.

Nadien worden de voorbeelden aangevuld (zie oefening 2 en 3).

Tips voor taalontwikkeldend lesmateriaal

Je biedt **context** door terug te koppelen naar verworven kennis van vorige les.

Oefening 3 bevat een sterke terugkoppeling naar hun leefwereld, de eigen aankopen. Probeer dit ook te integreren in jouw lesmateriaal.

Oefenen

D 2.2.

Oefening 1

Zijn onderstaande voorbeelden goederen of diensten? Kruis aan.

Goed Dienst

Goed Dienst

Je koopt een spelletje voor de PlayStation.

Goed Dienst

Goed Dienst

Je neemt het openbaar vervoer naar de dierentuin.

Goed Dienst

Oefening 2

Je gaat met je vriendin naar de bioscoop om de laatste nieuwe film te bekijken. Je hebt van je ouders € 10,00 zakgeld meegekregen om een drankje en wat snacks te kopen. **Leg uit waarom hier zowel sprake is van een goed als een dienst.**

Een drankje en een snack zijn goederen. Deze producten zijn tastbaar. Het bekijken van een film is een dienst. Dit is een handeling die jou wordt aangeboden.

Lesaanpak

Geef de leerlingen de keuze of ze de oefening individueel maken of per twee.

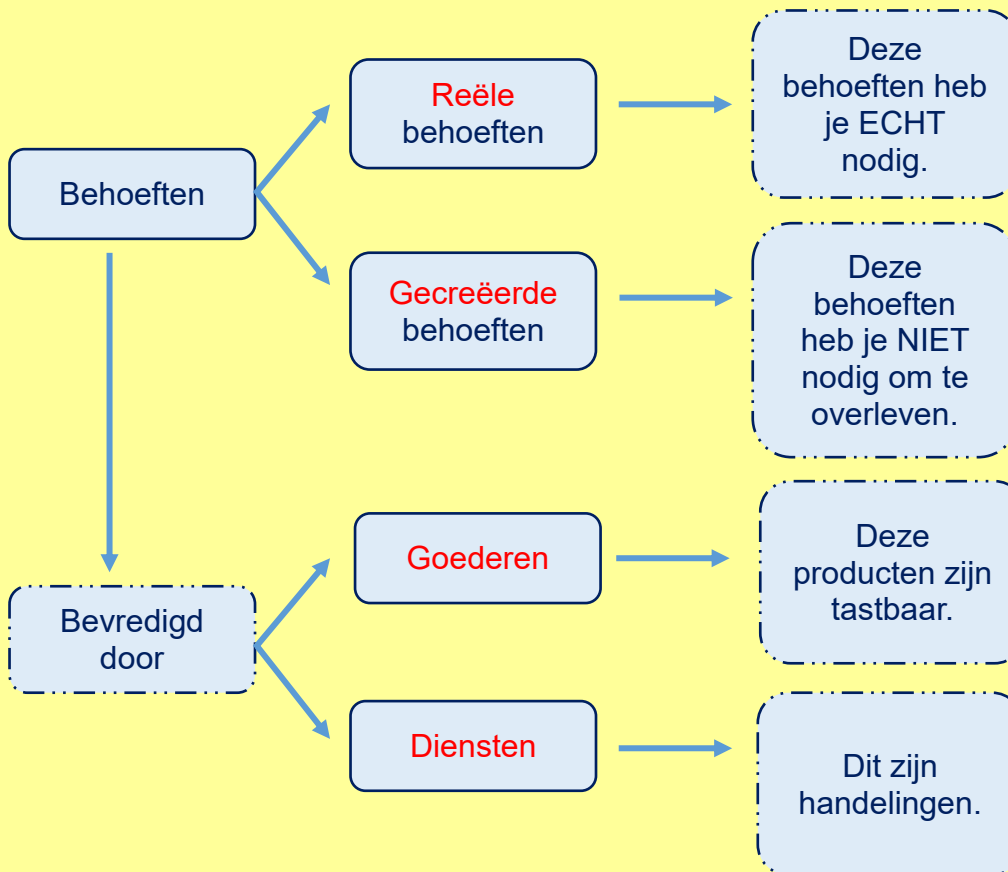
KENNIS

Sleutelwoorden: Behoeften, gecreëerde behoeften, reële behoeften, goederen en diensten.

Ieder van ons heeft wensen en verlangens. Dit noemt men in de economie behoeften. Elk van ons zal proberen in zijn of haar behoeften te voorzien of deze te bevredigen.

Niet iedereen heeft dezelfde behoeften. Behoeften zijn persoonlijk.

Indeling van behoeften:

Noteer hieronder twee mogelijke toetsvragen:

Persoonlijk antwoord leerling

.....

.....

.....

Lesaanpak

De leerlingen vullen het schema verder aan met de ontbrekende begrippen.

De leerkracht laat de leerlingen de verschillende toetsvragen voorlezen ; de leerkracht zal hier enkele vragen uit selecteren die op de toets gesteld worden, als aanvulling op zijn vragen.

Tips voor taalontwikkeland lesmateriaal

Je biedt taalsteun door in het overzicht gebruik te maken van sleutelwoorden en de samenhang weer te geven tussen de leerstof-onderdelen.

Ook door leerlingen te betrekken bij de evaluatie. Bijvoorbeeld door de leerlingen toetsvragen te laten opstellen.

3 Onderzoeksvraag 3

3.1 Welke factoren beïnvloeden het koopgedrag van jongeren?

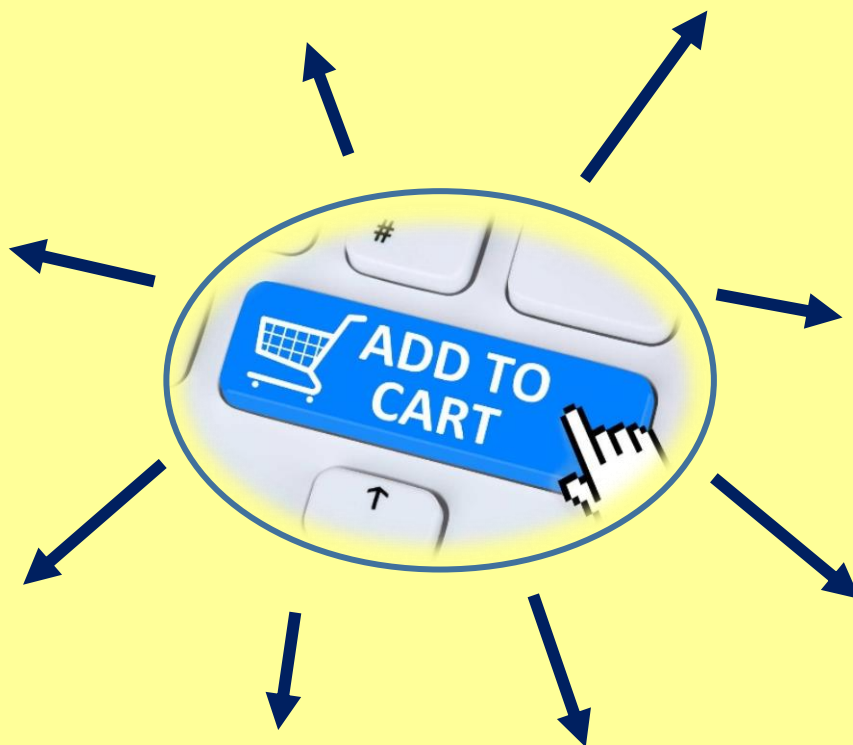
Oriënteren

Ieder van ons heeft oneindig veel behoeften. Sommige van deze behoeften hebben we echt nodig, andere hebben we niet nodig.

D 3.3.

Heb jij jezelf al eens afgevraagd hoe het komt dat jij, Aylin, Gerben en andere mensen dingen kopen die we eigenlijk niet nodig hebben? Welke factoren overtuigen ons dan toch om dat product te kopen?

Persoonlijk antwoord leerling

Er zijn vele factoren die ons **koopgedrag** beïnvloeden. Bekijk ze samen met Aylin en Gerben.

Lesaanpak

Vraag eerst aan de leerlingen of ze het begrip koopgedrag kennen.

Brainstorm samen met de leerlingen over deze vraag.

Mogelijke aanpak: Je geeft een voorbeeld van een goed dat is aangehaald in de vorige les als niet noodzakelijk zijnde. En je stelt de vraag: "Waarom heb ik het dan toch gekocht?"

Tips voor taalontwikkellend lesmateriaal

Context bied je door te peilen naar de voorkennis en ervaringen van de leerlingen. Betrek hun leefwereld in het lesmateriaal.

Brainstormen is een vorm van coöperatief leren. Coöperatief leren stimuleert **interactie**.

Aan de slag!

D 3.2.

3.1.1 De prijs

Opdracht 1

Zoals je al weet, heeft Gerben besloten om een smartphone te kopen. Alleen weet hij niet goed dewelke. Kan jij hem helpen?

Dezelfde smartphone is te koop in twee verschillende winkels. Welke smartphone zou jij kopen? Kijk naar onderstaande gegevens.

Samsung Smartphone Galaxy A6 (2018)

- Beeldschermgrootte: 14,2 cm /5,6 inch
- Besturingssysteem: Android 8.0 Oreo
- Geheugencapaciteit: 32 GB
- Cameraresolutie: 16.0 megapixel

Samsung Smartphone Galaxy A6 (2018)

- Beeldschermgrootte: 14,2 cm /5,6 inch
- Besturingssysteem: Android 8.0 Oreo
- Geheugencapaciteit: 32 GB
- Cameraresolutie: 16.0 megapixel

1. Welke smartphone koop je? Waarom?

De smartphone van € 222,00. Beide smartphones hebben dezelfde functies. Ik koop de goedkoopste.

2. Welke factor beïnvloedt hier je koopgedrag?

De prijs.

D 3.3.

3. Illustreer aan de hand van een voorbeeld hoe jij jouw koopgedrag al eens hebt laten beïnvloeden door de prijs.

Persoonlijk antwoord leerling

.....

.....

.....

Lesaanpak

Bespreek de twee aanbiedingen met de leerlingen. Vraag welke factoren hetzelfde zijn en welke verschillend.

Koppel nadien de factor prijs naar de leefwereld van de leerlingen. Indien de leerlingen geen ervaring hebben met deze beïnvloedende factor, vraag door naar ervaringen van ouders, zussen, broers, grootouders,.. Zie de leefwereld breed.

Tips voor taalontwikkelen lesmateriaal

Door de leefwereld te integreren in de oefeningen bied je **context**. Kies voorbeelden uit hun dagelijks leven.

Door de oefening visueel voor te stellen richt je je tot de pijler **taalsteun**.

3.1.2 Extra toebehoren, extra diensten en invoerrechten

Gerben volgt jullie advies op en gaat voor de goedkoopste smartphone. Alleen heeft hij nog geen rekening gehouden met andere factoren die de prijs kunnen beïnvloeden.

D 3.2. Opdracht 1

Lees het dagboek van Gerben en los nadien bijhorende vragen op.

Op zoek naar mijn nieuwe smartphone - 03.01.2019

Deze morgen was ik al vroeg wakker, want mama had me beloofd dat we vandaag naar de stad zouden gaan om voor mij een nieuwe smartphone te kopen. Ik stond om half tien vol ongeduld al klaar om te vertrekken, maar mama was nog niet gereed. Ze moest nog enkele huishoudelijke taakjes vervullen. Uiteindelijk waren we pas om 12.00 uur thuis vertrokken richting de stad.

We liepen langs de Mediamarkt en op de etalagevenster hingen grote reclameaффiches: "Koop nu hier je multimedia en ontvang 6 maanden extra garantie!" Ik rende erop af en trok mama de winkel binnen. Ik zag daar nog allerlei accessoires die ik ook nog graag extra wilde om mijn smartphone te pimpen. Er lagen leuke gsm-hoesjes, beschermglaasjes, selfiesticks en nog veel meer. Ik ging naar de rayon waar de smartphones lagen, maar de smartphone die ik wou hebben, was er niet meer. We keerden dus terug naar huis zonder smartphone.

Ik was verdrietig, omdat ik nog steeds geen smartphone had. Ik googelde 's avonds laat nog op het internet op zoek naar de smartphone die ik zocht in de Mediamarkt. Ik kwam terecht op een Amerikaanse website, waar identiek dezelfde smartphone maar liefst 50,00 euro goedkoper was. Ik laadde de smartphone in de winkelwagen van de webshop en wou afrekenen. Toen bleek de smartphone niet meer zo goedkoop te zijn! Ik moest invoerrechten betalen om de smartphone van Amerika naar België te laten versturen. Uiteindelijk was de smartphone veel duurder dan die in de Mediamarkt. Alweer een grote teleurstelling. Hopelijk heb ik morgen wat meer geluk in de zoektocht naar mijn smartphone.

*Garantie = de verkoper staat in voor de beloofde eisen van het product. Indien het product hieraan niet voldoet, heb je recht op een nieuw of hersteld identiek product binnen een bepaalde periode

Lesaanpak

Laat de leerlingen de tekst lezen en horen. Bespreek de tekst klassikaal. Dit is specifiek nodig voor dyslectici. Laat de leerlingen moeilijke begrippen aangeven. Verklaar deze.

Tips voor taalontwikkellend lesmateriaal

Inzetten op taalsteun bij een tekst:

-een begrippenlijst met woordverklaring

- tekst verduidelijken met voorbeelden

-gebruik alinea's en korte zinnen

-visualiseer de tekst (achtergrond, kader, afbeeldingen)

-verwerkings-oefening integreren

-voor **dyslectici** is het makkelijker als ze de tekst ook horen. Maak een spraakopname van de tekst.

D 3.1.

1. Wat betekent het begrip invoerrechten? Zoek de betekenis van het woord op het internet of in het woordenboek.

Invoerrechten zijn belastingen die jij betaalt aan de overheid bij het invoeren van goederen vanuit een ander land buiten de EU.

2. Met welke factoren die de prijs beïnvloeden hield Gerben nog geen rekening, buiten de invoerrechten? Geef hiervan ook telkens een voorbeeld.
 - Extra toebehoren: gsm-hoesje, selfiestick, beschermglasje, ...
 - Extra diensten: garantie

3.1.3 Prijs en bijkomende kosten

Aylin heeft op aanraden van een vriendin op de website van Zalando gekeken voor haar nieuwe All Stars. Ze heeft een mooi paar gevonden en ook nog binnen haar budget. Haar papa hoorde over haar plannen om deze schoenen online te kopen. Daarom bezorgde hij haar dit krantenartikel.

Opdracht 1

Lees onderstaand krantenartikel en los bijhorende vragen op.

Kleine bestellingen? Dan rekent Zalando – Italië verzendingskosten aan.

Online kledingwinkel Zalando rekent in Italië voortaan 3,50 euro aan verzendkosten aan voor bestellingen van minder dan 24,90 euro. Als klanten het pakje retourneren, krijgen ze die som wel terug. Een woordvoerder zegt aan De Tijd dat de maatregel er enkel komt in Italië. “Het is een specifiek land”,

klinkt het. Maar tegelijk sluit ze niet uit dat andere markten zullen volgen. We kunnen niets garanderen, maar nu doen we het alleen in Italië. Retailexpert Gino Van Ossel gelooft niet dat de maatregel beperkt blijft tot Italië. Hij noemt het “een experiment” dat kan uitbreiden naar andere landen.

Bron: Het Laatste Nieuws, 2018-12-01

- *Markten = verschillende sectoren
- *Retourneren = terugzenden

Tips voor taalontwikkelend lesmateriaal

Gebruik een schrijfkader om moeilijke begrippen te definiëren. Dit biedt **taalsteun**.

Tips voor taalontwikkelend lesmateriaal

Als je een krantenartikel voorziet in je lessen kan je inzetten op **taalsteun en context** door op volgende punten te letten:

-Voorzie een woordenlijst waar de moeilijke begrippen worden uitgelegd.

-Korte zinnen gebruiken.

-Visualiseer de tekst.

-De tekst klassikaal bespreken.

-Verwerkingsopdracht bij het artikel.

- Een recent krantenartikel gebruiken.

1. Welke bijkomende kost rekent Zalando aan?

Verzendingskosten

2. Hoeveel bedraagt deze?

3,50 euro bij een aankoop onder de 24,90 euro.

3. Als Zalando deze maatregel zou doorvoeren naar de rest van Europa, zou jij dan nog kleding bestellen via Zalando? Waarom wel/niet?

Persoonlijk antwoord leerling

.....
.....
.....

4. Zoek zelf nog extra bijkomende kosten op die Zalando zou kunnen aanrekenen?

Administratiekosten, terugzendingskosten,

3.1.4 Beschikbare geldmiddelen en sociale status

D 3.2.

Opdracht 1

Bekijk onderstaande foto's en los bijhorende vragen op.

	Naam: Romelu Lukaku
	Beroep: Profvoetballer bij de Rode Duivels
	Verdienste: 14,5 miljoen euro
	Sociale klasse: Bovenklasse

	Naam: Gabriël Rios
	Beroep: Zanger
	Verdienste: 117.000,00 euro
	Sociale klasse: Bovenklasse

Lesaanpak

Laat de leerlingen het krantenartikel individueel lezen. Bespreek nadien het artikel klassikaal en los bijhorende vragen op.

Tips voor taalontwikkellend lesmateriaal

Stel vragen die aansluiten met de leefwereld van de leerling. Dit is **context** bieden.

Tips voor taalontwikkellend lesmateriaal

Gebruik in een oefening bekende personen en situaties die zij herkennen vanuit hun leefwereld. Dit is een andere manier van **context** bieden.

Naam: Mama van Aylin en Gerben

Beroep: Verpleegkundige

Verdienste: 21.600,00 euro

Sociale klasse: Middenklasse

Naam: Tante van Aylin en Gerben

Beroep: Langdurig werkloos

Verdienste: 12.629,00 euro

Sociale klasse: Onderklasse

Lesaanpak

Geef de leerlingen de nodige tijd om de infofiches te bestuderen. Stel verschillende vragen over de informatiefiche, zodat de leerlingen inzicht verwerven. Nadien kan je de opdrachten oplossen.

1. Welk verband zie je tussen de sociale klasse en de inkomens?
Hoe hoger de jaarlijkse inkomsten, hoe meer kans je hebt dat je in de hogere sociale klasse terecht komt.
2. Zal elk van bovenstaande personages dezelfde goederen en diensten kunnen kopen met hun jaarinkomen? Verduidelijk je antwoord met een voorbeeld.
Neen. De mama van Aylin en Gerben zal een veel goedkopere auto kopen dan bijvoorbeeld Romelu Lukaku.
3. Beargumenteer welke invloed de beschikbare geldmiddelen en de sociale status hebben op het koopgedrag. Vul aan.

Mensen met een **hoger** inkomen of van een hogere **sociale klasse** kunnen meer geld **uitgeven** dan mensen met een **lager** inkomen. Meestal kopen mensen met een hoog inkomen ook **duurdere goederen en diensten**.

3.1.5 Merk en trends

D 3.2.
D 3.3.

Opdracht 1

Je mama vraagt of je naar de winkel wil gaan om o.a. een zakje zoute chips te gaan kopen. Welke chips koop je? Kruis aan.

Persoonlijk antwoord leerling

1. Waarom kies je voor deze chips?

.....
.....
.....

2. Welke chips heb je gekozen na het proeven? Duid deze chips aan.

3. Is je voorkeur veranderd? Indien ja, leg uit wat hiervan de oorzaak zou kunnen zijn?

Ja/nee. Bij de vorige vraag heb ik mij laten beïnvloeden door het merk of de prijs, nu door de smaak.

4. Wat kan je hieruit besluiten?

Merkproducten zijn niet altijd beter dan de huiskmerken.

Lesaanpak

Je vraagt aan de leerlingen welke chips zij kopen (op de verpakking/merk).

Je voorziet drie genummerde potjes chips (zonder merk) en laat de leerlingen om de beurt proeven van de chips. De leerlingen schrijven op een post-it het nummer van hun favoriete smaak. Nadien deel je mee welk merk er verscholen zit achter het nummer.

Tips voor taalontwikkellend lesmateriaal

Varieer in lesmateriaal. Bijvoorbeeld door een practicum te integreren. Dit is **context** bieden.

Opdracht 2

Aylin is modebewust en ging op zoek naar de modetrends van 2019.
Bekijk ze samen met Aylin en los nadien bijhorende vragen op.

PINTEREST VOORSPELT: DIT WORDEN DE MODETRENDS VAN 2019!

VOOR DAMES...

- Bamboe:** een handtas gemaakt uit bamboe is de it-bag van 2019.
- Sneakers:** de trend is ook straks nog niet voorbij.
- Afrikaanse print:** met felle kleuren en drukke (bloemen)motieven.
- Ruches:** de opgestropte stofjes aan een shirt of mantel.
- In 't lang en los:** bijvoorbeeld een jas die aanvoelt als een jurk. Comfortabel en straks ook chic.
- Slangenmotief:** in 2019 zal de slangenprint zeker gespot worden.
- Ovale glazen:** de cat-eyezonnebril hebben fashionista's alweer vervangen door deze nieuwe 2019's hype.
- Tortoise:** de bruinzwart gevlekte print uit de eighties is straks weer helemaal terug.
- Koersbroek:** ze zullen er volgende zomer/lente overal zijn.
- Duurzaam:** kleding uit gerecycleerde materialen.

Bron: Remmery, 2018

PINTEREST VOORSPELT: DIT WORDEN DE MODETRENDS VAN 2019!

VOOR HEREN...

- Vintage horloge:** trendy mannen keren terug in de tijd en kleden zich op met een klassieke Rolex of vintage uurwerk met bruinleren bandje.
- Afgewassen denim:** een broek of jeansvest mag weer lichtblauw zijn.
- Mixen:** vierkantjes op bloemen of horizontale strepen op verticale.
- Schoudertas:** geen rugzak op één schouder, maar wel een tas met een lange riem om de essentials mee te dragen. Een regel nog: kruis die over de borst.
- Ribfluweel:** van broeken en blazers tot tassen.
- Plaid:** maar dan niet om knus in de zetel te zitten, wel als stof voor een broek.
- French top:** een kapsel kort getrimd tot net boven de oren en vanaf dan op gewone lengte.
- Sjaal:** om de nek warm te houden en om stijlvol voor de dag te komen.
- Blote enkels:** in 2019 lopen mannen met kortere broeken rond waardoor de enkels bloot zijn.
- Korte kousen:** sokken die net boven de enkels komen. Liefst zelfs in een opvallende kleur of print.

Bron: Remmery, 2018

Lesaanpak

De meisjes bestuderen de modetrends voor dames. De jongens bekijken de modetrends voor heren en lossen vervolgens de vragen op. Hier is groepswerk mogelijk.

Tips voor taalontwikkellend lesmateriaal

Vele van de moeilijke begrippen worden al verklaard in de tekst. Dit sluit aan bij de pijler taalsteun.

1. Welke van deze trends spreken jou aan? Kruis deze aan op de vorige pagina.

Persoonlijk antwoord leerling

2. Zou jij nieuwe kleren kopen om in de mode te blijven? Waarom wel/niet?

Persoonlijk antwoord leerling

.....
.....

D 3.1.

3. Leg uit wat het begrip “trendsetter” betekent?

Klanten die als eerste een innovatief product aankopen. Zij zullen invloed uitoefenen op andere klanten.

4. Ben jij een trendsetter? Waarom wel/waarom niet?

Persoonlijk antwoord leerling

.....
.....

3.1.6 Peers zoals leeftijdsgenoten, vrienden, ...

D 3.1.
D 3.2.
D 3.3.

Aylin liet zich al overtuigen door een vriendin om haar All Stars via Zalando te bestellen.

1. Omcirkel de verzamelterm voor volgende woorden: leeftijdsgenoten, vrienden, familie, ...

Peers - lotgenoten - buddy

2. Heb jij je al eens laten beïnvloeden door je vrienden om een bepaald product te kopen? Zo ja, om welke reden?

Persoonlijk antwoord leerling

.....
.....
.....

3. Welk product kocht je?

Persoonlijk antwoord leerling

.....
.....
.....

Tips voor taalontwikkelen lesmateriaal

De leerkracht besteedt aandacht aan de uitspraak van het woord “peer”. Op deze manier zet je in op de pijler **taalsteun**.

Probeer in je vraagstelling te verwijzen naar de leefwereld van de leerlingen Dit is **context** bieden.

3.1.7 Reclame

D 3.1.
D 3.2.

Opdracht 1

Omschrijf het doel van reclame. Kies uit: goederen, verkoop, naambekendheid, diensten en bericht.

Reclame is een **bericht** naar de klant toe met als doel de **verkoop** van **goederen** en **diensten** te stimuleren.

Ook wil het bedrijf **naambekendheid** verwerven.

Opdracht 2

1. Waar kom je reclame overal tegen? Onderlijn in de krantenkoppen de plaatsen waar je reclame overal tegenkomt.

1. Helft Vlamingen spoelt reclame op tv door.

2. Reclame op radio minder storend dan op tv.

3. Advertenties die je stalken via het web, daar heb je dankzij Google nu geen last meer van.

4. Irritante reclame in je mailbox? Met deze tips voorkomt u spam.

5. Vlaming wil geen folder meer in de brievenbus.

6. Billboards langs de weg, auto's in de file.

2. Som zelf nog enkele plaatsen op waar je reclame tegenkomt.

In de winkelstraten, advertenties in een winkel, op YouTube, ...

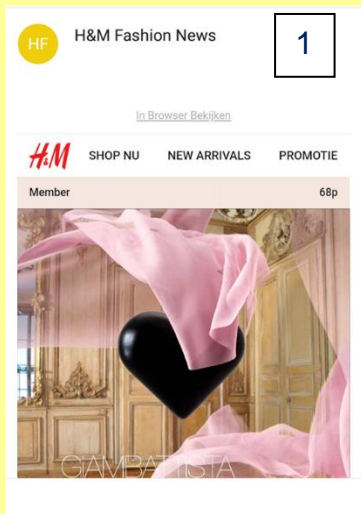
Lesaanpak

Laat de leerlingen vertellen wat ze weten over het woord reclame. Vul nadien aan de hand van hun voorkennis de definitie van reclame in.

Tips voor taalontwikkellend lesmateriaal

Varieer in lesmaterialen die activerend zijn voor de leerlingen. Ook dit is weer **context** bieden. De leefwereld, de actualiteit wordt ook weer aangehaald in de oefening.

3. Plaats het nummer van de afbeelding en van de krantenkop bij de juiste reclamevorm.

Reclamevorm	Nummer afbeelding	Nummer krantenkop
Billboard	5	6
Reclamefolder	3	5
Reclamespot	4	1 en 2
Direct Mailing	1	4
Pop-up reclame	2	3

D 3.4. Opdracht 3

Wat betekent het begrip publi-reclame? Ontleed het woord.

Het geheel van publicitaire reclame om producten kenbaar te maken bij het doelpubliek.

Lesaanpak

De leerkracht vraagt aan de leerlingen welke twee woorden er verborgen zitten in het woord "publi-reclame". Deze twee woorden worden verklaard. Nadien wordt er een definitie klassikaal opgesteld voor het woord publi-reclame. (= taalsteun)

Opdracht 4

D 3.3.

Laat jij je misleiden door reclame? Doe de test!

Op de televisie speelt er reclame af van een bepaald product. Ga jij op zoek naar dat product de volgende keer als je in de winkel bent?

- a) Neen, ik hou hier geen rekening mee.
- b) Ja, onmiddellijk.

Televisieprogramma's worden vaak onderbroken door reclame. Wat doe je?

- a) Ik zet een andere post op.
- b) Ik bekijk de reclame.

Als een winkel een actie aanbiedt, namelijk "twee kopen + één gratis". Wat doe je?

- a) Ik koop maar 1 stuk, want meer heb ik niet nodig.
- b) Ik koop 2 stuks, zodat ik eentje extra gratis meekrijg.

Een bekend persoon maakt reclame voor een bepaald product, denk aan George Clooney en Nespresso. Kan hij jou overhalen om koffie te kopen van Nespresso?

- a) Neen, dit heeft geen invloed op mij.
- b) Ja, natuurlijk het is George Clooney, wie drinkt dan geen koffie.

Als ik de slogan "I'm lovin' it" hoor...

- a) Gaat er geen belletje rinkelen.
- b) Denk ik meteen aan **McDonalds**. (Vul in.)

1. Heb jij het meeste a of b geantwoord? Wat kan je hieruit besluiten?

Ik heb het meeste a geantwoord. Ik laat me niet zo beïnvloeden door reclame.

Ik heb het meeste b geantwoord. Reclame heeft een grote invloed op mijn koopgedrag.

Opdracht 5

Lees onderstaand artikel en los bijhorende vragen op.

Hoe reclame werkt zonder dat we het door hebben.

Mensen geven het niet graag toe, maar reclame beïnvloedt ons sterk zonder dat we hiervan bewust zijn. Niet zo vreemd, want dagelijks worden we overstelpt met ontelbare prikkels en keuzes die we verwerken zonder hierbij weloverwogen na te denken. Slenterend door de winkel laten consumenten hun koopgedrag de vrije loop, bepaald door hun gevoel, gewoontes en toevallige omgevingsprikkels. Bewust redeneren? Dat doen we achteraf nog wel.

Doeltreffende reclames maken gebruik van slimme psychologische technieken, zodat jijzelf niet meer bewust nadenkt over de eventuele aankoop van dat product. Denk eens aan slogans zoals “Gillette, the best a man can get”, “Als het aan de kat lag, kocht ze Whiskas.” Stuk voor stuk reclameslogans die rechtstreeks in het onzinlaasje van ons brein belanden. Tenminste, zolang we ons hoofd erbij houden. Maar wat als we afgeleid zijn? Dan blijken die – soms absurde – beweringen zonder pardon voor waar te worden aangenomen. Tijdens het verwerken van de reclames merk je daar helemaal niets van, totdat we de supermarkt uitlopen met een blik Whiskas of een doosje Gillette.

Succesvolle reclames zijn reclames die de consument doelbewust afleiden om kritisch na te denken over de reclamespot.

Reclamemakers maken graag gebruik van afleidingsmanoeuvres. Laten we terug even kijken naar het voorbeeld van Gillette. Binnen deze reclamespot wordt er ingezet op beroemdheden, zoals bijvoorbeeld Roger Federer, Tiger Woods en Thierry Henri. Andere afleidingsmanoeuvres zijn humor, muziek, vertellen van een verhaal en zelfs producten laten verschijnen in films of series. Maar deze afleidingstechnieken werken niet voor elk product. Voor producten die aangeboden worden in supermarkten, in kledingzaken, autoverkoop, ... hebben deze technieken al hun vruchten afgeworpen. Producten die wel overwogen aangekocht worden, zoals verzekeringen is het nutteloos om de consument met reclame af te leiden.

Veel reclame beïnvloedt ons zonder dat we het doorhebben. Door de dezelfde reclame van een bepaald product vaak te herhalen, zullen onze hersenen de link leggen tussen het product en de reclamespot en of slogan.

Lesaanpak

De leerlingen lezen in stilte de tekst. Iedere leerling op zijn of haar eigen tempo.

Nadien bespreekt de leerkracht de inhoud van de tekst samen met de leerlingen.

De leerlingen krijgen de kans om de betekenis van woorden die ze niet begrijpen te vragen. Jij als leerkracht kan aan de andere leerlingen vragen of zij de betekenis van het woord wel kennen.

Nadien lossen de leerlingen bijhorende opdrachten per twee op.

In bijlage 1 vindt u een leeswijzer terug van deze tekst. Dit is een grote meerwaarde voor **dyslectici**.

1. Kruis het synoniem aan voor onderstaande begrippen. Houd rekening met de context van de tekst.

Overstelpen:

- Overladen
- Bestormen
- Aanvallen

Consument:

- Verkoper
- Klant
- Tiener

Slogan:

- Informatieticket over een product.
- Logo
- Reclamezin

Afleidingsmanoeuvre:

- Beweging met een voertuig
- Opzettelijke handeling om aandacht af te leiden
- Iets letterlijk overnemen uit een andere reclamespot

2. Onderstaande zinnen vatten het artikel samen. Omcirkel het juiste antwoord.

- Reclame beïnvloedt **sterk** / niet ons koopgedrag.
- We zijn ons hier **niet** / wel van bewust.
- Tijdens het shoppen laat de **consument** / verkoper zich leiden door gevoelens, gewoontes, reclame en omgevingsprikkels.
- Op dat moment **achteraf** denken we pas na of we ons al dan niet hebben laten verleiden door reclame.

3. Welke technieken passen reclamemakers toe om de klant te verleiden?

Reclamemakers gebruiken afleidingsmaneuvers, zoals, kleuren, muziek, bekende personen,

4. Werken de reclametechnieken bij elk product? Leg uit met een voorbeeld.

Neen, enkel bij producten die niet weloverwogen worden aangekocht, zoals kleding.

5. Voor welke producten werken deze reclametechnieken niet? Duid aan. Schoenen - kleding – voeding – **verzekeringen** – auto

Tips voor taalontwikkeld lesmateriaal

De begrippen die de leerlingen dienen te verklaren zijn onderlijnd in de tekst. Zo kunnen de leerlingen de betekenis van de begrippen afleiden uit de tekst. Op deze manier bied jij als leerkracht taalsteun.

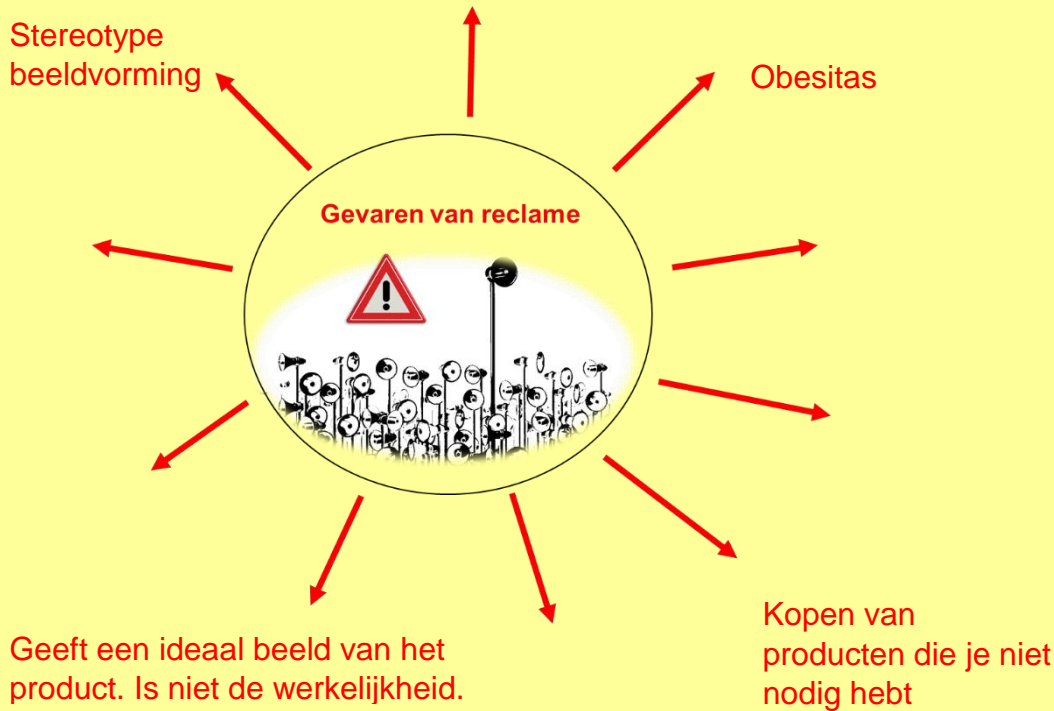

Opdracht 6

Iedereen heeft zich wel al eens laten misleiden door reclame, daarom ook dat reclame gevaren met zich meebrengt. **Los onderstaande vragen op m.b.t. de gevaren van reclame.**

D 3.5.

1. Vorm groepjes van vier leerlingen en brainstorm samen eens welke gevaren reclame met zich meebrengt. Vul de woordenwolk verder aan.

2. Scan onderstaande QR-codes. Bekijk de filmpjes en noteer de gevaren die worden besproken in de filmpjes in een andere kleur (groen) in bovenstaande woordenwolk.

Lesaanpak

Verdeel de klasgroep in groepjes van vier leerlingen. Zorg dat er in elk groepje zowel sterkere als zwakkere leerlingen zitten.

De leerlingen brainstormen in groep welke gevaren volgens hen reclame met zich meebrengt.

Nadien bekijken de leerlingen de verschillende video's in groep en noteren ze de gevaren.

Daarna kan jij als leerkracht de groepen door elkaar mixen, zodat de verschillende groepen hun antwoorden kunnen vergelijken met elkaar. Nadien volgt er een klassikale bespreking.

Tips voor taalontwikkelend lesmateriaal

Brainstormen is een vorm van coöperatief leren. Coöperatief leren stimuleert interactie.

3.1.8 Verkooppraktijken

Winkels gebruiken allerlei technieken om Aylin en Gerben te overtuigen om goederen en diensten te kopen bij hen. De Media Markt kon met zijn trukendoos Gerben overtuigen om de smartsmart in de Media te kopen en niet in de ander winkel.

D 3.1.
D 3.2.

Opdracht 1

Wat betekent het begrip verkooppraktijken? Kruis het juiste antwoord aan.

- Verschillende soorten winkels, zoals supermarkten, shoppingscenter, automatenverkoop, internetverkoop, ...
- Technieken die de verkoper gebruikt om klanten te overtuigen om producten te kopen.
- Het uitoefenen van een beroep in de verkoop.

Winkels maken gebruik van verschillende **verkooppraktijken**, om de consument te overhalen tot aankoop. Laat ons eens kijken welke verkooppraktijken verkopers gebruiken.

Opdracht 2

Verbind de juiste verkooppraktijk met de juiste omschrijving.

Acties	☐	☐	Een nieuw product onder aandacht brengen door te prijs te drukken.
Groepsaankopen	☐	☐	Positieve uitspraken over het product gebruiken in de reclamespot.
Promotie	☐	☐	Een groep koopt dezelfde goederen bij dezelfde verkoper om zo een lagere prijs te moeten betalen.
Beweringen over het product	☐	☐	Gratis producten aanbieden bij een verkoop.
Bekende personen	☐	☐	Acteurs inzetten in een reclamespot, om het product in een goed daglicht te zetten.
-

Tips voor taalontwikkellend lesmateriaal

Nieuwe vakbegrippen worden verklaard aan de hand van een meerkeuzevraag. Hierbij zet jij als leerkracht in op de pijler **taalsteun**.

Combinatieoefening behoort tot coöperatief leren, wat op zijn beurt leidt tot **interactie**. Voorzie ook een combinatieoefening in je lesmateriaal.

Opdracht 3

Bekijk de verschillende foto's. Welke verkooppraktijken zijn van toepassing? Kruis aan.

	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Acties ☐ Beweringen over het product ☐ Gebruik maken van bekende personen ☒ Promotie ☐ Groepsaankopen
	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Acties ☐ Beweringen over het product ☐ Gebruik maken van bekende personen ☐ Promotie ☒ Groepsaankopen
	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Acties ☒ Beweringen over het product ☐ Gebruik maken van bekende personen ☐ Promotie ☐ Groepsaankopen
	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Acties ☐ Beweringen over het product ☒ Gebruik maken van bekende personen ☐ Promotie ☐ Groepsaankopen

Opdracht 4

Bekijk het nieuwsfragment dat de leerkracht je toont en los bijhorende vragen op.

1. Om welke verkooppraktijk gaat het in het filmpje?

Acties

2. Waarom zou Albert Heijn deze actie voeren? Wat denk jij?

Om klanten te lokken, om de verkoop te stimuleren.

3. Waarom keurt de Belgische wetgeving deze verkoopactie niet goed?

Albert Heijn verkocht met verlies.

Albert Heijn heeft misleidende reclame gevoerd.

Het brengt andere winkelketens in een oneerlijke handelspositie.

D 3.3.

Opdracht 5

Zoek een reclameboodschap waarbij men gebruikt maakt van verkooppraktijken.

a. Geef aan om welke verkooppraktijk het gaat en verklaar waarom.

b. Overtuigt deze verkooppraktijk jou om het goed/dienst te kopen?

3.1.9 Media

D 3.1.

Opdracht 1

D 3.2.

Wat betekent het begrip sociale media. Ontleed het woord.

- Sociaal betekent: toegankelijk voor vele mensen / ~~rijk~~ / ~~alleenstaand~~. (Schrap wat niet past).
- Media betekent: ~~in het midden~~ / middelen waarmee informatie verspreid wordt / ~~nieuwslezers~~. (Schrap wat niet past).

Sociale media betekent alle internetmogelijkheden waarbij je informatie kan uitwisselen met vele mensen gelijktijdig.

Lesaanpak

Overloop de vragen klassikaal. Zo weet je dat elke leerling mee is. Speel nadien het filmpje af. Vervolgens worden de vragen opgelost. (Het antwoord op de eerste en derde vraag wordt vermeld in het filmpje. Voor het beantwoorden van de andere vragen kan je brainstormen.)

Tips voor taalontwikkelend lesmateriaal

Door actualiteit te betrekken in je lessen, werk je aan de pijler **context**.

Een alternatief voor een krantenartikel is een nieuwsfragment.

Lesaanpak

Opdracht 5 kan gegeven worden als alternatieve evaluatie. In bijlage 2 vindt u het sjabloon terug.

Opdracht 2

Ga naar de opgegeven website en vul de code in die je leerkracht meedeelt. Stem met ja of neen op onderstaande vraag.

Persoonlijk antwoord leerling

Wie van jullie is er allemaal actief op sociale media?

..... leerlingen stemden "ja". Dit stemt overeen met %.

Berekening:.....

..... leerlingen stemden "neen". Dit stemt overeen met %.

Berekening:.....

Op welke sociale media ben jij het meest actief?

.....
.....

We kunnen dus besluiten dat het merendeel van de klas actief is op sociale media. Zijn jullie ook bewust welke invloed sociale media hebben op ons koopgedrag?

Opdracht 3

Bekijk de grafieken op de volgende pagina en los onderstaande vragen op.

1. Vul de ontbrekende gegevens verder aan in onderstaande grafieken en titels. Schrijf je berekeningen op, indien nodig.

1. (Aantal / totaal) x 100 = (2/10) x 100 = 20 %
2. (Aantal / totaal) x 100 = (0,8 /10) x 100 = 8 %
3. (Aantal / totaal) x 100 = (7,8 /10) x 100 = 78%
4. (Aantal / totaal) x 100 = (7/10) x 100 = 70 %

3. Behoor jij tot die 70 procent die zijn of haar koopgedrag laat afhangen van de recensies op sociale media? Toon aan met een voorbeeld.

Persoonlijk antwoord leerling

.....
.....

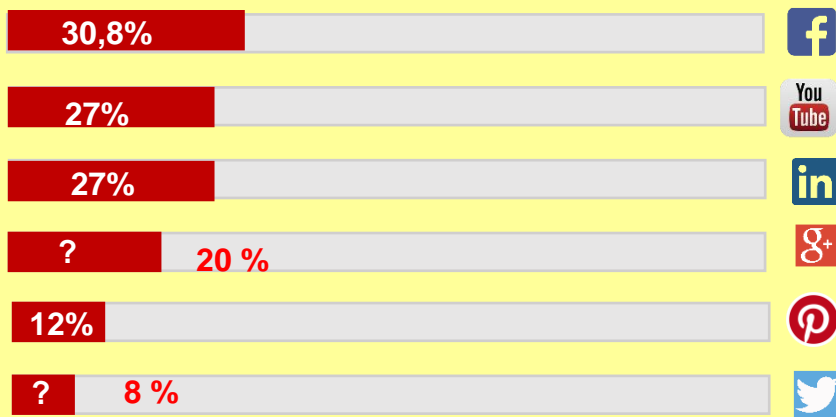
Lesaanpak

Om het begrip sociale media te verklaren kan je de techniek woordontleding toepassen. Laat de leerlingen vertellen wat het woord "sociaal" betekent en "media". Zo zet je in op de pijler taalsteun.

Laat de leerlingen de vraag eerst beantwoorden via een ICT-tool. Mogelijke ICT-tools die je hiervoor kan gebruiken zijn Kahoot en Mentimeter. Laat nadien de leerlingen het werkboek invullen.

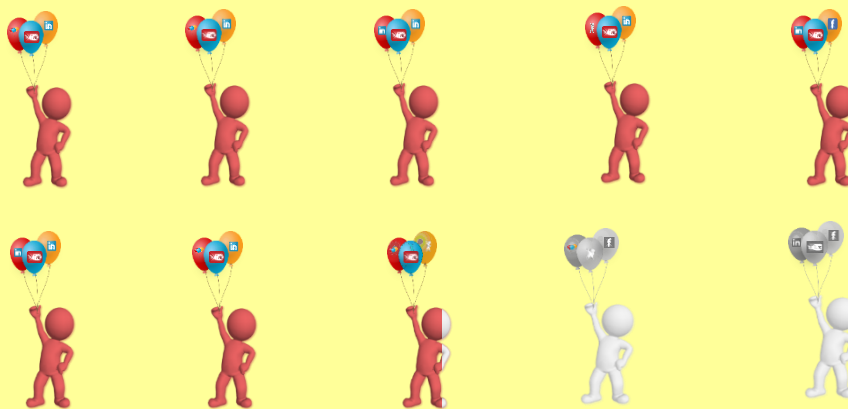
D 3.3.

De meest invloedrijke sociale media

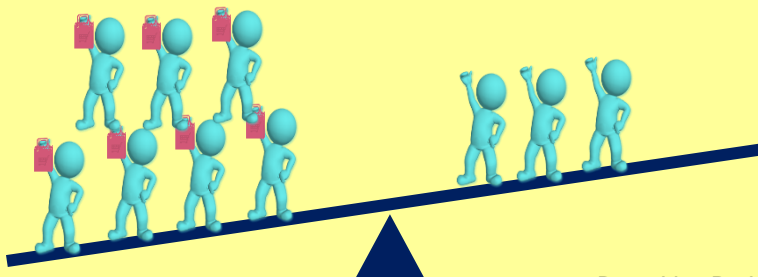
Bron: Van De Ketterij, 2014.

De reclame van bedrijven op sociale media overtuigt **78 %** van de klanten om over te gaan tot aankopen.

Bron: Van De Ketterij, 2014.

70 % van de klanten laat hun koopgedrag afhangen van de recensies op sociale media.

Bron: Van De Ketterij, 2014.

Tips voor taalontwikkellend lesmateriaal

Om rekening te houden met de pijler **taalsteun** kan je, in plaats van cijfergegevens neer te schrijven in tekstvorm, beter visualiseren in grafieken.

3.1.10 Maatschappelijk verantwoord consumeren

Opdracht 1

D 3.1.
D 3.2.

Leg uit wat het begrip “maatschappelijk verantwoord consumeren” betekent. Kruis de juiste antwoorden aan.

- Duurzaam kopen.
- Ge- en verbruiken van goederen rekening houdend met het milieu.
- Ge- en verbruiken van goederen rekening houdend met de werkomstandigheden.
- De goedkoopste producten kopen.

Opdracht 2

Welke foto's behoren tot maatschappelijk verantwoord consumeren?
Omcirkel deze.

Tips voor taalontwikkelend lesmateriaal

Een nieuwe vakterm wordt verklaard door een meerkeuzevraag. Dit is taalsteun bieden.

Opdracht 3

D 3.3.

Ga jij akkoord met onderstaande stellingen? Waarom wel/niet? Voer een klasgesprek.

Persoonlijk antwoord leerling

	Akkoord?	Niet akkoord?
Kinderarbeid in leefbare omstandigheden mag.		
Ik ben bereid om meer te betalen voor eerlijke handel*.		
Ik ben bereid om meer te betalen voor bio-producten.		
Ik koop regelmatig tweedehandsspullen.		
Om arme boeren te helpen, zouden we meer producten moeten kopen in de wereldwinkel.		

*eerlijke handel = de producenten (verkopers) krijgen een eerlijke prijs voor hun producten.

Opdracht 4

Kies een opdracht en voer deze uit.

- Interview een medewerker uit een Oxfam-Wereldwinkel bij jou in de buurt. Je mag de fiche op volgende pagina gebruiken.
- Maak een collage of filmpje over de Oxfam-Wereldwinkel. Gebruik het Powtoon-filmpje.

Lesaanpak

Laat de leerlingen aanduiden of zij al dan niet akkoord gaan met de stelling. Kies nadien één of twee stellingen uit waar je een klasgesprek over houdt.

Tips voor taalontwikkelen lesmateriaal

Als je **interactie** wilt creëren tijdens je lessen, kan je dit doen door een klasgesprek te voeren

Tips voor taalontwikkelen lesmateriaal

Een alternatieve manier van **taalsteun** bieden kan op volgende manieren:

Geef de leerlingen de keuze welke opdracht ze willen maken.

Voorzie een schrijfkader met een schrijfoopdracht.

Duidelijke instructie. Schriftelijk of via een filmpje (stappenplan).

Een interview... Hoe ga je te werk?

1. Je denkt eerst na over een onderwerp. In deze opdracht is het onderwerp al gegeven.
2. Schrijf op wat je graag wenst te weten over het onderwerp. Dit kan je doen aan de hand van een woordenwolk of een mindmap.
3. Zoek iemand die bereid is om zich te laten interviewen. Geef een kort woordje uitleg waarom je haar/hem wil interviewen.
4. Als je een kandidaat hebt, stel je een vragenlijst op.
5. Schik de vragen in een logische volgorde.
6. Maak een afspraak met de persoon die geïnterviewd wordt. Leg de plaats, tijdstip, ... vast.
7. Na het interview bedank je de geïnterviewde.
8. Schrijf je interview uit. Je kan onderstaand schrijfkader gebruiken.

Voorstelling Oxfam-Wereldwinkel

De Oxfam-Wereldwinkel is gelegen in

De Oxfam-Wereldwinkel is geopend op

De Oxfam-Wereldwinkel streeft

De Oxfam-Wereldwinkel doet

De Oxfam-Wereldwinkel werkt samen met

Producten

Oxfam-Wereldwinkel verkoopt

Je kan in de Oxfam-Wereldwinkel verschillende producten kopen, zoals:

.....

..... worden het best verkocht.

Extra's

..... is vrijwilliger geworden bij Oxfam-Wereldwinkels, omdat

Tips voor taalontwikkelend lesmateriaal

Laat de leerlingen het interview opnemen, nadien uitschrijven op de computer, zodat ze gebruik kunnen maken van voorleessoftware en spellingsprogramma's.

Indien jij de opdracht wil beoordelen, deel je de beoordelingscriteria mee. Best zet je dit ook op papier.

D 3.2.

D 3.3.

Oefenen

Oefening 1

Lees onderstaande situaties en noteer welke motieven het koopgedrag beïnvloeden.

1. Aylin krijgt van haar mama elke maand 35,00 euro zakgeld. Dit jaar heeft Aylin 180,00 euro gespaard. Helaas kan zij nog geen nieuw hoverboard kopen ter waarde van 250,00 euro.
Beschikbaar inkomen
2. De mama van Aylin koopt haar koffie altijd in de Oxfam-Wereldwinkel, omdat ze daar een grote keuze aan bioproducten hebben. De papa van Aylin vindt dit weggesmeten geld. Je kan in de Lidl veel goedkopere koffie kopen.
Maatschappelijk verantwoord consumeren, de prijs
3. De vriend van Gerben heeft een nieuw jeans van Levi's gekregen voor zijn verjaardag. Gerben vindt deze broek ook mooi, daarom besluit hij om deze ook te gaan kopen. Tot slot is deze in de mode.
Peers van vrienden, trends
4. De tante van Aylin en Gerben is een advocate. Ze verdient veel geld. Ze koopt haar kleding in chique boetieks en zal enkel merkkleding dragen.
Beschikbare inkomen, sociale status, merk
5. Lientje, het nichtje van Aylin en Gerben, kijkt 's avonds enkele uren tv. Onlangs zag ze nog een schattige reclameboodschap van Disneyland. In de reclamespot werd er vermeld dat kinderen onder de 11 jaar recht hebben op een gratis verblijf. Volgend weekend vertrekt Lientje naar Disneyland met haar gezin.
Reclame, verkooppraktijken

Lesaanpak:

Tijdens het klassikaal verbeteren van de deze oefening is het belangrijk dat je feedback geeft.

Bij een goed antwoord: bevestigende feedback.

Bij een foutief antwoord: verhelderende feedback, positief corrigerende feedback, aanwijzingen-gevende feedback of zelfbeoordeling-stimulerende feedback.

Dit sluit aan met de pijler **taalsteun**.

De betekenis van deze soorten feedback vind je achteraan in de cursus.

KENNIS

Sleutelwoorden: koopgedrag, prijs, invoerrechten, reclame, direct mailing, pop-up reclame, reclamefolder, , reclamespot, publi-reclame, actie, promotie, groepsaankopen, peers, trendsetter, sociale media, maatschappelijk verantwoord consumeren

Ieder van ons koopt goederen en diensten die we eigenlijk niet nodig hebben. Welke factoren beïnvloeden het koopgedrag van jongeren?

Peers van vrienden

Media

Prijs

Merk

Verkooppraktijk

Maatschappelijk verantwoord consumeren

Reclame

Beschikbaar inkomen

Extra toebehoren

Verzendkosten

Extra diensten

Invoerrechten

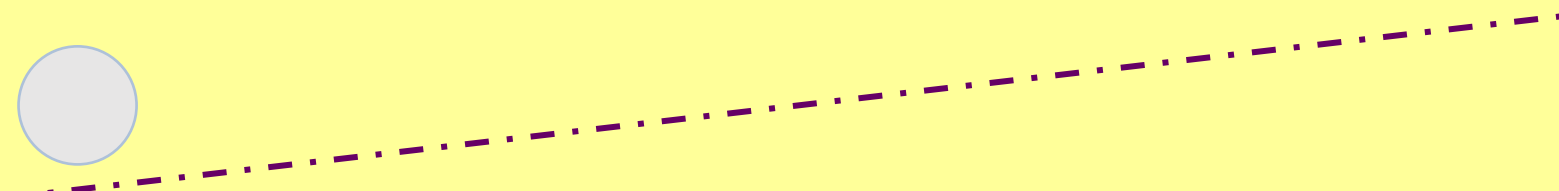
Bijlage 1: leeswijzer

“Hoe reclame werkt zonder dat we het door hebben”.

In de eerste alinea wordt er verteld dat reclame ons sterk beïnvloedt, maar we zijn ons hiervan niet bewust. Niet alleen hun gevoel of gewoontes beïnvloeden het koopgedrag van consumenten, maar ook omgevingsprikkelers waarmee ze worden overstelpt. Pas achteraf zijn we ons bewust van deze invloeden.

Van de tweede tot en met de vierde alinea stelt men dat doeltreffende reclames onder andere gebruik maken van slogans, zoals bijvoorbeeld “Gillette, the best a man can get”. Ook maken ze gebruik van afleidingsmanoeuvres. Dit zijn bijvoorbeeld het inzetten van beroemdheden, humor, muziek, Producten die aangeboden worden in supermarkten, kledingzaken, autoverkoop, ... hebben het nut hiervan bewezen. Ze werken echter niet voor elk product, zoals bijvoorbeeld bij verzekeringen.

Het besluit is dat reclame ons beïnvloedt zonder dat we het door hebben.

Bijlage 2: sjabloon klastaak: verkooppraktijken

Logo school	Naam: _____	
	Klas: _____	Datum: __ / __ / ____
	Vak: _____	
	Taak: verkooppraktijken	

Zoek een reclameboodschap waarbij men gebruikt maakt van verkooppraktijken.

1. Plak de reclameboodschap in onderstaande kader.

2. Geef aan om welke verkooppraktijk het gaat en verklaar waarom.

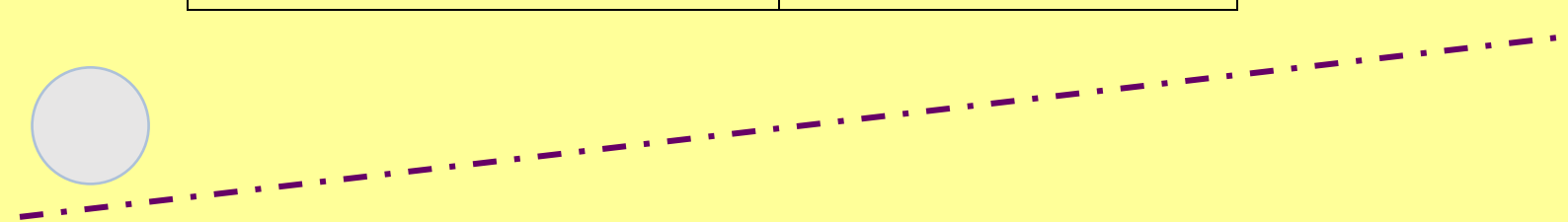
.....
.....
.....

3. Overtuigt deze verkooppraktijk jou om het goed /dienst te kopen?
Verklaar.

.....
.....
.....

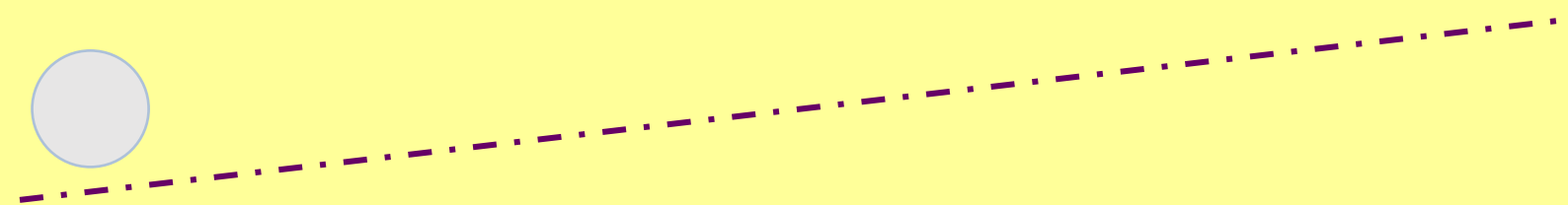
Evaluatiecriteria

Criteria	Score				
Inhoud (alle vragen zijn juist opgelost)	0	1	2	3	4
Verzorgde taak	0	1	2		
Respecteer de deadline	0	1	2		

Begrippenlijst didactische woorden

Begrip	Verklaring
Verhelderende feedback	Doorvragen bij een niet duidelijk of niet volledig antwoord.
Positief corrigerende feedback	Doorvragen tot het bekomen van het correcte en volledige antwoord.
Aanwijzingen-gevende feedback	Tips geven om het juiste antwoord te bekomen.
Zelfbeoordeling-stimulerende feedback	De opdracht opnieuw laten lezen en dan de leerling opnieuw laten antwoorden. Op deze manier laat de leerkracht de leerling zelf nadenken of het antwoord wel correct was.

Literatuurlijst

Boeken / hand- en werkboeken

- Hajer, M. & Meestringa, T. (2015, derde herziene druk). *Handboek taalgericht vakonderwijs*. Bussum: Coutinho.
- Marroccolli, M., Gijbels, G. & Huyge, J. (2015). *SEI What*. Wommelgem: Van In.
- Peergroep. (2006). *Prisma Woordenboek* (41^e ed.). Utrecht: Uitgeverij Het Spectrum.
- Trendsetter. (2006). *Prisma Woordenboek* (41^e ed.). Utrecht: Uitgeverij Het Spectrum.
- Van den Broeck, N., & Verlinden, S. (2011). *Optimum 1*. Antwerpen: De Boeck.

Eindtermen

- De Roeck, P. (2019, 11 maart). *Fiche ontwikkelen eindtermen: eindterm 11.1 A-stroom*.
- Druyts, P. (2018, 18 september). *Leerplancommissie* [PowerPoint].

Persoonlijke communicatie

- Janssens, M. (2019, 3 juni). (Betekenis publi-reclame). Persoonlijke communicatie [e-mail].
- Janssens, M. (2019, 3 juni). (Betekenis invoerrechten). Persoonlijke communicatie

Elektronische bronnen

- As/Is. (2014, 8 februari). *McDonald's Ads vs The Real Thing* [YouTube]. Geraadpleegd op 25 mei 2019, via <https://www.youtube.com/watch?v=zx1lVVLUuEI&t=10s>
- Baby Born. (2017, 14 augustus). *Baby Born | Interactive Baby Doll | Commercial* [YouTube]. Geraadpleegd op 25 mei 2019, via <https://www.youtube.com/watch?v=3q0LeTG2BoE>
- Demmers, J. *Hoe houd jij een interview?* Geraadpleegd op 2 januari 2019, via <http://hoe-maak-ik-een.webkwestie.nl/home/interview>
- Garantie. (2018). In Encyclo Geraadpleegd op 29 december 2019, via <https://www.encyclo.nl/begrip/garantie>
- Hartstichting. (2016, 13 juni). *Stop kindermarketing ongezonde voeding* [YouTube]. Geraadpleegd op 25 mei 2019, via <https://www.youtube.com/watch?v=F6iVrsBG4Yw>
- Jobat. (2011, 24 maart). *De 100 rijkste Vlaamse Artiesten*. Geraadpleegd op 24 april 2019, via <https://www.jobat.be/nl/artikels/de-100-rijkste-vlaamse-artiesten/>
- Jobat. (2012, 3 januari). *Het loon van een verpleegkundige: 1.800 euro netto*. Geraadpleegd op 11 januari 2019, via <https://www.jobat.be/nl/artikels/het-loon-van-een-verpleegkundige-1800-euro-netto/>
- Loonwijzer. (2018, maart). *Romelu Lukaku*. Geraadpleegd op 11 januari 2019, via <https://loonwijzer.be/loon/vip-salarissen/romelu-lukaku>

MediaMarkt. (2019). *Samsung Smartphone Galaxy A6 Zwart (SM-A600FZKNLUX)*. Geraadpleegd op 28 december 2018, via https://www.mediamarkt.be/nl/product/_samsung-smartphone-galaxy-a6-zwart-sm-a600fzknlux-1744584.html?rbtc=%7c%7c%7c%7c%7c%7c%7c&gclid=CjwKCAiAyMHhBRBIEiwAk

Ponders Social Marketing. (z.j.). *Social Media*. Geraadpleegd op 27 mei 2019, via <http://www.social-media.nl/>

RVA. (z.j.). *Werkloosheid-zonder anciënteitstoelage (alle bedragen brutobedragen)*. Geraadpleegd op 24 april 2019, via <https://www.rva.be/nl/documentatie/baremas/volledige-werkloosheid>

Teresa, L. (2016, 22 juni). *Koppen XL Waarom kopen we dingen die we niet nodig hebben* [YouTube]. Geraadpleegd op 25 mei 2019, via https://www.youtube.com/watch?v=qwoCnt_4L_U&t=14s

Van der Wilt, P. (2018, 18 september). *Duurzaam consumeren*. Geraadpleegd op 28 december 2019, via <https://www.consumentenbond.nl/gezond-eten/duurzaam-consumeren>

Wikipedia. (2019, 18 april). *Reclame*. Geraadpleegd op 24 april 2019, via [https://nl.wikipedia.org/wiki/Promotie_\(marketing\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Promotie_(marketing))

Wikipedia. (2019, 10 mei). *Promotie (marketing)*. Geraadpleegd op 4 juni 2019, via [https://nl.wikipedia.org/wiki/Promotie_\(marketing\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Promotie_(marketing))

(Kranten)artikelen

Belga (2014, 25 maart). *Reclame op radio minder storend dan op tv*. *VRT Nieuws*. Geraadpleegd op 24 mei 2019, via https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2014/03/25/_reclame_op_radiominderstorenddanoptv-1-1920698/

Dan rekent Zalando Italië verzendkosten aan.. (2018, 1 december). *Kleine bestelling? Het Laatste Nieuws*. Geraadpleegd op 28 december 2019, via <https://www.hln.be/de-krant/kleine-bestelling-dan-rekent-zalando-italie-verzendkosten-aan~a32b9635/>

Deckmijn, D. (2013, 17 december). *Helpt Vlamingen spoelt reclame op tv door*. *De Standaard*. Geraadpleegd op 24 mei 2019, via http://www.standaard.be/cnt/dmf20131216_00891383

De Graaf, P. (2000, 15 juni). *Billboard langs de weg, auto's in de file*. *De Volkskrant*. Geraadpleegd op 24 mei 2019, via <https://www.volkskrant.nl/economie/billboards-langs-de-weg-auto-s-in-de-file~b325ebd6/?referer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>

Gizmodo. (2018, 25 januari). *Advertenties die je stalken op het web, daar heb je dankzij Google nu geen last meer van*. *Het Laatste Nieuws*. Geraadpleegd op 24 mei 2019, via <https://www.hln.be/iHln/internet/advertenties-die-je-stalken-op-het-web-daar-heb-je-dankzij-google-nu-geen-last-meer-van~aad6284c/>

Kanaal Z. (2019, 5 maart). *1 + 2 gratis –actie van Albert Heijn botst op verbod*. *Kanaal Z*. Geraadpleegd op 25 mei 2019, via <https://kanaalz.knack.be/nieuws/z-nieuws-05-03-19-1-2-gratis-actie-van-albert-heijn-botst-op-verbod/video-normal->

1437633.html?fbclid=IwAR0sov5uyK9M_m9NRTUROV3GLa_5adqK9LC1Jvt8JZwPkFga
k5JbGEKBJMk

Postbuzz. (2016, 28 september). *Vlaming wil geen reclame meer in de brievenbus*.
Geraadpleegd op 24 mei, 2019, via <https://startitkbc.prezly.com/postbuzz-vlaming-wil-geen-folders-meer-in-de-brievenbus>

Remmery, S. (2018, 27 december). Pinterest voorspelt: dit worden de trends van 2019.
De Standaard. Geraadpleegd op 4 januari 2019, via
http://www.standaard.be/cnt/dmf20181227_04066482?articlehash=12A35860BF3FC6E067BD4EFC48835B85CE48D33F8FB6687EFB509E7AEB2F0C2006991589BEB8544B98FF028368721A808DE73DA23413ADF71AC7B9E597DE98EB

Van Bommel, T. (2018, 25 april). *Hoe reclame werkt zonder dat we het door hebben*.
Geraadpleegd op 25 mei 2019, via <https://www.studiosst.nl/blog/hoe-reclame-werkt-zonder-dat-we-het-doorhebben>

Van De Ketterij, B. (2014, 8 maart). *De invloed van social media op online koopgedrag*
[Infographic]. Geraadpleegd op 3 januari 2019, via
<https://www.frankwatching.com/archive/2014/03/08/de-invloed-van-social-media-op-online-verkopen-infographic/>

Van Lier, R. (2017, 5 september). Irritante reclame in uw mailbox? Met deze tips
voorkomt u spam. *Het Laatste Nieuws*. Geraadpleegd op 24 mei 2019, via
<https://www.hln.be/iHln/internet/irritante-reclame-in-uw-mailbox-met-deze-tips-voorkomt-u-spam~a70845b3/>

Afbeeldingen

123RF. (2016, 5 januari). *Bestedingen uit ondernemingsfonds sterkt toegenomen in 2015*
[Illustratie]. Geraadpleegd op 8 januari 2019, via
<https://www.nu.nl/utrecht/4192768/bestedingen-ondernemersfonds-sterk-toegenomen-in-2015.amp>

123RF. (z.j.). *Stockfoto -3d man zien thumbs up als geïsoleerde over witte achtergrond*
[Illustratie]. Geraadpleegd op 8 januari 2019, via
https://nl.123rf.com/photo_23047608_3d-man-zien-thumbs-up-als-ge%C3%AFsoleerde-over-witte-achtergrond.html?fbclid=IwAR2WY1zKP8eOa7cWGSCQizfCq_V711eR3mXJ-sqWzGzRx0-jf0TpK4-GWWg

All Starts. (z.j.). *Converse all star white shoes* [Illustratie]. Geraadpleegd op 27 december
2018, via
https://www.google.com/search?biw=1366&bih=657&tbm=isch&sa=1&ei=oqlwXOevK8Sy0gXpplbAAQ&q=All+stars&oq=All+stars&gs_l=img.3..35i39I2j0I8.12497.13723..13894...0..0..0.61.459.9.....1....1..gws-wiz-img.....0i67.3X-LZWZNSCQ#imgrc=11eU9hRXRNISLM:

Appletips. (2013, 23 maart). *iOS: Een getal wissen in de Calculator app* [Illustratie].
Geraadpleegd op 2 juni 2019, via <https://www.appletips.nl/ios-een-getal-wissen-in-de-calculator-app/>

Marcel. (2016, 10 oktober.). *AliExpress invoerrechten ontlopen uit China* [Illustratie].
Geraadpleegd op 5 januari, 2019, via <https://allesaliex.nl/aliexpress-invoerrechten/>

Amazon. (z.j.). *Golden Lutz Crelando – Viligetta da Pittura* [Illustratie]. Geraadpleegd op 9

januari 2019, via <https://www.amazon.it/Golden-Lutz-CRELANDO%C2%AE-Valigetta-Pittura/dp/B01N922WW2>:

Bloei. (2017, 12 oktober). *Kick-off eat local challenge Arnhem* [Illustratie]. Geraadpleegd op 8 januari 2019, via <https://www.bloeiinarnhem.nl/kick-off-eat-local-challenge-arnhem/#.XOm0k4gzblU>

Chemins Ignatiens 06. (2018, 15 februari). *Session Cinema à la Pourraque* [Illustratie]. Geraadpleegd op 3 januari 2019, via <http://cheminsignatiens06.blogspot.com/2018/02/session-cinema-la-pourraque.html>

Clipart Library. (z.j.). *Free Ballon, Download Free Clip Art* [Illustratie]. Geraadpleegd op 18 december 2018, via <http://clipart-library.com/ballon.html>

Collect & Go. (z.j.). *Everyday zout chips* [Illustratie]. Geraadpleegd op 8 januari 2019, via <https://colruyt.collectandgo.be/cogo/nl/artikeldetail/22662/Everyday-Chips-Zout-50g>

Daverveld. (z.j.). *PKN |Onbeperkt verbonden* [Illustratie]. Geraadpleegd op 24 mei 2019, via <https://www.jongehonden.nl/work/details/2579/>

De Cashback World. (z.j.). *Media Markt: 21% BTW? Weg ermee!* [Illustratie]. Geraadpleegd op 3 juni 2019, via https://www.google.com/search?biw=1366&bih=657&tbm=isch&sa=1&ei=x9n2XlJDCuaurgSKxqOgDQ&q=media+markt+-+21%25+btw&oq=media+markt&gs_l=img.1.0.35i39l2j0i10j0l7.20026.20946..21921...0.0..0.66.533.10.....0.....1..gws-wiz-img.....0i67j0i10i67.Nd1N2WrsuQs#imgsrc=FR6n0-GFuRbrXM:

Delhaize. (z.j.). *Chips/zout Lays* [Illustratie]. Geraadpleegd op 8 januari 2019, via <https://www.delhaize.be/nl-be/shop/Zoute-kruidenierswaren/Aperitief/Chips/Chips-7C-Zout/p/S2000102600027800000>

Dierckx, G. (z.j.). *Duikfysica* [Illustratie]. Geraadpleegd op 12 januari 2019, via https://www.google.com/search?sa=G&hl=nl-BE&q=milieuvervuiling+water&tbm=isch&tbs=simg:CAQSIQEJxbeE0JbB-BEaiQELEKjU2AQaAggVDAsQsIynCBpiCmAIAxIo0wveHtwV4RfbFeQV3BfrFP8K1AuuOZg_1vyvVN70rmz_1fN5M5mj-nKxownP-vouRCOnkbb7-xjyd4plaAw29Rh3AeTwxbCWEQpYHu5PsTyYQrwa7UfVJmuO-XIAQMCxCOrv4IGgoKCAgBEgRDhNFCDA&ved=0ahUKEwi0153d3dbfAhUPmrQKHbQtBgAQwg4IKigA&biw=1366&bih=657#imgsrc=IXGzJvUBgoRQ0M:

DM&S. (z.j.). *Bobbejaanland met een smile en een radio op tv* [Illustratie]. Geraadpleegd op 24 mei 2019, via <https://www.dms.be/cases/bobbejaanland-met-een-smile-op-radio-en-tv>

Doeland, D.. (2016, 5 juni). *Lijstje: top 10- onmisbare merken 2013* [Illustratie]. Geraadpleegd op 5 januari 2019, via <https://denisdoeland.com/2013/06/05/lijstje-top-10-onmisbare-merken-2013/>

DropJob. (z.j.). *Social media marketing* [Illustratie]. Geraadpleegd op 26 mei 2019, via <https://www.dropjob.nl/diensten/social-media-marketing/>

Eco-logisch. (z.j.). *Fruit en groente netje – maat M* [Illustratie]. Geraadpleegd op 5 januari 2019, via <https://www.eco-logisch.be/BoWeevil-fruit-en-groente-zak-katoen-8792>

Endlweber, E.. (2018,10 juli). *Eine neune Herausforderung für die Zukunft* [Illustratie]. Geraadpleegd op 12 januari, 2019, via https://www.meinbezirk.at/graz-umgebung/c-gesundheit/eine-neue-herausforderung-fuer-die-zukunft_a2754338

Flaticon. (z.j.). *Film strook met speeltoestellen driehoek* [Illustratie]. Geraadpleegd op 3 januari 2019, via https://nl.freepik.com/iconen-gratis/film-strook-met-speeltoestellen-driehoek_733398.htm

Freebie Supply. (z.j.). *Google plus logo* [Illustratie]. Geraadpleegd op 2 januari 2019, via <https://freebiesupply.com/logos/google-plus-logo/>

Freepik. (z.j.). *Ratón de la computadora* [Illustratie]. Geraadpleegd op 3 januari 2019, via https://www.freepik.es/iconos-gratis/raton-computadora_721317.htm

Freestocks.(z.j.). *Smiling woman wearing brown scarf and maroon coat on snow field* [Illustratie]. Geraadpleegd op 28 mei 2019, via <https://unsplash.com/photos/9UVmllb0wJU>

Gepezz. (z.j.). *Summary PS4 accessories Xmods* [Illustratie]. Geraadpleegd op 12 januari 2019, via <https://gepezz.info/similar/ps4-accessories-xmods.html>

Getty Image. (2018, 13 april). *3 Ways being underpaid will hurt you* [Illustratie]. Geraadpleegd op 12 januari 2019, via <https://www.fool.com/careers/2018/04/13/3-ways-being-underpaid-will-hurt-you.aspx>

Girlz. (2018, 14 april). *XL quiz: wie uit je vriendengroep ben jij?* [Illustratie]. Geraadpleegd op 27 mei 2019, via <https://www.girlz.nl/entertainment/xl-quiz-wie-uit-je-vriendengroep-ben-jij/>

Gold coast bulletet in. (z.j.). *Ann Wason Moore on teaching kids* [Illustratie]. Geraadpleegd op 3 januari 2019, via https://www.google.com/search?sa=G&hl=nl-BE&q=sheryl+sandberg+son+and+daughter&tbm=isch&tbs=simg:CAQSlwEJ1SARsjKah7UaiwELEKjU2AQaBAg-CBUMCxCwjKclGmlKYAgDEiiWHZsdx3wH48clR3fGrYFjBzlEucsiiyYlfrli3XL_1QIIC3MN5MtGjBxDe7VKsAwfmT9BT-eCAI1MCynz1G2vSh9FQjW5T1KOW3OFDwajCldRHkzKzIC3cgBAwLEI6u_1ggaCgoICAESBAKHEQQM&ved=0ahUKEwjTzuv_2dbfAhUKKIAKHYEoDj0Qwg4IKigA&biw=1366&bih=657#imgrc=7_-Hn-IX8nhyTM:

Groepsrenovatie. (z.j.). *Groepsaankoop regenwaterbehandeling* [Illustratie]. Geraadpleegd op 3 juni 2019, via <https://www.groepsrenovatie.be/groepsaankoop/regenwaterrecuperatie.php?id=1>

GVA. (2016, 30 april). *Gabriel Rios blijft muzikale duizendpoot* [Illustratie]. Geraadpleegd op 23 mei 2019, via https://www.gva.be/cnt/blhot_02259071/gabriel-rios-blijft-muzikale-duizendpoot

Handelsblatt Today. (2018, 3 maart). *Bootstrapping the Zalando way* [Illustratie]. Geraadpleegd op 8 februari 2019, via <https://www.handelsblatt.com/today/companies/e-commerce-zalando-fashion-empire/23581300.html?ticket=ST-71830-2qoqbTKyae9tNblINH1t-ap5>

Hardwareluxx. (2017, 16 november). *Gigaset GS370* [Illustratie]. Geraadpleegd op 8 januari 2019, via <https://www.hardwareluxx.de/index.php/news/consumer-electronics/handys/44963-gigaset-gs370-dual-kamera-und-18-9-display-fuer-die-mittelklasse.html>

Huis aan Huis Folderverspreiding. (z.j.). *Toenemende populariteit voor reclamefolder* [Illustratie]. Geraadpleegd op 24 mei 2019, via <https://www.huisaanhuisfolders.com/toenemende-populariteit-voor-reclamefolder.html>

Iconfinder. (z.j.). *Business, connection, group, network, people, team, teamwork icon* [Illustratie]. Geraadpleegd op 23 januari 2019, via https://www.iconfinder.com/icons/3053636/business_connection_group_network_people_team_teamwork_icon

Imog. (z.j.). *De kringloopwinkel* [Illustratie]. Geraadpleegd op 8 januari 2019, via <https://www.imog.be/duurzaam-leven/de-kringloopwinkel/>

Informatiebord. nl. (z.j.). *Verkeersbord RVV J37 – Vooraanduiding gevaar* [Illustratie]. Geraadpleegd op 26 mei 2019, via <https://www.informatiebord.nl/p/180/verkeersborden-rvv/j-serie-waarschuwingen/verkeersbord-rvv-j37-vooraanduiding-gevaar/>

IPOG. (2017, 14 maart). *Dia do Consumidor: conheça os seus direitos!* [Illustratie]. Geraadpleegd op 3 januari 2019, via <https://blog.ipog.edu.br/direito/dia-do-consumidor-conheca-os-seus-direitos/>

JVGK. (2019,7 mei). *Stad laat handelaars en shoppers beslissen over muziek in de winkelstraten* [Illustratie]. Geraadpleegd op 24 mei 2019, via <https://kw.knack.be/west-vlaanderen/nieuws/economie/stad-laat-handelaars-en-shoppers-beslissen-over-muziek-in-de-winkelstraten/article-normal-373487.html>

KabelDirect. (z.j.). *Verzendkosten* [Illustratie]. Geraadpleegd op 8 januari 2019, via <https://www.kabeldirect.nl/verzendkosten.html>

Koopjeskrant. (z.j.). *Nintendo 2DS XL Game & console* [Illustratie]. Geraadpleegd op 5 januari 2019, via https://www.google.com/search?q=garantieticket&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=0ahUKEwjgrLmU1NbfAhVJaVAKHfYIAdMQ_AUIDigB&biw=1366&bih=657#imgrc=h6V_pulJrn21dM:

Lise. (z.j.). *Een aanzoek in Disneyland zorgt voor de beste foto ooit* [Illustratie]. Geraadpleegd op 28 december 2018, via <https://grazia.nl/lifestyle/een-aanzoek-in-disneyland-zorgt-voor-de-beste-foto-ooit>

Land Air Sea Productions. (2019, 18 maart.). *Transparent-twitter-logo* [Illustratie]. Geraadpleegd op 2 januari 2019, via <http://landairseaproductions.com/services/social-media/transparent-twitter-logo-wwwimgkidcom-the-image-kid-2605/>

Libelle Lekker. (2019). *Luchtige wafels* [Illustratie]. Geraadpleegd op 24 mei 2019, via <https://www.libelle-lekker.be/bekijk-recept/3053/luchtige-wafels-1>

Loyalty. (2008,30 april). *Loyaliteit bij online koopgedrag* [Illustratie]. Geraadpleegd op 28 december 2018, via <https://www.loyaltyfacts.nl/wetenschap/loyaliteit-bij-online-koopgedrag/>

MediaMarkt. (2019). *Samsung Smartphone Galaxy A6 Zwart (SM-A600FZKNLUX)* [Illustratie]. Geraadpleegd op 28 december 2018, via https://www.mediamarkt.be/nl/product/_samsung-smartphone-galaxy-a6-zwart-sm-a600fzknlux-1744584.html?rbtc=%7c%7c%7c%7c%7c%7c%7c&gclid=CjwKCAiAyMHhBRBIEiwAk

Mediawijsheid. (z.j.). *Jongeren en reclame digitale wereld vol reclame* [Illustratie].

Geraadpleegd op 26 mei 2019, via <https://mediawijs.be/dossiers/dossier-reclamewijsheid/jongeren-en-reclame>

NBA. (z.j.). *Our Service* [Illustratie]. Geraadpleegd op 9 januari 2019, via <http://anesthesiari.com/index.php/our-services>

Nespresso. (2012, 25 januari). *George Clooney Cusses Out His Coffee Commercial Critics* [Illustratie]. Geraadpleegd op 3 juni 2019, via <https://www.businessinsider.com/george-clooney-says-f-you-to-his-coffee-commercial-critics-2012-1?international=true&r=US&IR=T>

Netwerk tegen armoede. (2017, 3 mei.). *Internet is een grondrecht* [Illustratie]. Geraadpleegd op 29 december 2018, via <http://netwerktegenarmoede.be/standpunten/recht/internet-is-een-grondrecht>

Oldehanhoff.nl. (z.j.). *Welkom bij oldehanhoff.nl (Youtube)* [Illustratie]. Geraadpleegd op 18 december 2018, via <http://www.oldehanhoff.nl/>

Oxfam Novib. (2017, 30 juni). *De ironie van de arme boer* [Illustratie]. Geraadpleegd op 28 mei 2019, via <https://www.oxfamnovib.nl/kenniscentrum/blog-kenniscentrum/8125-de-ironie-van-de-arme-boer>

Patrick. (2018, 14 februari). *Klanten vinden en binden met een sterk merk* [Illustratie]. Geraadpleegd op 12 januari 2019, via <https://bureauopmerkzaam.nl/een-sterk-merk-bouwen-met-een-merkstrategie/>

Photo_News. (2013, 1 mei). *Belg sceptisch over ethische en ecologische labels* [Illustratie]. Geraadpleegd op 12 januari 2019, via <https://www.demorgen.be/nieuws/belg-sceptisch-over-ethische-en-ecologische-labels~b29ddab1/>

Pnglmg. (z.j.). *LinkedIn logo PNG images free download* [Illustratie]. Geraadpleegd op 18 december 2018, via <https://pngimg.com/imgs/logos/linkedin/>

ProgWereld. (2018). *Red Bazar & Tiger Moth Tales, 26 januari 2018, De boerderij, zoetermeer* [Illustratie]. Geraadpleegd op 30 januari 2019, via <http://www.progwereld.org/cms/concert/red-bazar-tiger-moth-tales-26-januari-2018-de-boerderij-zoetermeer/>

Promobutler. (z.j.). *Wasproduct, vloeibaar, in poeder of in pods dash* [Illustratie]. Geraadpleegd op 3 juni 2019, <https://www.promobutler.be/nl/huishouden/wassen-drogen-strijken/promoties/wasproduct-vloeibaar-in-poeder-of-in-pods-dash-2896757>

Radio 2. (2019, 7 februari). *Laat je niet vangen door ongelofelijke kortingen* [Illustratie]. Geraadpleegd op 3 juni 2019, via <https://radio2.be/de-inspecteur/laat-je-niet-vangen-door-ongelofelijke-kortingen>

Randalmaher. (z.j.). *Ambassade De Namibie, Ordinateur Icônes, Face* [Illustratie]. Geraadpleegd op 18 december 2018, via <https://www.freepng.fr/png-2ixain/>

Rijksoverheid. (2017, 1 september). *Nederland zet zich in tegen kinderarbeid* [Illustratie]. Geraadpleegd op 8 januari 2019, via <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2017/09/01/nederland-zet-zich-in-tegen-kinderarbeid>

Sharon. (z.j.). *Prijskaartje kleding* [Illustratie]. Geraadpleegd op 5 januari 2019, via <https://www.pinterest.nz/pin/446278644302518143/>

Sportoase. (z.j.). *Sportoase- zwembad* [Illustratie]. Geraadpleegd op 29 december 2018, via https://www.google.com/search?q=Sportoase.zwembad&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=0ahUKEwiQs7HLvbviAhWm3OAKHa1nDP4Q_AUIDigB&biw=1366&bih=657#imgrc=I4WILwQ5Z8LJUM:

Stick PNG. (z.j.). *Download Scooter Vespa transparant PNG* [Illustratie]. Geraadpleegd op 27 mei 2019, via <http://www.stickpng.com/img/transport/scooters/scooter-vespa>

Stick PNG. (z.j.). *Printerest Logo transparant PNG* [Illustratie]. Geraadpleegd op 18 december 2018, via <http://www.stickpng.com/img/icons-logos-emojis/tech-companies/pinterest-logo>

Storme. (2016). *Croky zout/naturel 20 x 40g* [Illustratie]. Geraadpleegd op 8 januari 2019, via <https://www.cafes-storme.be/nl/winkel/food/chips-aperitief/croky-zout-naturel-20-x-40g>

Unilever Food Solutions. (2019). *Stoofvlees met Piedboeuf* [Illustratie]. Geraadpleegd op 29 december 2018, via <https://www.unileverfoodsolutions.be/nl/recept/stoofvlees-met-piedboeuf-R0058866.html>

Van Doorselaer, K. (2017, 31 oktober). *Ik wil duurzaam consumeren! Hoezo? Hoe?* [Illustratie]. Geraadpleegd op 28 mei 2019, via <https://www.davidsfonds.be/activity/division/activitydetail.phtml?id=54754>

Voetbal 24. (2019, 27 mei). *Romelu Lukaku verneemt plots erg vervelend nieuws* [Illustratie]. Geraadpleegd op 28 mei 2019, via <https://www.voetbal24.be/news/51825/romelu-lukaku-verneemt-plots-rg-vervelend-nieuws>

WOEF. (2017,31 juli). *8 redenen waarom een hond je leven beter maakt* [Illustratie]. Geraadpleegd op 26 december 2018, via <https://www.woef.be/8-redenen-waarom-een-hond-je-leven-beter-maakt/>

Zadkine. (2017, 30 december). *Dit is de beste kapper In Breda volgens jullie* [Illustratie]. Geraadpleegd op 29 december 2018, via <https://indebuurt.nl/breda/beauty-wellness/dit-is-de-beste-kapper-in-breda-volgens-jullie~15822/>

Zweers, D. (2016, 28 september). *Je medewerkers als ambassadeurs op social media?* [Illustratie]. Geraadpleegd op 5 januari 2019, via <https://bridgemoore.nl/je-medewerkers-als-ambassadeur-van-je-bedrijf-op-social-media/>

Bijlage 5

Enquête: leerling

Enquête lesmateriaal: leerlingen

Beste leerling

Eerst en vooral wil ik jou bedanken voor de aangename lessenreeks. Ik zou graag jouw mening weten omtrent de opgestelde cursus en het geven van de lessen. Door deze enquête in te vullen, help jij mij met het vervolledigen van mijn bachelorproef. De resultaten van dit onderzoek blijven vertrouwelijk en worden anoniem verwerkt.

Alvast bedankt voor uw deelname.

Met vriendelijke groeten

Leen Coenegracht

Vraag 1. Heb jij dyslexie?

- Ja
- Nee

Vraag 2. Ondervind jij in het algemeen moeilijkheden op vlak van lezen?

- Ja → Vraag 3
- Nee

Vraag 3. Heb jij met dit lesmateriaal minder problemen ondervonden op vlak van lezen?

- Ja → vraag 4
- Nee → vraag 5

Vraag 4. Wat heeft je hierbij extra ondersteund?

- De teksten werden voorgelezen.
- De meeste opdrachten werden per twee uitgevoerd.
- Andere:

Vraag 5. Welke hulpmiddelen zouden jou dan wel kunnen helpen met lezen?

.....

Vraag 6. Ondervind jij in het algemeen moeilijkheden op vlak van begrijpend lezen?

- Ja → vraag 7
- Nee

Vraag 7. Heb jij met dit lesmateriaal minder problemen ondervonden op vlak van lezen?

- Ja → vraag 8
- Nee → vraag 9

Vraag 8. Wat heeft je hierbij extra ondersteund?

- De teksten werden voorgelezen.
- De meeste opdrachten werden per twee uitgevoerd.
- De leerkracht bespreekt de tekst klassikaal.
- De moeilijke begrippen werden verklaard.
- De afbeeldingen hielpen me om de tekst beter te begrijpen.
- De voorbeelden in de tekst maakten de tekst duidelijk.
- Andere:

Vraag 9. Welke hulpmiddelen zouden jou dan wel kunnen helpen met begrijpend lezen?

.....

Vraag 10. Ondervind jij in het algemeen moeilijkheden op vlak van spelling?

- Ja → vraag 11
- Nee

Vraag 11. Heb jij met dit lesmateriaal minder problemen ondervonden op vlak van spelling?

- Ja → vraag 12
- Nee → vraag 13

Vraag 12. Wat heeft je hierbij extra ondersteund?

- Dat de meeste opdrachten invuloefeningen zijn.
- Dat er maar korte antwoorden dienen genoteerd te worden.
- Dat er schrijfkaders voorzien zijn.
- Dat de antwoorden op het bord verschijnen en/of dat ik een verbeter sleutel ontving.
- Andere:

Vraag 13. Welke hulpmiddelen zouden jou dan wel kunnen helpen met spelling?

.....

Vraag 14. Ondervind jij in het algemeen moeilijkheden op vlak van ingewikkelde opdrachten?

- Ja → vraag 15
- Nee

Vraag 15. Heb jij met dit lesmateriaal minder problemen ondervonden met ingewikkelde opdrachten?

- Ja → vraag 16
- Nee → vraag 17

Vraag 16. Wat heeft je hierbij extra ondersteund?

- Dat de opdrachten duidelijk omschreven zijn.
- Dat de leerkracht duidelijke instructies geeft.
- Dat bij uitgebreide opdrachten er een stappenplan voorzien werd.
- Dat de eerste oefening klassikaal werd gemaakt.
- Andere:

Vraag 17. Welke hulpmiddelen zouden jou dan wel kunnen helpen met het oplossen van ingewikkelde opdrachten?

.....

Vraag 18. Ondervind jij in het algemeen moeilijkheden op vlak van taalvaardigheid (je zowel mondeling als schriftelijk correct uitdrukken)?

- Ja → vraag 19
- Nee

Vraag 19. Heb jij met dit lesmateriaal minder problemen ondervonden met je zowel mondeling als schriftelijk correct uit te drukken.

- Ja
- Nee

Vraag 20. Is het gebruikte lettertype duidelijk leesbaar?

- Ja
- Nee

Vraag 21. Ik vind de tekst duidelijk leesbaar door het contrast "tekstkleur - achtergrondkleur".

	1	2	3	4	5	
Totaal niet akkoord	☐	☐	☐	☐	☐	Volledig akkoord

Vraag 22. De lay-out van de lesmaterialen van deze lessenreeks vind ik verzorgd en duidelijk.

	1	2	3	4	5	
Totaal niet akkoord	☐	☐	☐	☐	☐	Volledig akkoord

Vraag 23. Er zijn voldoende hulpmiddelen, zoals spraakopnames, verbeter sleutels, ... beschikbaar om de opdrachten correct uit te voeren.

	1	2	3	4	5	
Totaal niet akkoord	☐	☐	☐	☐	☐	Volledig akkoord

Bedankt voor uw deelname.

Bijlage 6

Enquête: leerkracht

Enquête lesmateriaal: leerkracht

Beste mevrouw Claes

In eerste instantie wil ik u bedanken voor uw deelname aan dit onderzoek. Het doel van mijn onderzoek is de taalontwikkeling van elke leerling te stimuleren, in het bijzonder voor dyslectische leerlingen. Via deze enquête wil ik peilen naar uw bevindingen in verband met het lesmateriaal op vlak van taalontwikkelen lesgeven. De resultaten van deze enquête zullen gebruikt worden in mijn bachelorproef, alsook om optimaal lesmateriaal te creëren.

Alvast bedankt voor uw bereidwilligheid.

Met vriendelijke groeten

Leen Coenegracht

Vraag 1. Bent u bekend met de term "taalontwikkelen lesgeven"?

- Ja
- Nee

Vraag 2: Vindt u de uitleg, in het begin van het lesmateriaal, over taalontwikkelen lesgeven duidelijk?

- Ja
- Nee

Welke tips heeft u om de uitleg omtrent taalontwikkelen lesgeven te verduidelijken?

.....

Vraag 3. Denkt u dat taalontwikkelen lesmateriaal een meerwaarde biedt voor dyslectische leerlingen?

- Ja
- Nee

Waarom?

.....

Vraag 4. Denkt u dat taalontwikkelen lesmateriaal een meerwaarde biedt voor elke leerling?

- Ja
- Nee

Waarom?

.....

Vraag 5. Vindt u de tips omtrent taalontwikkelen lesgeven nuttig en toepasbaar?

- Ja
- Nee

Waarom?

.....

Vraag 6. Vindt u dat de drie pijlers omtrent taalontwikkelen lesgeven voldoende aan bod komen in het lesmateriaal?

- Zowel de pijler context als interactie en taalsteun komen voldoende aan bod in het lesmateriaal.
- Enkel de pijler context komt voldoende aan bod.
- Enkel de pijler taalsteun komt voldoende aan bod.
- Enkel de pijler interactie komt voldoende aan bod.
- Geen enkele pijler komt voldoende aan bod.

Vraag 7. Vindt u het lesmateriaal visueel aantrekkelijk?

- Ja
- Nee

Welke tips heeft u de lay-out te verbeteren?

.....

Vraag 8. Is het lesmateriaal voldoende gestructureerd?

- Ja
- Nee

Welke tips heeft u om het lesmateriaal meer te structureren?

.....

Vraag 9. Zal u het lesmateriaal gebruiken tijdens uw lessen?

- Ja
- Nee

Waarom?

.....

Vraag 10. Welke verbeterpunten wenst u toe te voegen aan het lesmateriaal?

.....

Bedankt voor uw deelname.